

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Vojtěch Hrdlička

Počátky samostatného českého provincialátu augustiniánů
poustevníků u sv. Tomáše od jeho vzniku roku 1604 až do
poloviny 17. století

The Beginnings of the Independent Czech Provincialate of the
Augustinian Eremites Order in the Saint Thomas Monastery from
1604 to cca 1650

Chtěl bych poděkovat panu docentu PhDr. Zdeňku Hojdovi, který mi byl při psaní práce velmi nápomocen, především při jejím počátku, kdy jsme společně určili cíle práce a její reálný základ, taktéž za cenné rady a za pomoc při práci s prameny. Rovněž pan PhDr. Jan Zdichynec společně s kolegy z diplomového semináře církevních dějin mi pomohli mnoha radami, postřehy a hlavně kritickým posouzením se vyvarovat chyb, špatných formulací a mnohdy příliš obecných cílů. Také kritické čtení jednotlivých částí práce mi ukázalo její slabá místa, která stála za opětovné přehlédnutí.

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů“

V Praze dne 14. 1. 2018

.....

Anotace/Abstrakt:

Cílem bakalářské práce bude postihnout a důkladně zmapovat okolnosti vzniku samostatné české provincie řádu augustiniánů poustevníků roku 1604 a její vývoj do konce třicetileté války. Hlavní důraz bude kladen na budování správy nové provincie a na osobnost Jana Svitavského z Bochova, prvního provinciála. Vzhledem k tomu, že sídlem provincialátu byl konvent u sv. Tomáše na Malé Straně, bude nutné zaměřit se také na tento řádový dům a popsat jeho dvojí roli: jednak jako sídlo provinciála, jednak jako nejpřednějšího konventu mezi českými augustiniánskými konventy s ohledem na jeho politický a kulturní význam. Autor se soustředí na vztahy mezi provinciálem, respektive pražským konventem u sv. Tomáše, a jednotlivými konventy a jejich převory. Mezi důležité cíle práce bude patřit zjištění, jaká byla míra autonomie augustiniánských konventů v české provincii, jaký byl jejich vztah k provinciálovi. Dále pak rozkrýtí vztahu provinciála ke generálnímu převorovi řádu v Římě a k papežské kurii. Vznik samostatné české provincie v roce 1604 samozřejmě souvisí s prvními (předbělohorskými) rekatolizačními snahami a také s postavením svatotomášského kláštera ve složité síti vztahů dvora a města v rudolfínské Praze. Stejně důležitým se jeví vývoj kláštera a provincie v době masivní rekatolizace po roce 1620.

Klíčová slova:

augustiniáni poustevníci; Čechy; církevní dějiny; 1604–1650; konvent sv. Tomáše; provincialát; správní vývoj

Annotation/Abstract:

This thesis has aim to express and define circumstances the establishment of the independent Bohemia province of the order of St. Augustin in 1604 and its development to the end of Thirty Years War. The main emphasis will be put in the constructing of adminstration of new province and in personality of Jan Svitavský z Bochova, the first administrator. In view, that residence of the provincialate was the St. Thomas convent in Malá Strana, is necessary to point out the importance of this order convent and describe its dual role: first like seat of administrator, the second like the most important convent among other Augustinian convents of Land of the Crown of Bohemia with respect for its political and cultural significance. The author concentrates on relationships between

administrator and convent of St. Thomas in Prague, and particular convents with their priors. Among important aims of thesis will be the discovery, how large autonomy of Augustinian convents was in Czech province and what their relation was with administrator, then detect relationships of administrator to general prior in Rome and papal curia. The establishment of independent Czech province in 1604 has of course connections with first re-Catholization attempts and with the position of St. Thomas convent in complicated network of relations of court and city in Prague at time of Rudolf II. The same importance can be looked in the development of convent and province at time of massive recatholization after 1620.

Key words:

Augustinians Eremites; Bohemia; Ecclesiastical History; 1604–1650; Monastery of St. Thomas in Prague; Provincialate; Administrative Development

Obsah

Úvod a cíle práce	8
Úvod	8
Cíle práce	13
1. Prameny a literatura. Uložení, typologie a charakter	19
1.1. Fondy, sbírky a jejich uložení	19
1.2. Typologie a charakter pramenů	24
1.2.1. Prameny úřední povahy	25
1.2.2. Narativní prameny	33
1.3. Literatura	36
2. Stručný přehled dějin řádu od jeho založení do počátků vzniku samostatné české provincie	40
2.1. Duchovní základ augustiniánských řádů, řehole sv. Augustina	40
2.2. Vznik řádu augustiniánů eremitů a příčiny jeho založení	44
2.3. Organizační struktura řádu augustiniánů eremitů a první nařízení	52
2.4. Vývoj českých augustiniánských konventů do konce středověku	54
2.5. Několik poznámek k vývoji bavorské provincie do konce 15. století	63
3. Vznik samostatného provincialátu roku 1604, jeho struktura, personální obsazení a správa	70
3.1. Předpoklady v 16. století pro vznik samostatné české provincie roku 1604	70
3.1.1. Dopady reformace na konventy v bavorské provincii, možné důvody pro oddělení	70
3.1.2. Druhý pokus o osamostatnění českých a moravských konventů roku 1570. Neúspěšný mezi úspěšnými	76
3.2. Založení samostatné české (česko-rakouské) provincie roku 1604. Průběh, osobnosti, konventy	81
3.2.1. Aktéři podílející se na rozdělení bavorské provincie	81
3.2.2. Průběh a založení české (česko-rakouské) provincie řádu augustiniánů eremitů roku 1604 v Praze	87
3.3. Schéma správy řádu a provincialátu a fungování české provincie (stručný nástin)	91
4. Konvent sv. Tomáše v Praze na Malé Straně. První konvent provincie a sídlo českého provinciála	96
4.1. Sídlo provinciála a české provincie	96
4.2. Převoři konventu sv. Tomáše v Praze. Řádový i osobní život obutého augustiniána v první polovině 17. století na příkladu jeho převorů	101
4.2.1. Jan Křtitel Svitavský z Bochova, první provinciál a převor sv. Tomáše v letech 1601–1618, 1622–1627	102
4.2.2. Adeodatus Vischer, provinciální a konventní vikář v letech 1618–1622	105
4.2.3. Angelicus de Taparellis, převor sv. Tomáše a Kateřiny 1637–1640, provinciální převor 1626–1630, 1637–1640	106
4.2.4. Adeodatus Drahodemsky 1640–1647, 1653–1655	107
4.2.5. Simplicianus Hutter 1647–1650	109
4.2.6. Jeremias Heishammer 1650–1651	109
4.3. Konvent sv. Tomáše, jeho osazenstvo, počet členů a personální charakteristika	111
4.4. Stručný nástin hospodářských záležitostí pražského konventu	121

4.5. Charakter majetkové základny a příjmy konventu sv. Tomáše	122
4.6. Výdaje konventu a „platební bilance“ v letech 1611–1615. Celkové výdaje..	125
5. Správní vývoj české provincie v letech 1604–1650	130
5.1. Správa provincie. Provinciální převoři, vedení provincie a kapituly konané v letech 1604–1650	130
5.1.1. Typy kapitul a ideální průběh zasedání	130
5.1.2. Provinciální kapituly konané v letech 1604–1650	133
5.2. Finanční správa provincie	139
5.3. Personální obsazení konventů v české provincii mezi lety 1604–1647	142
5.3.1. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1604 .	144
5.3.2. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1614 .	146
5.3.3. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1629 .	147
5.3.4. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1634 .	151
5.3.5. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1638 .	154
5.3.6. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1641 .	155
5.3.7. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1644 .	156
5.3.8. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1647 .	157
5.4. Oddělení moravských a rakouských konventů od české provincie	158
<u>Závěr</u>	162
<u>Seznam zkratk</u>	169
<u>Seznam pramenů a literatury</u>	170
<u>Seznam příloh</u>	174

Úvod a cíle práce

Úvod

Řád augustiniánů poustevníků, též eremitů, jak se někdy nazývá, náleží mezi žebravé, tzv. mendikantské řády, a představuje v současnosti společenství, které navazuje na slavnou historii řádu augustiniánů. Avšak mluvit o augustiniánech vždy jako o jednotném řádu lze jen obtížně, neboť jejich konstituování nebylo jednoduché a na rozdíl od jiných řádů, popř. společenství katolické církve je nutné vysvětlit a vymezit samotný pojem „řád augustiniánů“.

Také spleť historie augustiniánů, jak v českých zemích, tak v zahraničí, nabízí nejeden paradox, přičemž jako i v tomto případě je zcela nemožné oddělit dějiny augustiniánů sídlících v českém státu od těch, kteří žili a působili za hranicemi. Proto se bude výklad při líčení dějin „českých“ augustiniánů se „zahraničními“ členy řádu prolínat.

Augustiniáni, jejichž detailnější členění popíšu dále, nemají v porovnání s jinými většími řády v české historiografii takové místo a postavení, jaké by si zasloužili. Samozřejmě, že oproti např. řádu benediktinů, cisterciáků, premonstrátů, minoritů konventuálů a jezuitů poutají augustiniáni méně pozornosti i z důvodu svého vlivu a postavení. Ačkoli se jedná o jedno širší církevní společenství, lze diskutovat, zda můžeme augustiniány rozdělit na tři samostatné řády, neboť se hovoří o jednom společenství s třemi víceméně provázanými větvemi, přičemž jedině u augustiniánů kanovníků si dovoluji vyslovit tvrzení, že jsou samostatní od zbytku tohoto společenství.

To ovšem nepřináší odpověď na otázku, proč a z jakého důvodu nebyla dosud otázka augustiniánů v české historiografii širěji reflektována a proč se až do dnešních dnů omezili autoři na menší příspěvky či na úzce zaměřená témata. I to byl pro mne impuls, abych se pokusil dle svých možností a schopností zaplnit tuto pomyslnou mezeru a snažit se na tomto poli historiografie posunout církevní dějiny o krok kupředu. Tím se dostávám k další otázce, konkrétně k dosavadnímu zpracování českých církevních dějin. Otázce v současnosti velice živé a diskutované. Za současného stavu věcí zažívají české církevní dějiny, s trochou nadsázky a optimismu, zvýšenou vlnu zájmu, čemuž napomáhá i současná společenská situace a klima ve společnosti, v neposlední řadě také možnost se dostat ke zdrojům, tj. k pramenům a literatuře.

Toto oživení je pak možno pozorovat ve vzniku prací od počátku devadesátých let, které se věnují různým aspektům a tématům z oblasti církevních dějin, z čehož převažují práce jednak z období středověku, monografie a studie, včetně článků a menších prací o dějinách klášterů, kapitul, konzistoří či práce probírající náboženské otázky a hnutí, např. nové církve v českém prostředí v období 15. století, a práce o významných osobnostech českých církví, jednak z moderních církevních dějin, nejvíce samo sebou díla zaměřující se na dobu 20. století. Z nich převažují pak ty, které se věnují období nesvobody a perzekuci v letech komunistické diktatury 1948–1989.

Avšak dluh, který v oboru církevních dějin v rámci těch českých v období raného novověku zůstává, náleží v nezpracovaných dějinách dalších institucí katolické církve (kapitul, bratrstev, atd.). Postrádáme např. souborné detailní dějiny českého biskupství/arcibiskupství, rámcové přehledy dějin jednotlivých řádů a hnutí (až na výjimky), nemluvíme o bratrstvech a náboženských spolicích, které stojí na pomyslném okruhu badatelského zájmu ještě více stranou. Samozřejmě, že k výše jmenovaným tématům existují dílčí příspěvky, např. sborníky statí, které reflektují konkrétní cíle k danému tématu. Pro příklad za všechny uvedu sborník prací k výročí pražského biskupství/arcibiskupství, kde může badatel najít práce ze správních, hospodářských, personálních, uměleckých a rovněž kulturních dějin, popř. dějin idejí jedné z nejstarších českých církevních institucí.¹ Ale skutečná souborná práce dosud chybí.

Jak jsem již zmínil, je v současnosti velice příznivá možnost studovat české či moravské církevní dějiny. Napomáhá tomu rovněž uložení pramenů, jež nám pomáhá církevní dějiny zkoumat a následně rekonstruovat. Velká část fondů je uchována totiž v archivech na území České republiky, fondy jsou navíc z větší části majetkem českého státu, ačkoli při současném průběhu církevních restitucí se některé fondy, v některých případech pouze dílčí části fondů, vrací zpět původním vlastníkům, nebo jejich dědicům.

Druhý důvod pro sepsání této práce představuje autorův zájem o problematiku církevních dějin, zvláště pro období, kdy náboženství, hlavně to křesťanské, včetně náboženských institucí, tj. církví, mělo dominantní či výrazný vliv na život společnosti. A řády, jakožto instituce především katolické církve, hrály, někde dodnes stále hrají, významnou úlohu v církevních poměrech. Poukázat na vliv a moc řádů, na jejich majetky, jak hmotné, tak i duchovní, na přínos pro tehdejší společnost, avšak i na stíny klášterního života a komunity, u každého řádu samozřejmě odlišného, to byla hlavní příčina, kvůli

¹ Jaroslav KADLEC, *Tisíc let pražského biskupství: 973–1973*, Praha 1973.

které jsem se rozhodnul sepsat práci o řádu augustiniánů eremitů, společenství, které není v našich českých poměrech příliš detailně a v celistvosti známo.

Tomu napomáhá jejich, myšleno augustiniánů eremitů, menší vliv na českém území, rovněž ani jejich vznik roku 1256 z menších poustevnických skupin neposkytl řádu výhodu oproti starším a tradičnějším řádům, např. benediktinskému, cisterciáckému, premonstrátskému, řádu minoritů konventuálů (františkánů), dominikánskému, které získávaly svůj vliv a bohatství jednak díky své tradici a starobylosti, jednak pro svoji spiritualitu, která jako např. v případě „velkých“ žebravých řádů, dominikánů a minoritů, představovala novum, tedy nový směr ve vývoji tehdejší církve v Evropě na počátku 13. století.

Avšak tento časový „posun“ způsobil, že potřeba společnosti po nových mendikantských řádech dosáhla svého maxima právě v polovině 13. století a z tohoto důvodu neměli augustiniáni zdaleka takové možnosti při získávání podporovatelů a darů, které tvořily podstatný zdroj řádových příjmů, alespoň v počátcích vzniku řádu jako organizovaného společenství lidí s vlastní řeholí a řádovými předpisy. Problému financování hmotných potřeb řeholníků se budu více věnovat v příslušných částech práce.

Nyní krátce přímo k augustiniánskému řádu. Musím na začátku poznamenat, že pokud budu používat označení augustiniáni, mám na mysli obuté augustiniány neboli augustiniány eremity/poustevníky. Jestliže bude řeč o augustiniánech kanovnících nebo o bosých augustiniánech, tzv. bosácích, výslovně to zmíním. Ve středověku totiž kromě již zmiňovaných augustiniánů eremitů zastávali významné postavení též kanovníci sv. Augustina. Jaký byl mezi nimi rozdíl?

Augustiniáni eremité spadají mezi řády žebravé/mendikantské, ve své podstatě laické (na rozdíl od např. Řádu bratří kazatelů, dominikánů),² tzn. že jsou jeho příslušníci laikové, kteří vedou mnišský, dříve ryze poustevnický život, a jsou vázáni nařízeními řehole sv. Augustina. Základem řádu je konvent (srovnej tento pojem u jiných mnišských řádů, např. benediktinů, cisterciáků), v čele stojí převor (*prior*). V čele celého řádu stojí generální převor (*prior generalis*), jehož sídlo je v Římě. Jednotlivé konventy spadají do provincií, jež řídí provinciál. Generální převor má k výkonu svých úkolů k dispozici tzv.

² Již za doby sv. Františka z Assisi se projevil rozpor mezi mnichem/řeholníkem bez řádného svěcení a se svěcením. Augustiniáni se nacházeli zjednodušeně řečeno někde uprostřed mezi minority a dominikány. Díky svému původu se v augustiniánskému řádu dávala přednost řeholníkům bez svěcení, ale potřeba církevních úkonů uvnitř řádu způsobila, že část členů přijala svěcení.

radu, o jejímž složení a přesném vymezení funkcí viz níže (část o správě řádu). Úřady generálního převora řádu, provinciála, tj. představeného dané provincie a převora konkrétního konventu, jsou a byly volené, čímž mělo být omezeno nebezpečí uzurpování si moci a umožněna lepší kontrola nad jejich vykonavateli. Generální převor je volen na šest let, převoři jednotlivých konventů na tři roky. Pokud se dotyčný při výkonu úřadu osvědčil, mohl být zvolen podruhé, většinou však zastával funkci až po dalším období, tj. mezi jeho prvním a druhým obdobím bývala tříletá pauza, kdy úřad vedla jiná osoba.³

Počátky řádu se pak datují od poloviny 13. století, tradičně od roku 1256, kdy byla vydána bula papeže Alexandra IV. „*Licet ecclesiae catholicae*“, jak bylo zmíněno již výše, která spojovala do té doby nezávislé poustevnické skupiny. Tím se konstituoval nový řád s jednotným vedením, pravidly a organizací, který vytvořil nové společenství a tudíž i církevní instituci.

Druhá větev, respektive odnož augustiniánů, je tvořena augustiniány kanovníky. Jak již název vypovídá, jde o sbor kněží, kteří si zvolili konkrétní místo pro společný život a vykonávání kněžského povolání. Je očekávatelné, že pravidla pro kanovníky byla méně rigorózní a přísná, než pro mnichy. Tudíž podmínky pro život obutých augustiniánů a augustiniánů kanovníků se značně lišily, pro kanovníky neplatila tolik zásada *stabilitas loci*, a i majetkový základ mluví většinou ve prospěch kanovníků než jejich mnišských spolubratří. Výjimku tvořily jen největší konventy obutých augustiniánů, např. konvent u sv. Tomáše na Malé Straně, který patřil nejen mezi nejstarší augustiniánské fundace, ale stal se též sídlem provinciála v letech 1357–1359, 1570–1572 a pak až od roku 1604, a v mezidobí zde sídlil generální vikář součinný s bavorským provinciálem jako výsledek prvního pokusu českých a moravských konventů o vlastní správu.⁴

Kanovníci měli svoje sídla u kapitulních kostelů/kapitul a jednalo se de facto o nezávislá společenství. Také počátek vzniku těchto společenství kanovníků je těžko datovatelný, nejčastěji se udává 11. století, přesněji rok 1059, který je v církevních dějinách označován jako rok reforem. Organizační a správní struktura augustiniánů kanovníků je těžko postižitelná, jako nejvyšší správní útvar sloužily kongregace jednotlivých kapitul, např. lateránská v Římě v čele s generálním opatem či rakouská, která sdružovala kapituly v Dolních a Horních Rakousích, v Tyrolsku a Štýrsku. Oproti

³ Balbino RANO, *The Order of Saint Augustine*, Rome 1975.

⁴ Dále Adalbero KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975, str. 88–101.

konventům augustiniánů eremitů se dům kanovníků nazývá kanonie, místo převora stojí v jeho čele opat, nebo probošt (*praepositus*). V českých zemích je nejvíce známa kanonie v Roudnici nad Labem založená ve 30. letech 14. století z popudu pražského biskupa Jana IV. z Dražic, kde se též hojně pěstovala písemná středověká kultura.⁵

Třetí větev pak tvoří bosí augustiniáni neboli bosáci. Tento řád, neboť je potřeba mluvit o skutečně samostatném řádu, se oddělil od obutých augustiniánů roku 1533, přičemž se dělí na tři kongregace, které se podobně jako obutí augustiniáni dále členily na jednotlivé provincie. Kongregace se nazývaly podle území, jejichž plochu zaujímaly. Byly to kongregace španělská na Iberském poloostrově, francouzská ve Francii a západní části Říše a italská, kam logicky podle názvu patřily konventy nejen z Itálie, ale i rakouských zemí a zemí Koruny české. České konventy tak patřily do rakouské provincie, která byla součástí italské kongregace. Protože vznik bosých augustiniánů spadá právě do doby reformace a počátků následné katolické reformy, snažili se reformování augustiniáni zpřísnit klášterní život a napravit mravy, které zcela objektivně byly v první polovině 16. století v církvi v rozporu s tehdejší katolickou věroukou, z čehož také pramenily důvody reformace jako procesu ozdravení církve a nejdříve odsouzení a později i vystoupení z „nepravé“ církve Kristovy.

Tento stručný přehled různých observancí augustiniánského řádu, jestliže lze kanovníky, poustevníky a bosé augustiniány nazvat jedním širším společenstvím, měl za úkol pouze nastínit rozdělení augustiniánů a tím i usnadnit orientaci ve společenství lidí, kteří se také řídí řeholí sv. Augustina, ačkoli existují i jiné řády, např. premonstráti, dominikáni aj., které rovněž užívají řeholí sv. Augustina, ale nenazývají se augustiniány. Nyní přistoupím k samotným cílům této práce.

⁵ Soubornější dílo o tomto pražském biskupovi napsal Václav CHALOUPECKÝ, *Jan IV. z Dražic, poslední biskup Pražský. Studie kulturně historická*, in: *Časopis přátel starožitností českých* v Praze, 16, 1908, str. 80. Modernější zpracování episkopátu tohoto biskupa pak přináší Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301–1343)*, Praha 1991.

Cíle práce

Hlavním záměrem této práce je „zmapovat“ vývoj, především správní, českých augustiniánských konventů⁶ a provincialátu u sv. Tomáše v Praze od vzniku samostatné provincie, tj. od roku 1604 až do poloviny 17. století. Ale pod tento pojem by se vešlo příliš velké množství tezí, respektive cílů a proto musím svůj záměr úžeji specifikovat. Jde mi v první řadě o vysvětlení procesu, který dovolil vyjmout české konventy z moci bavorského provinciála a založit novou provincii. Důvod není z počátku příliš jasný, neboť první pokus za vlády císaře Karla IV. neslavil úspěch. A to zrovna za vlády panovníka, o jehož osobě je známo, že církev všeobecně podporoval a měl v ní různé spojence a podporovatele. Naopak na počátku 17. století, ve fázi nastupující katolické reformy, vládl na císařském trůně panovník, který zdaleka tak nábožensky excitovaný nebyl, navíc jeho církevní politika postrádala jednotný směr, na což si stěžovali i přívrženci a činitelé papežské strany na císařově dvoře, doklady nám o tom dávají zprávy papežských nunciů do Říma. Hlavní slovo však v této záležitosti patřilo řádovým představeným v Římě, i když neoficiální tlaky na jejich rozhodování samozřejmě vyloučit nemůžeme.

Popsat dějiny (byť hlavně správní) jedné provincie řádu a navíc v ohraničeném časovém úseku není úkol, který by bylo možné úplně beze zbytku splnit v bakalářské práci. Avšak omezit se na dějiny jednoho konventu se jeví jako příliš úzké. Zastávám přístup, že dané téma je nutné nejdříve pojmut širěji, tj. získat všeobecné informace o daném tématu a pokusit se jej následně celkově zpracovat. Pak je teprve účelné pokračovat k tématům detailnějším.

Je patrné, že veškeré práce, které vznikají tímto způsobem, tedy nejdříve širší téma, které se postupně vyděluje do témat podřízených, mohou být snadno podrobeny kritice, že dostatečně nereflektují konkrétnější cíle. Ale každá práce, která se zabývá více cíli, respektive řeší obecnější téma, přináší řadu poznatků, byť je často nutné je později prohloubit. V první řadě je to už sama výzva, jak dosud nezpracovaný okruh českých církevních dějin pojmut a popsat. Nejedná se totiž o téma dosud výrazně zpracované.

Nyní již konkrétně k cílům, které jsem si vytknul a které by měly být v této práci naplněny. Předně bych chtěl vylíčit a stanovit důvody, které vedly ke vzniku české

⁶ Při dalším použití adjektiva „augustiniánský“ hovořím výhradně o augustiniánech poustevnících, tzn. obutých augustiniánech. Pokud se bude jednat o augustiniánech kanovníků nebo bosých augustiniánech, výslovně to uvedu.

provincie. Tím, že české konventy (nikoli ty moravské, jež byly od roku 1359 řízeny zvlášť ve vlastním obvodu – vikariátu) dosáhly vlastní správy, se nejen rozrostla jejich moc, ale rovněž získaly větší podíl na rozhodování o svých záležitostech, čímž se navíc zlepšilo i jejich postavení uvnitř řádu. Také se tímto administrativně-správním krokem omezila vazba na katolické Bavorsko, kde do té doby sídlil provinciál v rámci tehdejší bavorské provincie⁷ a tudíž i představený pro české konventy. Pro úplnost se sluší ještě dodat, že roku 1541 se vymanily z moci bavorských provinciálů rovněž polské konventy, takže české řádové domy pouze následovaly cestu svých moravských a polských kolegů. Musí se též určit, jakou roli pak pro samostatnost českých konventů sehrála papežská kurie, vnitřní poměry v augustiniánském řádu a i poměry v habsburské monarchii, tedy ve státě, jehož součástí bylo i České království. Definovat, jaké podmínky pomohly k osamostatnění konventů v roce 1604 oproti stavu v letech 1357–1359 a 1570–1572.⁸

Dále stála zcela nepovšimnuta role provinciála a jeho aparátu na život a vývoj jednotlivých konventů. Badatelé, čeští i zahraniční, se až dosud soustředili na dějiny konkrétních konventů, avšak nikoli tím způsobem, že by zpracovali jejich souhrnné dějiny, nebo se zaměřili na téma postihující konkrétní segment dějin augustiniánského řádu v Čechách, např. vzdělanost českých augustiniánských konventů v raném novověku. Tyto práce zcela absentují v české historiografii a tak je zatím badatelské pole augustiniánů poustevníků nepříliš prozkoumáno.

Pro poznání vývoje celé provincie je potřeba též zmínit alespoň obrysově předchozí dějiny jednotlivých konventů, které z logiky věci náležely do dané provincie a jejich vazby na provincialát u sv. Tomáše. Stanovit komunikaci mezi centrem provincie v Praze a jednotlivými řádovými domy. Nejde mi však o to, aby se práce zúžila na pouhý seznam jednotlivých statí o konkrétních konventech podle stejného vzoru. I vliv každého konventu na vývoj a správu celé provincie je rozdílný, daný stářím, tradicí, velikostí a

⁷ Ještě před vznikem bavorské provincie, roku 1300, náležely české konventy do tzv. německé provincie, která existovala v letech 1256, kdy řád augustiniánů poustevníků vznikl, až do roku 1299. Po roce 1299 se počet spravovaných konventů zvýšil natolik, že bylo nutné německou provincii rozdělit na několik dílčích provincií, mezi nimiž existovala též bavorská. České konventy do ní patřily v letech 1300–1357, pak následně 1359–1604. Převzato z Milan M. BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, Praha 2007, str. 37.

⁸ Pro jiné řády a jejich vznik, popř. organizaci na území českých zemí, je řada prací, namátkou uvedu např. Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. Sv. 1. Fundace 12. století. Sv. 2. Kláštery založené ve 13. a 14. století. Sv. 3. Kláštery na hranicích a za hranicemi Čech*, Praha 1998, 2002, 2009. Pro řády organizované podobně jako augustiniáni na základě provincií více Vladimír CINKE, *Organizace českých klášterů ve 13. a 14. stol. na podkladě provinčním*, in: ČČH 16, 1968, č. 3, str. 435–446.

prestiží konkrétního řádového domu. Je dále nasnadě, že konvent, ve kterém sídlil provinciál se svým aparátem, zaujímal v řádové hierarchii vyšší pozici než konvent, který byl založen později a vybaven mnohem menšími prostředky.

Z toho vyplývá, že důležité místo bude mít v této práci správní systém, jak vztahy mezi konventy navzájem, tak jejich vztahy k provincialátu u sv. Tomáše v Praze na Malé Straně fungovaly. Hojně styky měl i provinciál a převoři konventů s generálním převorem v Římě, což dokládá i úřední korespondence generálního převora s jednotlivými českými konventy v úředních věcech od promulgace nových předpisů a pravidel s platností pro celý řád, až po např. záležitosti vzdělání a duchovních věcí u jednotlivců z daného konventu.

Mezi další cíle práce náleží zajisté snaha charakterizovat vzdělanost a kulturu augustiniánů. Ačkoli se jedná o řád žebravý, již od počátku vynikali augustiniáni jako vzdělanci a učitelé, jejich kulturní život a činnost se nacházely v každém konventu, bez ohledu na jeho velikost a význam. Tím se odlišovali např. od minoritů, kteří vzděláním a vůbec intelektuálním životem z počátku pohrdali. Důvodem, proč augustiniáni byli v duchovní oblasti tak činní, vychází již ze samého myšlenkového základu řádu. Sv. Augustin, duchovní otec řádu, proslul jako církevní vzdělanec, teolog a právem mu náleží titul učitele církve, *doctor ecclesiae*, jenž byl udělován významným členům církve, kteří formovali křesťanské učení a církevní doktrínu. Také bych chtěl v práci dokázat, a tím korigovat i často předkládaný názor, že augustiniáni náleželi mezi řády, které se vzdělání méně věnovaly, v kontrastu s „tradičními“ řády, např. benediktinů, cisterciáků a dalších, které v raném středověku představovaly most vzdělanosti mezi antickou kulturou a římsko-barbarskou Evropou 5. až zhruba polovinou 12. století.⁹

Dokladem jsou poměrně početné knihovny u augustiniánských konventů, které sloužily jako zdroj poznání a výuky. Bratři v konventech vzdělávali nejen členy svého společenství, tj. ostatní mnichy konventu, ale rovněž lidi z vnějšího, mimoklásterského, světa, ačkoli se tento proces více rozvinul až od 16. století, kdy katolická církev používala

⁹ Poznat myšlenkový a kulturní vývoj 12. století lze jak z obecných prací, tak též z děl autorit, jejichž působení formovalo tehdejší Evropu. Pavel SPUNAR, *Kultura českého středověku*, Praha 1985, str. 520. sv. Bernard z CLAIRVAUX, *O stupních pokory a pýchy*, Praha 1999. Jacques LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004.

řády pro zastavení reformního hnutí, čemuž měla napomoci i výuka v duchu přísné katolické doktríny.¹⁰

Pro období raného novověku, tj. dobu, kterou tato práce ve vymezeném úseku sleduje, se navíc nemalý počet členů řádu vzdělával na katolických univerzitách či bohosloveckých ústavech, nejčastěji v samotném Římě, kde řád oficiálně sídlil. Adepti z řádu na akademický titul, nejčastěji samozřejmě z teologie, pak byli vysíláni představenými svých konventů na studia, konvent jim hradil většinu výdajů s cestou, ubytováním, živobytím, zkrátka veškeré výdaje. Mnoho studentů také dosáhlo titulu filozofie, tj. na artistických fakultách, neboť před studiem na teologické fakultě musel dotyčný zájemce absolvovat artistickou fakultu. Stejně jako v současné době se tehdy na studia vysílali vhodní studenti, kteří vynikali intelektuálními schopnostmi a nadáním. Podobně jako v jiných případech, i zde existovala možnost sociálního vzestupu navzdory svému původu díky svým dovednostem, které církev dokázala ocenit.

Protože dějiny tvoří vždy lidé, bylo velmi důležité popsat i osudy konkrétních osob, které byly různým způsobem spjaty s řádem. Ať už jako jeho členové či lidé, kteří přicházeli s řádem do styku. Seznam generálních převorů je uveden jak v české, tak cizí odborné literatuře, rovněž jména německých, bavorských a od roku 1604 i českých provinciálů byla již publikována.¹¹ Ovšem jména převorů konkrétních českých konventů, jejichž dějinami se chci v rámci dějin provincie zabývat, systematicky zpracována nejsou, vyjma jednotlivých osobností, které se nějakým zvláštním způsobem zasloužily o prospěch konventu, nebo naopak vedlo jejich působení v úřadu převora konventu k jeho neprospěchu. Zkrátka, pokusím se sestavit seznam představených českých konventů, nakolik to prameny a zdroje dovolí.

Nejvíce pozornosti z jednotlivých provinciálů a převorů však bude věnováno prvnímu českému provinciálovi Janu Svitavskému z Bochova (?–1637), který za dobu svého dlouhého řízení provincie stanovil základní pravidla a v prvé řadě uvedl správní rozhodnutí generálního provincialátu v Římě o zřízení samostatné české provincie v život. Jeho význam je dán také tím, že jeho památka je v písemnostech české odnože řádu mnohokrát uvedena a jeho jménem začíná i soupis jednotlivých provinciálů, přičemž

¹⁰ Pro dějiny knihovny u sv. Tomáše v 16. a první polovině 17. století podrobně Veronika SLADKÁ, *Historie a současnost klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze*, Praha 2015 (rigorózní práce FF UK), str. 60–62, 66–71.

¹¹ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, str. 140–178. Jména převorů pro jednotlivé konventy byla převzata od řádového historika Pachomia Kreybicha, od kterého jsem je též převzal

důležitost Jana Svitavského není podtržena skutečností, že je v soupisu na prvním místě, byl přece prvním provinciálem, ale faktem, že k jeho jménu je nejvíce doplňujících informací a vysvětlivek, což dokládá Svitavského zásluhu o provincii a provincialát.

Své místo v práci má také stanovení hierarchie konventů v české provincii. Je to bod, který má společné rysy se správním systémem, ale protože každá část lidské společnosti je členěna, stratifikována, přichází nasnadě, že existovaly, respektive některé z nich existují i dnes, konventy, které zaujímaly vyšší, čestnější postavení v provincii, než ostatní řádové domy. Pro jejich členy pak bylo snazší se dostat k lepším funkcím, úřadům a i ke vzdělání, než pro bratry, kteří se stali členy níže postaveného konventu.

Přestože se budu snažit, aby každý z konventů měl v práci své místo a alespoň zevrubně bylo možné získat detailnější informace o každém řádovém domu ve vymezené době než u doposavad napsaných prací, významnějším konventům je v práci věnováno více pozornosti. Na prvním místě pak stojí konvent/klášter sv. Tomáše na Malé Straně. Byl to jeden z nejstarších augustiniánských konventů v českých zemích, navíc v rezidenčním městě Českého království, sídlo provinciála a vedení provincie, významný konvent, který svými prostředky a možnostmi převyšoval všechny ostatní konventy v provincii, o čemž svědčí i areál konventu.

Kromě správních, personálních (úředních) a kulturních záležitostí je nutné popsat a stanovit též materiální a hospodářské podmínky provincie. Stanovit konjunkturu i recesi konventů v rámci provincie, do jaké míry byly finance ovlivňovány zvnějšku (ekonomickými procesy v tehdejší společnosti), k čemuž vždy dochází, a jak samy konventy hospodařily, zjistit strukturu majetku, charakter příjmů a výdajů, účtů atd. Opět však musím pro jistotu zopakovat, že nemám v úmyslu postupovat při líčení dějin provincie tím způsobem, že představím souhrn dějin české provincie ve sledovaném časovém úseku a pak začnu postupně popisovat každý konvent se všemi jeho záležitostmi.

Časový rámec práce je ohraničen zhruba polovinou 17. století. Nejedná se však o mez, která nemůže být překročena. Jde pouze o přibližné datum, přičemž právě na období mezi lety 1604–1650 se bude práce nejvíce soustředit. Avšak doba před a někdy i po musí být kvůli úplnosti také reflektována, pokud to bude výklad požadovat.

Z tohoto důvodu končím nyní obecné pasáže, které měly pouze obrysově vymezit okruh badatelského zájmu, a přistupuji ke konkrétním částem práce. Avšak než přijdou na řadu dějiny augustiniánů eremitů, musím pro úplnost nejprve stručně představit prameny a literaturu k tomuto tématu. Jednak aby vešlo v patrnost, z jakých zdrojů jsem

čerpal a jakého druhu jsou, jednak aby byl vidět stav dosavadního bádání k tomuto tématu.

1. Prameny a literatura. Uložení, typologie a charakter

1.1. Fondy, sbírky a jejich uložení

Na začátku práce je nezbytné prozkoumat pramennou základnu, tj. na zdroje a prameny, ze kterých jsem při psaní práce buď vycházel, nebo se nějakým způsobem váží k tématu práce a tak náleží do pramenné základny. Rovněž je přínosné zmínit i ty zdroje, které jsem sice soustavněji nestudoval, ale mám o jejich existenci představu a také je další badatelé mohou pro své budoucí výzkumy použít.

Prameny pro studium dějin řádu augustiniánů poustevníků se nacházejí v současnosti především v archivech. V knihovnách a jiných paměťových institucích, např. muzeích, se uchovává nepoměrně menší množství pramenů k dějinám řádu, což ovšem zajisté nemusí znamenat, že se v budoucnosti další prameny nemohou „objevit“. V první řadě je tak nutné vymezit okruh a dobu pramenů, neboť zcela jiného rázu a charakteru jsou prameny pro středověké dějiny augustiniánů, nás však zajímá pramenná základna pro období raného novověku neboli časový úsek zahrnující 16. až 18. století. Zmíním i archivní fondy pro moravské konventy, přestože jejich dějinami se práce zabývat nebude. Důvody pro to jsou obsaženy v úvodu práce.

Největší a nejdůležitější fond pro dějiny obutých augustiniánů je uchováván v Národním archivu v 1. oddělení. Jedná se o fond Archivu provincialátu a konventu obutých augustiniánů u sv. Tomáše v Praze III. Ačkoli by se mohlo podle názvu zdát, že fond obsahuje prameny z drtivé většiny pouze ke konventu sv. Tomáše, opak je pravdou, protože fond je rozdělen na tři části, které dole podrobněji popíšu. Rozsah fondu je navíc úctyhodný, skládá se z 297 archivních kرتونů, přičemž první část obsahující rukopisy čítá 524 inventárních čísel, spisy mají 329 čísel a mapy 17 čísel.

První shrnuje rukopisy, tj. historickou literaturu, práce vědeckého, hospodářského, finančního, úředního, personálního rázu. Jsou to jak úřední knihy vedené pro správu provincie, tak i odborná díla členů řádu, nejčastěji historického, teologického a filozofického charakteru.

Druhá část fondu sestává ze spisů, které se dělí do dvou oddílů. Ten první z nich, nazvaný „Provincie“, obsahuje materiál věnovaný přímo dějinám provincie, tedy úřednímu aparátu: provinciálovi, sekretáři, úředníkům, další materiál, hlavně aktového charakteru, se zabývá personálními, finančními a hospodářskými záležitostmi, důležitá je rovněž korespondence provinciála, jak úřední, tak i soukromá (její druhá část je v

materiálech ke konventu sv. Tomáše). K němu, myšleno prvnímu oddílu, jsou připojeny věci ke statku Stránka, který provinciál připojil k majetkům provincie, aby zlepšil hmotné zajištění členů českých konventů (nikoli těch moravských).

Druhý oddíl „Konvent“ je potom členěn na úseky, které obsahují prameny k jednotlivým augustiniánským konventům.¹² Tento poznatek je nesmírně důležitý zvláště pro budoucí badatele, kteří se budou chtít věnovat jednak dějinám celé provincie, a tak pojednat lépe o věcech, které tato práce nemohla reflektovat, nebo jim nevěnovala dostatečnou pozornost, jednak dějinám jednotlivých konventů. Z tohoto důvodu je nutné studovat bezpodmínečně tento fond, dále pak u vybraných konventů, vyjmenovaných níže, jejich fondy v příslušných archivech.

Pro lepší vysvětlení svého tvrzení uvedu jeden příklad. Badatel, který se bude zabývat osobností např. Albrechta z Valdštejna, přičemž věnuje pozornost i jeho církevním aktivitám, zmíní zajisté i fundaci konventu v České Lípě včetně založení gymnázia, která se uskutečnila roku 1627¹³ a měla přispět k rekatolizačnímu úsilí na statcích císařského generála. Prameny k dějinám konventu v České Lípě se nachází na dvou místech, tj. skládají se ze dvou částí. Ta první je fond Archivu provincialátu a konventu obutých augustiniánů u sv. Tomáše v Praze III, část druhá „Spisy“, druhý oddíl „Konvent“, úsek „Česká Lípa“, který zahrnuje inventární čísla 151–165. Zde jsou některé materiály k dějinám tohoto konventu. Druhá část je pak deponována ve Státním oblastním archivu v Litoměřicích, fond Augustiniáni Česká Lípa. Pro co nejkvalitnější zpracování by musel badatel prozkoumat oba dva fondy. Obdobné lze konstatovat i u jiných českých augustiniánských konventů, část pramenů je v Národním archivu a část pak v příslušných archivech oblastí, ze kterých původce fondu pochází, respektive sídlí. V třetí části „Mapy“ se pak nachází plány, půdorysy a mapový materiál.

Druhým velmi důležitým zdrojem, který je rovněž uložen v Národním archivu, je sbírka listin. Jde o sbírku Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1285–1839). Jsou zde uloženy listiny, které se váží k řádu augustiniánů poustevníků, nejstarší listina

¹² Ve fondu Archivu provincialátu a konventu obutých augustiniánů u sv. Tomáše v Praze III jsou prameny k těmto augustiniánským konventům: konvent Bělá pod Bezdězem, inv. č. 123–150 (vlastní fond), konvent Česká Lípa, inv. č. 151–165 (vlastní fond), konvent Domažlice, inv. č. 166–177 (vlastní fond), konvent Pivoň, inv. č. 178–184 (vlastní fond), konvent sv. Kateřiny (pouze v NA), inv. č. 185–191, samozřejmě konvent sv. Tomáše, inv. č. 192–272, konvent Pšovka (Šopka), inv. č. 273–280 (pouze v NA), již uvedený konvent v Dolním Ročově, který byl transferován ze SOA Litoměřice, inv. č. 281–306, konvent Svatá Dobrotivá, inv. č. 307–319 (pouze v NA), konvent Vrchlabí, inv. č. 320–329 (vlastní fond).

¹³ První mniši dorazili již roku 1624, avšak listina byla vydána Albrechtem z Valdštejna až roku 1627, od kteréhož roku se počítá i oficiální vznik konventu.

pochází z roku 1285, kterou český král Václav II. daruje mnichům řehole sv. Augustina pozemek, dříve městiště malostranského měšťana Konráda z Žatce. Na pozemku byl pak postaven konvent sv. Tomáše. Sbírka obsahuje tedy listiny z rozmezí let 1285 až 1839. Badatelsky je možné listiny studovat na webu Monasterium.net, ovšem s omezením, neboť listiny jsou zde digitalizované pouze do roku 1510. Proto pro období raného novověku má badatel dvě možnosti. První spočívá ve využití regestu v inventáři sbírky, druhá pak ve studiu originálu pramene v archivu, ovšem pouze se svolením správce fondu. Protože však sbírka byla uspořádána Dr. Karlem Beránkem a Dr. Věrou Uhlířovou, umožňují registry v inventáři dostatečně využít pramennou hodnotu každé listiny, archiválie.¹⁴

V Národním archivu je možné taktéž nalézt třetí fond, který uchovává prameny k řádu obutých augustiniánů v Čechách, tj. Dolní Ročov. Lze v něm najít materiály z období (1262) 1580–1950, problém však představuje nezpracovanost fondu, tudíž nelze do něj volně nahlížet. Dříve byl fond uchováván ve Státním archivu v Litoměřicích, nyní Státním oblastním archivu tamtéž. Pro dějiny jednotlivých konventů augustiniánů české provincie je poté možno využít další fondy, uložené v jiných archivech České republiky.

V Státním oblastním archivu v Litoměřicích je uchováván fond „Augustiniáni Česká Lípa“, který obsahuje prameny pro poznání dějin konventu a jeho členů, dále se zde nachází materiály k dějinám fary Všech svatých v České Lípě, prameny úřední a hospodářské povahy statku Stráže a dokumenty klášterního gymnázia. Časový horizont je vymezen lety 1627, kdy konvent vznikl, jak jsem napsal již výše, a rokem 1950, kdy tehdejší komunistický režim v „pověstné“ akci K konvent zrušil a mnichy perzekvoval. Fond není příliš obsáhlý, čítá okolo 12 bm. Část pramenů konventu je též deponována v Národním archivu.

Pro dějiny konventu v Bělé pod Bezdězem je možno vyrazit do Státního okresního archivu (SOkA) v Mladé Boleslavi. Ovšem pro dějiny konventu je výhodnější využít opět fond v Národním archivu, kde je více materiálů. Samotný fond v Mladé Boleslavi je zpracován pouze částečně, jeho zlomkový charakter je podmíněn i nepříliš velkým rozsahem cca 1,5 bm. Opět jako v případě minulého fondu je připojen k pramenům konventu materiál statku Víška, který augustiniánům z Bělé patřil a zajišťoval jejich hmotné zabezpečení.

¹⁴ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*.

Osudy nejmladšího z konventů obutých augustiniánů, konventu ve Vrchlabí, mohou být zkoumány ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Ačkoli i zde jsou některé prameny uloženy v Národním archivu v mnohokrát zmiňovaném kmenovém fondu řádu, pro dějiny vrchlabského konventu je nutné vyrazit právě do výše uvedeného archivu. Fond poskytuje informace o členech řádu, stálých i nově příchozích, obsahuje pamětní knihy, prameny finanční a hospodářské povahy, fundace a odkazy ve prospěch konventu, vizitace nadřízených z provincie, ale i doklady o klášterní knihovně či školském působení vrchlabských augustiniánů. Protože se však časový rámec práce omezuje na roky 1604–1650, nebudou dějiny vrchlabského konventu v práci obsaženy.

Fond konventu v Domažlicích se nachází v Státním oblastním archivu v Plzni. Fond o rozsahu cca 5 bm však představuje zdroj spíše pro moderní dějiny konventu, většinou se jedná o účetní materiál z 18. a 19. století, poznat lze však i život náboženských bratrstev, která byla ve spojení s domažlickými augustiniány a jako sídlo si vybrala konventní kostel Nanebevzetí Panny Marie. Šlo o bratrstvo sv. Šebestiána, nebo arcibratrstvo Panny Marie Utěšitelky. Část pramenů je rovněž v Národním archivu v 1. oddělení.

Fond konventu v Pivoni je deponován, podobně jako fond domažlického konventu, ve Státním oblastním archivu v Plzni. Avšak jeho časové vymezení nepostihuje středověké dějiny konventu, ačkoli se jedná o konvent nejstarší, založený již roku 1256, z čehož vyplývá, že svým stářím předčí i konvent sv. Tomáše v Praze. Prameny fondu jsou ohrazeny lety 1582–1789. Druhé datum poukazuje na osudy konventu, protože celý konvent byl roku 1787 zrušen císařem Josefem II. Pro středověké období konventu se tak badatel musí obrátit do Národního archivu, některé písemnosti Pivoně jsou též ve sbírce listin řádu augustiniánů. Přístupnost fondu je poněkud problematická z důvodu jeho nulové zpracovanosti.

Pro jistou celistvost pak ještě doplňuji fondy k moravským konventům. Největším konventem býval konvent sv. Tomáše, jméno nás nesmí splést s malostranským sv. Tomášem, založený roku 1350 moravským markrabětem Janem Jindřichem vně hradeb města Brna (vlastně na předměstí), nedaleko kostela sv. Jakuba.¹⁵ Fond sv. Tomáše v

¹⁵ Velmi přesně a detailně nám podává svědectví o místě listina Jana Jindřicha z 2. února 1350, kterou vyjímá místo a budoucí konvent (klášter) poustevníků sv. Augustina z moci a jurisdikce plebána od sv. Jakuba, v jehož farním obvodu se má konvent napříště nacházet. „*Joannes Dei gracia Marchio Moravie ad rei memoriam volumus tenorem presencium [litterarum, pozn. aut.] devenire..., flectentes animum nostrum benigne..., in augmento felici cultus diuini decreuimus erigere et ex nunc erigimus Monasterium (sic!) Fratrum Heremitarum Ordinis Sancti Augustini..., sanctam Dei Ecclesiam..., in suburbio Civitatis nostre Brunensis, prope Ecclesiam beati Jacobi, et in ejus limitibus parochie, ad laudem et gloriam Dei salutemque fidelium...*“, *Codex*

Brně je, jak jsem již předeslal jednou, největší ze všech archivních fondů obutých augustiniánů v České republice. Čítá cca 157 bm a vyjma malé části je celý zpracovaný a k jeho studiu též existuje inventář. Uložen je v Moravském zemském archivu v Brně a obsahuje materiály pro dějiny nejen starobrněnského konventu, ale i dalších augustiniánských konventů na Moravě.

Podobně jako u fondu sv. Tomáše na Malé Straně jsou ve fondu „Augustiniáni Staré Brno“ (1233–1950) deponovány prameny pro další konventy augustiniánů, jmenovitě konvent s kostelem Nanebevzetí Panny Marie v Jevíčku a konvent v Krasíkově (Třebařov), oficiálně pojmenovaný Koruna Panny Marie. Rovněž je možné zde najít informace o statcích starobrněnských augustiniánů v Nových Hvězdlicích, Šardicích, Novém Hrozenkově a v Čechyni. Velkou část fondu však zauímají prameny „až“ z konce 18. a 19. století.

Prameny obou uvedených konventů, v Jevíčku a Krasíkově, pak mají i svoje kmenové fondy, ve kterých je uložen zbytek materiálů, takže je opět nezbytné studovat vlastně na tzv. dvou místech, tedy nejdříve ve fondu „Augustiniáni Staré Brno“ a potom v kmenových fondech. Tím prvním je fond „Augustiniáni Jevíčko“, který je deponován také v Moravském zemském archivu v Brně. Velikost fondu je relativně malá, nedosahuje ani 1 bm. Prameny pochází z let 1342–1784. Listiny k dějinám konventu v Jevíčku jsou uloženy rovněž v Praze v Národním archivu.

Posledním fondem, který zde budu podrobněji popisovat, je fond přechovávaný v Zemském archivu v Opavě a vztahuje se k dějinám konventu v Krasíkově. Fond „Obutí augustiniáni Krasíkov“ je podobně jako u konventu v Jevíčku pouze doplněním k pramenům uloženým v Brně a to opět pro torzovitost materiálů v archivu v Opavě. Rozsah činí pouze 0,12 bm a skládá se převážně z listin, které pocházejí ze středověkého období konventu. Proto je období pramenů ohraničeno léty 1275–1477, i když konvent existoval až do roku 1533, kdy byla v rámci reformace pozastavena jeho činnost.

Toto stručné uvedení mělo za cíl charakterizovat prameny z hlediska jejich uložení a alespoň ve stručnosti zmínit, jaké prameny k dějinám konventů lze pro bádání využít. Tomu všemu měl dopomoci výčet fondů s jejich krátkým popisem. Navíc literatura, která podává informace o pramenech k českým církevním dějinám řádů, kongregací a společenství, je buď nejednotná, tj. trpí torzovitostí, nebo již nereflektuje současný stav

diplomaticus et epistolaris Moraviae, Band VIII (1350–1355), ed. Vincenz BRANDL, Brünn 1874, č. 7, str. 4–5.

bádání a uložení archivních fondů v archivech České republiky. Také komplikovanost a rozdělení pramenů na různých místech k daným tématům bádání neulehčuje. Pokud tak budoucím zájemcům, ať z odborné či laické badatelské obce, bude touto částí práce usnadněno další bádání, bude tím také splněna moje snaha.

1.2. Typologie a charakter pramenů

V tomto oddíle bude následovat rozbor pramenů, které mi z části posloužily pro napsání této práce. Nejdříve vyjmenuji prameny úřední povahy, tj. především úřední knihy, hlavně hospodářského a finančního charakteru, dále různé úřední protokoly a účetní materiál, knihy příjmů a vydání, a úřední korespondence a listiny. V druhé části přijdou na řadu písemnosti vyprávěcí neboli narativní, které mají rovněž svůj díl v pramenné základně. Avšak ještě před samotným výčtem se zmíním o stavu dosavadního zpracování materiálů.

Protože se jedná o období raného novověku, nabízí se otázka, jaké množství pramenů je vydáno či nikoliv. Z hlediska úředních pramenů je to mizivé množství. Proto je nezbytné prameny studovat přímo v originále, ať už prezenčně či v digitální kopii. Avšak i z důvodu okrajovosti tématu, řád augustiniánů poustevníků nepatří v české historiografii mezi příliš proponovaná témata, není pramenná základna příliš prozkoumána. Jedinou výjimkou jsou listiny, přesněji řečeno listinný materiál, který sice také není souborně vydán,¹⁶ ale některé jeho části je možné najít v edicích úředních pramenů, především registářů a diplomatářů. Pro tuto práci jsou ovšem výše zmíněné edice v poznámce č. 7 nepoužitelné, neboť se jedná o edice pro středověk, tudíž pro časový rámec této práce nemají význam.

Jediné zpracování raně novověkých a novověkých listin se nachází v inventáři listin řádu v Národním archivu,¹⁷ kde je uloženo celkem 262 listin z celé provincie augustiniánského řádu v časovém rozmezí 1285–1839. Pro každou listinu je v inventáři opatřen stručný regist, místo a datum vydání, vydavatel a příjemce a po vlastním textu registu i způsob dochování a ověření. Kromě listin sv. Tomáše lze nalézt ale i písemnosti

¹⁶ Kromě písemností, které svým stářím a vyhotovením spadají do období středověku, tj. do časového rozsahu, který je pokryt známými a často využívanými edicemi jako *Codex diplomaticus* pro České království (CDB) i Moravu (CDM), případně Slezsko (CDS), dále *Monumenta Vaticana* (MBV) a v registové formě také *Regesta Bohemie et Moraviae* (RBM).

¹⁷ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*, Praha 1967. Celkem 262 inv. č., listiny přístupné též z webu *Monasterium.net*, ovšem pouze do roku 1510, jak jsem uvedl již v prvním oddílu pramenů.

pro ostatní konventy. Jak však stojí i v samotném úvodu inventáře, největší přínos má sbírka pro středověké období, pro novověk je většina listin charakteru papežských odpustků, cessí a různých obchodních kontraktů, nejčastěji mezi konventem a světskou osobou.

Obdobná situace panuje rovněž pro prameny narativní povahy. Co je mi alespoň známo, nejsou prameny pro české dějiny řádu vydány v edicích, avšak v tomto případě není situace tak špatná, neboť řada narativních pramenů byla vydána ve své době tiskem a tak i badatelsky zpřístupněna. Navíc pro dobu raného novověku není zatím příliš rozšířený zvyk vydávat narativní prameny v edičních řadách, protože pro roztržitost a rozsah pramenů je takový ediční podnik jen velmi těžko realizovatelný. Vydávají se tudíž především jednotlivá díla dle výběru editora, např. paměti dané osoby, korespondence, deníky či památníky. Tyto prameny jsou edičně zpracovány, ale o celých edičních podnicích, až na malé výjimky, nemůže být ani řeč.¹⁸ Stejný princip platí tedy, jak je řečeno výše, i pro prameny českých augustiniánských konventů. Proto je nutné studovat pramen rovněž v originálu, ať už psaném tradičně rukou či vydaný tiskem.

1.2.1. Prameny úřední povahy

Z hlediska pramenné základny se jedná o většinu pramenů, které jsou uloženy ve výše popsanych fondech. Protože se pohybujeme v období raného novověku, přichází nasnadě, že drtivá většina pramenů normativní povahy je nevydaná, část z nich však byla v době svého vzniku vydána tiskem, čímž se jednak zvětšuje množství exemplářů daného pramene, jednak je snazší s konkrétním pramenem pracovat.¹⁹ Pro dějiny českého provincialátu a provincie obutých augustiniánů přichází v úvahu jak prameny obvyklé i v jiných administrativních institucích (zeměpanských i vrchnostenských kancelářích), tak

¹⁸ Existují však i edice, které se snaží, alespoň výběrově, postihnout pramennou základnu pro rané novověké a novověké období českých dějin, jako např. ediční podnik historického ústavu FF JCU *Documenta res gestas Bohemicas saeculorum XVI–XVIII. illustrantia*, vedený ve dvou řadách, tj. Řadě A – Veřejný život a Řadě B – Soukromý život. Jinak je vydávání pramenů, v tomto případě jak úředních, tak narativních, omezeno na jednotliviny.

¹⁹ Již řadu desetiletí se řeší otázka a směr přístupu k normativním pramenům novověku, který se obvykle vymezuje k pramenům středověké povahy. I vědní obor soustředící se na tento typ pramenů, diplomatika, je stále, přes řadu pokroků, poněkud rozptýlený na více stran. Také otázka edičních prací pro novověké prameny je nejednoznačná, proto pokus o jistou systemizaci novověkých úředních pramenů provádím podle svého úzu a některou typologii jsem přejal z klasické práce německého archiváře a historika H. O. Meisnera, který zavádí pro prameny novověku konkrétní systém dělení: Heinrich Otto MEISNER, *Urkunden und Aktenlehre der Neuzeit*, Leipzig 1952.

i ryze speciální prameny církevní provenience. Poznat a stanovit typologii pramenů pro bádání je důležité již z toho důvodu, že z každé administrativní činnosti konkrétního celku vychází podle svého typu a směru zaměření charakteristický úřední materiál. Pro provincialát a jednotlivé konventy pod jeho správou jsou nejčastějším výsledkem úřední činnosti tyto typy písemného materiálu:

Za prvé. Různé druhy listů

Ačkoli význam listin není v raném novověku již tak velký jako ve středověkém období, stále si listina zachovává normativní ráz a právní hodnotu, která vévodí normativním pramenům.²⁰ Pro dějiny provincialátu a provincie augustiniánů se zachovalo množství listin, přičemž jejich zevrubný popis je již popsán v předchozím oddíle o fondech a sbírkách a jejich uložení. Zde popíši pouze listiny, které spadají do let 1604–1650, tj. do námi sledované doby dějin řádu.

Celkový počet listin je 262 písemností, ale pro období, které má za cíl mapovat tato práce, je možné použít pouze 16 písemností z let 1604 až zhruba 1656. Musí se ale také zdůraznit, že se jedná o listiny pouze z fondu v Národním archivu, další listiny jsou pak deponovány v příslušných fondech. Výhodou této sledované sbírky je skutečnost, že jsou to často listiny pro provincialát a provinciála u sv. Tomáše. Avšak větší podíl z celkového počtu listin je adresován právě převoru svatotomášského konventu. Při bližším zkoumání se ukázalo, že listiny jsou pro výše uvedené období pouze doplňkovým materiálem, neboť jednak je jejich počet a výskyt torzovitý, jednak poskytují informace jen o výsledcích dané události a málokdy dovolují sledovat věci před a po vyhotovení listiny. Jejich znění tak jen doplňuje ostatní prameny.

Oněch 16 listin bylo vydáno v letech (vždy po jedné v daném roce) 1604, 1609, 1610, 1612, 1613, 1622, 1625, dvě písemnosti z roku 1636, dále opět jedna z let 1639, dvě v roce 1642, 1646, 1649, 1652, 1656.²¹ Pouze pro ilustraci uvádím, že podle

²⁰ Výraz listina je sice vhodný pojem, avšak přináší též jisté nesnáze. Proto při práci s prameny je nutné mít na paměti různé termíny pro listinu v jiných jazycích. Jen pro příklad uvedu: *diploma*, *privilegium*, *charta* (někdy i *carta*), *littarae* či doplnění s přívlastkem *armorum*, *majestát*, *Urkunde*, *Brief* s příslušným označením, ve staré či střední češtině *list* rovněž s náležitým adjektivem. Více v Česká diplomatika do roku 1848.

²¹ Pro stručný přehled lze použít inventář, kde je napsáno všech 262 registů k příslušným písemnostem. Jedná se o registry náhradní, neboť popisují velmi obsáhle znění listiny a lze z nich vyčíst potřebné informace. Inventář sestavili Karel Beránek a Věra Uhlířová, k nahlédnutí v badatelně NA či v elektronické podobě na webu *badatelna.eu*, kde je též elektronická verze inventáře k fondu augustiniánů. Více: <http://www.badatelna.eu/fond/33/zaznam/1462689/reprodukce/>, přístup 10. 4. 2017.

diplomatických kritérií se přísně vzato nejedná pouze o listiny, ale také o zachovací listy, papežské breve aj. Jejich vydavatelé byly osoby světské i duchovní, konkrétně čeští králové Rudolf II. a Matyáš,²² kupodivu se nic nedochovalo z doby vlády Ferdinanda II. a Ferdinanda III. Dále pak se zde nachází písemnosti od radních měst Möglingenu,²³ Radolfzelli am Bodamsee²⁴ a Retzu v Dolním Rakousku²⁵ o zachovalosti adeptů pro vstup do řádu. Nejvíce materiálu bylo ovšem vydáno katolickou hierarchií, tj. biskupy a papeži. Dominují zde písemnosti od kardinála a biskupa tridentského Karla Madruzzo,²⁶ Octavia, biskupa praenestinského²⁷ a odpustky papežů Urbana VIII. a Inocence X. Ty jsou adresovány ovšem nikoli na provincialát, ale převoru sv. Tomáše, na jehož konventní kostel se měly písemnosti vztahovat.²⁸ Také nechybí donace a závěti světských osob s dary a odkazy za místo posledního odpočinku v chrámu sv. Tomáše a sloužení zádušních mší za zesnulé.²⁹

Do oddílu listin je možné přiřadit rovněž výhostní či zhostné listy, kterými vrchnost propouštěla nebo uvolňovala své poddané z nevolnictví, ať už úplně či jen na panství jiné vrchnosti. I v případě augustiniánských konventů se lze setkat s množstvím výhostních listů, kterými někdy převorů konventů propouštěli své poddané. Avšak v případě dochovaných listů pro augustiniánské konventy je nacházen směr opačný, neboli propouštění poddaných ostatních vrchností na panství augustiniánských konventů. Celkově se zachovaly zhosty pro dobu 1605–1793.

Za druhé. Úřední knihy

²² NA, f. Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839), inv. č. 144, 145.

²³ Tamtéž, inv. č. 142.

²⁴ Tamtéž, inv. č. 143.

²⁵ Tamtéž, inv. č. 148. Kniha o vstupu do řádu, avšak z pozdější doby.

²⁶ Tamtéž, inv. č. 146. Vydavatelem je tridentský biskup Karel Madruzzo/Madrutius (1600–14. 8. 1629), *Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo a multis adjutus*, ed. P. Pius Bonifacius GAMS, Ratisbonae 1873, str. 317.

²⁷ NA, f. Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839), inv. č. 147 (dále při citování užíváno jen Díl I. Listiny 1285–1839 a příslušné inventární číslo. Listinu vydal biskup praenestinský Octavius Bandini, v úřadu v letech 1621–16. 9. 1624, *Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo a multis adjutus*, str. XVIII. Praeneste je latinské jméno obce, nyní města Palestrina, asi 35 km východně od Říma.

²⁸ Tamtéž, písemnosti Urbana VIII. pod inv. č. 149, 150, 151, 152, 153. Inocence X. inv. č. 156. Urban VIII. byl pontifikem v letech 1623–1644, Inocenc X. zastával úřad mezi roky 1644–1655, tamtéž, str. IV.

²⁹ Tamtéž, inv. č. 154, 157.

Úřední knihy náleží společně s úřední korespondencí a aktovým materiálem mezi hlavní prameny pro poznání fungování provincie a správy provincialátu. Přispívá tomu i fakt, že v období raného novověku se strmě zvyšuje množství dochovaných úředních knih nejen pro církevní sféru, ale zejména pro světskou.³⁰ Při popisu úředních knih je pak nezbytné je alespoň rámcově rozdělit na oblast použití. V provincialátu augustiniánů lze rozlišit knihy pro hospodářské a finanční záležitosti (knihy příjmů a vydání, dluhy a závazky/obligace k různým věřitelům), knihy (lépe soupisy) zahrnující počty členů jak pro konkrétní řádové domy, tak i pro celou provincii. Evidují se noví i již zesnulí členové včetně přesných počtů pro danou kategorii. Dále se ve fondu nacházejí i knihy ryze praktického rázu, např. soupisy šatstva, liturgického náčiní. Nechybí ani seznamy knih a jednotlivých položek pro knihovny konventů. Jistou komplikací představuje v tomto případě torzovitost pramenů a jejich rozptýlení ve fondu, kdy nejsou úřední knihy shromážděny do jednoho oddílu a navíc nejsou řazeny podle příslušnosti ke konkrétnímu původci. Pro pořádek uvedu alespoň pár příkladů knih, které lze využít pro poznání minulosti dějin augustiniánských konventů a provincialátu.

1. Soupisy členů konventu, tj. otců a bratrů (např. *Catalogus Patrum ac Fratrum, Catalogus Patrum ac Fratrum Augustinianorum in Bohemia, Catalogus Fratrum viventium ac mortuorum, Catalogus Fratrum Eremitarum 1629–1809, Catalogus Fratrum Ordinis Eremitarum sancti patris Augustini ab 1770...*)³¹

Tyto seznamy představují hlavní zdroj našeho poznání o personální situaci augustiniánů v Českém království. Jejich původ je především z 18. století, ale obsahují informace i pro 17. století. Jejich názvy se mírně liší, což ukazuje nadpis výše. U některých seznamů známe též jejich autory, což nám přináší lepší informace a hodnověrnost, než u anonymních soupisů. Jmenovitě to jsou např. práce od otce Pachomia Kreybicha z konce 18. století (*Catalogus Patrum ac Fratrum Augustinianorum*

³⁰ Důležitý poznatek, který byl vysloven v oblasti urbářů, tj. úředních knih evidující buď vlastníkovu majetky či příjmy z nich. Pro český středověk pocházejí nejstarší urbáře z církevního prostředí, z pražského biskupství a klášterů, v tomto případě ponejvíce cisterciáckého řádu. Teprve až od 15. století se počet urbářů zvyšuje a v 16. století jsou již tyto úřední knihy typické i pro světskou vrchnost, nejčastěji obsahující příjmy z jednotlivých panství. Více v: Rostislav NOVÝ, *Studie o předhusitských urbářích I*, SH 13, 1965, str. 5–64.

³¹ Při systematizaci pramenů tohoto typu jsem váhal, zdali je vhodnější je zařadit mezi normativní prameny či prameny vyprávěcí/narativní. Nakonec pro jejich vnější ráz jsem je zařadil pod úřední knihy, avšak šlo by vést diskuzi, jestli by neodpovídaly spíše narativním pramenům. Přenechávám tuto čistě pramenovědnou otázku nevyřešenu, neboť pro vlastní práci není nezbytné ji zodpovědět.

in Bohemia z roku 1795³² a *Catalogus Patrum ac Fratrum* z roku 1799,³³ dále 1802) a dílo od Ambrosia Wildeho (*Catalogus religiosorum Fratrum Eremitarum* z léta 1797).³⁴ Ale u Kreybicha je jeho *Catalogus* (v několika vydáních) již spíše jakýmsi učeným pojednáním o dějinách řádu v Čechách, než prostým soupisem, jak název říká.

2. Účetní knihy včetně tzv. gruntovních knih (*Introitus Pecuniarius*, nejstarší 1611–1637,³⁵ *Liber expensarum 1611–1637*,³⁶ *Acceptorum expensarum liber 1618–1621*, *Liber exitus*, *Exitus pecuniarius...*)

Sem náleží knihy, které obsahují informace pro hospodářské poměry řádu, a ačkoli prameny tohoto typu nenáleží na první pohled mezi materiál příliš zajímavý, jeho význam spočívá v pochopení ekonomické struktury a vývoje jednotlivých konventů a provincie. Pomáhá tak definovat a vysvětlit pozadí a důvody jednání aktérů i celkovou stabilitu sledovaných řádových domů a správy provincie. Celkově knihy, které popisují příjmy a vydání konventů, se nejvíce dochovaly v centru provincie, tj. u sv. Tomáše v Praze, kde lze rekonstruovat i námi sledovanou dobu první poloviny 17. století, i když ne úplně celou. Jsou to knihy příjmů a vydání peněz, také ovšem pro různé komodity, např. zrní atd.

3. Knihy dluhů a závazků, popř. vlastní dluhy a kvitance

Také je nutné dodat i existenci knih obligací a závazků, jednak těch, které měly k řádu různé osoby a instituce (včetně české komory), jednak vlastních dluhů jednotlivých řádových domů. Avšak zde často teorie neodpovídá praxi, na což jsem též při bádání narazil. V pramenném materiálu k dějinám vlastního provincialátu nejsou obligace a závazky dochovány nějak souvisle, nýbrž pouze torzovitě a to konkrétně v rozmezí let 1625–1784, ale opravdu jen mezerovitě, takže komplexnější analýza není kvůli podkladům možná. Dále pak se dochovaly dluhy vůči provincialátu od hraběte Morzina a jeho potomků (pro časový rámeček práce postrádá tento materiál význam) a dluhy hraběte Valdštejna, které jsou opět nad časový rámeček práce.

³² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, Část rukopisy, inv. č. 12.

³³ *Tamtéž*, inv. č. 14.

³⁴ *Tamtéž*, inv. č. 13.

³⁵ *Tamtéž*, inv. č. 130.

³⁶ *Tamtéž*, inv. č. 139.

Jedna z mála dochovaných knih obligací pochází z konventu sv. Tomáše z roku 1700, je to *Liber obligationum conventi sancti Thome*, uvádím jej jen pro ilustraci, že se nějaké větší soupisy dluhů dochovaly jen zřídka. Pro většinu konventů se dochovala prostá jednotlivá poznamenání dluhů a kvitancí. Jejich dochování ovšem představuje jistý problém, protože většinou poskytují první informace až od dvacátých či třicátých let 17. století. Opět pro úplnost uvedu jen ve zkratce stav pro jednotlivé konventy. V Bělé pod Bezdězem jsou dluhy a kvitance pro období 1624–1873,³⁷ v České Lípě pro roky 1668–1933,³⁸ v Domažlicích 1636–1953,³⁹ v Pivoni 1633–1790,⁴⁰ u sv. Kateřiny úplně mimo náš časový rámec, 1694–1706, u sv. Tomáše vyjma oné knihy obligací už pro léta 1623–1888,⁴¹ v Pšovce též mimo (1669–1797), v Dolním Ročově je dochování nejlepších, tj. již 1614–1892⁴² a u sv. Dobrotivé rovněž mimo časové vymezení práce neboli 1859–1922. Konvent ve Vrchlabí byl založen až roku 1705, tudíž jsem jej ani nepovažoval za nutné přidat k výčtu výše. Celkově řečeno se většina materiálu dochovala i pro první polovinu 17. století, ale záleží případ od případu, navíc se nejedná pro sledovanou dobu o souvislejší řadu.

Za třetí. Úřední korespondence

Jedná se o úřední korespondenci nejčastěji mezi provinciálem a převory jemu podřízených konventů. Výjimkou ovšem nejsou ani časté listy od zemských úředníků (z dvorské kanceláře, české dvorské komory, místodržitelství či apelačního soudu) provinciálovi, rovněž korespondence mezi převorem sv. Tomáše a městskou radou Menšího Města pražského je hojně dochována.

Největší část korespondence, která se ve fondu augustiniánů v Národním archivu dochovala, jsou listy mezi provinciálem a jednotlivými konventy a přímo řízenými statky.⁴³ Ty tvoří vedle spisů a aktového materiálu přední zdroj pro stanovení správního

³⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část spisy, č. kartonu 157, inv. č. 137.

³⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Česká Lípa (1627–1950)*, část spisy, č. kartonu 162, inv. č. 161.

³⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Domažlice (1626–1950)*, část spisy, č. kartonu 167, inv. č. 175.

⁴⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část spisy, č. kartonu 170, inv. č. 182.

⁴¹ *Tamtéž*, část spisy, č. kartonu 196, inv. č. 224.

⁴² *Tamtéž*, část spisy, č. kartonu, inv. č.

⁴³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Dolní Ročov (1262/1580–1950)*, část spisy, č. kartonu 278, inv. č. 296.

fungování provincie. Jsou to dopisy provinciála s konventem v Bělé pod Bezdězem (avšak pro léta 1799–1934, tudíž nepoužitelné), v České Lípě (1774–1945), v Domažlicích (1638–1931), v Pivoni (1718–1822), v Praze u sv. Kateřiny (zde ovšem byl nadřízeným převor sv. Tomáše, 1760–1787), v Pšovce (18. století), v Dolním Ročově (1817–1948), ve sv. Dobrotivé (1830–1917), ve Vrchlabí (1741–1900). Z uvedených letopočtů je zřejmé, že pro vlastní období, které sleduje práce, tj. 1604–1650, není dochovaný materiál příliš vhodný, neboť se nezachoval z období, které je v časovém rámci práce. Proto není přínos korespondence až tak zásadní, jak se zdálo na počátku bádání. Ovšem lze alespoň stanovit základní mechanismy kontaktů a komunikace na jednotlivých úrovních augustiniánské správy a tyto poznatky pak přenést na dobu, která stojí v našem zájmu, tj. první polovinu 17. století.

Za čtvrté. Spisy a aktový materiál

Z logiky věci vyplývá, že se jedná o největší množství pramenů, které jsou značně roztříštěné povahy a obsahu. Navíc pojem spisy a aktový materiál by šel vztáhnout v podstatě na většinu popisovaného pramenného materiálu. Nemíním však hlouběji pronikat do metodologických a diplomatických debat a proto mám na mysli písemnosti, které nespádají ani do jedné ze zbývajících pěti kategorií.

Vlastní spisový materiál tak tvoří písemnosti k hospodářským záležitostem, tj. k placení daní, různé obligace a kvitance za finanční transakce, účty k vícero účelům, konkrétně spisy postihující závazky a vydání/příjmy provinciála, a též sem lze připojit účty k osobním potřebám členů řádu a rovněž výdaje za právní služby neboli účetnictví prokuratur jednotlivých konventů. Mnoho aktového materiálu se pak věnuje vlastním podnikatelsko-finančním aktivitám konventů jako pronájmy pozemků, roboty a poddanské dávky či vlastní podnikání konventů na přímo držených řádových statcích (statek ve vlastním smyslu, pivovary, vinařská produkce). Nejlepším příkladem je pivovar v konventu sv. Tomáše na Malé Straně, k jehož minulosti se dochoval spisový materiál z let 1547–1948, který postihuje provoz pivovaru jak po výrobní, tak i finanční stránce.

Pak zde náleží i „běžné“ úřední písemnosti ve správních věcech, které se při bližším zkoumání opět více konkretizují a pod nimiž rozumíme materiály k majetkovým záležitostem (koupě, prodeje, pronájmy atd.), dluhy, srovnání výše, a různá nadání ve

prospěchu konventů včetně fundací, zde se myslí nikoli založení nového konventu, ale fundace oltáře v konventním kostele pro blaho a spásu donátora.

Celkově lze shrnout tento typ pramene jako buď přípravný materiál pro budoucí spisy, nebo již vyhotovené písemnosti pro daný účel a záležitost. Jak lze snadno vidět z popisu výše, jak ve fondech, tak i při klasifikaci se některé písemnosti zaměřují, čímž se orientace v nich poněkud problematizuje, protože např. pod pojmem účty, tj. spisy, které se k nim vztahují, nalezneme účetní materiál jak k čistě správním věcem (za právní služby), tak k majetkovým (hospodaření, podnikání konventů atd.). Výše uvedený výčet sloužil jen k nastínění problému při práci s prameny tohoto typu a skutečné pochopení věci je možné pouze po důkladném prozkoumání.

Za páté. Prameny vycházející ze zeměpanských úřadů: patenty, dekrety, mandáty

Do této kategorie spadá písemný materiál, který zaznamenává úřední vazby mezi provincií, tj. úřadem provinciála a ostatním konventy na jedné, a zeměpanskými institucemi na druhé straně. Vlastních písemností tohoto charakteru však není ve fondech mnoho, respektive je nutné tyto prameny hledat mezi úřední korespondencí. Samotný nárůst různých mandátů, patentů a jiného se objevuje více až od přibližně poloviny 18. století za tereziánsko-josefínského úřadování, s kterým narůstá množství projednávaného úředního materiálu. Výslovně pak nejsou ve fondu nikde části, ve kterých by popisované úřední prameny byly shromážděny a popsány na jednom místě. Musí se tedy dotyčné písemnosti při badatelském výzkumu zpracovávat současně s ostatním materiálem.

Za šesté. Prameny z papežské kanceláře: buly, odpustky, pověření legátů aj.

Obdobně jako v minulém odstavci se i zde pramenný materiál částečně překrývá s oddělením listin, protože buly, odpustky aj. náleží do listin a to jak svými vnitřními znaky (obsahem, formou, právní platností), tak i jejich vnější ráz je často předlohou pro ostatní písemnosti, v případě papežských bul pak jejich znění a obsah tvořily vzor, který ostatní diplomatické písemnosti v různých formách napodobovaly.

Právě vazby mezi papežským stolcem a generálním převorem a jemu podřízenými provinciály (provinciální převory) tvoří důležitou část této práce. Kromě běžných papežských výnosů o obecných věcech v církvi, které měly všeobecnou platnost a jejich znění se dostalo i do kanceláře českého provinciála, se pak nejčastěji objevují mezi dochovanými prameny různé druhy odpustků, jejichž velké množství ve fondu

augustiniánů poustevníků ukazuje velkou praxi a pole působnosti těchto písemností. K tomu navíc pomáhá i skutečnost, že valná většina odpustků je předtištěna a opatřena čísly, což ukazuje pokročilou byrokratickou organizaci papežské kanceláře při produkci těchto písemností. Dochovaly se řady odpustků pro ty věřící, kteří navštívili ve stanovený čas daný řádový chrám a pomodlili se předepsaným způsobem. Namátkou mohu uvést odpustky pro konvent sv. Tomáše od papežů Inocence XI. či Alexandra VII., posledně jmenovaný napsal i obecné pojednání o úloze odpustků, což dokazuje váhu a význam tohoto teologického institutu při dosahování spásy.

Poměrně velké zastoupení pak mají i další typy papežských písemností, konkrétně můžeme hovořit o papežských dekretech, např. papeže Urbana VIII. z roku 1633,⁴⁴ Inocence XII. z roku 1693 o odpadlících od „pravé“ víry atd.⁴⁵ Také různé mandáty jsou zde zastoupeny. Právní rozdíl mezi mandátem a dekretem spočívá v jeho formě a okruhu dotčených osob/institucí, kterých se daná písemnost týká. Dekret má především exekutivní charakter, kdy vydavatel vyhláší novou právní normu či pořízení, mandát je pak písemnost podávající příkaz podřízeným úřadům/osobám.

Ještě je nutno zmínit dvě písemnosti. Papežské breve a písemnosti s cílem ověřit ostatky příslušného kostela, chrámu či kaple, popř. oltáře. Breve dochovaná v kmenovém fondu augustiniánů v NA pocházejí jak ze 17., tak 18. století (např. breve papežů Inocence X.,⁴⁶ Klimenta X.,⁴⁷ Alexandra VIII.⁴⁸ či Inocence XII.),⁴⁹ ověření ostatků pak až z 18. století, ale mohou dobře dosvědčit praxi i pro předcházející století (největší počet ověřených relikvií a ostatků je ze sedmdesátých let 18. století, které byly ověřeny augustiniánským bratrem Nicolasem Angelem Mariou Landinim v letech 1770–1776).⁵⁰

1.2.2. Narativní prameny

Prameny vyprávěcího charakteru představují v první řadě důležité zdroje pro doplnění informací, které nelze získat z normativních pramenů. Pro období raného novověku, či jinak řečeno předmoderní dobu, se typologie narativních pramenů poněkud komplikuje,

⁴⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část spisy, č. kartonu 4, inv. č. 6.

⁴⁵ *Tamtéž*, inv. č. 13.

⁴⁶ *Tamtéž*, inv. č. 6.

⁴⁷ *Tamtéž*, inv. č. 11.

⁴⁸ *Tamtéž*, inv. č. 16.

⁴⁹ *Tamtéž*, inv. č. 12.

⁵⁰ *Tamtéž*, č. kartonu 2, inv. č. 4.

protože literární útvary obvyklé pro středověké období se dále rozšiřují a třídí. Což ale vůbec neznamená, že by se nedaly pro vyličení dějin použít.

Samotné prameny jsou různorodého původu, nejčastěji vznikly jako literární či kronikářský záznam vlastních členů řádu pro účely vzdělávací, tj. pro samotné řeholníky, aby jim osvětlily minulost řádu a konventu, ve kterém se bratři nacházeli a prožili svůj život. Jsou to tedy nejčastěji knihy, označované jako knihy pamětní, často s různými názvy, které ale vyjadřují podobný účel dané práce. Proto nesou název *Libri rerum memorabilium*,⁵¹ *Summarium rerum memorabilium*,⁵² *Memorabilia sancti Thomme*,⁵³ *Liber memorabilium*, *Continuatio provinciae Bohemiae atd.*⁵⁴

Jak již názvy vypovídají, jsou výše uvedené pamětní knihy prameny problematické, neboť jejich autoři sami jsou členy řádu a proto je jejich objektivita nesporně menší. To ovšem neznamená, že pro ryze faktografické zaznamenání dějů se nedají použít. Ale závěry, ke kterým došli autoři těchto knih, velmi často však autor není znám, mohou mít menší hodnotu.

Podobným typem jako pamětní knihy jsou i seznamy převorů jednotlivých konventů a provinciálů celé provincie. Jejich hodnota není pouze v určení časového rozmezí jejich funkce, tj. kdy daný úřad a místo zastávali, ale i v dalších informacích, které jsou zpravidla připojeny ke každému jménu. Platí pak jednoduchá a logická úměra, že osobě, která pocházela z lepších poměrů či se nějak významněji zasloužila o řád a konvent, bylo věnováno více místa a pozornosti v takovýchto soupisech/seznamech. Pro počátek samostatné provincie má největší cenu seznam generálních vikářů a provinciálů české provincie od roku 1604 do léta 1680, v původním znění *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provincie Boemie Anno Domini 1604–1680*.⁵⁵ Kromě jmen provinciálních převorů jsou zde i záznamy o zasedání provinciálních kapitul a také zápisy provedených vizitací. Do této části pramenů lze též přiřadit i záznamy pamětihodných činů, které se v daném místě staly. To popisuje např. pro domažlický konvent *Liber benefacturum conventus* z roku 1680.⁵⁶

⁵¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999), část rukopisy*, inv. č. 2

⁵² *Tamtéž*, inv. č. 6.

⁵³ *Tamtéž*, inv. č. 4.

⁵⁴ *Tamtéž*, inv. č. 5.

⁵⁵ *Tamtéž*, inv. č. 1.

⁵⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999), část rukopisy*, inv. č. 97.

Posledním typem jsou práce, které vznikly jako v rámci vědeckého či odborného působení, nebo se jedná o díla, která ačkoli nejsou přímo autorsky spjata s řádem a jeho členy, tak jednak řád augustiniánů ovlivňovala, jednak mají vypovídací hodnotu o věcech, které nejsou na první pohled vidět, tj. dokládají celkovou tehdejší atmosféru a život v řádu. Řadím sem tak např. knihy augustiniánských tisků a rukopisů (určené pro konventní knihovny v rámci studia), různé tisky o sv. Augustinovi, kapitulní proslovy, řehole sv. Augustina v různých vydání (*Regula Sancti Patris Aurelii Augustini Hypponensis Episcopus*),⁵⁷ výklady a citáty z evangelia atd.

Pro duchovní život řeholníků je pak velkým přínosem církevní literatura pro liturgii, jež nám zase pomáhá odhalit, jak probíhal spirituální život bratrů augustiniánů, tedy jak se modlili a vůbec jaká byla úroveň kontempace. Samozřejmě lze oprávněně namítat, že realita se od teorie liší, ovšem pokusit se nastínit alespoň pravděpodobný průběh liturgie stojí za pokus. Jedná se o knihy kázání, výňatky z breviáře, knihy nábožných rozjímání, *Devotio quotidiana*. Většina z nich se datuje do druhé poloviny 17. či až 18. století, ale mohou posloužit i pro předchozí období.

Zvláštní kategorii potom tvoří díla filozoficko-historiografická, která byla sepsána řádovými hodnostáři a historiky.⁵⁸ Mají některé společné znaky s pracemi o dva odstavce výše, jen jsou výsledkem odborné práce vlastních augustiniánů a řádové vzdělanosti v užším smyslu, čímž mám na mysli díla, která měla spojitost s řádovými dějinami a skutky významných osob, u nichž bylo vhodné, aby jejich činy byly zaznamenány pro další generace bratrů v řádu. V některých rysech se shodují se seznamy ctihodných otců a bratrů, popř. s jejich soupisy. Je možné vést diskuzi, zdali by nešlo tyto soupisy přeradit do kategorie narativních pramenů, ale jejich povaha a obsah je řadí spíše do normativních pramenů, což podporuje i jejich účel vzniku, tj. mít přehled o personálním stavu v řádu.

Mezi nejvíce oceňované autory obutých augustiniánů, kteří sepsali řadu děl filozoficko-historiografických, někdy i teologických, lze zařadit tyto členy řádu: Cosmas Schmalpus,⁵⁹ Ambrosius Wilde,⁶⁰ Robeck Hilarius, Benignus Sichrovsky,⁶¹ Theobald

⁵⁷ *Tamtéž*, inv. č. 357.

⁵⁸ Jejich jména uvedu dále v textu, samotné práce pak na příslušných místech poznámkového aparátu.

⁵⁹ Cosmas SCHMALPUS, *Tractatus de auxiliis divinae gratiae ad mentem Sancti Patris Augustini*, Praeae 1763, Knihovna NM, sig. 54 D 00031.

⁶⁰ Ambrosius WILDE, *Catalogus religiosorum Fratrum Eremitarum 1797*, *tamtéž*, inv. č. 13.

⁶¹ Benignus SICHROVSKY, *Memorabilia Conventus Sancti Thomae Praeae*, 1730.

Gruber,⁶² Pachomius Kreybich.⁶³ Nemíním se zde šířeji zabývat jejich odborným působením a díly, která napsali, neboť to už přede mnou učinili jiní badatelé. Sluší se jen poznamenat, že jejich práce představují vrchol augustiniánské vědecké a intelektuální produkce v 18. století. Každý autor se pak zabýval trochu jiným směrem humanitních věd, Cosmas Schmalfus věnoval pozornost filozofii a zvláště teologii, Ambrosius Wilde se zabýval matematikou a přírodními vědami (náležely do oblasti filozofie), Robeck Hilarius opět vykládal hlavně teologii, taktéž Benignus Sichrovsky, velký odborník na sv. Augustina a jeho pojetí teologie a víry. Theobald Gruber, Pachomius Kreybich a Valentin Weidner pak byli významnými řádovými historiky, kteří zaznamenali pamětihodné události řádu v Čechách buď pro celou provincii (P. Kreybich), nebo pro konkrétní konvent (např. u sv. Tomáše T. Gruber nebo u konventu sv. Dobrotivé Valentin Weidner).⁶⁴

Uvedený výčet reprezentuje opravdu jen část autorů z řad obutých augustiniánů, navíc hlavně z 18. století. Zmínil jsem je zde ze dvou důvodů. Jednak nejen dle mého uvážení, ale i podle jiných badatelů (např. V. Sladké v její nadmíru solidní práci o klášterní knihovně u sv. Tomáše, druhém nejdůležitějším zdroji pro poznání minulosti augustiniánů eremitů v českých zemích) náleží výše citovaní autoři k elitám řádu, přičemž jejich díla tvoří jádro prací k popsání jeho dějin. Navíc díla otce Theobalda Grubera a Pachomia Kreybicha jsou vlastními historiografickými pracemi o řádových dějinách a lze z nich čerpat velké množství informací, které pro časový odstup a logický úbytek pramenů již dnes nelze zjistit.

1.3. Literatura

Odborných i populárně naučných knih o augustiniánském řádu bylo vydáno poměrně velké množství, ovšem prací, které by se dotýkaly přímo českých konventů, myšleno těch, co náležely do české provincie, stranou tak stojí moravské konventy, je nepoměrně méně. Přesto se zde bude jednat pouze o přehled, který má jen poukázat na základní práce, které pojednávají buď o řádu jako celku nebo o jednotlivých konventech. Je nutné učinit rozdíl

⁶² Theobald GRUBER, *Summarium rerum memorabilium Conventus Insulani nunc Sanctae Benignae 1760, tamtéž*, inv. č. 8.

⁶³ Řada jeho prací o dějinách řádu v Čechách, např. *Catalogus Patrum a Fratrum* ve více vydáních.

⁶⁴ Karel MAREŠ, *Augustiniánský historiograf Valentin Weidner a jeho dvě klášterní kroniky*, in: *Folia Historica Bohemica* 30, 2015, č. 2, str. 387–409.

mezi samotnými historiografickými pracemi a narativními prameny, které nejsou již počítány do literatury, byť historické.

Nejdříve se zmíním o pracích obecného charakteru, tj. těch, které se generálně zabývají dějinami církevních řádů a společenství. Mezi tato díla náleží encyklopedická práce Milana Bubena o řádech, kongregacích a řeholních společenstvích katolické církve⁶⁵. Podobným dílem s celkovým zaměřením na kláštery/konventy je souborná práce, rovněž encyklopedického charakteru, Dušana Foltýny, Petra Sommera a Pavla Vlčka.⁶⁶ Ačkoli je pravda, že přinášejí tyto práce základní informace, je jejich pomoc na počátku studia významná a navíc obsahují další soupis pramenů a literatury, čímž rozšiřují pole bádání. Z německé historiografie je to pak všeobecně uznávaná práce o katolických řádech a kongregacích, ovšem s celosvětovým záběrem, konkrétně se jedná o monumentální dílo Maxe Heimbuchera.⁶⁷

Nechybí ani práce o dějinách daných provincií, avšak jejich počet pro oblast českých zemí a přilehlých německých oblastech Říše není nijak vysoký. Záslužné a svým způsobem i pro tuto práci určující je dílo Evy Záhořové o dějinách řádu augustiniánů poustevníků v českých zemích od 13. do 16. století. Zatím jediné souborné dílo o českých konventech ve středověku a na počátku raného novověku.⁶⁸ V němčině je to práce A. Kunzelmannna o dějinách německých augustiniánů eremitů na původním území bavorské provincie. Časové zaměření je od raného novověku po období sekularizace.⁶⁹ H. I. Marrou, v českém překladu, řeší osobu sv. Augustina a obecně augustiniány v českých zemích.⁷⁰

Ohledně české literatury s konkrétním zaměřením na jednotlivé aspekty augustiniánů v Čechách existuje pak více autorů, kteří se zabývali buď obecně českými augustiniány, nebo jednotlivými konventy či jenom partikulární problematikou. Uvedu opět jen přehled, celý seznam použitých prací bude v závěru práce v oddíle literatury. Práce W. Faixe a Karla Mareše se zabývá osudy svatotomášského konventu a obsahuje základní

⁶⁵ M. M. BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích III/2*, Praha 2007.

⁶⁶ Pavel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.

⁶⁷ Max HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, Paderborn 1933–1934.

⁶⁸ Eva ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, Praha 2010 (dipl. práce FF UK).

⁶⁹ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975.

⁷⁰ Henri Irénée MARROU, *Svatý Augustin a augustiniáni v českých zemích*, Řím 1979.

mezníky v dějinách hlavního českého řádového domu.⁷¹ Jan Nepomuk Jiříšně se zase zabýval augustiniány v Bělé pod Bezdězem⁷² a B. M. Brand věnoval svoji pozornost konventu Svaté Dobrotivé v Zaječově.⁷³ Podobně psali o jednotlivých konventech, což vůbec nesnižuje význam a přínos těchto prací, František Šimáček o konventu sv. Augustina na Bezděži⁷⁴ a František Štědrý o ročovském konventu.⁷⁵

Německé práce o jednotlivých augustiniánských konventech jsou reprezentovány díly Carla E. Pierera o zakládací listině Albrechta z Valdštejna ohledně konventu v České Lípě,⁷⁶ Franze Wünsche o samotném průběhu fundace českolipského konventu⁷⁷ a W. S. Faixe o konventu Svaté Dobrotivé v Zaječově jakožto poutním místu.⁷⁸

Nakonec jsou zde díla, která mají povahu prací, které se zabývají jednotlivými dílčími tématy řádu augustiniánů poustevníků. Seznamy členů řádu českých konventů od poloviny 13. století přináší již zmiňovaný Karel Mareš,⁷⁹ V. Knetl pojednává o urbáři augustiniánského kláštera sv. Vavřince (konvent Pšovka) pod Mělníkem. Je zde i řada prací, které se zabývají konventy na Moravě a ačkoli ty nespádají do tématu této práce, přesto je důležité je alespoň rámcově zmínit. Je to souborná práce o augustiniánech na Moravě před husitskou revolucí od Jiřího Šmerala, který tak společně s Evou Záhořovou vyrovnává dluh ohledně dějin augustiniánů eremitů v Čechách a na Moravě pro středověké období.⁸⁰ Práce J. Hanáčka a R. Kose popisuje dějiny augustiniánů v Brně⁸¹ a staré dílo C. Janetschka líčí osudy augustiniánského konventu sv. Tomáše v Brně. Tým autor pak sepsal další práci o konventu v Jevíčku.⁸² Uvedu ještě práci V. Dokoupila o

⁷¹ William FAIX, Karel MAREŠ, *Kostel a klášter sv. Tomáše. Augustiniáni na Malé Straně v Praze*, Praha 2003.

⁷² Jan Nepomuk JIŘIŠNĚ, *Kostel a klášter sv. Václava: augustiniáni v Bělé pod Bezdězem*, Praha 2012.

⁷³ Bernard Maximilian BRAND, *Klášter Svatodobrotivský*, Praha 1907.

⁷⁴ František ŠIMÁČEK, *Klášter řádu sv. Augustina na Bezděži*, Bezděz 3, 1992.

⁷⁵ František ŠTĚDRÝ, *Ročov. Klášter augustiniánův obutých čili poustevníků*, in: Sborník Historického kroužku 24, 1923, str. 12–31.

⁷⁶ Carl E. PIERER, *Die Urkunde über Wallensteins Kloster-Gründung in Böhmisch Leipa*, Varnsdorf 1927.

⁷⁷ Franz WÜNSCH, *Die Errichtung des Augustinerklosters in pflege in Böhmisch Leipa*, roč. 60.

⁷⁸ W. FAIX, *Poutní místo Svatá Dobrotivá*, Praha, Zaječov 1999.

⁷⁹ K. MAREŠ, *Der Katalog der Mitglieder der böhmischen Provinz des Ordens der Augustiner-Eremiten (OSA) seit der Hälfte 13. Jahrhunderts*, in: *Analecta Augustiniana* 63–64, 2000–2001, str. 249–341, 367–430.

⁸⁰ Jiří ŠMERAL, *Řád augustiniánů eremitů na Moravě v předhusitské době*, Olomouc 2008.

⁸¹ Jiří HANÁČEK, Roman KOS, *Augustiniáni v Brně*, Brno 2006.

⁸² Clemens JANETSCHEK, *Das Augustiner-Eremitenstift S. Thomas in Brünn mit steter Bezugnahme auf die Klöster desselben Ordens in Mähren*, sv. 1, Brünn 1898. Tým, *Das Augustinerkloster in Gewitsch*, Brünn 1869.

rukopisech knihovny konventu sv Tomáše na Starém Brně⁸³ a studie F. Čády o pramenech právnícko-ekonomického charakteru téhož konventu.⁸⁴ Výše zmíněný přehled byl pouze jednoduchým uvedením do literatury a to ještě nepostihuje všechny důležité práce, avšak i toto málo ukazuje, že byl a stále i dnes je badatelský zájem o řád, který sice nepatřil k největším a nejmocnějším mezi řády katolické církve, ale přesto má význam se zabývat hlouběji jeho dějinami.

⁸³ Vladislav DOKOUPIL, *Soupis rukopisů knihovny augustiniánů na Starém Brně*, Praha 1957.

⁸⁴ František ČÁDA, *Právnícké a hospodářské rukopisy starobrněnské*, in: *Časopis Společnosti přátel starožitností* 60, 1952, str. 215–220.

2. Stručný přehled dějin řádu od jeho založení do počátků vzniku samostatné české provincie

2.1. Duchovní základ augustiniánských řádů, řehole sv. Augustina

Při vysvětlení vzniku samostatné české provincie řádu augustiniánů poustevníků roku 1604 je nutné alespoň rámcově postihnout předchozí vývoj českých řádových domů. Ačkoli již existuje práce, která se speciálně zabývá dějinami augustiniánského řádu v českých zemích ve středověkém období až do počátku 16. století, pro úplnost a pořádek je vhodné zmínit i předchozí dobu, která nám pomůže pochopit důvody, které k oné samostatnosti vedly. Navíc začínat výklad bez stručné rekapitulace předchozího vývoje by mohlo znamenat opominutí některých příčin, neboť rok 1604 není prvním datem, kdy se české řádové domy v rámci církevní hierarchie pokoušely o osamostatnění.

Jistým problémem, s kterým se setkává každý badatel, jenž se zabývá dějinami řádu augustiniánů, a to jednotlivými odnožemi, je vlastní vznik řádu. Již v úvodu vysvětlují různé observance augustiniánů a především jejich dělení na řeholní kanovníky a mendikanty. Rovněž pravidla, podle kterých eremité žijí, jsou také poměrně komplikovaným systémem různých textů a zvyklostí, jejichž původ se datuje do několika dob a má rozdílné autory. V prvé řadě je nutné vysvětlit název řádu, respektive celé rodiny augustiniánů, neboť všechny tři větve společenství augustiniánů nesou svůj název od sv. Aurelia Augustina, kněze a biskupa v severoafrickém městě Hippo Regius, filozofa, teologa, otce a učitele církve. Rovněž i část pravidel, podle nichž augustiniáni vedou svůj kontemplativní život, pochází z pera sv. Augustina.

Jako v každé práci, která se zabývá augustiniány, je nutné říci o sv. Augustinovi pár slov. Ovšem v tomto případě je nutné se zaměřit na jeho přínos cenobitskému (společnému) mnišskému životu.⁸⁵ Také původ tzv. řehole sv. Augustina je nutné

⁸⁵ Sv. Aurelius Augustin, zkráceně sv. Augustin (*354 Tagasta, + 430 Hippo Regius), byl významný patrista a teolog. Především jeho učení o trojí hypostazi boha otce, výklady o vzniku duše, její podstatě a odmítnutí převtělování (reinkarnace) tvoří základ dnešního křesťanského, zvláště katolického vyznání víry. Spor s Pelagiem a predestinaci lidského osudu, který popřel, a téma dědičného hříchu včetně odmítnutí donatismu, tvoří pak základ jeho učení teologického. Rovněž jeho názory na pozemský svět (reálný) a nebeský (ideální) dle zásad platonismu, popř. pozdějšího novoplatonismu (Ammónios Sakkás, Plótínos, Porfýrios, i jejich předchůdce v helénské době a osobnost, která formovala pozdější učení novoplatoniků zmíněných výše, Filóna Alexandrijského), jsou obsaženy v jeho nejslavnějším díle *De civitate Dei*. Ne náhodou pozornější čtenář objeví podobnost u Platónova učení o dvojím světě. Pro popis vzniku augustiniánů je však nutné se zaměřit hlavně na jeho dopisy (*litterae*) a proslovy (*sermones*), kde jsou i návody na

ozřejmit, protože její postupný vznik pomůže lépe pochopit vznik samotného řádu. Vlastní pravidla pro život laiků, která Augustin sepsal, nejsou přísně vzato řeholí, jak ji dnes rozumíme. Neboť původní mnišský život nebyl z počátku určován žádnými pravidly, která by řídila život daného jedince, popř. komunity. Sv. Augustin v městě Hippo Regius, kde zastával biskupský úřad, sám organizoval život kněží, kteří žili a působili u biskupského chrámu. Vypracoval tudíž pro ně jisté regule, které ale nebyly řeholí. Na konci 4. století již existoval rozdíl mezi kleriky a mnichy, takže Augustinova pravidla pro společný život kněží u biskupského chrámu ani z podstaty nemohla být brána jako řehole. Kněží navíc nebyli vázáni řeholními sliby, což je další ze základních starých církevních požadavků na mnišský život, aby mnich nebyl knězem a nepřicházel do kontaktu s laiky a s křesťanskou obcí.

Pravidla pro společný život kněží byla sepsána o 300 let později Chrodegangem (742–766), který vypracoval v podstatě řeholi pro kleriky, ačkoli se to v logice věci přičí. Na koncilu v Cáchách roku 817, jenž znamenal významnou reformu v klášterním životě, jáhen Amalarius sepsal statuta pro život kněží, kde ještě podmínky kleriků byly utuženy. Vznik řehole sv. Augustina, jak se dokument nazývá („*regula sancti Augustini*“), je kladen k roku 1059, kdy se konala lateránská synoda. Obecně 11. století přináší změny v církvi, jednak v papežské volbě, jednak v postavení papežské moci vůči moci episkopální a také v klášterním prostředí (vznik nových řádů, např. cisterciáckého). Tato pravidla dle listů sv. Augustina (*epistola* 211) či rozmluv (*sermo* 355, 356) se pak stala závaznými pro kněží, kteří chtěli žít společně u kostela, katedrálního, popř. biskupského chrámu. Řehole sv. Augustina, s níž ji spojuje jméno a duchovní základ dle jeho spisů, se stala značně oblíbenou u nově vznikajících řádů a církevních společenství. Přijali ji *canonici regulares sancti Augustini*, tj. augustiniáni kanovníci, pro které vskutku byla vhodnou normou k řízení jejich kanonií, taktéž řád premonstrátů, rovněž řeholních kanovníků, užívá tuto řeholi, podobně jako Řád bratří kazatelů (dominikáni).

Pozdějšímu řádu augustiniánů eremitů, kteří také užívají stejnou řeholi jako jejich bratři kanovníci, však tato řehole byla nařízena z pozic katolické hierarchie. Bylo to z důvodu vlastního vzniku řádu a význam řehole sv. Augustina zde hrál klíčovou úlohu. Nejen svým obsahem, předpisy řídící život řádu, ale i odkazem na sv. Augustina, jehož

příkladný život kněží a laiků, poustevníků v jeho diecézi. Ty pak tvoří základ augustiniánské řehole o jejímž vzniku více v hlavním výkladu. K jeho dílům teologickým např. Sv. Aurelius AUGUSTINUS, *O boží obci: knih XXII*, Praha 2007.

záštita pomohla konstituovat řád obutých augustiniánů. Pokud bychom zkoumali Augustinovu řeholi z hlediska vhodnosti pro obuté augustiniány, můžeme lehce zapochybovat, jaký účel vůbec měla řehole, nazývám ji dle církevní tradice řeholí, ačkoli se přísně vzato o řeholi nejedná, u poustevníků sv. Augustina. O jejím vzniku jsem se sice stručně zmínil výše, je však důležité podrobit ji většímu zkoumání.

Sv. Augustin zamýšlel vytvořit především pravidla pro život kněží na společném místě, řešil zde jednotný řád pro danou skupinu, společné prostory a materiální zajištění včetně soukromého majetku, jehož pojetí nejen ve 4. století dělilo samotnou církev na dvě strany. Na ty, kteří neviděli problém v držení soukromého majetku klérem a na kritiky, pro něž bylo naprosto nepřípustné, aby duchovní osoby disponovaly jměním, měly jej pouze užívat, nikoli však výlučně pro své potřeby a věnovat se především duchovnímu poslání. Text řehole vznikl v 11. století a podobně jako u řehole sv. Benedikta, i zde sehrála roli využitelnost nového církevního dokumentu/předpisu pro církevní potřeby v 11. a 12. století. Toto období, nejen ve vlastní církvi, ale i v myšlení lidí, hospodářských a obchodních záležitostech, cestování, vzdělání a jeho roli, znamenalo novou éru v dějinách Evropy. K tomu je nutné připočíst fenomén křížových výprav a jejich mocensko-ekonomické rozměry, jak expanze do Palestiny, tak i na Pyrenejský poloostrov, dále protnutí východu se západem, východu nejen islámského (orientu), ale i starého křesťanského východu (Byzanci s pravoslavným křesťanstvím), kterému se i přes některé kontakty, např. svatba římského císaře Oty II. Liudolfinga s byzantskou princeznou, osoba jejich syna císaře Oty III, apod., latinský západ odcizil a naopak východ i přes svůj ekonomický a politický úpadek, např. díky invazi seldžuckých Turků, ztrátě téměř celé Malé Asie, představoval pro západní obyvatelstvo ohromný zdroj kultury a vzdělanosti.⁸⁶

S rozvojem mnišského života a spirituality, která zasáhla všechny vrstvy tehdejší středověké společnosti, se množí rovněž počet různých skupin lidí, kteří hledají duchovní hodnoty a ideální/duchovní/nadpozemský svět již v našem pozemském. Nejinak lze vysvětlit úspěch křížových výprav, které znamenaly mohutný přesun masy lidí z Evropy do Asie, ačkoli se část poutníků a křížáků vrátila po první křížové výpravě zpět do Evropy. Toto nadšení, zbožnost (*devotio*) se dostala jak do městského, tak i do venkovského prostředí a zachvátila opravdu bez nadsázky celou společnost. Je nutné pochopit ideové počátky poustevnických a mnišských hnutí, slovo hnutí zde užívám

⁸⁶ Hagen KELLER, Otoni. *Jindřich I. Ptáčník, Ota I., II., III., Jindřich II.* Praha 2004.

schválně, neboť se jednalo o kazatelskou činnost předních členů každé skupiny věřících, tvořené většinou laiky, ačkoli i existence potulných kněží kazatelů je doložena, třebaže to církve nerada viděla jako ohrožení jejího monopolu v poskytování duchovních služeb.

Na přelomu 11. a 12. století vznikla řada nových řádů, které se zpravidla konstituovaly dvěma způsoby. Za prvé dochází k reformě, popř. odtržení od původního řádu, jako např. vznik řádu cisterciáků (O.Cist.) z řádu sv. Benedikta (OSB) působením opata sv. Roberta z Molesme roku 1099,⁸⁷ reforma cisterciáckého řádu odnoží trapistů, vznik bosých augustiniánů právě z námi sledovaných augustiniánů eremitů či reformy Řádu bratří kazatelů (minoritský řád, později minorité konventuálové), ze kterého se konstituoval františkánský řád (observanti či bosí františkáni, došlo tak k rozdělení původního řádu na dvě větve) a pozdější samostatní kapucíni jako výsledek druhé reformy. Celkově se vždy jednalo o nápravu mravů a nová observance řádu se posléze od toho starého oddělila stala se novým řeholním společenstvím. Druhým způsobem je vznik nového řádu/společenství, které se ustanoví pod vedením osoby, zakladatele řádu, jenž touží založit novou komunitu věřících, která bude lépe a pokorněji sloužit bohu a vést hodnotnější, ale i přísněji vedený kontemplativní život.

Řád augustiniánů eremitů, o jehož počátcích jsem se velmi okrajově zmínil již v úvodu, a o jehož vzniku povím více dále, měl být tvořen především mnichy poustevníky, tj. laiky bez jakéhokoli svěcení. Tento požadavek nebyl ovšem naplněn, neboť již při vzniku řádu roku 1256 byla většina členů sjednocujících se řádů kněžími se svěcením a nikoli laiky. Navíc v dalších staletích se počet bratrů kněží se svěcením postupně zvyšoval. Ačkoli řehole sv. Augustina nebyla původně určena pro mnišské řády, byla z moci papežského stolce nově vzniklému řádu přidělena. Jistý rozpor mezi názvem řádu, který odkazuje na poustevnickou činnost, a skutečným stavem, kdy většinu v řádu představovali kněží, je nezbytné chápat jako pozůstatek z doby jeho utváření. Jak uvedu následně, řád obutých augustiniánů eremitů vznikl z několika poustevnických skupin, tudíž slovo *eremitae* (poustevníci) odkazuje na první členy řádu, ačkoli sám řád náleží mezi žebravé/mendikantské řády a má proto nejbližší k dominikánům a minoritům, dalším žebravým řádům z 13. století.

Velký rozvoj různých poustevnických skupin a dalších hnutí se datuje právě ve 12. a následně ve 13. století. Důvody pro tento jev jsem vyložil v předcházejících odstavcích. Kromě čistě duchovních příčin jako nová zbožnost a spirituální hodnoty hlášené kazateli

⁸⁷ Milan KAMENÍK, *Burgundsko/kraj mnichů. Citeaux a Bernard z Clairvaux*, Praha 2002.

i křesťanskými vzdělanci dle filozofie a jejích novoplatonických zdrojů, v době patristiky oděných do křesťanského pláště, to rovněž byla nejistá doba, tj. každá doba na přelomu dvou ér (nemysleno z hlediska chronologie, tj. letopočtů), v které hledali lidé ochranu v nadpozemských silách. Z tohoto důvodu je možné vysvětlit, proč velké množství laiků odcházelo mimo své domovy a shlukovalo se do skupin, kde dle zásad sv. Antonína naplňovali ideál vzorného křesťana.

Katolická církev tak musela, pokud nechtěla přijít o vliv a udržet řádové křesťanství v institucionalizované podobě, začít řešit stav, kdy vzniklo velké množství klášterů a působilo mnoho poustevnických skupin bez dozoru církve, kde mohly vznikat nové hereze. Novou poptávkou po duchovních službách, což byla skutečná realita, jestliže si odmyslíme veškeré jiné důvody materiálního rázu, se podařilo církvi uspokojit. Dokládá to vznik řádů, mnišských, žebravých, společenství kněží kanovníků, kazatelů atd. O ohromném vzestupu klášterního života, jehož vrchol ve středověké křesťanské Evropě lze vymezit, samozřejmě jen v hrubých obrysech a s velkou dávkou generalizace, v období 1100–1300, svědčí množství nově zřízených klášterů, konventů a jiných řeholních domů různých církevních společenství. Jen pro příklad, v prvních 34 letech existence cisterciáckého řádu 1099–1133 vzniklo 100 opatství. Dle počtu let a počtu nových klášterů je výsledek aritmetického průměru skoro tři kláštery za rok. Výše uvedený oddíl tak měl alespoň pro představu ilustrovat rozvoj klášterního života a osvětlit dobu a prostředí, ve kterém začínal svoji existenci řád augustiniánů eremitů.

2.2. Vznik řádu augustiniánů eremitů a příčiny jeho založení

V minulém oddíle jsem se snažil popsat duchovní a ideovou stránku řádu augustiniánů, jaké motivy vedly k založení nového řeholního společenství, přičemž v dalších řádkách se budu věnovat popisu vlastního založení.

Množství poustevnických skupin v severní a severovýchodní Itálii ve 12. a 13. století představovalo sílu, která se vymykala dohledu církve. Tyto poustevnické skupiny, či lépe řečeno poustevnická společenství, žila často pod vedením svého zakladatele, který měl jako hlavní cíl dovést „svoje“ věřící ke spáse. Oficiální kritika z řad církve a katolického kléru se ostře vymezovala proti tomuto vedení kontemplativního života, mezi hlavní důvody odsouzení těchto skupin náležela upadající morálka a zlořády proti okolní společnosti (loupeže, konflikty s klérem) a prohřešky proti kázni a morálce, což ovšem v porovnání s životem kléru v tehdejší době byl argument značně diskutabilní. Uvedu tyto

věci pouze pro pořádek, protože to není hlavní téma této práce a navíc je řada prací, které se daleko podrobněji a erudovaněji zabývají počátky augustiniánů eremitů, v české historiografii naposledy práce E. Záhořové.⁸⁸ Proto se omezím jen na zevrubný popis a větší důraz bude kladen na dějiny těchto konventů v námi sledovaném období první poloviny 17. století.

Mezi hlavní skupiny poustevníků, které tvořily základ augustiniánského řádu lze vyjmenovat těchto pět poustevnických kongregací: vilemité, jambonité, brittini, poustevníci z Toscany (*Eremitae de Toscana*) a nakonec sachetti čili kající se bratři Ježíše Krista (*Fratres saccati*). Někteří badatelé pak uvažují i o účasti další poustevnické kongregace poustevníků z Monte Favale, ale jejich působení při vzniku velké unie – tj. vlastnímu vytvoření nového řádu Řádu poustevníků sv. Augustina (*Ordo Eremitarum Sancti Augustini*) není spolehlivě doloženo a není rovněž cílem této práce toto tvrzení dokazovat. Krátce se zastavím u každého poustevnického společenství/kongregace a popíši jejich vznik a následné spojení do jednoho celku.

1. Vilemité byla poustevnická skupina založená krátce po smrti svého iniciátora vévody Viléma Akvitánského (†1157).⁸⁹ Ten navštívil Svatou zemi a po jejím návratu se usadil v Toskánsku, kde vedl kající život. Po jeho smrti se začali u jeho hrobu scházet poutníci, kteří se snažili napodobit Vilémův asketický život, jeho žák Albert pak sepsal první pravidla (inspirovaná řeholí sv. Benedikta) tzv. *Consuetudines*.⁹⁰ Postupně v Toskánsku, oblasti Mallavale, odtud též Vilémovo přízvisko, byly zakládány nové konventy a hnutí bylo sjednoceno v řád. Stalo se tak díky potvrzení papeže Alexandra III. v letech 1174–1181 a následně byl potvrzen řád Inocencem III. roku 1202.⁹¹ Společenství dostalo název Řád sv. Viléma a šířilo se z Toskánska do střední Itálie, Latie a Ankonské marky, dále na sever přes Alpy do německých částí Říše a též do českých zemí, prvním klášterem byl konvent v Pivoni, o němž pohovořím dále, také konvent sv. Dobrotivé v Zaječově byl vilemitský.

⁸⁸ E. ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, Praha 2010 (dipl. práce FF UK), zdroje na str. 97–101.

⁸⁹ M. HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, Paderborn 1933–1934, str. 180.

⁹⁰ Obdobný přístup známe také u jiných řádů, např. cisterciáků. I zde byla řehole sv. Benedikta, kterou cisterciácký řád přijal jako výsledek reformy benediktinského řádu, rozšířena o tzv. *Consuetudines* vypracované třetím opatem Cîteaux Štěpánem Hardingem.

⁹¹ Došlo též k neshodám mezi jednotlivými konventy, přičemž se řád rozdělil roku 1225 na dvě frakce, které se nakonec opět spojily v jeden celek. První zůstala spojena s mateřským domem v Malavalle, druhá byla reprezentována klášterem v Monte Favale a roku 1254 se obě staly součástí tzv. Velké unie.

Jednotlivé konventy byly na sobě nezávislé, řád tudíž neměl jednotné vedení v podobě generální kapituly či generála řádu. Až papežové Řehoř IX. a Inocenc IV. zmírnili tvrdý život členů řádu a nařídili postupné sjednocování klášterů pod jedno vedení. Řehoř IX. např. i tím, že dle 13. kánonu IV. lateránského koncilu nařídil vilemitům užívat řeholi sv. Benedikta, která zmírňovala asketický život ve vilemitských konventech. Avšak to sama byla pouze příprava pro celkové spojení s ostatními poustevnickými skupinami do jednoho řádu.

2. Jambonité byli druhou skupinou, která se podílela na založení augustiniánů poustevníků. Jejich zakladatelem byl Jan Bon (Bonus, Buono, narozen roku 1168 v Mantově, zemřel roku 1249 v Buono).⁹² V roce 1209 těžce onemocněl, v předchozí části života se živil jako potulný herec a až hrozba smrti jej přiměla ke změně mravů, tj. *conversio morum*. Po svém uzdravení se usadil v okolí Ceseny, kde počal vést poustevnický život, přičemž se podobně jako v případě Viléma z Malavelli začali kolem něj soustředit další poutníci. Po obdržení souhlasu místního biskupa⁹³ bylo působení skupiny legalizováno a vedeno v souladu s církevními předpisy. Papež Inocenc IV. řád plně uzákonil nařízením, aby jambonité, jak se začalo členům dle Jana Bona říkat, počali užívat řeholi sv. Augustina. Hnutí, či teď již řád, se rozšířilo po Itálii, kdy celkový počet klášterů dosáhl čísla jedenáct.

Po smrti zakladatele roku 1249 došlo ke sporu o zvolení řádového představeného, neboť na provinciální kapitule ve Ferraře současný představený řádu Matyáš z Modeny hodlal odstoupit, část řeholníků opustila kapitolu v čele s převorem z kláštera Butriolo. Generálním převorem byl zvolen protikandidát Martin z Ceseny. Situace se vyřešila až po zásahu kardinála Viléma Fieschiho roku 1252, který pověřil padovského biskupa Simona z Milána, jenž svolal kapitolu do Boloně, kde vzešel z volby nový generální převor jambonitů Lanfranc z Milána. To již však zbývaly řádu pouze dva roky samostatné existence, protože roku 1254 byli i jambonité začleněni do tzv. Velké unie.

3. Brittini náleželi mezi třetí společenství, které vytvořilo pozdější řád augustiniánů eremitů.⁹⁴ Na rozdíl od prvních dvou řádů s jasným počátkem a důvodem založení, totiž

⁹² M. HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 181.

⁹³ Byl jím nejspíše cesenský biskup Oddo II. (1207–1232), *Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo a multis adjutus*, ed. P. Pius B. GAMS, Ratisbonae 1873., str. 682.

⁹⁴ V literatuře i pramenech kolísá označení brettini či brittini, nenašel jsem podobně jako jiní badatelé důvod kolísání v názvu tohoto společenství. E. ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, str. 18–19.

následování příkladu sv. Viléma z Malavalle a Jana řečeného Bonus, vznikli brittini jako skupina poustevníků v okolí kostela Blasia de Brittinis ve městě Fano v Ankonské marce. Podobně jako u jiných poustevnických skupin i brittini dodržovali velice přísný asketický život, který udivoval svoji přísností již současníky. Členové řádu totiž drželi půsty a to konkrétně od 14. září až do Velikonoc. Navíc měli z jídelníčku vyřazené maso a sýry s vejci směli jíst pouze třikrát v týdnu. Roku 1228 jim bylo nařízeno bulou „*Cum olim, sicut intelleximus*“, aby přijali řeholi sv. Augustina.⁹⁵

4. Čtvrtým společenstvím, které bylo začleněno do tzv. Velké unie, byli poustevníci z Toskánska, celým názvem Toskánští eremité Nejsvětější Trojice (*Eremitae de Toscana*). O jejich počátcích toho není příliš známo. Jisté je, že v první polovině 13. století se jednalo o skupiny poustevníků, které se nacházely, jak název sám vypovídá, v Toskánsku. Protože byla jejich činnost neorganizovaná, vydal papež Inocenc IV. roku 1243 bulu „*Incumbit nobis*“, kterou nařídil poustevnickým skupinám přijmout řeholi sv. Augustina.⁹⁶ Další bulou „*Praesentium vobis*“ pak sezval v roce 1243 představené

⁹⁵ V literatuře se objevuje i datum 1234, přičemž se odlišuje rovněž výklad k jeho udělení. Van Luijk uvádí datum 1228 a připojuje, že brittini o řeholi sami požádali. Naproti tomu Max Heimbucher ve svých *Die Orden und Kongregationen der Katholischen Kirche* zmiňuje právě datum 1234 a píše o nařízení papeže Řehoře IX., aby brittini povinně přijali tuto řeholi a řídili se jejím zněním. Zde se však Heimbucher dopustil zřejmě nepřesnosti, neboť ona bula s nařízením přijmout řeholi sv. Augustina se datuje k roku 1228. K roku 1234 jsem žádnou bulu nenalezl, další bula pro brittini je až z roku 1235 ohledně půsty, správy, ošacení a přijímání poutníků a potřebných. Pro objasnění uvádím text obou bul. Pro delší text druhé a pro lepší přehlednost cituji text druhé buly v pozn. 54. Bula z 8. 12. 1228 pro mnichy od kostela sv. Blasia de Brittinis vydaná Řehořem IX. zní: „***Dilectis filiis Fratribus Eremitis de Briscinis Fanensis Diocesis et aliis Fratribus Eremitis ipsi subiectis, Salutem et Apostolicam benedictionem. Cum olim, sicut intelleximus, motu proprio quendam novum Ordinem inveneritis et ad ipsius observantiam vos duxeritis astringendos, quia tandem illo relicto, cum non esset de Ordinibus approbatis, Beati Augustini regulam recepistis eamque cupitis in perpetuum irrefragabiliter observare, Nos vestris supplicationibus inclinati vos ab observantia praedicti Ordinis absolventes, a vobis perpetuis temporibus inviolabiliter observari concedimus regulam memoratam. Nulli ergo etc. (zkráceno). Datum Perusii VI Idus Decembris, Pontificatus nostri anno secundo.***“ Benignus van LUIJK, *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, str. 9.

⁹⁶ Bula z 16. 12. 1243. Ne náhodou je dále citovaná bula z téhož dne, podobně jako list kardinálovi jáhnu R. Annibaldimu. „***Dilectis filiis universis Eremitis, exceptis Fratribus Sancti Guilelmi, per Tusciam constitutis, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Incumbit Nobis ex officii debito pastoralis et plantare sacram Religionem et fovere plantanum et, quantum in Nobis est, universos et singulos in pio proposito confirmare, ne si favore fuerint Apostolico destituti non proficiant in incepto, sed deficiant potius vel tepescant. Cum enim per dilectos fratres S(tephanum), H(ugonem), G(uidonem) et P(etrum) eremitas propositum vestrum fuisset Nobis expositum diligenter; Nos nolentes vos sine pastore sicut oves errantes post gregum vestigia evagari universitati vestrae per Apostolica scripta mandamus, quatenus in unum vos regulare propositum confirmantes, Regulam Beati Augustini et Ordinem assumatis ac secundum eum profiteamini de caetero vos victuros; salvis observantiis seu constitutionibus faciendis a vobis, dummodo eiusdem Ordinis non obvient institutis. Provisuri vobis nihilominus de Priore (Generali) idoneo per electionem canonicam, cui praestetis oboedientiam et reverentiam debitam***“

jednotlivých skupin poustevníků v Toskánsku a na severu Apenin do Říma, kde se konala v roce 1244 zakládající kapitula k jednání o reformě jejich společenství.⁹⁷ Po jednáních byla výsledkem tzv. Malá unie (*Parva unio Augustiniana*), která sjednotila poustevníky do Řádu poustevníků sv. Augustina (*Ordo eremitarum sancti Augustini*). Pověřen vedením zakládající kapituly byl kardinál Richard Annibaldi a Sancto Angelo, jemuž asistovali dva cisterciáckí opati.⁹⁸ Těm připadla úloha poradců, neboť podle 12. kánonu IV. lateránského koncilu, měli být na každé zakládající generální kapitule jako přisedící dva opati z cisterciáckého řádu, neboť disponovali znalostmi ohledně organizace kapituly.

5. Posledním větším poustevnickým uskupením byli tzv. *Fratres saccati*, neboli sachetti, česky kající se bratři Ježíše Krista.⁹⁹ Tito poustevníci vedli obzvlášť přísný styl askeze, jejich hlavním cílem bylo úplné odevzdání se do rukou božích doplněné o péči o

impendatis. Si vero super praemissis aliquid difficultatis emerit ad dilectum filium nostrum Richardum Sancti Angeli Diaconum Cardinalem, quem vobis correctorem ac provisorem deputavimus, recurratis. Datum Laterani XVII Kalendas Januarii Pontificatus nostri anno primo. “ *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, Würzburg 1964, str. 19.

⁹⁷ „*Dilectis filiis universis eremitis, exceptis fratribus Sancti Guilielmi, per Tusciam constitutis, Salutem et Apostolicam Benedictionem. Praesentium vobis auctoritate mandamus quatenus de singulis domibus vestris unum vel duos in termino quem dilectus filius noster richardus Sancti Angeli Diaconus Cardinalis, quem vobis correctorem et provisorem deputavimus, duxerit praefigendum, ad Sedem Apostolicam transmittatis super reformatione Ordinis vestri nostris beneplacitis parituros. Datum Laterani XVII Kal. Januarii Pontificatus nostri anno primo.*“ *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, str. 20.

⁹⁸ Se jménem kardinála Annibaldiho se setkáme ještě jednou, konkrétně při dalším sjednocování poustevnických skupin a řádů za pontifikátu Alexandra IV. Dochoval se též list z 16. 12. 1243 Inocence IV. kardinálovi Annibaldimu, aby předal nově se spojujícím Toskánským eremitům opuštěný kostel sv. Severina jako sídlo nového řádu/společenství. Celý list zní: „**Richardo Sanctae Mariae in Cosmedin Diacono Cardinali, Apostolicae Sedis Legato.** Pium est et etiam laude dignum, ut viros religiosos, qui relictis omnibus serviunt soli Deo, dignis attolamus favoribus et foveamus consiliis opportunis, ut nostri suffulti obsidio possint liberius Domino famulari. Cum igitur sicut dilecti filii prior et fratres heremi Sancte Trinitatis de Centumcellis Nobis exponere curaverint eorum facultates adeo sint tenues et exiles, quod ipsi, relicto sanctae contemplationis otio, coguntur necessaria mendicare. Nobis humiliter supplicaverunt, ut quietius et liberius possint impendere Domino famulatum, ecclesiam Sanctae Severae penitus derelictam, quae iuris et proprietatis Ecclesiae Romanae existit, eis de benignitate Sedis Apostolicae concedere curaremus. De tua igitur circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinentes mandamus quatenus, inquisita super praemissis plenius utilitati, si rem inveneris ita esse, concedas eisdem priori et fratribus ac per ipsos eorum Ordini in perpetuum supradictam ecclesiam. Si expedire videris vice nostra contradicere etc. **Datum Laterani XVII Kal. Januarii, Pontificatus nostri anno primo.**“ *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, str. 19.

⁹⁹ M. HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 182.

nemocné a chudé.¹⁰⁰ Klášterů kajících se bratří nebylo mnoho, za Inocence III. je doložen klášter v Zaragoze, roku 1251 ve Valenciennes (severní Francie). Existovala rovněž ženská odnož, která měla svoje sídlo v Paříži u kostela sv. Ondřeje z Ark (*Saint-André des Arcs*). Řád, pokud můžeme společenství kajících se bratrů takto nazvat, se během 13. století rozšířil do Anglie (za Jindřicha III.), zde se jim říkalo *Boni homines* – dobří lidé.

¹⁰⁰ Život kajících se bratří Ježíše Krista se velmi podobal pravidlům brittinů. Zde uvádím již jednou uvedenou bulu papeže Řehoře IX. z 13. 3. 1235, která má souvislost s bulou z léta 1228. Je členěna pro názornost do paragrafů. „***Dilectis filiis Priori et Fratibus Eremitarum de Brictinis Fanensis Dioecesis, Salutem et Apostolicam benedictionem.***

§1. *Quae omnium Conditoris honorem et profectum continent animarum amore praecipuo diligentes, eo quod quidquid in desiderio praeter illa geritur apud Dei sapientiam pro nihilo reputetur, dignum fore providimus, ut in iis, quae intuitu salutis aeternae cupitis, Nos favorabiles ad Redemptoris gloriam habeatis.*

§ 2. *Sane praesentata Nobis vestra petitio continebat, quod vos vitia carnis cupientes extinguere, ut succedente virtutum gratia possitis perennis vitae bravium obtinere, deliberatione provida statuistis, ut semper in communi refectorio comedentes, a festo Exaltationis Sanctae Crucis usque ad festum Resurrectionis Dominicae, praeterquam in diebus Dominicis, exceptis positis minutis in necessitate fratribus, ieiunetis; bis in die reliquo tempore comesturi, praeterquam in quarta et sexta feria ac temporibus aliis ab Ecclesia constitutis, nisi prior, qui pro tempore fuerit, aliter cum fratribus duxerit dispensandum.*

§ 3. *Debiles quoque ac iter agentes d observatiam dicti ieiunii minime teneantur, praeterquam in sexta feria Quadragesimae Sancti Martini et temporibus aliis per Ecclesiam constitutis.*

§ 4. *Insuper fratres, quorum unusquisque cultellum habeat non acutum, ab esu carniū et condimento sanguinis, praeter infirmos, penitus abstinebunt.*

§ 5. *Caseum et ova tribus diebus in hebdomada comesturi, exceptis Quadragesima Sancti Martini ac Septuagesima et solemnibus ieiuniis per Ecclesiam constitutis, in quibus nec iter agentes caseum et ova comedant, licet illis vescendi singulis aliis temporibus liberam habeant facultatem.*

§ 6. *Statuistis praeterea ut a vobis annis singulis celebretur Capitulum generale, in quo diffinitores a Priore et visitoribus eligantur. Ipsi vero diffinitores cum visitoribus anni preteriti, corrigendi et reformandi tam in capite quam in membris, quae correctionis et reformationis officio noverint indigere, liberam habeant potestatem.*

§ 7. *Item quod visitatores etiam ordinentur, qui omnia loca fratrum visitent, corrigant et reforment, prout secundum Deum et Beati Augustini Regulam, secundum quam statuistis Domino in perpetuum famulari, viderint expedire.*

§ 8. *Ceterum humiliter attendentes quod Regnum Dei non in pretiosa veste consistit et quod induit paupertatis habitum Conditor singulorum, laudabiliter statuistis, ut fratres vestri Ordinis de colore seu valore vestium minime contententes semper in eis vilitatem observent, et quattuor tunicis, una cuculla et duobus scapulariis sint contenti; item quilibet frater cingatur desuper ampla corrigia non consuta et illa contentus existat.; item quod non utantur lineis indumentis, nec extra eremum possessiones, praeter hortum et silvam, habere praesumant. Super habendis caligiis, calceis et similibus prior secundum suum arbitrium potestatem habeat disponendi.*

§ 9. *Item quod nullus in mensa fratrum recipiatur, nisi religiosus extiterit vel constitutus in aliqua praelatura. Quare Nobis humiliter supplicastis, ut statutum huiusmodi apostolico dignaremur munimine roborare.*

§ 10. *Nos igitur vestris iustis precibus inclinati statutum ipsum auctoritate Apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus, iure dioecesanorum episcoporum in omnibus semper salvo.*

§ 11. *Nulli ergo etc (zkráceno). Datum Perusii III Idus Martii, Pontificatus nostri anno octavo.*“
Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256, str. 11–12.

Toto bylo oněch pět společenství, která stála u zrodu Řádu poustevníků sv. Augustina, ačkoli čtvrté jmenované poustevnické společenství již samo bylo výsledkem spojení reformně sjednocených eremitských skupin. Kromě těchto řádů se následně podílely na vzniku tzv. Velké unie ještě další poustevnická společenství a kongregace. Už jejich počet ukazuje, jaká variabilita panovala mezi řeholními a poustevnickými skupinami a pomáhá nám vysvětlit motivy katolické církve k reformě řeholního života.

Mezi další řeholní společenství náleželi mladší (bratři) sv. Jana de la Caverne, poustevníci z *Vallis Hirsuti* (*Hirsutae*), z *Turris palmarum*, poustevníci od sv. Marie de Rupe Cava (*Lucentis dioecesis*), od sv. Marie de Murceto (*Pisanae dioecesis*), sv. Jakuba de Molinio či poustevníci usazení nedaleko Luccy. Je otázkou, jestli tato společenství byla vlastními uskupeními či se jednalo o odnože již existujících řeholních společenství. Eva Záhořová ve své práci dokládá, že v případě poustevníků z *Turris Palmarum* se jedná o brittini, kteří sídlili v osadě Turris de Palme. Taktéž poustevníci z *Vallis Hirsuti* náleží mezi poustevníky z Toskánska, reformované již roku 1244. Totéž platí i pro eremity od sv. Marie de Rupe Cava. Na závěr je nutné zmínit ještě jedno okrajové poustevnické hnutí, které se podílelo na vzniku řádu augustiniánů eremitů, mám na mysli poustevníky z *Monte Favale*. O jejich působení se toho ví nemnoho, část z nich byla začleněna do cisterciáckého řádu, část se podílela na vzniku tzv. Velké unie roku 1256.

Nyní se podíváme na samotný vznik řádu a okolnosti, které k němu vedly. Po zběžném přehledu větších eremitských skupin a řádů, ke kterým musíme navíc připočíst menší skupiny v posledním odstavci, je vcelku očekávatelné, že se papežský stolec snažil celý stav vyřešit sjednocením do jediného řeholního společenství. Ačkoli se nemůžeme pouštět na cestu spekulace, papežská kurie se snažila vyřešit situaci obdobnou reformou, jakou již praktikovala roku 1244.

Impulsem k provedení další reformy, která již téměř s konečnou platností vedla k postupnému sjednocování poustevnických řádů a hnutí do jediného mnišského řádu, bylo nastoupení Rinalda di Jenne na papežský stolec pod jménem Alexandra IV. roku 1254. Ten povolal již osvědčeného kardinála Richarda Annibaldiho, aby na kapitule v Římě svolal představené vybraných řádů a společenství poustevníků uvedených výše a v kostele Santa Maria del Popolo u Porty del Popolo (*Porta Flaminia*, součást Aureliánských hradeb) byla uzavřena tzv. Velká augustiniánská unie (*Magna unio Augustiniana*). Výsledky svolané kapituly v Římě potvrzovala bula „*Licet Ecclesiae catholicae*“ vydaná Alexandrem IV., přičemž její text obsahuje úmluvu mezi

jednotlivými řády o společném řeholním životě podle řehole sv. Augustina.¹⁰¹ Řád se oficiálně nazýval *Ordo Eremitarum Sancti Patris Augustini*, v pramenech a literatuře je možné najít i názvy *Augustini Calceati* (obutí augustiniáni), *Eremitae Sancti Augustini*, *Ordo Fratrum Sancti Augustini*, *Ordo Sancti Augustini*.

Jedinou výjimkou v nově se utvořeném společenství řádů, tak je nutné alespoň v počátcích hledět na augustiniány eremity, byli vilemité, kteří si zachovali ve svých kláštorech řeholi sv. Benedikta a plně se začlenili do řádu augustiniánů eremitů až roku 1266 bulou „*Ea quae iudicio*“ papeže Klementa IV. Tím i vilemité jednak vyměnili řeholi sv. Benedikta za Augustinovu, jednak se vilemitské konventy v německých částech Říše, v Čechách a v Uhersku plně podřídily moci generálního převora. Ostatní vilemitské konventy poustevníků z Monte Favale opustily řád a začaly užívat znovu řeholi sv. Benedikta. Prvním generálním převorem byl jmenován Lanfranco z Milána, ovšem v době sjednocování zastával úřad generálního představeného Filip de Parrana, jenž byl vystřídán roku 1256 již zmíněným představeným jambonitů.

Ačkoli to není hlavní téma této práce, přece se pokusím vysvětlit důvody vzniku nového řádu, který na rozdíl od jiných řeholních společenství vznikl jako papežský řád, tj. z aktivity papežského stolce a nikoli jako produkt kazatelské či poustevnické činnosti jednotlivce. Důvody shledávám tyto:

1. Velké rozptýlení jednotlivých poustevnických skupin, které neměly až na výjimky, jako např. vilemité, jambonité či brittini, jednotnou správu a jejich množství a růst se nekontrolovatelně zvětšoval. Církev tudíž musela jednat poměrně rychle, což dokazuje nevelký časový odstup mezi tzv. Malou a Velkou unií, tj. pouhých 12 let.

2. Dále mezi důvody založení je možné spatřovat budoucí využití řádu jako opory papežské moci, řád byl od roku 1299 exemptní, tzn. že podléhal pouze moci papeže a kurie, zbytek církevní hierarchie, především episkopát, tak neměl právo zasahovat do vlastních záležitostí řádu, jako volby převorů v konventech, volby a jmenování provinciálního převora, ovlivňování vnitřního života každého konventu apod. Oporou se řád stával jak papežské moci, proti výše zmíněné biskupské/ordinářské moci (*potestas episcopalis*), tak i celé církvi proti světské moci, neboť augustiniáni představovali dobře organizované společenství zasahující i do politiky.

¹⁰¹ Text buly je příliš dlouhý, proto jej uvádím v příloze. Sama bula byla vydaná Alexandrem IV. 9. 4. 1256 a reflektovala výsledky kapituly konané v Římě 1. 3. 1256.

3. Papežský stolec se poučil z případů neorganizovaných poustevnických skupin složených většinou z laiků neboli prostých věřících, případ valdenského hnutí Petra Valdese z Lyonu, popř. počátky Řádu menších bratří, vzpomeňme na jednání sv. Františka s papežem Inocencem III., církvi ukázaly, jaké nebezpečí může vzniknout, pokud není řeholní život s kontemplací pod kontrolou předpisů a církevní hierarchie, což sice přináší jistá omezení ze strany vládnoucí moci, a tou středověká církev skutečně byla, ale na druhé straně se tím zabránilo šíření různých fanatických a radikálních směrů uvnitř každého řeholního hnutí.

Tyto důvody nelze přesně postihnout v pramenech, neboť i text papežských bul a oné potvrzující buly Alexandra IV. z roku 1256 je formulován v normativním oficiálním jazykovém slohu, který staví na prvním místě blaho církve a spásu všech duší, což sice z hlediska náboženství a víry lze uznat jako řádné důvody, ovšem z hlediska dějin a jejich popisu se jako mnohem reálnější jeví důvody uvedené výše.

2.3. Organizační struktura řádu augustiniánů eremitů a první nařízení

Řád augustiniánů se dělil podobně jako např. premonstráti či dominikáni na jednotlivé provincie. Vlastní postupné členění na další provincie a kongregace více a více činilo správní systém řádu méně přehledným a funkčním. Je nutné ale zároveň zmínit skutečnost, že další dělení na samostatné provincie bylo potřebné ze dvou příčin. První vycházela z postupného růstu počtu konventů, které bylo nutné spravovat, a centrální moc generálního převora byla příliš vzdálená. Proto provinciál v čele provincie mohl lépe spravovat svěřené konventy a lépe a rychleji reagovat na podměty ohledně různých záležitostí. Druhá příčina pak souvisela se světskou mocí, kdy se jednotlivé světské státy snažily získat církevní struktury a instituce na svém území pod kontrolu svých úřadů, lze uvést řadu příkladů, např. církevní politiku Karla IV., který se snažil začlenit vratislavské biskupství do pražské arcidiecéze či první neúspěšný pokus o vytvoření české augustiniánské provincie z let 1357–1359, kterým světská moc usilovala o využití potenciálu církevní moci ve svůj prospěch.¹⁰² V českém případě se dá též hovořit o národním hledisku, protože české konventy se několikrát, celkem dvakrát, domáhaly před rokem 1604 o prosazení vlastní správy a teprve až třetí pokus z roku 1604 byl úspěšný.

¹⁰² Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo 1316–1318*, Praha 1979, str. 261–264.

Jak se tedy vyvíjela správní organizace nového řádu? Již k roku 1256 existovalo pět italských provincií, které se následně rozdělily na deset, později přibyla ještě provincie jedenáctá.¹⁰³ Vedle italských provincií byly vytvořeny dále i čtyři provincie neitalské, tj. španělská, francouzská, anglická a německá.¹⁰⁴ Naše další pozornost se bude upírat právě k německé provincii, neboť do ní patřily i české konventy. První generální převor řádu Lanfranco z Milána též nechal zřídit první řádové studium v Římě pro výchovu a vzdělávání řádových bratří. Později byla založena ještě řádová studia v Bologni, Padově, Neapoli, Salamance, Oxfordu, Cambridgi a v Kolíně nad Rýnem.

Německá provincie byla roku 1299, kvůli vzniku nových konventů, kterých bylo již okolo 80, rozdělena na další čtyři provincie. Tak vznikly saská, bavorská, kolínská a rýnsko-švábská provincie.¹⁰⁵ O opětovném dělení bavorské provincie a geografickém vymezení nových provincií bývalé staré německé provincie se zmíním v dalším oddíle o stručném vývoji bavorské provincie, nyní se zaměříme na stručnou personální hierarchii řádu.

V čele řádu stál generální převor (*prior generalis*), volený generální kapitulou v Římě na šest let. Generální převor zastupoval řád navenek před světskou mocí, taktéž jednal s papežem a jinými církevními řády a hierarchií. K výkonu svého úřadu měl k ruce čtyři asistenty a někdy i generálního sekretáře. V druhém pořadí na hodnostním žebříčku stál provinciál či jinak řečeno provinciální převor. Ten spravoval celou provincii a sídlil někdy v nejstarším, popř. největším konventu dané provincie. Zastával úřad tři léta, ale v praxi se stávalo, že mohl působit i delší období. To se stávalo tak, že provinciál zastával úřad po jedno plné období, poté nastoupil jiný kandidát a po skončení jeho doby nastoupil opět předešlý provinciál. Také provinciál (*prior provincialis*) měl v rámci svého úřadu další pomocné úředníky a to čtyři definity, sekretáře a vizitátory ke kontrole podřízených konventů. Na třetím místě pak stál převor (*prior*) daného konventu, dále jeho zástupce podpřevor (*subprior*) v době převorovi nepřítomnosti v konventu, nemoci či jiné

¹⁰³ Jednalo se o staré provincie jednotlivých řádů, které byly začleněny do nového správního systému augustiniánů eremitů. Provincie Řím, Regno, Fermo, Ancona, Spoleto, Siena, Pisa, Lombardie, Romaňola, Treviso. Jako jedenáctá provincie řádu vznikla Sicílie. E. ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, str. 39–42.

¹⁰⁴ Jejich počet se rovněž změnil, neboť vznikly provincie katalánská a aragonská, ve Francii pak provensálská provincie. Celkem tedy provincií bylo šestnáct, respektive sedmnáct (Uhry jako samostatná provincie, což není vždy uznáváno). K oněm jedenácti italským provinciím je dále nutné připočíst již zmíněné provincie, tj. německá/říšská, francouzská, španělská, anglická, provensálská a uherská. Ve 14. století jejich počet dosáhl již 24, z toho jedenáct zůstalo italských. E. ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, str. 39–40.

¹⁰⁵ M. HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, str. 185–186.

indispozici. Poslední místo zaujímali běžní členové řádu, kteří se dělili na bratry (*fratres*, *clerici*), laické bratry a novice.

K organizaci řádu je nutné alespoň ve zkratce dodat ještě toto. Přesnější řízení života osazenstev konventů určovaly tzv. Konstituce (*Constitutiones*), přijaté na generální kapitule ve Florencii roku 1287 a potvrzené roku 1290 na následující generální kapitule v Řezně. Jejich autory byli budoucí generální převor Augustinus Novellus (†1309) a Clemens de Osimo. Roku 1299 navíc papež Bonifác VIII. vyňal řád z moci církevní hierarchie a učinil jej tak exemptním. Řád augustiniánů poustevníků se tímto stal pevnou oporou papežského stolce a moci.¹⁰⁶

2.4. Vývoj českých augustiniánských konventů do konce středověku

Podobně jako při zakládání řádu v Římě roku 1256, i v českých zemích existovaly poustevnické konventy výše uvedených řádů, které se z příkazu papežské kurie spojily do tzv. Velké unie. Augustiniáni nepatřili sice k nejvlivnějším řádům v českém státě, snad kromě doby vlády Karla IV., ale přesto se dokázali uchytit v českých zemích, o čemž svědčí jednoduchý fakt, že většina českých i moravských konventů vznikla před rokem 1420, tj. ve středověku. Není mým cílem zevrubně popisovat dějiny a události českých konventů ve středověkém období, jak jsem zmínil již v úvodu, existují na toto téma jiné kvalitní práce, které se dopodrobna této problematice věnují. Proto jen uvedu základní údaje o jednotlivých konventech, jejichž dějinami se budu zabývat v časovém horizontu této práce, tj. lety 1604–1650.

Nejstarší konventy na českém území jsou vilemitského původu, jedná se o konventy v **Pivoni** (též z němčiny Štochov/Stockau, založen okolo 1256) a ve **Svaté Dobrotivé na Ostrově** (Zaječov) z roku 1262. Další konventy, které se budou týkat našeho výkladu, jsou řádové domy v **Pšovce u Mělníka** (též Šopka, 1263), u **sv. Tomáše na Malé Straně v Praze** (1285), v **Domažlicích** (1287), v **Bělé pod Bezdězem** (1345), v **Litomyšli** (1355/1356), v **Dolním Ročově** (1373–1375), u **sv. Kateřiny na Novém Městě pražském** (1565 připojen ke sv. Tomáši), na **Bezdězi** (1624 slib Albrechta z Valdštejna, 1627 privilegium) a v **České Lípě** (1624/1627).¹⁰⁷ Moravské konventy Třebařov (též Krasíkov, 1267), konvent sv. Tomáše na Starém Brně (asi 1350), Moravský Krumlov

¹⁰⁶ *Tamtéž*, str. 183.

¹⁰⁷ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972, str. 41.

(1355), Osvětimany (1358), Jevíčko (před 1372), pokusy o fundace, které skončily neúspěšně, např. Sušice (okolo 1339), Úterý (1342–1347), Olomouc (1364), či konventy založené po polovině 17. století, např. Vrchlabí (1705), nebudou součástí výkladu v této práci.

A to buď proto, že nebyly součástí vlastní české provincie, to je případ moravských konventů spravovaných generálním vikářem a přímo podřízených generálnímu převorovi, nebo přestaly existovat před rokem 1604 (tj. nebyly činné v době 1604–1650), či vznikly až po roce 1650 (byla obnovena jejich činnost či byly založeny po roce 1650). Taktéž o bezděžském (po roce 1627, kdy se jednalo de facto o nový konvent) a českolipském konventu se více zmíním až v hlavní části práce, protože jejich vznik spadá do časového vymezení práce. U každého sledovaného konventu (jeho jméno je zvýrazněno, srovnej výše) uvedu nejdůležitější data z jeho středověkých dějin. Začnu samozřejmě nejstarším konventem v Pivoni u Domažlic.

Pivoň (Štochov) – konvent Zvěstování Panny Marie¹⁰⁸

První konvent v Čechách byl založen roku 1256, ale dle legendy zde působilo poustevnické hnutí již od dob knížete Břetislava I., který měl klášter založit roku 1040 jako dar za své vítězství nad římským císařem Jindřichem III. Sálským. Jedná se však pouze o legendu, na místě byla ve 13. století pouze kaple, kterou měl nechat založit kníže Břetislav. Navíc podle legendy by se bitva musela odehrát na místě současného konventu (nyní zrušeného a zpustlého) a nikoli u vsi Brůdek (nyní část obce Všeruby) u Všerubského průsmyku, kam se bitva z roku 1040 dle současných názorů klade.¹⁰⁹ U Brůdku je též kostel sv. Václava, který podobně jako rotunda sv. Jiří, má připomínat vítězství českého knížete nad vpádem německých vojsk do Čech.

Počátky Pivoně tak jsou kladeny až do období vlády Přemysla Otakara II., kdy mělo dojít k příchodu vilemitských bratří do Pivoně ze Schönthalu u Řezna. Až roku 1266 však vilemité plně přistoupili k tzv. Velké unii, některé konventy z ní poté opět vystoupily, ale české konventy již v řádu augustiniánů eremitů zůstaly. Proto lze soudit, že zřejmě v průběhu šedesátých let 13. století se řeholníci z Pivoně připojili k řádu a přijali řeholi sv. Augustina. Konventní kostel byl zasvěcen Zvěstování Panny Marie. Snad dle poznatků

¹⁰⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 271–274.

¹⁰⁹ Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české I.* Praha-Litomyšl 1999.

současných badatelů (Buben, Záhořová, Vlček, jejich práce jsou ovšem encyklopedické povahy) pomohl k sjednocení vilemitů a nových augustiniánů král Otakar II., který si na podnět papeže Urbana IV. vybral právě augustiniány eremity pro pivoňský konvent. Roku 1401 se ujali místní řeholníci správy nad farami okolních obcí. Za husitské revoluce byl klášter vypálen husitskými vojsky v květnu 1421. Augustiniáni se vrátili zpět až roku 1430, ale z důvodu zástavy klášterního zboží byl konvent osazen až roku 1529.

Zaječov – konvent Svaté Dobrotivé (sv. Benigna, konvent Ostrov)¹¹⁰

Druhým konventem náležejícím do řádu sv. Viléma byl Zaječov, označovaný také Svatá Dobrotivá či Ostrovský konvent (*conventus Insulanus*). Dle tradice byl založen roku 1262 před svátkem Panny Marie 24. 3. Jeho zakladatelem byl Oldřich Zajíc z Valdeka, který v noci ve snu viděl apoštoly Petra a Pavla, kteří jej přivedli na místo budoucího kláštera a Panna Marie mu přikázala, aby na tomto místě vystavil klášter. Tak aspoň hovoří zápis dle Paprockého. Stavba probíhala velmi rychle, neboť již roku 1263 byl vysvěcen konventní kostel Zvěstování Panny Marie pražským biskupem Janem III. z Dražic. Prvními řeholníky byli bratři ze Seemannshausenu u Řezna či z Pivoně, takže se muselo jednat o vilemity. Po sjednocení s řádem augustiniánů eremitů se i sv. Dobrotivá stala augustiniánským konventem. Také plnila funkci rodové hrobky Zajíců z Valdeka. Pohřben zde byl nejenom zakladatel Oldřich, ale i Vilém Zajíc z Valdeka (†1319) a vnuk Oldřich. Ten získal ostatky sv. Benigny, které byly po jeho smrti přeneseny do ostrovského konventu roku 1327. Od roku 1401 se zde na povolení papeže Bonifáce IX. udílely odpustky za vykonání poutě k ostatkům svaté.

V době husitských bouří byl klášter celkem třikrát vyplněn a přepaden. Poprvé roku 1421 vojsky Jana Žižky. Osazenstvo konventu se zachránilo na nedalekém hradě Valdeku spolu s cennostmi a písemným materiálem. Malá část konventu, která zůstala v klášteře, byla povražděna. Druhý přepad se odehrál o rok později, když konvent zničily oddíly pražanů, které obléhaly hrad Karlštejn. Třetí pohroma přišla roku 1425 při nájezdu sirotků. Obnova konventu začala až roku 1464, kdy měly být přeneseny ostatky sv. Benigny zpět do sv. Dobrotivé. Roku 1483 byl konvent vyrabován utrakvisty, přičemž konečná obnova započala až roku 1496 přestavbou kostela za podpory Zajíců z

¹¹⁰ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972, str. 41. M. M. BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, str. 44–50.

Házmburku, Šelmberků a Zdeňka Lva z Rožmitálu. Ovšem v 16. století konvent počal znovu pustnout.

Pšovka (Šopka) – konvent sv. Vavřince¹¹¹

Konvent byl založen roku 1263 a je tudíž datem svého vzniku třetím nejstarším českým augustiniánským klásterem. Fundátory byli bratři Smil z Cítova a Pavel z Luštěnic, kteří si přáli prožít zbytek života v kontemplaci v řeholním domě, který by založili. Základní kámen položil pražský biskup Jan III. z Dražic, který kostel sv. Vavřince rovněž vysvětil. Oba bratři klášter finančně zajistili statkem, přívozem, respektive příjmy z něho, a mlýnem v Pšovce. 20. 7. 1268 král Přemysl Otakar II. fundaci potvrdil. Konvent byl podporován např. olomouckým biskupem Hynkem Berkou z Dubé či Ješkem a Janem z Běškovic a na Vliněvsi. Druhý jmenovaný odkázal pak dvůr ve Vliněvsi konventu za povinnost sloužit zádušní mše za jeho osobu.

Konvent byl dne 18. 3. 1421 vypálen husity, zemřelo 26 řeholníků, zbytek byl vyhnán či utekl. Následky vyplenění byly o to horší, že celá klášterní budova vyhořela včetně kostela. Po živoření a téměř úplném přerušení řeholního života v klášteře začala postupná obnova klášterního areálu. Roku 1484 byl zrekonstruován kostel, obnovil se presbytář a východní křídlo. Další částečné rekonstrukce se však uskutečnily až v 16. století.

Praha – konvent sv. Tomáše na Malé Straně¹¹²

Nejvýznamnější a taktéž nejbohatší konvent mezi českými augustiniánskými řádovými domy byl konvent sv. Tomáše v Menším Městě pražském, nazvaný dle stejnojmenného farního kostela, k němuž držel patronátní práva břevnovský klášter. 1. 7. 1285 král Václav II. vydal listinu, kterou potvrdil svoje předchozí rozhodnutí odejmout práva ke kostelu a přilehlým pozemkům břevnovským benediktinům, neboť k jejich klášteru držela královská koruna patronátní práva od doby společného založení kláštera českým knížetem Boleslavem II. a pražským biskupem sv. Vojtěchem, a darovat je augustiniánům eremitům se souhlasem pražského biskupa Tobiáše z Bechyně. Po roce, tj. roku 1286, se břevnovský opat Kristián podvolil rozhodnutí krále a patronátních práv

¹¹¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 278–280.

¹¹² *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, str. 311–322. Také NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 281–284.

k výše řečeným majetkům se vzdal.¹¹³ Započalo se s přestavbou kostela, patrocinium zůstalo stejné jako před rokem 1285, a první část stavby, presbytář, byla dokončena roku 1315, kdy byl chór slavnostně konsekrován společně pražským biskupem Janem IV. z Dražic, mohučským arcibiskupem a českým metropolitou Petrem z Aspeltu (rádcem krále Jana Lucemburského, přítele a důvěrníka bývalého krále Václava II.), trevírským arcibiskupem Balduinem Trevířským (bratrem Janova otce císaře Jindřicha VII.) a olomouckým biskupem Petrem de Pontecorvo.

Dále výstavba pokračovala východním křídlem, kaple sv. Doroty ze třetí čtvrtiny 13. století (byla součástí staršího kostela), datovaná při archeologickém výzkumu, byla roku 1499 zasvěcena sv. Barboře. Roku 1339 pak musely být dokončeny kaple sv. Filipa a Jakuba. Již místo pod Pražským hradem, slavnostní vysvěcení části nového konventního kostela 2. 5. 1315 za účasti špiček nejen české, ale i evropské církevní hierarchie, ukazovalo na vliv a postavení svatotomášského konventu. Rovněž další členové přemyslovského rodu konvent podporovali, dcera Přemysla Otakara II. svatojiřská abatyše Kunhuta darovala roku 1306 pozemek tzv. Pytlíkovské zahrady sv. Tomášovi.¹¹⁴ Jan Lucemburský a Eliška Přemyslovna pak v létě 1323 darovali další pozemky.¹¹⁵ Roku 1328, obdaroval konvent i olomoucký biskup Hynek Berka z Dubé platem ze vsi Středy.

Kostel, a rovněž nově přestavěná kaple sv. Doroty, byl stavebně dokončen až roku 1379 a vysvěcen papežským legátem kardinálem Pileem za spoluúčasti mohučského arcibiskupa Ludvíka a pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi.¹¹⁶ Vysvěcení se zúčastnili i olomoucký biskup Jan ze Středy a další tři biskupové.¹¹⁷ Kromě prací na konventním chrámu se současně stavěl i zbytek konventu včetně hospodářských a užitných budov. K roku 1338 byl dokončen ambit, 1358 zřízen pivovar, roku 1368 byla zprovozněna knihovna, refektář byl dokončen roku 1398 a těsně před vypleněním kláštera pražskými husitskými houfy byly taktéž dokončeny dormitář, sklepy a pekárna (okolo 1420). Stavbu severní věže kostela dokončili augustiniáni roku 1405, jižní věž nebyla nikdy dostavena.

Obecně augustiniánskému řádu přál císař Karel IV. Rovněž pro svatotomášský konvent vykonal řadu záslužných činů, přičemž první spočíval v udělení privilegia na

¹¹³ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*, inv. č. 3.

¹¹⁴ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*, inv. č. 14.

¹¹⁵ Listina z roku 1323 není zachována.

¹¹⁶ Vydána kardinálem Pileem též zvláštní 100 denní odpustková listina za finanční příspěví k výstavbě nově vysvěceného kostela sv. Tomáše. *Tamtéž*, inv. č. 70.

¹¹⁷ Pavón Apollonský, Hynek Vladimírský a Johlin Majorský.

eximování kláštera, jeho majetků a poddaných z moci městské rady a obce Menšího Města pražského a tím udělil konventu vlastní jurisdikci, tzv. postranní právo. Druhým dobrodiním bylo darování ostatků sv. Tomáše Apoštola roku 1355 z augustiniánského kláštera v Sieně získaných při korunovační jízdě do Říma.

Husitská revoluce a bouře v Praze postihly rovněž konvent sv. Tomáše a to nejednou. Blízkost konventu k Pražskému hradu a královskému dvoru, vysoké a prestižní místo v církevní struktuře, nejen v samotném řádu, ale i ve světské církvi, a bohatství konventu byly trnem v oku radikalizovaným pražským masám, které na počátku května (snad 7. až 9. 5.) 1420 konvent vyplenily a zapálily. Horší rána však přišla zhruba o měsíc později, neboť 14. 6. 1420 byl konvent sv. Tomáše celý vyloupen a vypálen zástupy táboritů a pražanů, které obléhaly Pražský hrad s katolickou posádkou. Majetky konventu získala do svého vlastnictví malostranská městská obec. Až teprve roku 1435 se mohli řeholníci vrátit zpět, přesné datum nelze určit (někteří badatelé soudí, že možný návrat bratrů do konventu byl možný až v polovině 15. století, např. P. Sommer, P. Vlček). Renovace klášterního areálu a vůbec obnova řeholního života konventu započala plně až na konci 15. století za převora Augustina z Domažlic roku 1497, který nechal v roce 1499 znovu vysvětit kaple sv. Filipa a Jakuba a kapli sv. Doroty, nyní sv. Barbory.

Domažlice – konvent Nanebevzetí Panny Marie¹¹⁸

Podobně jako u minulého konventu, tak také v tomto případě se jedná o královské založení, protože augustiniánský konvent v Domažlicích byl založen králem Přemyslem Otakarem II., ale faktické založení provedl až jeho syn Václav II. Stalo se tak roku 1287, tedy v podobnou dobu, kdy se řešily záležitosti při konstituování konventu sv. Tomáše na Malé Straně. Fundaci schválil pražský biskup Tobiáš a roku 1288 i papež Mikuláš IV. a generál řádu Clemens de Osimo. Výstavba kláštera postupovala poměrně rychle, v porovnání např. se sv. Tomášem, neboť již roku 1315 se zde konala provinciální kapitula bavorské provincie a také zemské sněmy v letech 1318 a 1331 a jednání císaře Ludvíka IV. Wittelsbacha a krále Jana Lucemburského s českým panstvem roku XXXX. To vše se odehrávalo zřejmě v klášterním areálu.¹¹⁹

¹¹⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 285–288.

¹¹⁹ J. SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo*, str. 55–56.

Další finanční pomoc konventu přišla roku 1379, kdy konvent směl vybírat almužny na dokončení chrámu, tudíž na počátku 14. století nebyl kostel ještě finálně stavebně dokončen, papež Bonifác IX. pak papežským breve udělil domažlickému konventu odpustky.

Konvent proslul jako středisko vzdělanosti, protože zde bylo augustiniánské učení, dle Katalogu řádového historika Pachomia Kreybicha na tomto místě byl roku 1344 jmenován zvláštní lektor Lev Bivogius, který měl vyučovat jednotlivé členy konventu. K roku 1405 je zde uváděn další lektor, konkrétně Velislav z Domažlic (*Velislaus de Tusta*), který se zabýval filozofií a teologií a napsal řadu učených spisů.

Podobně jako jiné augustiniánské konventy byl i ten domažlický vyrabován husity, kteří v Domažlicích našli své příznivce. První pokus o rozpuštění konventu se měl stát již roku 1419, vlastní vpád, kdy konvent vyhořel a bratři museli utéct, někteří měli být též zabiti, se datuje k roku 1420 při obléhání města husity. Kostel měl být ušetřen, přesto se do konventu augustiniáni navrátili až roku 1434, avšak většina řeholníků musela opět odejít z důvodu špatného hospodářského zázemí. Část majetku se ale klášteru vrátila, přesto to na řádné fungování řeholního života nestačilo a až teprve na konci 15. století se situace zlepšila. Další ránou byl ovšem požár města v roce 1499. Jestli byl kostel a celý konvent zničen, není známo, ačkoli konventu tato událost jistě situaci neulehčila. Zkáza konventu byla dokončena roku 1530, kdy odešel z Domažlic poslední řeholník Jan z Horšovského Týna a král Ferdinand I. zastavil zbytek klášterních majetků domažlické městské radě. Následná obnova konventu mohla začít až roku 1620, kdy město vojensky obsadil katolický vojevůdce Don Martin de Hoeff Huerta a královský místodržící pro České království Karel I. z Lichtenštejna nařídil městské obci obnovit konvent.

Bělá pod Bezdězem – konvent sv. Václava¹²⁰

Bezdězský konvent byl založen roku 1345 ve stejnojmenném městečku pražským purkrabím Hynkem Berkou z Dubé (†1348). Avšak teprve po zprostředkování krále Jana Lucemburského vydal papež Kliment VI. dne 26. 10. 1345 potvrzení a mohla se reálná fundace konventu uskutečnit. Hynek Berka z Dubé stihl ještě provést roku 1346 insert do zemských desek, ale zemřel již o dvě léta později. O faktické provedení založení konventu se zasloužil Theobald Zajíc z Házmburka, který měl své dva syny Jana a Václava jako

¹²⁰ *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, str. 45–46.

lektory v konventu sv. Tomáše v Praze. Oficiálním zdůvodněním pro vznik konventu byla zbožnost pana Hynka Berky a uctění památky zemského patrona sv. Václava, kterému byl kostel zasvěcen. První řeholníci dorazili do rozestavěného konventu již roku 1350.

Roku 1384 se převorem stal člen zakladatelského rodu Zbyněk Zajíc z Házmburka, nejedná se však o pozdějšího pražského arcibiskupa. Konvent byl dostavěn roku 1411, čemuž pomohly odpustky udělené papežem Bonifácem IX. roku 1401 pro věřící, kteří přispějí konventu na výstavbu. Protože byl augustiniánský řád těsně spojený s papežským stolcem, ani konventu v Bělé pod Bezdězem se nevyhnul vpád husitů, tentokrát šlo o pražany, a 18. 10. 1421 byl konvent vypálen a bratři upáleni.¹²¹ V porovnání s ostatními augustiniánskými konventy dopadla Bělá velmi špatně. Dá se proto říci, že konvent úplně zanikl a nové osazení se odehrálo v roce 1445, odkdy se může počítat druhá existence konventu. Ta vydržela až do druhé poloviny 16. století, kdy byl konvent opět rozpuštěn. Následné nové založení se uskutečnilo až roku 1627 na hradě Bezděz, které je považováno za samostatnou fundaci.

Litomyšl – konvent Povýšení sv. Kříže¹²²

O založení augustiniánského konventu v Litomyšli se velkou měrou zasloužil litomyšlský a olomoucký biskup Jan ze Středy, kancléř Karla IV., zvolenec (*electus*) vratislavského biskupství. Vlastní založení se tak snad klade do roku 1355, jistě však do následujícího léta, kdy papež Inocenc VI. potvrdil založení nového konventu augustiniánů v Litomyšli. Proti se však postavila litomyšlská kapitula, jejíž souhlas si biskup Jan nevyžádal. První řeholníci přišli roku 1357 z konventu sv. Tomáše v Brně, založeného nedlouho předtím okolo roku 1350, ale trvající spor mezi kapitulou a klérem a konventem musel řešit pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic.

Karel IV. udělil roku 1360 konventu privilegium, kterým povolil držení a správu statků a majetků litomyšlským augustiniánům. Privilegium se odvolávalo na bulu papeže Alexandra IV., který tento příjem movitých i nemovitých majetků povolil pro celý augustiniánský řád. Týž rok biskup Jan ze Středy daroval konventu domy se zahradami, taktéž třísku z Kristova kříže, kterou mu na jeho prosbu daroval francouzský král Jan II. řečený Dobrý a léta 1364 pak i volšinský dvůr. Konventní kostel, jehož stavba probíhala

¹²¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 294.

¹²² *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, str. 46–48.

v letech 1356–1376, byl tak zasvěcen právě sv. Kříži, respektive jeho Povýšení. Konvent v Litomyšli se řadí sice k českým konventům díky své geografické poloze, ale spravován býval převorem konventu sv. Tomáše v Brně, který rovněž potvrzoval personální a majetkové záležitosti.

Při příležitosti svého pobytu v Čechách, vysvětil mimo jiné konventní kostel sv. Tomáše v Praze, udělil kardinál Pileus de Pratis 100 denní odpustky věřícím, kteří navštíví kapli Panny Marie v kostele Povýšení sv. Kříže. Jan ze Středy rovněž daroval konventu knihy a liturgické náčiní. Nepřekvapí nás proto, že po svém skonu roku 1380, zatímco se připravoval na cestu do Vratislavi, kde byl zvolen biskupem, byl Jan ze Středy pohřben právě v litomyšlském konventu.

Konvent v Litomyšli byl také vypálen husity, ti tak učinili 19. 4. 1421. Přestože byl klášter srovnán se zemí, nedošlo k žádné újmě na životech, neboť augustiniáni odešli z Litomyšle ještě před husitským vpádem. Vzali s sebou knihovnu, archivní materiál a cennosti. Část konventu byla přijata bratry v Jevíčku, část našla útočiště u sv. Tomáše v Brně. Po skončení husitských válek však již konvent nebyl obnoven, poslední jména osob, která známe z litomyšlského konventu, jsou převor Šimon (†1441) a lektor Petr (†1445).

Dolní Ročov (či jen Ročov) – konvent Nanebevzetí Panny Marie¹²³

Ročovský konvent nedaleko Loun, přibližně 12 km na jih, vznikl jako osobní fundace českého šlechtice Albrechta z Kolovrat a jeho manželky Anny ze Seeberku roku 1373. Důvod založení je opět uveden v pověsti, že tak učinil Albrecht z Kolovrat z vděku za záchranu života v Pise roku 1355, kdy doprovázel císaře Karla IV. na cestě zpět z Říma, kde byl Karel korunován na císaře, a ve městě byli napadeni guelfskou skupinou povstalců.¹²⁴ Boj v Pise je historicky doložený fakt, pověst však již dokazatelně prokázána není. Důležité ovšem je, že k založení skutečně došlo, císař Karel IV. potvrdil založení 2. 1. 1373 a následně papež Řehoř XI. vydal 1. 4. 1374 povolení ke zřízení konventu.¹²⁵ Se stavbou kostela se začalo roku 1375 a již v létě 1380 byl kostel, zasvěcený

¹²³ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972, str. 48–51.

¹²⁴ J. SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo*, str. 242.

¹²⁵ Založení organizoval bavorský provinciál Leonhard z Villachu z Korutan, účastnili se jej i ostatní převoři českých augustiniánských konventů, bratr Lev od sv. Tomáše v Praze, Zbyněk Zajíc z Házmburka z Ostrova/Sv. Dobrotivé, Heinrich Selnitz z Pšovky a Jakub Albensis z Bělé pod Bezdězem.

Nanebevzetí Panny Marie (latinský název konventu byl *Vallis beatae Virginis*), slavnostně vysvěcen pražským pomocným biskupem Hynkem Zajícem z Házmburka. V kostele se nacházelo na sedm oltářů.

Týž rok (1380) vydal zakladatel konventu Albrecht z Kolovrat společně se svými syny, což byla tehdejší praxe pojitit darování rodových statků konventu i po smrti jeho fundátora, listinu, ve které potvrdil již darované majetky, ale ponechal si k nim pro sebe a své potomky patronátní práva, čímž zamezil jejich rozprodání či směně ze strany ročovského konventu. Tuto listinu poté konfirmoval král Václav IV. dne 22. 4. 1384. Konvent tak byl obdarován nedalekým poplužním dvorem, loukami a pastvinami v okolí, též dostali augustiniáni chmelnici s vinicí. I příjmy ze vsí Líšťany, Zbrašín, Břínkov, Vlčí a Mšecké Žehrovice, respektive z jejich poddanských dávek, rozmnožily jmění konventu. Zakladatel Ročova Albrecht z Kolovrat byl za své dobrodiní po své smrti roku 1391 pochován v kostele, přičemž jeho hrobka se dochovala do dnešních dnů.

Ani ročovskému konventu se nevyhnul vpád husitských vojsk. Lze přičítat poloze Ročova a hustým okolním lesům, že vojska pod vedením Jana Žižky, který prý původně neplánoval konvent vypálit, ale náhodou při získávání potravin a zásob v této oblasti narazil na klášter a rozhodl se jej vyrabovat, zničila konvent „až“ roku 1424. Že tak ale učinil Žižka, není spolehlivě dokázáno, žádný přímý doklad neexistuje, ví se jen, že v květnu roku 1424 se jeho vojska pohybovala v západočeském prostoru mezi Žatcem a Louny, teprve pak se Žižka vydal k Litoměřicím a následně ke Kutné Hoře, kde nedaleko svedl bitvu u Malešova.¹²⁶ Konvent se z rány na téměř 90 let nevzpamatoval, s obnovou řeholního života se zde začalo až roku 1511, kdy se vrátili augustiniáni zpět do Ročova a s podporou rodiny zakladatele pánů z Kolovrat počali opravovat a znovu stavět klášterní budovy.

2.5. Několik poznámek k vývoji bavorské provincie do konce 15. století

Postupný nárůst konventů v Říši si vyžádal postupnou detailnější organizaci, přičemž se původní německá provincie čítající na konci 13. století přes 80 řádových domů rozdělila na menší provincie. Roku 1299 tak byly založeny nové provincie: saská,

¹²⁶ *Fontes rerum Bohemicarum, Series nova, tomus II, Staré letopisy české*, edd. Alena M. ČERNÁ, Petr ČORNEJ, Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003, text Q, str. 27.

bavorská, kolínská a rýnsko-švábská, srovnej též str. 48.¹²⁷ My se budeme věnovat bavorské provincii, která čítala při svém vzniku více než dvacet konventů a též byla rozlohou ze všech čtyř německých provincií největší. Spadaly pod ní konventy nejen z Bavorska, ale částečně i ze Švábska, Frank, Čech, Moravy, Rakouska, Slezska, Polska, Štýrska, Korutan, Kraňska a Dalmácie. Celá provincie pak byla spravována provinciálem, provinciálním převorem, který byl dle *Konstitucí* zvolen provinciální kapitulou. Ta se zpravidla konala ve významných a důležitých konventech dané provincie, ale neexistovalo nařízení, že se musí kapitula konat pouze na jednom určeném místě. Taktéž generální kapitula se mohla, a často se tak stávalo, konat mimo Řím, ačkoli zde měl sídlo generální převor.

K roku 1299 tak v bavorské provincii existovaly tyto konventy (české a moravské podrženy): Baden u Vídně, Grodków (Grottkau) v Opolsku, Chojnów (Haynau) u Lehnice, Hohenmauthen (Muta, Slovinsko), Marchegg (Dolní Rakousy), **Třebařov/Krasíkov**, Memmingen, Mindelheim, Mnichov, Norimberk, **sv. Tomáš v Praze**, Řezno, Schöenthal, **Pšovka**, Seemannshausen, **sv. Benigna (sv. Dobrotivá/Ostrov)**, **Pivoň**, **Domažlice**, Völkermarkt, Windsheim a Vídeň. Následně se počet konventů zvýšil, uvedu pro celkový přehled jen oblasti, kde byly nové konventy v bavorské provincii založeny a v poznámkovém aparátu jsou vypsány příslušné lokality i s daným rokem založení.

Jak již bylo napsáno výše, k roku 1299 fungovalo v nově zřízené bavorské provincii přes dvacet konventů, jejichž seznam je uveden v minulém odstavci. Do počátku 16. století se počet konventů zvýšil o 40. V celkový součet řádových domů vzniklých po roce 1299 jsem nepočítal konventy, u kterých se fundace nezdařila či po pár letech přestala existovat. Zahrnul jsem tudíž jen ty konventy, které po svém vzniku prováděly vlastní bohoslužebnou činnost. Samotný růst konventů lze rozdělit v bavorské provincii do několika oblastí, které respektují nejen státní útvary, ale i geografické celky. V Rakousku

¹²⁷ Saská provincie (také někdy označována jako sasko-durynská) zahrnovala konventy na severu Německa, myšleno geograficky, a také konvent ve Würzburgu. Vymezení bavorské provincie je v hlavním textu, kolínská provincie spravovala konventy ležící od Mohuče až ke hranicím k Nizozemí a rýnsko-švábská zahrnovala řádové domy ve Švýcarsku, Švábsku a Alsasku.

a okolních krajích vzniklo do konce 15. století třináct konventů,¹²⁸ v Bavorsku jeden,¹²⁹ v Čechách tři,¹³⁰ na Moravě čtyři,¹³¹ ve Slezsku šest,¹³² v Polsku osm,¹³³ v Litvě a Rusku tři¹³⁴ a ve východních Prusích jeden.¹³⁵

Události jednotlivých českých řádových domů jsem vylíčil v minulém oddíle, nyní zbývá pouze v krátkosti popsat vývoj bavorské provincie. České konventy zaujímaly svým počtem a postavením významné postavení mezi ostatními konventy bavorské provincie. Nejen počet českých řádových domů, ale i místa provinciálních kapitul konaných v českých konventech (Domažlice, Bělá atd.) svědčila o jejich vlivu. Přesto však řízení provincie nebylo svěřováno do rukou některého bratra z českého nebo moravského konventu příliš často. Neboť v letech 1300–1501 se vystříдалo v úřadě provinciálního převora 28 osob, jejich jména i s lety zastávání funkce jsou v příloze IV. Jen pět z nich však pocházelo z českého či moravského konventu, nezkoumám jejich etnickou příslušnost, pouze konstatuji skutečnost, že pocházeli z řádového domu v Čechách či na Moravě.

Pokud tedy bereme v úvahu, že z počtu 28 provinciálů, mohli se v úřadě opakovat, je jen pět z Čech a Moravy a že zastávali dohromady zhruba 40 let úřad, dává nám to podíl necelých 18 procent na personálním obsazení bavorského provincialátu a necelých 19 procent jeho trvání ve sledovaném časovém úseku. Ovšem zastoupení, tj. počet, českých a moravských konventů bylo 13 řádových domů, osm v Českém království a pět v Markrabství moravském. Jestliže srovnáme podíl třinácti konventů Čech a Moravy k zhruba 40 konventům celkového počtu řádových domů v bavorské provincii, mělo by být zastoupení přibližně okolo 30 procent v časovém horizontu. Ale většina provinciálů se

¹²⁸ Jedná se o tyto konventy, v závorce datum založení, někde ovšem sporné či neznámé: Falkenstein (po 1256), Friesach (neznámo, ve 13. století zničen), Güssing (není známo přesné založení), Klosterneuburg (1304, nezaměňovat s augustiniány kanovníky), Laibach, tj. Lublaň (před 1315), Most nad Litavou (1316), Korneuburg (1312/1338), Vídeň (1327), Fürstenfeld (1362), Judenburg (1362), Fiume (Rijeka, historicky spojeno s Rakouskem, proto začleněno do rakouských konventů, před 1387), Rattenberg (1385/6), Radkersburg (před 1389).

¹²⁹ Kulmbach (1340).

¹³⁰ Bělá pod Bezdězem (1345), Litomyšl (1355/1357), Ročov (1373).

¹³¹ Brno (okolo 1350), Moravský Krumlov (1355/1356), Osvětimany (1358), Jevíčko (asi 1370, doložen 1372).

¹³² Ve Slezsku vznikly konventy Chójnow/Haynau (před 1329), Dzierzoniów/Reichenbach (před 1329), Vratislav (1351), Nysa/Neisse, Brzeg/Brieg (doložen 1390), Zaháň.

¹³³ V Malopolsku: Krakov (1342), Wieluň (snad již 1217), Wielki Książ (1381), Olkusz (asi 1370), Krasnystaw (1394), Pilzno (1403). V Mazovsku vznikly konventy Varšava, Rawa Mazowiecka, Ciechanów.

¹³⁴ Brest-Litevský (1380), Parczow (1447), Grodno (existence 1503–1522).

¹³⁵ Konvent Reszel (1346).

rekrutovala ze starých a významných bavorských konventů vzniklých v průběhu 13. století, v první řadě z Mnichova, Řezna a Schöthalu (okres Cham v Bavorsku, nedaleko českých hranic). Právě bavorské konventy řídily život celé provincie a svoji moc si pojišťovaly volbou provinciálních převorů z osazenstev svých řádových domů.

První pokus o osamostatnění českých řádových domů se odehrál roku 1357. Již několikrát jsme v této práci na toto datum narazili a v každém díle, který se alespoň rámcově věnuje problematice augustiniánů eremitů v česko-německém prostoru, se tento rok také udává. Nebudu zde podrobně líčit první pokus nejen českých konventů o svoji vlastní správu, pouze poznamenám, že důvodů bylo více, než jen výhoda částečné autonomní správy v řádové organizaci. Nejdříve popíši průběh a poté se zastavím u jednotlivých příčin.

Na generální kapitule, která jediná mohla schválit správní a organizační změny na celorádové úrovni, totiž dělení a vznik nových provincií, v Montpellier o letnicích 1357 bylo rozhodnuto o vytvoření nezávislé české provincie. Pod její správu však spadaly i moravské a polské konventy. Tato skutečnost je velice důležitá zejména pro pozdější pokusy o opětovnou nezávislost, i když tento první pokus byl nakonec neúspěšný. Navíc jako české konventy nerady uznávaly bavorskou obedienci, také moravské a polské domy žádaly vlastní správu. O průběhu kapituly jsme informováni značně nepřesně, kapitula povolila generálnímu převorovi Řehořovi z Rimini (Gregorius de Arimino) provést oddělení.¹³⁶ A tak byla ustanovena vlastní česká provincie se správou moravských a polských konventů (proto se v řádových pramenech označuje též jako česko-polsko-moravská provincie).

Skutečné reálné provedení rozhodnutí z Montpellier z léta 1357 však bylo iniciováno až generálovým listem ze 7. prosince 1357, kterým pověřoval dosavadního bavorského provinciála Ulricha z Řezna, aby následujícího léta 1358 na provinční kapitule rozdělení provedl.¹³⁷ Z tohoto důvodu se proto v řadě prací liší doba trvání české provincie, neboť

¹³⁶ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, str. 99.

¹³⁷ „Propter preces et litteras multiples, tam fratrum de Boemia quam etiam aliorum, provinciam Bavarie ex commissione nobis facta per difinitorium Capituli Generalis in duas duximus dividendas, prout in nostris litteris vicariatus dicte provincie futuri capitul, quas tibi cum presentibus destinamus, plenius et latius continetur; et ideo revocatis per nos aliis litteris nostris vicariatus predicti, quas tibi de Perusio cum ordinationibus nostris et litteris domini summi penitentiarii duximus destinandas, has ultimas perlegi in capitulo facias memorato, alias primas litteras vicariatus clausas et integras nostro vicario fideliter assignando, cum hoc: statim ut has nostras litteras recipies, per totam provinciam tuam, tam in Bavaria, Austria et Carintia, quam in Boemia, Polonia et Moravia, notam facies fratribus dictorum locorum divisionem provincie

někteří badatelé počítají trvání české provincie již od generální kapituly od roku 1357 (tedy 1357–1359), jiní až od ustanovující kapituly v Čechách v Praze u sv. Tomáše, které generál Řehoř z Rimini osobně předsedal, a která tudíž podle jiných názorů ohraničila trvání české provincie pouze lety 1358–1359. Na obou kapitulách, bavorské i české, byl zvolen převor pro příslušnou provincii. Té bavorské předsedal Ludwig von Schöenthal, srovnej moje celkové personální srovnání bavorských provinciálů pro léta 1300–1501, českým provinciálem se pak roku 1358 stal Václav z Domažlic, bratr a kazatel u sv. Tomáše v Praze. Úřad českého provinciála zastával pouze jeden rok do léta 1359.

Česká provincie tak byla roku 1359 připojena pro jisté neshody znovu k bavorské, přesné důvody nezdaru žádný z minulých, ani současných badatelů blíže nespecifikuje, je možné se domnívat, že pravou příčinou byl odpor bavorských konventů, které měly v řádu nemalý vliv. Roku 1358 umírá generální převor Řehoř z Rimini a 4. září je zvolen na jeho místo Matyáš z Ascoli (Matthaeus de Asculo). Ten na generální kapitule v Padově 28. 8. 1359 spojí po souhlasu kapituly českou a bavorskou provincii v jeden organizačně-správní útvar. Je mu možné připočíst ke cti, že ponechal českého provinciála Václava z Domažlic ve vedení této spojené, již opět bavorské, provincie do konce jeho období, tj. do léta 1361. O osudech Ludwiga von Schöenthal se prameny ani literatura nezmiňují, ale v seznamech bavorských provinciálů není uveden a to ani pro roky 1358–1359. Po řádné volbě nastoupil do úřadu nového provinciála Jan Denkok, doktor teologie z Durynska.

Mezi příčiny pokusu o založení vlastní provincie se uvádí také snaha císaře Karla IV., který minimálně ovlivnil celý proces na kapitule v Montpellier. Císařova obliba augustiniánů, jak eremitů, tak i kanovníků, např. Na Karlově apod., však byla jen jednou z příčin. Jako hlavní důvod pro vytvoření vlastní provincie bylo získat vliv a moc nad českými a potažmo i moravskými a polské augustiniánskými konventy, které by tak vytvořily jednolitou duchovně-mocenskou sílu, která by se navíc shodovala ve větší míře s hranicemi zemí Koruny české a duchovní správa by se tak vhodně doplňovala s tou světskou. O těchto Karlových cílech se všeobecně ví a badatelé se na nich a na jejich dopad na politiku Karla IV. ve většině případech shodují.

Období mezi lety 1359 až 1420 bylo z hlediska českých konventů poklidné a příznivé, o tom svědčí i další fundace, neboť léta 1373 byl založen Albrechtem z Kolovrat konvent

supradicte in futuro capitulo proximo provinciali celebrando nostris litteris publicandam, ut sic convenire valeant et statui provinciarum ipsarum providere iuxta consuetudinem et nostri Ordinis instituta. Volumus autem, ut usque ad aperturam et publicationem litterarum nostrarum in dicto capitulo faciendam, una integra provincia reputetur et per te provincialem unicum regatur, et etiam corrigatur, sicut temporibus retro actis“, *Analecta augustiniana* V (AA), 1955, str. 26–27.

v Ročově (dnes Dolní Ročov, pozn. aut.). K již existujícím konventům v Pivoni, Pšovce, sv. Dobrotivé (Ostrově), sv. Tomáše v Praze, Domažlicím, Bělé pod Bezdězem a Litomyšli tak přibyl další konvent v Ročově. Celkem tedy před rokem 1420 fungovalo v Čechách osm řádových domů, na Moravě pak pět.¹³⁸

Husitská revoluce zasáhla řád augustiniánů velmi těžce. Všechny české konventy byly přepadeny, vypáleny či vyrabovány. Z pěti konventů na Moravě se útoku husitů vyhnul pouze konvent na Starém Brně, nikoli však jeho pozemky, protože byl chráněn městskou posádkou. Konvent v Osvětimanech byl zničen roku 1422 táborskými vojsky pod vedením hejtmána Fridricha ze Strážnice, Třebařov/Krasíkov rovněž roku 1422, Moravský Krumlov roku 1421 a konvent v Jevíčku roku 1423.

České konventy, pokud budu postupovat dle data založení, byly zničeny a vypáleny v letech 1419 až 1424. Pivoň vypálili husité 17. 5. 1421, sv. Dobrotivou zničila vojska Jana Žižky roku 1421, Pšovku husité 18. 3. 1421, sv. Tomáš byl vyrabován dokonce dvakrát a to 7. 5. 1420 a poté v červnu téhož roku. Domažlický konvent by napaden měšťany již roku 1419, řádová historiografie tvrdí, že již tehdy byl konvent zničen, jistě však roku 1420 při obležení města husitskými vojsky. Konvent v Bělé pod Bezdězem vypálil Jan Žižka 18. 10. 1421 při obléhání města, litomyšlský konvent byl taktéž zničen vojsky Jana Žižky 19. 4. 1421, kdy se město samo táborskému hejtmanovi vzdalo. Nejdéle, srovnej předchozí oddíl, vydržel konvent v Ročově, kam se husité vypravili až roku 1424, zřejmě i tento klášter vypálil Jan Žižka jen pár měsíců před svojí smrtí u Přibyslavi.

Po roce 1434, respektive 1436, se pokoušel řád jednotlivé konventy obnovit a proto lze 15. století označit jako století obnovy.¹³⁹ Za provinciálů Georga z Schönthalu (1431–1442), Petra z Mnichova (1442–1446), Erasma Günthera z Mnichova (1446–1451), Pavla Weigela z Mnichova (1455–1461 a 1468–1472), Jana Ludovici (1461–1468), Heinricha Steinera (1472–1474), Ondřeje Bysmana z Brna (1472–1482), Kašpara z Řezna (1483–1489), Georga Plancka z Schönthalu (1489–1498) a Jana Oberndorfera (1498–1501) došlo k alespoň částečné obnově konventů. Vlastní areál konventů byl zpravidla alespoň částečně obnoven, nikoli ale již jejich majetek, jehož existence vůbec podmiňovala

¹³⁸ Dějiny bavorské provincie za vedení jednotlivých provinciálů podrobně popsala naposledy badatelka Eva Záhořová ve své diplomové práci *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)* ve čtvrté kapitole na str. 42–60. Také německý historik a odborník na obuté augustiniány Adalbero Kunzelmann v práci *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten III* na str. 84–134 popisuje velmi podrobně jednotlivé události za každého provinciálního převora.

¹³⁹ Bližší informace o obnově jednotlivých konventů jsem uvedl v minulém oddílu, kde stručně popisují každý konvent od jeho založení do konce středověkého období.

možné trvání daného konventu. V řadě případů pak bylo obnovení jen dočasné a konvent znovu zpustl a další pokus o osazení řeholníky se udál až na konci 15., popř. na počátku 16. století. Že byly pokusy o navrácení poměrů před husitskou revolucí těžké, dosvědčuje skutečnost, že z osmi českých konventů se úspěšné obnovy a vzniku samostatné české provincie, jako zakládající konventy, dočkaly jen čtyři řádové domy a to sv. Tomáš v Praze, Pšovka u Mělníka, Pivoň a Ročov. Konvent v Litomyšli již obnoven nebyl, konvent v Bělé pod Bezdězem ano, ale v 16. století opět zaniká, sv. Dobrotivá je rovněž po roce 1434 obnovena, ale zaniká též v 16. století (1552) a domažlický konvent po své částečné obnově zaniká roku 1534 smrtí posledního člena konventu. Je však nutné dodat, že po roce 1604 byly některé české konventy opět obnoveny, což nelze přičíst jen vzniku samostatné české provinciální správy, ale především podpoře panovníka a taktéž působení katolické reformy, která se velkou měrou podílela na osamostatnění českých a moravských konventů. Na závěr této kapitoly jen dodám, že z moravských konventů se obnovy dočkaly pouze řádové domy na Starém Brně a v Jevíčku.

3. Vznik samostatného provincialátu roku 1604, jeho struktura, personální obsazení a správa

3.1. Předpoklady v 16. století pro vznik samostatné české provincie roku 1604

3.1.1. Dopady reformace na konventy v bavorské provincii, možné důvody pro oddělení

Mezi prvním a třetím, tentokrát již úspěšným, pokusem o osamostatnění českých konventů se odehrál ještě jeden pokus, roku 1570, který samozřejmě z logiky věci svého cíle nedosáhl. Je důležité zmínit, že jednotlivé pokusy, ačkoli měly vždy stejný cíl, vycházely z různých příčin. Roku 1357 chtěly české konventy svoji vlastní správu především z důvodu svého velkého počtu a rovněž pro svoje majetky, které dosahovaly značné velikosti, přestože se jednalo o žebravý řád. Také církevní politika státu, respektive panovníka a vládnoucího rodu, augustiniány podporovala a usilovala o vlastní správu českých a moravských konventů, navíc řada augustiniánských konventů jako např. sv. Tomáš v Praze, Domažlice, sv. Tomáš na Starém Brně atd. byla zeměpanského založení a spadala ve světských záležitostech pod úřad podkomořího a tedy i pod královskou korunu. Než se blíže podíváme na druhý pokus o osamostatnění, je nutné si alespoň v obrysech nastínit situaci v první polovině 16. století. Nejdříve v Českém království u českých řádových domů, poté i u ostatních konventů v bavorské provincii.

V předchozí kapitole jsou stručně popsány osudy jednotlivých českých konventů. Ačkoli k roku 1500 z původních osmi předhusitských konventů jich v Čechách existovalo sedm. Neobnoven zůstal pouze konvent v Litomyšli, přesto nebyl jejich stav nijak příznivý, neboť do ustanovení české provincie přestaly tři z oněch sedmi českých řádových domů vykonávat svoji činnost. Jednalo se o konventy v Domažlicích, ve Svaté Dobrotivé a v Bělé pod Bezdězem. Konvent v Domažlicích zanikl roku 1530 a to z důvodů personální krize. Z jeho osazenstva zbyl pouze poslední člen a to jmenovaný převor Jan Horšovský z Týna, o jehož životě není mnoho známo. Z řádových pramenů lze pouze vyčíst, že onoho roku odešel tento převor zpět do místa svého původu, tj. do Horšovského Týna. Následně se konventu zmocnila městská rada, která zabrala konventní majetky a příjmy z něho (srovnej též předchozí kapitolu).

Protože se však jednalo o zeměpanský klášter, a zemské zřízení z roku 1500 a jeho další novelizace z roku 1549 velmi jasně definovaly rozdíl mezi patrimoniálním a královským/zeměpanským klášterem,¹⁴⁰ přihlásila se o bývalý konvent roku 1534 česká komora, která si vyhrazovala právo s majetky domažlického konventu legálně nakládat. Následná dohoda mezi městem a králem Ferdinandem I. stanovila, že konvent je městu zastaven i s majetky za cenu 200 kop grošů českých, navíc dle řádové kroniky z roku 1799 měli domažličtí umožnit zpět návrat augustiniánů do konventu, což se nestalo. Zástava nebyla českou komorou nikdy vyplacena, roku 1547 spadla na krále jako trest pro královské město za podporu prvního stavovského povstání. O dalším vývoji domažlického konventu se případně zmíním v páté kapitole.

Druhým konventem, který nepřežil 16. století, byl ostrovský klášter neboli konvent sv. Dobrotivé. Jak jsem již jednou zmínil, obnova po husitských bouřích započala ve Svaté Dobrotivé až roku 1466, kdy tehdejší bavorským provinciálem Janem Ludovici byli vysláni do Ostrova augustiniáni z Itálie, Belgie a Polska, aby obnovili opuštěný konvent. Vedl je převor Mauritius (příjmení neznáme), který začal s obnovou budov konventu. Stalo se tak roku 1469. Už léta 1483/1464 byl konvent znovu vypálen utrakvisty a klášter musel být opět obnovován. Celý proces trval celou první polovinu 16. století a to z důvodu nedostatečných finančních prostředků.¹⁴¹

Z této doby neznáme ani osazenstvo konventu, v seznamech převorů figurují pouze dvě jména, která navíc nejsou ani úplná. K roku 1503, srovnej přílohu VII., víme pouze o převorovi Maximu N., který musel opustit konvent kvůli útokům kališníků a skrýval se v okolí. Poté neznáme žádné další převory konventu, až roku 1548, někteří autoři uvádí rok 1552,¹⁴² kdy konvent opustil převor Jan (*Joannes*), získali zboží kláštera Zajícové z Házmburka a později Popelové z Lobkovic (Jiří). Po roce 1594 spadl konvent i s majetky na českou dvorskou komoru a teprve až po roce 1620 mohla začít obnova. Skutečné obnovení konventu se odehrálo až v červenci roku 1676, kdy se vikářem konventu, nikoli řádným převorem, stal Chrysostomus Otto.

Posledním českým řádovým domem, který nepřežil 16. století a dobu reformace, byl konvent v Bělé pod Bezdězem. Po vypálení konventu Janem Žižkou a husitskými vojsky roku 1421 se nové osazení uskutečnilo až roku 1445, srovnej předchozí kapitolu. I to bylo

¹⁴⁰ *Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*, edd. Petr KREUZ, Ivan MARTINOVSKÝ, str. 29, 62, 98, 132, 165, 168, 207, 478, 479, 486.

¹⁴¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 275–277.

¹⁴² *Tamtéž*, str. 378.

neúspěšné, další pokus se konal až léta 1539, respektive snad o nějaký čas dříve, neboť k roku 1539 byl do čela bělského konventu dosazen nový převor Štěpán. O jeho působení se ví pouze to, že nechal osadit nové zvony do klášterního chrámu, ale celé jeho úsilí bylo přerušeno vpádem luteránů onoho léta 1539. Ozbrojený vpád znamenal opětovný konec konventu, neví se, zdali převor Štěpán uprchl před vpádem nekatolíků či byl zabit. Konvent v Bělé zanikl a nová fundace se uskutečnila až roku 1624, ovšem již na hradě Bezděz.

Celkem tedy zbyly do roku 1604 v Čechách činné pouze čtyři konventy.¹⁴³ Je proto otázkou, jaký stav a vůbec pozici měly české řádové domy v druhé polovině 16. století v bavorské provincii, jak mohly ovlivňovat řádovou politiku a život v provincii a proč se vůbec osamostatnění podařilo. Také se musíme vypořádat s otázkou, jak na českou snahu po vlastní správě reagovala bavorská či lépe řečeno bavorsko-rakouská strana.

Reformace postihla bavorské a rakouské konventy velmi těžce. Pokud srovnáme počet zrušených konventů v Čechách, přestaly existovat tři, v Bavorsku se tak stalo u šesti konventů a v Rakousku dokonce u jedenácti. Je nutné ale dodat, že u řady konventů došlo k následné obnově, tudíž nelze přísně vzato mluvit o zrušení, nýbrž o přerušení klášterního života u daného konventu. Jaké konventy v Bavorsku a rakouských zemích byly reformací zrušeny, popř. jejich činnost byl alespoň na určitou dobu přerušena?

V Rakousku se jednalo dohromady o jedenáct konventů. Konkrétně o řádové domy Klosterneuburg (1529), Marchegg (1537), Radkersburg (1542), Korneuburg (1545), Baden u Vídně (1545), Judenburg (1545), Most nad Litavou (1546), Hohenmauthen (1549), Völkermarkt (1550), Laibach (1555), Rattenberg (1560).¹⁴⁴ V Bavorsku to pak bylo již oněch zmiňovaných šest konventů, jejichž dějiny za reformace popíši níže. Každý případ u daného konventu se lišil jak průběhem, tak i intenzitou, s jakou byl konkrétní řádový dům zrušen popř. byla omezena jeho činnost.

Prvním konventem byl dům v Norimberku rozpuštěný roku 1525, poslední převor Štěpán Reiser spolu s dvěma bratry Petrem Ecksteinem a Janem Widmannem učinili pořizení před notářem, kdy klášterní majetky a příjmy měly být použity na zbožné účely potřebných. Konvent poté chátral a roku 1592 byl kostel stržen, špatný stav ostatních

¹⁴³ Byly to konventy u sv. Tomáše v Praze, v Pivoni, v Pšovce a v Ročově.

¹⁴⁴ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, str. 1.

budov konventu si vyžádal rovněž asanaci, ke které došlo roku 1713. Tehdy městská rada rozhodla o stržení zbytku konventních budov.¹⁴⁵

Druhým konventem, o přerušení jeho existence víme, je řádový dům v Memmingenu. V tomto konkrétním případě se zrušení konventu provedlo na etapy, jednalo se tedy o jiný postup než u norimberského konventu.¹⁴⁶ Nátlak městské rady na konvent vedl k odchodu většího počtu augustiniánů z konventu roku 1527, poté městská rada provedla inventarizaci konventních majetků a i přes protesty převora proti tomuto postupu byli bratři nuceni sloužit mše dle protestantského vyznání. Konec byl dokonán léta 1538, tehdy byl celý konvent zabrán městskou radou. Přesto se podařilo po porážce Šmalkaldského spolku v bitvě u Mühlberka roku 1547 konvent obnovit, roku 1548 byl konvent začleněn do rýnsko-švábské provincie a o tři roky později již byla vypracována smlouva mezi městskou radou, biskupem a obnoveným konventem o restituci a navrácení konventních majetků. Konvent tak mohl dále existovat.¹⁴⁷

Třetí konvent, který ovšem již nikdy nebyl obnoven, byl Mindelheim. Samotný zánik probíhal následujícím způsobem. Řada členů osazenstva konventu se seznámila s učením Martina Luthera a počala opouštět klášter. K těmto problémům se přidaly navíc organizační nejasnosti, které se často objevovaly při vizitování daného konventu. Bývalo zvykem, že konventy v příslušné provincii bývaly vizitovány provinciálem popř. vikářem provincie. Generál řádu či generální vikář pro jednotlivou oblast disponoval pravomocí určit příslušného vizitátora nejen pro daný konvent, ale i pro celou provincii. V některých případech rozhodoval o vizitátorovi i papežský legát. Tak v případě Mindelheimu učinil legát Peraudi, který pověřil generálního vikáře saské reformní kongregace, aby MindelFreddheim vizitoval. Ten chtěl rozšířit svůj vliv a konvent ke kongregaci přičlenit. Tímto způsobem se zřejmě dostali augustiniáni z Mindelheimu do kontaktu s učením Martina Luthera a konvent se sám rozpustil roku 1526. Další pokusy o obnovu byly již neúspěšné, roku 1618 byly budovy konventu předány jezuitům.¹⁴⁸

Další konventy zrušené v Bavorsku byly Kulmbach, Ramsau a Schöenthal. Jen velice zběžně se u každého z nich zastavíme a ukážeme si, jak reformace postihla jednotlivé konventy. V Kulmbachu se zastavil sám Martin Luther na cestě do Augšpurku a přesvědčil místní augustiniány, sám byl jejich bývalým spolubratrem, aby přijali novou

¹⁴⁵ *Tamtéž*, str. 1–2.

¹⁴⁶ *Tamtéž*, str. 3.

¹⁴⁷ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, str. 3–4.

¹⁴⁸ *Tamtéž*, str. 2–3.

víru. Taktéž zde začal působit nový kazatel. K roku 1541 se zde připomíná převor a šest konventuálů, což znamená, že augustiniáni i po konverzi nadále pobývali v konventu. Protože však nedocházelo k přijímání nových členů do noviciátu, konvent postupně vymřel, stalo se tak roku 1547.

Konvent v Ramsau měl větší štěstí, neboť v porovnání s konventem v Mindelheimu byl zrušen pouze dočasně a dočkal se své pozdější obnovy. Vrchnost a držitel patronátních práv hrabě Ladislav z Frauenberku násilně utiskoval konvent, přičemž výsledkem byl odchod augustiniánů z konventu roku 1549. Oblast i s majetky se však v druhé polovině 16. století dostala do držení vévody Viléma V. Bavorského, otce Maxmiliána I. Bavorského, který se chopil pokusu o potlačení reformace na území již sjednoceného Bavorska. Díky této náboženské politice se mohli augustiniáni roku 1593 vrátit zpět do konventu v Ramsau.¹⁴⁹

Posledním významným konventem, jehož činnost byla přerušena, ale nikoli natrvalo, byl konvent v Schöenthalu. Již o něm byla řeč jako o důležitém řádovém domu na česko-bavorském pomezí, přičemž z osob jeho osazenstva pocházela řada provinciálních převorů. Rovněž i v tomto konventu byla provedena reformace shora, tj. vládnoucí světskou mocí. Stalo se roku 1559, ve kterém konvent uchvátil rýnský falckrabě Fridrich III. Falcký, jenž bratry z konventu vyhnal. Řádový dům byl obnoven až po roce 1620 za velké podpory bavorského vévody Maxmiliána I. Bavorského, který odňal celé území Fridrichovi V. Falckému, českému králi v letech 1619–1620, a začal celé území opět rekatolizovat. Obnova konventu byla postupná, roku 1630 se augustiniáni vrátili konat duchovní služby v rámci farnosti v Schöenthalu, vlastní konvent byl obnoven až roku 1669, avšak už za vlády nového bavorského vévody Ferdinanda Marie (1651–1679).

Výše uvedený výčet zrušených konventů ukazuje přibližný stav bavorské provincie v době průběhu reformace, tedy v první polovině 16. století. Ale i přes naznačený výčet nejsme schopni podat bližší informace o stavu provincie. Důvod je ten, že lze v mnoha případech u konventů zachytit pouze jejich faktickou existenci, tj. zdali existují či nikoli. Dále je možné stanovit dobu případného zániku, mezidobí, kdy byl konvent rozpuštěn a sekularizován. Ale pro hlubší analýzu jsou tyto poznatky málo platné. Bylo by potřeba provést rozsáhlý výzkum, který by reflektoval stav jednotlivých konventů a následně spojit výsledky těchto dílčích výzkumů do jednoho souvislého. Při zjišťování stavu

¹⁴⁹ *Tamtéž*, str.4.

každého řádového domu je nezbytné znát nejen vedoucí osoby, převora, podpřevora, ale i počet členů konventu a srovnání s minulým obdobím.

Pokud by se takový výzkum provedl, nastává zde další komplikace a to je torzovitost pramenů. Nejsem seznámen s pramennou základnou pro rakouské a bavorské konventy v 16. století, ale **současný stav pramenné základny nedovoluje určit** situaci ani českých řádových domů v 16. století (srovnej první kapitulu o fonděch a jejich uložení), respektive pro první polovinu zcela jistě ne, pro druhou polovinu 16. století se situace lepší zhruba od šedesátých až sedmdesátých let, kdy první fáze katolické obnovy po skončení Tridentského koncilu přešla z pasivity do aktivní role. Jedinou výjimkou je pražský konvent sv. Tomáše, pro nějž jsou prameny, úřední povahy, (listiny, gruntovní knihy, dluhy a obligace) zachované. Vyvozovat předpoklady pro osamostatnění českých konventů jen z důvodů čistě hospodářských a ekonomických je proto chybné, protože nejsme schopni při absenci pramenů zjistit ani personální obsazení českých konventů, ani jejich skutečný majetkový základ.

Na konec tohoto oddílu uvedu ještě pár čísel (nepochází však z mého výzkumu). Slabost řádu v bavorské provincii se projevila také logickým úbytkem členů, což souvisí jednak s rušením konventů, jednak s omezením počtu nových přijímaných adeptů do noviciátu. Dobrým důkazem je list z 6. října 1527, tedy 10 let od začátku reformace, bavorského provinciála Ambrosia Stockera z konventu Baden u Vídně generálnímu převorovi Gabrielu Venetovi. Sděluje mu, že ačkoli je v jeho provincii více konventů než v těch sousedních, mají dohromady jen okolo sta bratrů.

Abych mohl uvedenou skutečnost lépe doložit, připojím níže několik příkladů jednotlivých konventů, u kterých došlo k rapidnímu poklesu počtu členů. Opět jako v minulém případě se nejedná o výsledek mého bádání, ale přebírám jej z odborné literatury.¹⁵⁰ V konventu v Mnichově žilo okolo roku 1490 32 augustiniánů, z toho šest kněží. V polovině 16. století se počet členů zmenšil na dva až tři staré bratry, srovnej např. situaci v dominikánském konventu v Klementinu k roku 1556, kde působili rovněž před příchodem jezuitů poslední dva dominikáni. Výsledek tridentského koncilu a počátek protireformace/katolické reformy přinesl opětovné zvýšení počtu bratrů v mnichovském konventu, ačkoli je nutné úspěch katolické restaurace přičíst nemalé

¹⁵⁰ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975.

podpoře katolické světské moci reprezentované bavorskými vévody Vilémem V. a Maxmiliánem I.

Podobně např. v konventu ve Vídni se nacházelo v roce 1523 26 bratrů, v roce 1544 již jen jedenáct, včetně převora. Ještě hůře dopadl konvent v Seemannshausenu, kde k roku 1574 působil pouze samotný převor Michael. Pokud již daný řádový dům nebyl zrušen či jeho existence nebyla alespoň na nějaký čas přerušena, než byl konvent znovu osazen, popř. se počet bratrů nezmenšil na úplné minimum v řádu jednotek, stávalo se též, že nekatolická opozice uskutečňovala tzv. postupnou likvidaci. Ta se projevovala tím způsobem, že konventu byl zabaven nemovitý majetek v okolí kláštera v rámci jeho majetkové základny. Tím se příjem pro konkrétní řádový dům významně snížil a převor musel poté část členů konventu buď poslat do jiných konventů v provincii, jejichž finanční situace nebyla na tak špatné úrovni, či se počet bratrů vzhledem k chudobě konventu zmenšil sám. Dělo se tak nejvíce útekem bratrů nebo jejich propuštěním. To se stalo řezenskému konventu, kde byl převor roku 1563 nucen prodat většinu zbývajících nemovitých majetků, aby mohl krýt výdaje na potřeby svých bratrů. Konvent zůstal tedy zachován, ale stav se zlepšil až v osmdesátých letech 16. století.

Pokud shrneme situaci a podmínky panující v rakouských a bavorských konventech zhruba v letech 1520–1570 a srovnáme je obecně se stavem katolické církve v českých zemích, např. trvající neobsazenost/sedisvakance úřadu českého metropolity do roku 1562 a do té doby nahrazení jeho agendy horní konzistoří¹⁵¹ či počtem obsazených katolických far, popř. počtem fungujících klášterů a množstvím jejich mnichů, kleriků, zůstává nám poněkud skryté, proč se české a moravské augustiniánské řádové domy pokusily o vlastní správu a vedení. Mluvím zde o druhém neúspěšném pokusu o samostatnost z let 1570–1572. Navíc se tak dělo v době vlády českého a uherského krále Maxmiliána II., jehož tolerance k luteránství je všeobecně uznávána, přestože se jí někdy přikládá větší význam, než jaký ve skutečnosti měla. Přesto není zcela prokazatelné, proč právě roku 1570 došlo k druhému pokusu o zřízení samostatné provincie, o němž bude více v následujícím oddílu.

3.1.2. Druhý pokus o osamostatnění českých a moravských konventů roku 1570. Neúspěšný mezi úspěšnými

¹⁵¹ Zevrubně popsal konec sedisvakance a osobu pražského arcibiskupa Antonína Bruse z Mohelnice Klement BOROVIČ, *Antonín Brus z Mohelnice*, Praha 1873.

O prvním pokusu z let 1357–1359 jsem již několikrát pohovořil a rovněž jsem nastínil důvody, jaké vedly k jeho neúspěchu. Druhé osamostatnění, které trvalo v rozmezí let 1570–1572, popíši nyní. Jeho trvání navíc není příliš zaznamenáno ani v řádových pramenech a historiografických pracích, které se dějinami českých řádových domů zabývají. Ačkoli byl výsledek druhého pokusu českých konventů negativní, moravské domy navíc sledovaly své vlastní cíle, které se od těch českých lišily, pomůže nám jeho průběh lépe pochopit činy a motivy aktérů onoho třetího pokusu z roku 1604.

Na počátku 16. století se skládala bavorská provincie stále ještě z bavorských, rakouských, českých, moravských a polských konventů. Následná reformace měla rozdílné dopady na každou výše zmíněnou oblast. Z nich nejlépe dopadly polské řádové domy, které nebyly tolik zasaženy Lutherovým učením. Nebudu popisovat průběh reformace v Polsku, ani její následky v polských augustiniánských konventech. Je však faktem, a korespondence polských převorů s generály řádu na zasedáních generálních kapitul to dokládají, že z hlediska víry nebyly dopady reformace v Polsku (vyjma Slezska a Prus) tak ničivé jako u rakouských domů.

Jestliže se blíže podíváme na český pokus, s rakouskými a moravskými konventy podřízenými českému provinciálovi skrze vlastní obvody, tzv. distrikty, o vlastní správu z let 1570–1572, nenacházíme zprvu žádné pádné důvody pro její uskutečnění. Ovšem při bližším zkoumání se příčiny naleznou. Druhému českému pokusu totiž předcházelo zdárné osamostatnění polských konventů a zřízení polské provincie v červenci roku 1547.¹⁵² Důvody pro odluku byly především praktického rázu, především příliš velká vzdálenost polských domů od bavorských a rakouských konventů, nebezpečí na cestách pro polské převory a bratry na provinciální a generální kapituly. Také častá nepřítomnost polských převorů z výše uvedených příčin měla neblahé následky na správu a fungování polských konventů, které nebyly zastupovány a chráněny v četných sporech se světskou, hlavně šlechtickou, mocí. Rozhodujícím však pro polské konventy byla dlouhodobá absence německých vizitátorů v polských řádových domech, chyběla tudíž řádná provinciální správa, ve které vizitace hrály prvořadou úlohu. Přesto musely polské konventy odvádět každoroční dávky bavorskému provincialátu.

Z tohoto důvodu vyslaly polské kláštery krakovského převora ke generálnímu převorovi Hieronymovi de Seripando, aby jej jmenoval generálním vikářem pro polskou

¹⁵² A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, str. 41–46.

oblast/distrikt a pomohl zřídit polskou provincii. Generál poslal odpověď, ve které podmínil vznik nové provincie souhlasem generální kapituly. Ta se konala o letnicích roku 1547 v Reccanati. Bavorský provinciál se však jejího konání nezúčastnil, ani neposlal za sebe náležitou náhradu, taktéž nereagoval na předchozí výzvu, kterou byli převorů svoláváni na zasedání kapituly. Tam Hieronymus de Seripando s ostatními převory vyhověl prosbě polských konventů a 6. 7. 1547 rozhodl o oddělení polské provincie od bavorské. Polský pokus skončil úspěšně.

Bavorská provincie byla nadále spravována nedostatečně, o čemž svědčí právě druhý český pokus o svoji provincii. Roku 1568 se konala řádná generální kapitula v Padově. Podobně jako v polském případě se ani této kapituly nezúčastnil bavorský provinciál Jakub z Montelpare. Zastupovali jej definitoři Nicolaus Elparensis de Carticeto a Andreas de Fermo. Kapitulou byl zvolen nový bavorský provinciální převor Aegidius de Volterra, který měl převzít správu provincie, působil předtím jako její vikář a zřejmě vykonával skutečnou správu místo Nicolause Elparensis.

Na další generální kapitule konané v Perugii roku 1570 byl zvolen nový generál řádu Thaddaeus de Perugia (předchozí Christophus z Padovy stejného roku zemřel), bavorský provinciál se však kapituly opět nezúčastnil, byl jím stále Aegidius de Volterra. Důvody pro jeho absenci nejsou příliš jasné, zřejmě to byly neshody s Bartolomějem de Fredi, který zastával úřad brněnského převora a při vizitaci svého konventu roku 1566 došlo mezi ním a Aegidiem de Volterra jako vikářem k neshodám. Thaddeus de Perugia byl známým onoho Bartoloměje a zbavil Aegidia úřadu. Nastálého personálního zemětřesení využily české konventy a pro „vzdálenost“ a rozdílné poměry českých řádových domů požádaly o oddělení a vytvoření své vlastní provincie. Žádosti bylo vyhověno, byly jí podřízeny moravské a rakouské konventy, a 30 listopadu 1570 byl zvolen do úřadu provinciála Jan Musconius de Cartoceto.¹⁵³

Bavorským provinciálem místo Aegidia de Volterra byl jmenován Antonius Venetus. Jan Musconius měl především uspořádat zaležitosti brněnského konventu sv. Tomáše, provést řádnou vizitaci a vyřešit situaci ohledně brněnského převora Bartoloměje de Fredi. O průběhu vizitace z roku 1571 se dochoval stručný zápis, český provinciál učinil personální změny, kdy poslal jediného německého bratra do konventu v Pivoni. Zbytek osazenstva tvořili italští augustiniáni. Druhá vizitace se konala o rok později léta 1572 a skončila dopadnout roztržkou mezi českým provinciálem a brněnským převorem, který

¹⁵³ *Tamtéž*, str. 44.

se dle vizitáční zprávy nevěnoval dostatečně svému konventu a dával přednost temporálním věcem před těmi spirituálními.

Podobně jako pro Aegidia de Volterra i pro Jana Musconia skončilo setkání s Bartolomějem de Fredi tragicky, uvedené rozpory posloužily generálnímu převorovi Thadaeovi de Perugia jako důvod ke zrušení české (česko-rakouské) provincie a tak 4. dubna 1572 se opět české, rakouské a moravské konventy připojily k bavorské provincii. Jan Muscenius byl roku 1573 z funkce odvolán, je otázka, jak úřad vykonával, neboť bavorským provinciálem až do ledna 1574 stále zůstával Antonius Venetus. Pro neshody českého provinciála s moravskými řádovými domy, respektive jedním moravským konventem sv. Tomáše na Starém Brně, byl i druhý český pokus nakonec neúspěšný. Ostatně celý průběh krátkého trvání české (česko-rakouské) provincie ukázal, že společné soužití českých a moravských konventů v jednom správně-administrativním celku řádu nebude do budoucna možné.

Abyste tento oddíl splnil název, který je na jeho začátku, musím uvést ještě další pokus některých konventů bavorské provincie. Důvtipného čtenáře jistě již napadlo, že i tento pokus skončil úspěšně. Svoji nezávislost získaly řádové domy ve Štýrsku a Korutanech. Podobně jako v Bavorsku či jinde v rakouských zemích, i ve Štýrsku se naplno projevil vliv a důsledky reformace. Dle listu bavorského provinciála Jana Primosiche z 25. srpna 1557 generálnímu převorovi Christophovi z Padovy byly činné pouze tři konventy v oblasti Štýrska, Korutan, Kraňska a dalších územích náležejících k vnitrorakouským zemím (např. Rijeka). Konkrétně šlo o řádové domy Fürstenfeld, Hohenmauthen a Fiume/Rijeka (. Hohenmauthen, slovinsky Muta, leží dnes na území Slovinska, Fiume pak patří do Chorvatské republiky. Celkem žilo v těchto třech konventech pouhých šest či sedm osob, neboť ve Fürstenfeldu pobýval pouhý jeden kněz, v Hohenmauhenu pak jeden či dva a ve Fiume působili dokonce čtyři augustiniáni.

Lepší časy nastaly pro řád ve Štýrsku, Korutanech a Kraňsku v šedesátých letech 16. století,¹⁵⁴ kdy se začala uplatňovat zásada augšpurského míru z roku 1555, *cuius regio, eius religio*. Tím započala rekatolizace ve Štýrsku, Korutanech a Kraňsku vedená štýrským a korutanským vévodou Karlem II., kterou vévoda prováděl za velké pomoci své manželky Marie Anny Bavorské. Ta byla horlivou katoličkou, především díky její výchově byl její syn Ferdinand rovněž velmi aktivním katolíkem, jenž podporoval zejména katolické řády, na prvním místě jezuitský řád, neboť na matčino přání byl jezuitou

¹⁵⁴ *Tamtéž*, str. 84–87.

vychováván. Karel II. se snažil v rámci této politiky, měl samozřejmě v úmyslu posílit skrze pevnou katolickou církev i svoje laické světské panování, obnovovat zrušené či nefungující kláštery, mezi nimiž se nacházely i ty augustiniánské. A právě tato snaha Karla II. Štýrského pomohla místním augustiniánským konventům dvojím způsobem. Jednak se zvýšil počet fungujících konventů ve třech výše uvedených rakouských rodových zemích, jednak záštita katolické světské moci pomohla ve vyjednávání štýrských a korutanských (kraňských) převorů s vedením řádu o zřízení nové provincie, protože ze strany generála řádu Thaddaeuse de Perugia zaznívala řada námitek proti reálné funkčnosti nové provincie.

Převor konventu ve Fürstenfeldu Ital Adeodat Carlucci proto využil podporu a slib Karla II. k obnově bývalého konventu v Judenburgu, který Karel II. dodržel a konvent a majetky řádu skutečně navrátil. Dodržel tak onen slib učiněný v listu z 16. září 1576. Rovněž se Adeodatu Carluccimu podařilo dovést do zdárného konce obnovu konventu ve Völkermarktu. Proti místní luteránské opozici zakročil Karel II. značně tvrdě, nařídil městské radě, aby protestantské kazatele, kteří vedli kázání proti augustiniánům, kteří se nově navrátili do Völkermarktu, vykázala z města. Počet konventů se v průběhu sedmdesátých let 16. století zvyšoval, rovněž personální stránka konventů se zlepšovala. Nebudu zde dlouze líčit vytvoření štýrsko-korutanské provincie, generální převor Thaddaeus de Perugia přednesl na generální kapitule požadavek převorů ze Štýrska, Korutan a Kraňska a po schválení kapitulou byla ustanovena roku 1577 (či v prvním pololetí roku 1578) štýrsko-korutanská provincie, která zahrnovala konventy též z Kraňska a Fiume.

Novým provinciálním převorem se stal 22. srpna 1578 Jan Babtista a S. Anatolia, generálem řádu byl stále Thaddaeus de Perugia. První provinciálové/vikáři provincie se rekrutovali z řad italských členů řádu, až od konce osmdesátých let 16. století se počali objevovat ve vedení provincie bratři z domácího obyvatelstva. O dobrém rozvoji provincie svědčí fakt, že se nadřízení provincie účastnili zasedání generálních kapitul. Mohu proto na závěr vyslovit názor, že k tomu, aby konventy v dané oblasti dostaly šanci na vytvoření vlastní správy a mohly jednat přímo s řádovým vedením – generálním převorem, vikářem, asistenty, popř. generálním vikářem pro danou oblast/provincii, a řídit světské i duchovní záležitosti ve svých řádových domech, nezáleželo vždy pouze na jejich počtu a obsazení.

Právě příklad vytvoření štýrsko-korutanské provincie oproti neúspěšnému českému pokusu nám ukazuje především nedostatek a animozitu v lidských vztazích a

schopnostech vedoucích osob českých a moravských konventů v porovnání s převory a vedením štyrských, korutanských a kraňských řádových domů. A ačkoli byla tato provincie v roce 1653 na příkaz císaře Ferdinanda III. připojena k uherské (rakousko-uherské) provincii, v době svého trvání, tj. v letech 1577/8–1653, fungovala lépe než sousední provincie bavorská.

3.2. Založení samostatné české (česko-rakouské) provincie roku 1604. Průběh, osobnosti, konventy

3.2.1. Aktéři podílející se na rozdělení bavorské provincie

Po dvou krátkých etapách fungování samostatné české provincie (viz výše v textu o obou pokusech) v letech 1357–1359 a 1570–1572 se podařilo roku 1604 českým řádovým domům dosáhnout vlastní správy v rámci provincie českých, moravských a rakouských konventů. V této podkapitole se pokusím popsat nejen průběh a osoby, které se celého procesu konstituování provincie účastnily, ale rovněž se budu snažit stanovit důvody, proč se tento třetí pokus podařilo dovést do zdárného konce a jak se lišil od těch předchozích. Předpoklady k zakládající kapitule z 1. prosince 1604 jsem vyložil v minulé podkapitole.

Jaká situace panovala v Čechách roku 1604? Především musíme brát v potaz, že správa provincie nebyla řádně vykonávána, což ovšem není v řádových aktech a pramenech nikde zmíněno. Naopak v zápisech provinciální kapituly, popř. v pracích řádových historiků 18. století, P. Kreybicha, C. Schmalfuse, A. Wildeho či T. Grubera, je zkrátka pouze poznámka rozdělení provincie, ale důvody již uvedeny nejsou, pokud nebudeme brát vážně stereotypně se opakující fráze o příliš velké vzdálenosti mezi českými a bavorskými konventy. Spíše je nutné vidět v absenci pravých důvodů snahu zakrýt špatný stav celé provincie, kdy nejen její reprezentace (provinciál a definitoři) nebyla schopna zastupovat své konventy na generální kapitule, ale též docházelo ke značným pokleskům v samotné provinciální správě. Zvláště neprováděné vizitace měly za následek rapidní zhoršení kázně v konventech, což opět podřývalo postavení nejen samotného augustiniánského řádu, ale celé katolické církve v českých zemích, nejvíce však v Čechách.

Kromě nepříliš fungujících konventů a jejich zmenšeného počtu se projevil též nedostatek nových adeptů o vstup do řádu. V Čechách, jak již bylo několikrát řečeno, působily k roku 1604 pouze čtyři řádové domy (sv. Tomáš na Malé Straně, Pivoň, Pšovka/Mělník a Ročov), na Moravě dva (sv. Tomáš v Brně a Jevíčko) a v rakouských zemích v podstatě jen jediný konvent ve Vídni, protože konvent Baden u Vídně byl dceřinným konventem (podobně jako např. broumovský klášter či klášter, správně probošství, v Rajhradu). Celý problém měl tedy poněkud cyklický charakter, protože špatný stav konventů z hlediska financí, majetků a budov v nich zhoršoval podmínky k životu, a tím tudíž zmenšoval atraktivitu a prestiž řádu a každého konventu pro možného uchazeče o vstup do noviciátu. Personální krize, která nejen v českých konventech panovala, často též znamenala omezení duchovních služeb jak uvnitř konventu, tak i jejich poskytování světské laické veřejnosti. Pro poznání příčin rozdělení provincie je proto nutné využít prameny pocházející od několika činitelů, kteří celý proces iniciovali, nebo k němu svojí konkrétní rolí přispěli. Ještě než necháme tyto aktéry ukázat jejich verzi příčin rozdělení provincie, představím je. Na prvním místě stojí Felix Milensius.¹⁵⁵

Jeho osoba je zvláště důležitá pro výklad o vzniku české provincie, a to z důvodů jeho nadprůměrných schopností. Již jeho život ukazuje, jak tento člověk, stručně řečeno, udělal kariéru, přičemž v zájmu zachování objektivitě musím zdůraznit, že jeho působení podstatně pomohlo nejen konstituování české (česko-rakouské) augustiniánské provincie, ale posílilo také postavení katolické církve v českých zemích v předbělohorské době. Felix Milensius se narodil v roce 1568 či 1569, přesné datum není známo, a v mládí vstoupil do augustiniánského konventu v Neapoli, který náležel do kongregace Carbonaria. Jako bystrý a nadaný bratr byl poslán představenými do Říma na teologická studia při klášteře Sant'Agostino. Po absolvování studií roku 1592 byl poslán jako lektor do konventu v Pulcinu, avšak už o rok později se navrátil do svého mateřského konventu v Neapoli, díky povolení generála řádu, a zde působil jako učitel pro ostatní bratry v konventu a žáky svěřené do kláštera na vychování a kvůli řádnému studiu. Jeho nejvyšším akademickým titulem byl bakalář z teologie.¹⁵⁶

Během sedmi let, kdy energicky působil v Neapoli, se Milensius osvědčil jako velmi schopný bratr a upoutal pozornost řádového vedení. Roku 1600 byl tudíž jmenován

¹⁵⁵ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, str. 69–80.

¹⁵⁶ *Tamtéž*, str. 69.

praesesem kongregace S. Giovanni a Carbonara v Neapoli a stejného roku jej místní kapitula zvolila za svého generálního vikáře. Kromě správy konventů řádu ve zmíněné kongregaci působil Felix Milensius jako obratný literát, neboť z jeho činnosti se zachovala řada děl a proslovů, které pronesl na generálních kapitulách, popř. těch provinciálních, které často jako provinciál či generální prokurátor pro danou oblast svolal. Ovšem hlavní Milensiova kariérní etapa se odehrála v letech 1602–1608, kdy dosáhl několika postů v řádové hierarchii a významně ovlivnil podobu augustiniánských konventů ve střední Evropě.

Roku 1602 rezignoval na svůj dosavadní úřad generálního vikáře Jan Maria Brugnolius a následně, po poradě generála řádu Hippolita Fabrianiho de Ravenna se svými asistenty, byl Felix Milensius jmenován roku 1602 místo Brugnolia generálním vikářem pro bavorské, rakouské, tyrolské, salcburské (v rozsahu hranic salcburského arcibiskupství), české, moravské a slezské konventy.¹⁵⁷ Spojil ve svých rukách tedy kontrolu nad všemi konventy bavorské provincie, ačkoli byl ve výkonu svých pravomocí ještě po tři roky omezován bavorským provinciálem.

Po svém příchodu z Itálie začal ihned provádět reformní a nápravná opatření: Jmenoval nové vikáře konventů a zejména důsledně kontroloval život a stav každého konventu formou vizitací, o těch více až dále. Po třech letech práce přišel další profesní postup, kdy se stal, díky zkušenostem a předchozí práci generálního vikáře, provinciálním převorem bavorské provincie po Janu Jakubovi a Murovallia. Milensius vykonával funkci sice pouze jeden rok, 1604–1605, ale během něj uskutečnil oddělení českých, rakouských a moravských (slezských) konventů od zbytku bavorské provincie.

Při té příležitosti byl pověřen papežem Klementem VIII. vizitací ostatních katolických klášterů žebrevých řádů v českých zemích, protože se u jeho jména v řádových aktech objevuje kromě titulů *generalis vicarius Germaniae* a *provincialis Bavariae* i označení *generalis visitator Germaniae*, kam české země také náležely.¹⁵⁸ Nesmíme zapomenout tedy na jeden důležitý úkol pro Felixe Milensia, konkrétně příkaz generálního převora Hippolita Fabriani de Ravenna, aby Milensius vizitoval i polské konventy, které od vzniku své vlastní provincie roku 1547 byly vizitovány naposledy před více než třiceti

¹⁵⁷ Objevuje se v pramenech také zmínka, že Jan Jakub a Murovallia zastával úřad generálního vikáře pro německé oblasti do roku 1604, což je ovšem v rozporu s informacemi o působení Felixe Milensia v Německu, Rakousku a Čechách.

¹⁵⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r.

lety. Vlastní vizitace proběhla od února do dubna roku 1605. Celkem tedy působil Felix Milensius jako generální vikář pro Německo šest let, tj. v letech 1602–1608.

Po roce 1608 však upadl do nepřízně nejen svých nadřízených, konkrétně generálního převora Jana Babtisty de Aste (1608–1614), ale i převorů bavorských a rakouských konventů si na něj stěžovali u generála řádu, už zmíněného Jana Babtisty, a dokonce přišly stížnosti i z konventu S. Giovanni a Carbonara v Neapoli pro jeho nepřítomnost, což bylo obzvlášť nespravedlivé, když byl poslán vedením řádu na sever za Alpy napravovat německé (v říšském smyslu) konventy. Spíše je nutné vidět Milensiův pád jako snahu ostatních vysoce postavených osob v řádu jej mocensky pacifikovat, protože Milensius byl odvolán z funkce generálního vikáře pro německé provincie roku 1608 až poté, co se neúspěšně pokusil stát se generálním převorem řádu, ovšem na generální kapitule ostatními převory zvolen nebyl. I jeho dvojitý pokus o dosažení biskupské hodnosti skončil bez valného výsledku.¹⁵⁹

Druhou osobou byl Hippolitus Fabriani de Ravenna, který zastával úřad generálního převora v letech 1602–1607. On především náležel mezi osoby, které se snažily podpořit protireformační politiku, tudíž byl ve spojení především s papežskou kurií, kterou tehdy vedl papež Klement VIII. (1592–1605). Rovněž tento generál řádu rozpoznal osobní kvality Felixe Milensia a podařilo se mu jej dostat do takových funkcí, aby mohl provádět efektivní politiku nejen pro církev, nýbrž i pro vlastní řád. Také se zdá pravděpodobné, jedná se z mé strany o pouhou domněnku, že Hippolitus Fabriani jmenoval, a generální kapitula jej potvrdila, Felixe Milensia bavorským provinciálem právě pro uskutečnění rozdělení bavorské provincie, ale dále se již nepočítalo s Milensiem ve vedení bavorského provincialátu.

Třetí osobou ochraňující řád a jeho členy byl Hippolito Aldobrandini, kardinál, papežský legát a pozdější papež Klement VIII. Aldobrandini jmenoval Milensia generálním vikářem pro Německo a také jej poslal do Polska, které sám dobře znal, připomínám Aldobrandiniho polskou misi v letech 1588–1589.¹⁶⁰ Klement VIII., opomím zde jiné významné události jeho pontifikátu, také přispěl nepřímo k vytvoření české provincie, neboť podporoval katolickou politiku v Českém království, kde se snažil posílit katolické základy, k nimž augustiniánské konventy patřily. Zvlášť důležité místo zastával konvent sv. Tomáše v Praze, který fungoval jako místo setkávání pro španělskou,

¹⁵⁹ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975.

¹⁶⁰ Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987, str. 296–298.

italskou ale i belgickou a francouzskou komunitu žijící v Praze, a rovněž její příslušníci byli kromě uspokojování duchovních potřeb ze strany bratrů od sv. Tomáše v klášterním chrámu rovněž pohřbíváni.

Svoji roli zde sehrál i císař Rudolf II., který zaslal svůj list, srovnej níže, kterým žádal generála řádu Hippolita Fabriani de Ravenna o vytvoření samostatné provincie. Zůstává trochu záhadou, proč tak učinil. Rozporuplná osobnost tohoto vladaře dovoluje více verzí, ale nechceme se ovšem pouštět do spekulací, a proto se blíže podíváme na fakta, která lze doložit. Zachoval se již uvedený list datovaný 20. listopadu 1604. V něm sice císař generála formálními obraty žádá o vytvoření provincie, ale na konci dopisuje je skrytá pohrůžka, kterou upozorňuje Hippolita Fabrianiho, že císař doufá v kladné vyřízení celé záležitosti. Důvodem pro rozdělení bavorské provincie uvádí špatnou a nedbalou správu českých a moravských konventů ze strany bavorských provinciálů, kteří porušují zákony, mravy a zvyklosti českého státu a škodí nejen obyvatelům Království českého, ale i vlastními řádu.

Jak již víme, zakládající provinciální kapitula se konala 1. prosince 1604, tedy 11 dní po onom dopise. Nevíme, kdy dopis generálovi došel, neboť na něm chybí kancelářské praesentatum, ale rychlost, s jakou byla žádost císaře Rudolfa II. splněna, ukazuje na velký zájem ze strany panovnické moci. Ani dosavadní badatelé a odborná historiografie, která se věnuje církevním dějinám raného novověku, nebyli schopni stanovit pravé Rudolfovy důvody a celé rozdělení bavorské provincie je i v pramenech vyličené pouze mezerovitě a značně zkratkovitě; jedná se o pouhé zmínky, které prostě oznamují, že roku 1604 v Praze u sv. Tomáše byla rozdělena provincie a zvolen nový český provinciál. Nic více. Ani Rudolf II. a jeho oficiální intervence není plně připomenuta, ačkoli musela mít rozhodující váhu na celý proces.

Při obecnějším pohledu zapadá Rudolfův zásah ve prospěch českých a moravských augustiniánských domů do doby vrcholného protikatolického tažení let 1597–1604, kdy se situace v habsburské monarchii pro nekatolíky nepříznivě proměnila. Pokud se podíváme na jednotlivé akce katolické strany ve výše uvedeném časovém úseku, uvidíme, že protireformační tažení ve Štýrsku vedené arciknížetem Ferdinandem od roku 1598, v Korutanech od roku 1600, v Kraňsku od léta 1601, tj. v jeho rodových zemích, činnost katolické reformační komise v Dolních a Horních Rakousích v letech 1597–1600, obrat v obsazení českých zemských úřadů ve prospěch katolické strany a akce českých katolíků proti nekatolické většině a především Jednotě bratrské v období let 1599–1603 a na Moravě od roku 1599 a k tomu ještě potlačení a násilná rekatolizace v Solné komoře

(Salzkammergut) roku 1602, dále pak násilné akce císařských vojevůdců za turecké války (1593–1606), generála Belgioiosa v Horních Uhrách (1603–1604) a Jiřího Basty v Sedmíhradsku (1602–1604), zapadají do stejné doby jako jednání o osamostatnění českých, moravských a rakouských konventů na bavorské provincii.¹⁶¹

A přestože nelze vznik provincie vysvětlit jenom celkovou snahou katolické snahy převzít iniciativu a zatlačit či popř. úplně porazit nekatolickou stranu, zajisté měl celkový vývoj v katolické církvi nemalý vliv na řád augustiniánů eremitů, který nejen že vznikl díky papežskému stolci, ale po celou dobu své existence vystupoval jako účinná a spolehlivá podpora papežské moci a naopak papežská kurie, které byl řád přímo podřízen, vystupovala jako protektor a ochránce, což v osobě papeže Klementa VIII. plně platilo.

Je rovněž nutné uvést zatím ve většině prací málo vyzdvihovaný fakt, který dle mého názoru významně přispěl k založení české provincie, kde konvent sv. Tomáše hrál prvořadou úlohu jako sídlo českého provinciála a centrum provincie. Panovník Rudolf II., ale i papežský legát a kardinál Aldobrandini (budoucí papež Klement VIII.) byli členy náboženského bratrstva Nejsvětějšího Těla Páně, které bylo založeno v konventu sv. Tomáše roku 1580 převorem Martinem Svitavským z Bochova a potvrzeno apoštolským stolcem a římským císařem Rudolfem II.¹⁶² Toto bratrstvo pomáhalo konventu sv. Tomáše získávat příznivce a fundátory a rovněž zajišťovalo konventu tolik v této době potřebný vliv a ochranu v české nekatolické společnosti. Již řádoví historikové v 18. století si uvědomovali tuto skutečnost a např. Pachomius Kreybich přímo udává, že konvent sv. Tomáše může vděčit za své mimořádné postavení mezi českými řádovými domy podpoře mnoha mocných příznivců z řad nejvyšších světských i duchovních elit.

Mezi členy bratrstva Nejsvětějšího Těla Páně patřily kromě již zmíněného císaře Rudolfa II. a kardinála Hippolyta Aldobrandiniho osobnosti jako např. císař Ferdinand III., trevírský arcibiskup a kurfiřt Jan, kardinál a papežský legát Jan Garcia, rakouský arcivévoda Leopold, bavorský vévoda Vilém V., budoucí generál řádu augustiniánů Hippolitus Fabriani de Ravenna, úřad zastával v letech 1602–1607, kdy k osamostatnění české provincie od té bavorské došlo, nebo kardinál, olomoucký biskup a taktéž královský místodržící pro Moravu František z Ditrichštejna.¹⁶³ Tento stručný výčet nejdůležitějších členů bratrstva Nejsvětějšího Těla Páně nám ukazuje, jak prestižní záležitostí bylo být

¹⁶¹ *Tamtéž*, str. 366–388.

¹⁶² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 383.

¹⁶³ *Tamtéž*, str. 283.

součástí tohoto církevního společenství a jak především první dva jmenovaní členové, kteří oba ve své oblasti dosáhli nejvyššího možného vrcholu, papežské úřadu a titulu římského císaře, nezapomněli na bratrstvo ani na konvent, kde ono sídlilo a náležitě se oběma odměnili, když to situace vyžadovala.¹⁶⁴

Poslední významnou osobou, kterou musím představit, než se dostaneme k průběhu samotného založení nové české provincie, je převor pražského konventu sv. Tomáše na Malé Straně Jan Křtitel Svitavský z Bochova. Podle svého přízviska pocházel sice ze šlechtického rodu, ovšem jeho příslušníci byli původně měšťané ze Svitav, odtud i příjmení Svitavský.¹⁶⁵ Vstoupil do konventu sv. Tomáše v Praze a zde absolvoval řádová studia, později přednášel v konventu jako lektor filozofie a teologie. Následně dosáhnul titulu doktora teologie. Také další Svitavského kariéra je těsně spjata se svatotomášským konventem, neboť zde byl roku 1601 zvolen za řádného převora po bratru Martinovi Svitavském z Bochova, mělo se jednat o jeho strýce, který spravoval konvent od roku 1568 do roku 1601.

Jan Svitavský vedl konvent sv. Tomáše ve dvou etapách, první trvala sedmnáct let, 1601–1618, druhá patnáct let, v letech 1622–1637. A pak je nutné zmínit ještě podíl Jana Svitavského na založení české provincie roku 1604. Pokud se Felix Milensius rozhodoval, koho ustanoví představeným nové provincie, padla volba poměrně logicky na Jana Svitavského, který měl podporu nejen pražského konventu. V následující části popíšu vlastní průběh založení provincie a konventy, které byly její součástí.

3.2.2. Průběh založení české (česko-rakouské) provincie řádu augustiniánů eremitů roku 1604 v Praze

Po stručném představení některých hlavních osob, které se přímo či přes kontakty a vliv podílely na utváření české provincie, se nyní konečně dostáváme k průběhu celého založení. Ani v tomto případě, podobně jako při zjišťování příčin úspěšného třetího pokusu z roku 1604, není pramenná základna natolik bohatá, aby poskytla detailní informace k vývoji celé námi sledované události.

Pouze pár měsíců po svém jmenování bavorským provinciálem na letnice roku 1604 byl svěřen Felixu Milensiovi úkol vyřešit spory konventů v bavorské provincii řádu

¹⁶⁴ Tedy při založení samostatné české provincie.

¹⁶⁵ Jinou verzi o šlechtickém původu Svitavského má Kreybich, ovšem ta je mylná. NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 87.

augustiniánů eremitů. Úkolem jej pověřil generál řádu Hippolitus Fabriani de Ravenna, který se tímto krokem pokoušel usmířit německé, české a rakouské konventy. Také byl nucen reagovat na světskou moc v Říši, neboť jej o tento krok požádal římský císař a český král Rudolf II. v době, kdy se katolické pozice ve střední a východní Evropě po řadě úspěchů znovu ocitly pod útoky nekatolíků (Bočkajovo povstání v Uhrách a nepokoje v Sedmihradsku plus zahraniční ohrožení v podobě turecké expanze, mír byl přijat až roku 1606 ve Vídni).¹⁶⁶ Milensius ze své dřívější řádové kariéry generálního vikáře pro Říši dobře znal české prostředí i antagonismus mezi českými na jedné a bavorsko-rakouskými (a do jisté míry i moravskými) konventy na druhé straně.

Celou situaci se rozhodl Milensius řešit tím způsobem. Měl k tomuto kroku svolení generálního převora Hippolita Fabriani de Ravenna a také generální kapituly – že provede rozdělení celé oblasti a díky vlastní autonomní správě pro každou nově utvořenou oblast se uklidní poměry v konventech a mezi jednotlivými převory.¹⁶⁷ Proto svolal do Prahy do konventu sv. Tomáše na Malé Straně 1. prosince 1604 zakládající provinciální kapitulu, které se měli zúčastnit převorů českých, moravských, slezských, rakouských a bavorských konventů. Z jednání celé kapituly se zachoval v knize českého provincialátu pro roky 1604–1680 stručný zápis celé kapituly, jehož část budu nyní níže citovat:

¹⁶⁶ Zde cituji list, kterým císař Rudolf II. žádá generála řádu Hippolita Fabriani de Ravennas o povolení, aby si české konventy samy mohly zvolit svého provinciálního převora:

20. Novembris 1604, Pragae.

„*Rudolphus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus Hungarie Boemiae et c. Rex et. c.*

Religiose Nobis dilecte. Animaduertimus hactenus ordinis tui Conventus non exiguum damnum in conducendis extraneis Provincialibus, atque iisdem dimittendis accepisse, et frequentes eorundem mutationes Monasteriis nedum utilitatem nullam; verum incommodi plurimum, ne pene excidium et eversionem dicamus attulisse. Ea propter at eis hoc dementissime requirimus ut de hinc quan loquidem harum extrarum Provinciarum conditionem, aliis ubi Provinciales e Patriocarum numero eliguntur, deteriore non putemus tua promissione, liceat nostratibus Provinciales suos in Provincia eligere, non modo, quod hac in re nobis rem gratam facies, verum etiam eidem Ordini tuo per quam opportune commodabis, dum ea ratione et paupertati eorum consules et multorum errorum ne aliter dicamus, qui per Extraneos ob ignorationem Legum, Consuetudinum, statutorumque huius Patriae saepe accidere solent, malo obviabis. Idcirco etiam voluntati huic nostrae Caesariae tun tanto facilius assensurum speramus; quanto amplius te et nobis gratificari velle, et saluti tuorum prospicere, desiderare omnino no dibitamus. Datae Pragae in Regali nostra vicesima Mensis Novembris. Anno Milesimo Sexcentesimo quarto. Regnorum nostrorum Romani trigesimo, Hungarici trigesimo tertio, Boëmici itia (sic!): xxx

Rudolphus m. p.“

NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část spisy, č. kartonu 1, inv. č. 1.

¹⁶⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 6^v.

Zápis z ustanovující provinciální kapituly nové české provincie z 1.
prosince 1604, kde kromě jmenování vedení nové provincie byla též přijata
statuta pro její správu:

1. Decembris 1604, Pragae.

„In Nomine Domini Nostri Jesu Christi Benedicti. Amen.

Anno Domini 1604 Die prima Decembris celebratum est capitulum p. Provinciale, Provinciae Boemiae ordinis Eremitarum sancti P. Augustini in Monasterio S. Thomae, in quo quidem fuit Praesidens admodum reverendus Pater Magister Felix Milensius eiusdem ordinis per universam Germaniam ac Poloniam Vicarius Generalis et Visitor et spiritus sancti gratia invocata nominatus et acceptatus fuit in Vicarium Provinciale pro arbitrio dicti admodum Reverendi Patris Vicarii Generalis Reverendus in Christo Pater Magister Joannes Baptista Pragensis. Deinde in diffinitores Reverendi in Christo Patres Gabriel Caribdius Ulmensis in theologia licentiatus, Prior Melnicensis, Caspar Mallesius Brunensis, Prior Pivoniensis, Hippolitus Scultetus Brunensis, Prior Raconiensis et Caspar Monacensis, subprior Pragensis. Diffinitor vero in deffectu Pater Michael Pivoniensis. Omnes Patres unanimiter congregati, haec simul pro regulari vita stautuerunt, atque observanda diffinivorum (sic!), videlicet... ‘¹⁶⁸

I přes svoji formálnost, kterou se takové typy úředních pramenů obvykle vyznačují, jsou v něm obsaženy všechny důležité informace o prvních událostech české provincie. Prvním je již konání zakládající kapituly, 1. 12. 1604, což ukazuje, jak jsem již jednou zdůraznil, značně rychlou reakci představených řádu na podnět císaře Rudolfa II. a následný příkaz generála řádu Felixu Milensiovi. Ten provedl vlastní rozdělení, které spočívalo ve volbě a schválení nových představených pro každou z nově vzniklých provincií. Správcem česko-rakouské provincie, neboť kromě českých a moravských konventů byly do její správy zahrnuty i rakouské a slezské řádové domy, byl jmenován Jan Křtitel/Baptista Svitavský z Bochova, dosavadní převor konventu sv. Tomáše, přičemž nebyl ještě zvolen řádným provinciálním převorem, ale provinciálním vikářem (vikářem české provincie). Ovšem ještě týž měsíc musel být nejspíše zvolen a potvrzen

¹⁶⁸ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r.

ve funkci řádného provinciálního převora, protože téměř ve všech řádových pramenech je doba jeho prvního provincialátu vymezena roky 1604–1618. Pouze v jednom případě je poznámka, že Svitavský zastával funkci provinciála až od roku 1605 a byl řádně dle statut provincie a řádových konstitucí zvolen kapitulou.¹⁶⁹

Bavorským provinciálem zůstal stále Felix Milensius, ale pouze do poloviny roku 1605, kdy se vzdal funkce, zůstával však stále generálním vikářem pro Říši, navíc vizitoval v roce 1605 polské augustiniánské konventy (viz oddíl 3.2.1. o celé jeho vizitační činnosti), tudíž nebyl schopen efektivně na dálku spravovat nově utvořenou bavorskou provincii. V roce 1605–1606 ji řídil lektor Leonhard Mayer, který po roce rezignoval a odešel do konventu v Mnichově, kde se stal převorem a jím zůstal až do své smrti roku 1607.

Kromě vikáře provincie, provinciála, byl ustanoven i jeho poradní sbor, tj. čtyři definitoři, kteří provinciálního převora v případě potřeby zastupovali, mohli provádět i vizitace, což ale v první řadě byla povinnost provinciála a jmenovaných vizitátorů, a hlavně byli vybíráni z pozic převorů důležitých konventů v provincii, aby byla provinciální správa co nejvíce rozložena po všech konventech. Přízviska definitorů nám ostatně dovolují stanovit, kde buď definitoři působili jako převor konventů, nebo z jakého konventu původně pocházeli. Definitory se stali Gabriel Carybdius z Ulmu, převor Pšovky a licenciát teologie, Caspar Mallesius z Brna, převor Pivoně, Hippolitus Scultetus z Brna, převor Ročova, Caspar Monacensis (Mnichovský), podpřevor pražský.¹⁷⁰

Jak vidíme, kromě pražského převora, který byl zároveň provinciálem a také od roku 1565 převorem konventu u sv. Kateřiny (více ve čtvrté kapitole o sv. Tomášovi v Praze), vykonávali správu provincie převorů dalších významných českých konventů, tj. převor pivoňský, pšovský (mělnický), ročovský a podpřevor pražský, takže pražské centrum bylo zastoupeno dvakrát. Oba dva převorů z Pivoně a Ročova sice byli nejspíše původně brněnskými augustiniány, ale ze dvou moravských konventů se žádný jejich současný člen nepodílel na správě provincie.¹⁷¹ Podobně je zarážející absence rakouských

¹⁶⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus religiosorum Fratrum Eremitarum*, inv. č. 13, sig. Ia 7, fol. 9^v.

¹⁷⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^v.

¹⁷¹ *Tamtéž*, fol. 8^v.

konventů. Tento stav se stal pro další čas neudržitelný, což přineslo následné obtíže, které popíši v páté kapitole.

Rovněž kromě zvolení řádového vedení se na kapitule v Praze ustanovila statuta o fungování řádného klášterního života, řeší se zde jak duchovní věci (mše, svátosti, duchovní služba), tak i světské záležitosti (zásobování každého konventu surovinami a potravinami, oblékání a jídlo bratrů, správa konventního majetku apod.). Také byla provedena Felixem Milensiem vizitace, která nám dovoluje určit personální složení konventů v nové česko-rakouské provincii. I následné stanovení dávek, které musí každý konvent skrze provinciálního převora odvést do společné řádové pokladny, nám ukazuje ekonomické možnosti konventů na počátku 17. století. Také rozhodnutí o sídle českého provinciála v konventu sv. Tomáše na Malé Straně v Praze bylo učiněno na této zakládající kapitule. Navíc konvent sv. Tomáše nemusel z tohoto důvodu platit povinnou dávku do řádové pokladny, jak potvrzují provinciální statuta a udávají rovněž částku, kterou by týž konvent musel platit, jestliže by se sídlo provinciála přesunulo jinam. O části těchto věcí se zmíním v následující podkapitole, kde se seznámíme s vlastní provinciální správou a jejími mechanismy.

Na závěr musím připojit seznam konventů, které byly zahrnuty do nové české provincie. V Čechách to byly již mnohokrát zmiňované čtyři konventy, konkrétně sv. Tomáš v Praze, sv. Kateřina měla společnou správu a byla sv. Tomáši podřízena, konvent v Pšovce, v Pivoni a v Ročově. Na Moravě fungovaly pouze dva konventy, tedy sv. Tomáš v Brně a konvent v Jevíčku. Z rakouských konventů, které byly zahrnuty do české provincie, jsou k roku 1604 činné pouze konvent ve Vídni a v Badenu u Vídně, ten však byl tomu vídeňskému podřízen. Do roku 1637, kdy se rakouské konventy úplně od české provincie osamostatnily, se podařilo řádu obnovit ještě konventy v Korneuburgu a v Mostě nad Litavou. To však již se vznikem české provincie přímo nesouvisí. Jisté ovšem je, že z celkového počtu osmi konventů byly čtyři české, dva moravské a dva rakouské, tudíž český vliv ve správě provincie značně dominoval.

3.3. Schéma správy řádu a provincialátu a fungování české provincie (stručný nástin)

V této poslední krátké podkapitole se pokusím popsat systém řádové a provinciální správy (nejen u české provincie), tedy vedení a administrativu generálního a provinciálního převora, popř. jejich zástupce, dále úřady jednotlivých pověřených

úředníků, označovaných za asistenty/definitory, a jiné osoby pověřené správou řádu a dané provincie. Augustiniáni, z důvodu doby svého vzniku v polovině 13. století a za významného přispění papežského stolce a kurie, přijali systém správy provinciálního typu. Nejednalo se v jejich případě o zcela nový systém, protože správa jednotlivých konventů vyžadovala díky zvyšování jejich počtu a územní rozloze, na které se nacházely, členění na provincie. Přichází rovněž v úvahu otázka, jaké další typy administrativní správy mohly být využitelné pro augustiniánský řád, rozhodně však nelze myslet, že starší typy řeholních správ, např. podřízenost jednomu konkrétnímu klášteru v rámci kongregace či mateřskému klášteru (Clunyjské hnutí, kongregace v benediktinském řádu sv. Mořice aj.) či filiální systém, kdy je každý klášter podřízen mateřskému klášteru, ze kterého přišli první řeholníci nového konventu, mohly být uplatněny pro obuté augustiniány.

Naopak nové řády od počátku 13. století byly organizovány podle provinciálního systému, což dokázalo zajistit efektivní a především centralizovanou správu více konventů, přičemž prostřední část augustiniánské správní struktury, provinciální převoři, popř. vikáři provincie, byla tzv. převodní pákou mezi nejvyšším řádovým vedením a převory jednotlivých konventů, kteří také měli poměrně široký okruh prostředků k ovlivňování života „svého“ konventu, též i pomocí provinciální kapituly a provinciálních úřadů.

Jak tedy celá organizační struktura augustiniánského řádu vypadala? V čele stál generální převor, označovaný také jako generál řádu, který zastával úřad šest let, mohl jej zastávat několikrát za sebou, ovšem mnohokrát konkrétní generální převor vykonával svoji funkci déle než oficiálně měl. Býval volen a potvrzován generální kapitulou, která se mohla konat v konventu v Římě, kde řád oficiálně sídlil, ale její zasedání mohlo být i v jiných konventech, máme doloženy generální kapituly i na českém území, např. v domažlickém konventu pro rok 1318.¹⁷²

Generální převor měl k ruce čtyři asistenty, kteří vykonávali jeho příkazy a zvláště obstarávali komunikaci s jinými řády, světskými úřady a provinciálními převory. K ruce též měl generál svého sekretáře, který vedl jeho kancelář. Důležitá byla také funkce generálního prokurátora řádu, zastávala jej osoba s právnickým vzděláním (doktor práv), který zastupoval řád v soudních procesech a měl zkrátka zodpovědnost za právní činy

¹⁷² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 285.

řádu a jeho jednotlivých částí. Poněkud stranou stojí pak generální vikáři, jejichž úloha představovala jistou zástupnou funkci generální převora na větším území. Často tak byli generální vikáři jmenováni pro větší oblast, než byla samotná provincie, příklad Felixe Milensia tento předpoklad potvrzuje. Proto pozici generálního vikáře rovněž řadím k nejvyššímu, prvnímu stupni řádové správy.

Na druhém stupni se nacházela správa provincie. V jejím čele stál provinciální převor, jenž podobně, avšak na provinciální úrovni, byl jako generální převor volen a potvrzován provinciální kapitulou, a následně musel být schválen samotným generálem řádu či příslušným generálním vikářem. Jeho funkční období trvalo tři roky a taktéž mohl úřad zastávat vícekrát za sebou. Jestliže byla pozice provinciála neobsazena, spravoval provincii provinciální vikář, tj. de facto i de iure zástupce provinciálního převora. Po volbě provinciála byla činnost provinciálního vikáře ukončena a veškerou agendu vykonával již nově zvolený a jmenovaný provinciál. Mohlo se též jednat o tutéž osobu, příklad Jana Křtitele Svitavského z Bochova, který byl jmenován nejdříve provinciálním vikářem a následně se stal řádným provinciálním převorem. O úřadu čtyř definatorů jsem se už několikrát zmínil, o jejich obsazení rozhodovala oficiálně provinciální kapitula, ale svůj vliv měl též provinciál. Podobně jako na nejvyšším stupni řádové správy, i zde na úrovni provincie existovala funkce prokurátora a sekretáře provinciálního převora.

Na nejnižším třetím stupni se nacházeli převoři jednotlivých konventů, kteří vedli nejen své konventy, ale též volili svého nadřízeného, provinciálního převora. Každému převorovi podléhal tzv. podpřevor (*subprior*), zástupce konventu v době převorovi nepřítomnosti. Zde se augustiniáni inspirovali podobným zřízením, jaké existovalo u starších řádů, např. benediktinů či cisterciáků, kde opat býval zastupován převorem, pouze u žebravých řádů se projevila změna v terminologii. Pokud to situace a stav konventu vyžadovaly, mohl provinciál či generální vikář (samozřejmě i generál řádu) jmenovat vikáře konventu. Ten měl obdobné pravomoci a úkoly jako převor; pokud byl zvolen konventní kapitulou, stával se z něj řádný převor.

Dále v konventu existovaly další funkce, analogicky jako i jiných řádů, tj. novicmistr/převor noviciátu, cellarius (sklepmistr), bibliothekář (knihovník), *magister coquinae* (správce kuchyně), dveřník (ostiář) apod. Výčet končí vlastním osazenstvem konventu, tj. řeholníky, kteří se navíc ještě rozdělovali na bratry bez svěcení (*fratres*) a bratry se svěcením/kněze (*clerici*); vizitační soupisy přesně oddělovaly tyto dva typy augustiniánských řeholníků. Poslední místo zaujímali laičtí bratři (*fratres conversi*/konvrši) a čeládka (někdy se laičtí bratři s pacholky a vůbec s řemeslnickými a

služebními osobami konventu v podstatě prolínali). Jestliže zjednodušíme výše uvedené poznatky, dojdeme k následujícímu shrnutí správy řádu ve třech úrovních:

1. Generální převor/generál řádu, čtyři asistenti, generální prokurátor, generální sekretář, generální vikáři pro dané oblasti/province.
2. Provinciální převor, provinciální vikář, sekretář provinciála, čtyři definitoři, dva či více vizitátorů.
3. Prevor konventu, vikář konventu, podpřevor a jednotliví bratři v konventních funkcích, laičtí bratři.

Vlastní život provincie a konventů byl řízen jednak řeholí jako nejvyšší autoritou, jednak konstitucemi přijatými na generálních kapitulách a také statuty, která byla přijata na provinciálních kapitulách. K roku 1604 a vzniku nové české provincie máme taktéž tato statuta napsána. Pojednávají o jednotlivých oblastech řeholního života, proto lze v nich najít paralely i s jinými statuty ostatních řádů, např. cisterciáků.

Statuta české provincie se zabývají základními záležitostmi uvnitř i vně konventu. Pojednávají o sloužení a průběhu mší a duchovních služeb, popisují správné uchovávání ostatků, svátostin, určují fungování konventní knihovny a její správy, řeší oblékání, vzdělávání i odpočinek bratrů, také stanovují pravidla klauzury a výjimky jejího porušení. Důležitou roli pak hraje odstavec o noviciátu a způsobu přijímání nových členů, taktéž pravidla chování a zachovávání cti mezi bratry jsou pro život konventu zásadní. Statuta také obsahují vzorový zápis o provedené vizitaci, Milensius byl kladením důrazu na řádné a pečlivé vizitace pověstný, a rovněž dávky a poplatky konventů do provinciální pokladny jsou zde zaznamenány.

Zbývá se zmínit o povinnostech jednotlivých řádových představených. Generální převor měl za úkol svolávat generální kapituly, jmenovat asistenty, popř. generální vikáře a samozřejmě obsazovat prokurátora a sekretáře. Potvrzování provinciálních převorů či jejich vikářů náleželo mezi další generálovy úkoly. Kapitula musela generálovy kroky potvrdit. Provinciální převor potvrzoval převory/vikáře jednotlivých konventů, jmenoval definitory na základě zvolení provinciální kapitulou, a totéž činil i u provinciálního prokurátora, sekretáře, vizitátorů a rovněž svolával provinciální kapitolu. Mezi jeho nejdůležitější úkoly pak náležely pravidelné vizitace podřízených konventů a potřebné personální změny, jestliže to situace vyžadovala. Provinciální kapitula také vydávala souhlas s kroky provinciála. Dá se tedy říci, že funkce kapitul byla pro každou ze tří úrovní řádové správy značná, protože generální kapitula volila provinciálního převora,

provinciální kapitula zase převora provincie a konventní kapitula vybírala ze svého středu převora svého konventu.

Každý převor, ať už generální, provinciální či konventní, měl též pravomoc rozhodovat o majetkových záležitostech na své úrovni, sjednávat smlouvy a úmluvy, disponoval též soudní pravomocí na svém organizačním stupni a zastupoval řád/provincii/konvent navenek před světskou či jinou církevní mocí, stranou.

4. Konvent sv. Tomáše v Praze na Malé Straně. První konvent provincie a sídlo českého provinciála

4.1. Sídlo provinciála a české provincie

Při založení české provincie, jejíž důvody a průběh jsem popsal v minulé kapitole, se nyní podíváme na centrum české (česko-rakouské) provincie, tzn. na konvent sv. Tomáše Apoštola v Praze na Menším Městě pražském. Český případ má svoji specifickou podobu, neboť sv. Tomáš v Praze hrál zcela klíčovou úlohu v životě českých, také moravských, řádových domů a po jistý čas, do roku 1637, kdy se definitivně rakouské konventy osamostatnily, určoval sv. Tomáš částečně i život rakouských řádových domů. V této podkapitole se budeme věnovat roli sv. Tomáše jako sídla českého provinciálního převora a hlavního konventu provincie. Toto spojení není vždy obvyklé, neboť provinciálové úřadovali často v několika konventech, popř. sídlili tam, kde před volbou působili. Je nutné zvlášť podtrhnout tento poznatek. Stávalo se, že převor svatotomášského konventu zastával zároveň funkci provinciálního převora, tudíž docházelo ke kumulaci úřadů. Tento jev souvisel s postavením a významem pražského konventu, který díky svému vlivu a bohatství stál na prvním místě nejen mezi českými, ale i rakouskými a moravskými konventy. Dále se blíže podíváme na roli, jakou hrál konvent sv. Tomáše v provinciální správě, další podkapitoly pak budou pojednávat o vlastních záležitostech svatotomášského konventu.

Po celou dobu své existence, tj. v letech 1285–1787, ačkoli z čistě právního a též personálního hlediska konvent zrušen nebyl, byl pouze přesunut do kláštera cisterciáček na Starém Brně, který naopak zrušen byl, fungoval konvent jako sídlo českého provinciála, tudíž pro námi sledované období prvních zhruba 50 let trvání české provincie taktéž tento poznatek platí. Je nasnadě, že jestliže byly oba převorské úřady, pražský i provinciální, spojeny, měl konvent sv. Tomáše lepší postavení, než když řídil provincii a pražský konvent odlišný člověk. Centrální postavení konventu sv. Tomáše bylo posilováno dalšími faktory a to jednak majetky, kterými konvent disponoval, srovnej podkapitolu 4.4. o hospodářském zajištění, jednak personální politikou svatotomášských řeholníků, kterou popíši v další podkapitole.

Jak se konvent sv. Tomáše podílel na správě provincie? Především se v jeho prostorách konaly provinciální kapituly. Místem zasedání kapituly byla kaple sv. Barbory. Dále ze

seznamu převorů, generálních, i těch konventních, lze u některých jmen zjistit, kde a na jaké kapitule byli daní bratři zvoleni, popř. potvrzeni. U některých osob však nelze provinciální kapitolu stanovit, to platí rovněž pro převory jednotlivých konventů. Níže uvedu seznam provinciálních převorů a místa konání provinciálních kapitul, kde byli zvoleni, více se jimi budeme zabývat až v páté kapitole, kde podrobněji představím činy, kterými během svého úřadu utvářeli podobu české provincie, a seznam převorů sv. Tomáše. Srovnáním dojdeme k zajímavým závěrům.

Provinciální převorí v letech 1604–1653

1. 1604–1608 **Jan Křtitel Svitavský z Bochova**, 1601–1604 převor sv. Kateřiny, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁷³
2. 1608–1614 **Gabriel Carybdius**, 1594–1627 převor v Pšovce, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁷⁴
3. 1614–1623 **Jan Křtitel Svitavský z Bochova**, zvolen zřejmě na kapitule u sv. Tomáše¹⁷⁵
4. 1623–1626 **Nicolaus Crusenius a Brabantia**, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁷⁶
5. 1626–1630 **Angelicus de Taparellis**, 1635–1637 převor v Pivoni, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁷⁷
6. 1630–1633 **Caspar Premb**, 1627–1630 převor v Pivoni, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁷⁸
7. 1633–1637 **Jan Křtitel Svitavský z Bochova**, 1627–1637 převor sv. Tomáše i sv. Kateřiny, poprvé 1634 zvolen na kapitule u sv. Tomáše,¹⁷⁹ podruhé 1636 opět tam

¹⁷³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r.

¹⁷⁴ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 16^r.

¹⁷⁵ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 20^v.

¹⁷⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 21^v.

¹⁷⁷ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 27^v.

¹⁷⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 47^r.

¹⁷⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 54^r.

8. 1637–1641 **Angelicus de Taparellis**, 1637–1640 převor sv. Tomáše i sv. Kateřiny, zvolen 1638 na kapitule v České Lípě¹⁸⁰

9. 1641–1644 **Nicolaus Spernazzatus**, 1641–1650 převor v Pivoni, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁸¹

10. 1644–1647 **Jeremias Heishammer**, 1644–1650 převor v Pšovce, 1650–1651 převor u sv. Kateřiny, 1647–1650 převor v Bělé pod Bezdězem, zvolen na kapitule v Pivoni¹⁸²

11. 1647–1650 **Adeodatus Drahodemsky**, 1640–1647 převor sv. Tomáše i sv. Kateřiny, zvolen na kapitule u sv. Tomáše¹⁸³

12. 1650–1653 **Nicolaus Spernazzatus**, zvolen na kapitule v České Lípě¹⁸⁴

Pokud si pozorně prohlédneme seznam provinciálních převorů uvedený výše, zjistíme, že se během období téměř 50 let vystřídal osm provinciálů, ovšem s různě dlouhou dobou, kterou pobývali v úřadu. Délka úřadu Jana Křtitele Svitavského je rovněž podivující, ačkoli v jeho případě lze tuto zvláštnost vysvětlit jeho mimořádnými zásluhami při zakládání a budování nové provincie, což potvrzují oslavné/panegyrické poznámky na jeho adresu. Z osmi představitelů se tři objevili ve funkci provinciála dvakrát (J. K. Svitavský Angelicus de Taparellis, Nicolaus Spernazzatus), **myšleno nikoli tak, že by zastávali úřad pouze jedno volební období, ale tím způsobem, že vedli provincii kontinuálně, tj. i několik období po sobě**, přičemž Svitavský ji řídil takto dokonce třikrát, takže můžeme hovořit o jistém sklonu obsazovat výkonné funkce lidmi, kteří již měli zkušenosti s agendou provinciálního převora. Zbylých pět provinciálů zastávalo úřad buď jedno období (Nicolaus Crusenius a Brabantia, Caspar Premb, Jeremias Heishammer, Adeodatus Drahodemsky), nebo v jednom kontinuálním časovém úseku byly zvoleny dvakrát po sobě (Gabriel Carybdius).

¹⁸⁰ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 62^r.

¹⁸¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 71^r.

¹⁸² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 78^r.

¹⁸³ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 92^v.

¹⁸⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 100^r.

Další poznatek, který zvyšuje vliv a význam konventu sv. Tomáše a ukazuje, že sídlo provincie se reálně nacházelo v Praze, tudíž jako místo, kde se svolávaly a konaly provinciální kapituly. Z celkového počtu dvanácti provincialátů jich deset započalo v Praze neboli deset provinciálních převorů bylo zvoleno a uvedeno do úřadu na provinciální kapitule v Praze v konventu sv. Tomáše. Jedna kapitula se konala v konventu v Pivoni a v českolipském konventu. Ovšem jde pouze o začátky každého provincialátu, dohromady bylo kapitul čtrnáct, poněvadž u dvou provincialátů známe dvě kapituly. Pro přesnější představu uvedu jednotlivé provinciální kapituly i s roky a místy, kde se konaly, a jejich spojení s každým provincialátem konkrétního provinciálního převora:

Místa a roky konání provinciálních kapitul, kde se prokazatelně volil

český provinciál¹⁸⁵

1. 1604 **kapitula u sv. Tomáše**, Jan Křtitel Svitavský z Bochova
2. 1608 **kapitula u sv. Tomáše**, Gabriel Carybdius
3. 1614 **kapitula u sv. Tomáše**, Jan Křtitel Svitavský z Bochova podruhé
4. 1623 **kapitula u sv. Tomáše**, Nicolaus Crusenius a Brabantia
5. 1627 **kapitula u sv. Tomáše**, 1629 **kapitula ve Vídni/konvent**, Angelicus de Taparellis, zvolen 1627 (či 1628), potvrzen 1629
6. 1631 **kapitula u sv. Tomáše**, proběhla zřejmě až 2. 6., Caspar Premb
7. 1634 **kapitula u sv. Tomáše**, 1636 **kapitula u sv. Tomáše**, Jan Křtitel Svitavský z Bochova potřetí
8. 1638 **kapitula v České Lípě**, Angelicus de Taparellis
9. 1641 **kapitula u sv. Tomáše**, Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo
10. 1644 **kapitula v Pivoni**, Jeremias Heishammer
11. 1647 **kapitula u sv. Tomáše**, Adeodatus Drahodemsky
12. 1650 **kapitula u sv. Tomáše**, Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo podruhé¹⁸⁶

Seznam výše přehledně ukazuje, kolik tzv. volebních kapitul se v našem sledovaném období konalo v Praze a kolik mimo ní. Z celkového počtu čtrnácti kapitul se jich

¹⁸⁵ Nejedná se o všechny provinciální kapituly konané v české provincii v letech 1604–1650, těch byl větší počet než oněch tzv. 12 volebních.

¹⁸⁶ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 100^r–103^r.

jedenáct, tedy více než tři čtvrtiny ze všech uskutečněných a též doložitelných, odehrálo v Praze u sv. Tomáše. Jedna v Pivoni a v České Lípě, jedna rovněž ve vídeňském konventu. Lze tak jednoznačně vyjádřit názor, že sv. Tomáš dle počtu kapitul sloužil jako místo pro volbu nového provinciálního převora a většina (jedenáct ze čtrnácti) provincialátů taktéž začínala v Praze. Pro pochopení důležitosti řádového centra v Praze pro českou provincii musím zmínit ještě další dvě spojitosti, které na jedné straně sice ozřejmují moc pražského převora (myšlen vždy převor sv. Tomáše v Praze) a někdy i provinciála v jedné osobě, na druhé straně poskytují důvody pro kritiku řádu pro byrokracii a především kumulaci funkcí a postů, která dávala do ruky jednotlivce často příliš velkou pravomoc nad ostatními konventy a bratry v provincii.

Mám na mysli spojení úřadu svatotomášského převora s funkcí převora konventu sv. Kateřiny, které bylo od počátku české provincie, kromě některých výjimek, trvalé, a též i poměrně časté spojení úřadu pražského a provinciálního převora. Jestliže vezmeme v úvahu předešlé spojení funkce převora konventu sv. Tomáše a sv. Kateřiny, a navíc připojíme ještě úřad provinciála, máme tři významné funkce u jedné osoby. Pro ilustraci připojuji níže opět seznam převorů konventu sv. Tomáše pro roky 1601–1651:

Převorů konventu sv. Tomáše v Praze v letech 1601–1651¹⁸⁷

1. 1601–1618 (1601–1637) **Jan Křtitel Svitavský z Bochova**, 1601–1604 převor u sv. Kateřiny
2. 1618–1622 **Adeodatus Vischer**, vikář konventu místo J. K. Svitavského
3. 1622–1637 **Jan Křtitel Svitavský z Bochova**, 1614–1618 převor u sv. Kateřiny
4. 1637–1640 **Angelicus de Taparellis**, 1637–1640 převor u sv. Kateřiny
5. 1640–1647 **Adeodatus Drahodemsky**, 1640–1647 převor u sv. Kateřiny
6. 1647–1650 **Simplicianus Hutter**, 1647–1650 převor u sv. Kateřiny
7. 1650–1651 **Jeremias Heishammer**, 1650–1651 převor u sv. Kateřiny

Stejně jako v případě obsazování úřadu provinciálních převorů, také u pražských převorů konventu sv. Tomáše se řada osob objevovala ve funkci několikrát po sobě či zastávala úřad ve dvou časových obdobích. Ze dvanácti provincialátů, připomínám, že někteří provinciálové vedli provincii více než jednou, jich plných sedm pocházelo ze

¹⁸⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 386–387.

svatotomášského konventu (třikrát Svitavský z Bochova, dvakrát Angelicus de Taparellis, jednou Adeodatus Drahodemský a Jeremias Heishammer). I tento doklad ukazuje, že spojení provincie – konvent sv. Tomáše platí a mělo reálný základ, přičemž bylo pro augustiniány výhodné mít sídlo provincie v hlavním městě Českého království, ačkoli pražských měst bylo více, a spojit tak funkci provinciálního převora s převorem pražským.

Další podkapitola se bude věnovat přímo osobnostem převorů konventu sv. Tomáše, na jejich příkladu si popíšeme průběh kariéry augustiniánských bratrů, zjistíme národnostní složení a podíl převorů, popř. ostatních členů konventu, a také jejich vedlejší aktivity, jako např. výuku či studium. Lze též v některých případech doložit i rozsah a míru mobility, kdy se člen konventu stal převorem jiného řádového domu a musel podniknout cestu do nového konventu nebo v případě provinciála, který naopak měl povinnost obstarávat vizitaci konventů, tj. pověřit příslušné osoby, a účastnit se zasedání nejen „své“ kapituly.

4.2. Převorů konventu sv. Tomáše v Praze. Řádový i osobní život obutého augustiniána v první polovině 17. století na příkladech jeho převorů

V letech 1601/1600 až 1651 se ve vedení pražského konventu vystříдалo šest osob, srovnej seznam převorů konventu sv. Tomáše na předchozí straně, kteří působili nejen ve „svém“ konventu, ale též v konventu sv. Kateřiny a někteří z nich i jako provinciální převorů. Jedná se o převory Jana Křtitele Svitavského z Bochova, jediný zastával funkci ve dvou úsecích, Angelica de Taparellis, Adeodata Drahodemského, Simpliciana Huttera a Jeremiase Heishammera a vikáře konventu Adeodata Vischera, který vedl konvent sv. Tomáše a zároveň vykonával správu provincie rovněž jako její vikář v letech 1618–1622, kdy byl Jan Svitavský z důvodu stavovského povstání nucen opustit Prahu a svatotomášský konvent. Na každém příkladu pražského převora si ukážeme, odkud pocházel, jaké řádové funkce zastával, jaké měl vzdělání a jestliže to bude pro dostatek informací možné, též stanovit i jeho osobní život, mám na mysli soukromé aktivity, které nebyly samozřejmě v rozporu s řádovými předpisy.

Jedná se především o studium, kdy řada augustiniánských řeholníků dosáhla buď na řádových studiích či někdy i na univerzitách titulu magistra filozofie nebo dokonce doktora teologie. I funkce lektora, která byla mezi bratry poměrně běžná a znamenala

výuku v konventu jak pro vlastní členy řádu, tak i pro laické osoby, náleží do této oblasti, neboť se bratrům doporučovalo k povznesení ducha a vůbec spirituálního života zaměstnávat se ve svém volném čase, který zůstával po splnění všech povinností řeholníka v konventu, četbou církevních i intelektuálních autorit. Začneme u prvního českého provinciála a pražského převora Jana Svitavského z Bochova.

4.2.1. Jan Křtitel Svitavský z Bochova, první provinciál a převor sv. Tomáše v letech 1601–1618, 1622–1637¹⁸⁸

Poznání osoby Jana Křtitele Svitavského z Bochova je důležité pro ukázkou úspěšného řeholníka augustiniánského řádu, který se nejen významně zasloužil o konvent, jenž po dobu více jak 30 let vedl, tak také o českou provincii. Svitavský patřil do generace katolíků, která vyrostla již v době zostřených náboženských bojů a jako taková již neměla zájem o dorozumění s nekatolickou většinou. Svitavského kariéra dokládá význam, jaký měl šlechtický původ, rodina však byla nobilitována až za Maxmiliána II., tudíž se o šlechtické minulosti v podstatě mluvit nedá, a jaký hodnostní postup se dal i díky němu udělat. Charakteristické pro Svitavského generaci bylo také zanícení a bojovnost, které přispěly k událostem roku 1618 v Praze a vedly mimo jiné k vyústění na Bílé Hoře 8. listopadu roku 1620. Co lze o Svitavském říci? Jsou to především jeho zásluhy, viděno z katolického hlediska, o řád a církev a i přes jisté neobjektivní posouzení ze strany protikatolické české historiografie se lze dívat na činy Svitavského vcelku kladně. Jak Svitavského kariéra u řádu augustiniánů vlastně započala?

Jan Svitavský z Bochova pocházel z rodiny svitavských měšťanů a jeho rodina se významně podílela na správě města, jejíž členové zasedali v městské radě a též několik členů figurovalo mezi primátory města Svitavy. I přes povýšení do šlechtického stavu byli Svitavští reálně městským patriciátem a sociálně náleželi do měšťanské vrstvy, ačkoli nobilitace je musela v městském prostředí Svitav zařadit mezi nejvyšší vrstvy. O životě Jana Svitavského se toho před rokem 1582, kdy 2. července složil slavné sliby v konventu sv. Tomáše, moc neví, respektive neexistují zřejmě žádné prameny, které by dokládaly Svitavského život před rokem 1582.

¹⁸⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 14, sig. III 4, str. 87–89, 363–364, 386, 399.

Svitavský musel být inteligentním a řádným řeholníkem, protože byl vyslán na studia a stal se následně lektorem filozofie a teologie u sv. Tomáše. Jediné vysvětlení, které pomáhá ozřejmit, proč Svitavský stoupil do řádu augustiniánů, a navíc v Praze, je osoba Martina Svitavského z Bochova, převora konventu sv. Tomáše, který byl snad strýcem Jana Svitavského a řídil konvent sv. Tomáše v letech 1568–1600.

Nás však bude zajímat osud Jana Svitavského, nikoli jeho rodiny. Za pomoci svého příbuzného Martina Svitavského se mohl Jan dále vzdělávat a tak se stal doktorem teologie. Jeho strmý vzestup v řádové organizaci začíná po smrti Martina Svitavského roku 1600. Tehdy byl Jan Svitavský zvolen převorem konventu sv. Tomáše, událo se tak roku 1601, a konvent řídil až do své smrti roku 1637. Jeho schopnosti a kvality musely být očividně velmi nadprůměrné, neboť roku 1604 byl vybrán a jmenován provinciálním převorem na ustavující se provinciální kapitule nové české provincie, Svitavského si vybral generální vikář Felix Milensius, který kapitule předsedal a rovněž úřad provinciála vykonával ve třech etapách více než sedmnáct let.

Kromě svých povinností představeného konventu musel Svitavský vykonávat řadu dalších úkolů, jejichž existence potvrzuje organizační schopnosti Svitavského. Ten byl jmenován zřejmě místo Milensia generálním vikářem pro konventy české provincie, prováděl tedy vizitace nejen českých a moravských, ty druhé se jeho dohledu bránily, ale i slezských a rakouských řádových domů. I znalost konventů, které měl svěřené, pomáhá vysvětlit, proč byl Svitavský celkem po tři období provinciálním převorem. Blízkost konventu sv. Tomáše k Pražskému hradu a tedy i v letech 1583–1611 k císařskému dvoru dovolila Svitavskému se činně zapojit do katolické ofenzivy předbělohorských let. Svitavský, u augustiniánů nás to nemůže ani překvapovat, udržoval úzké spojení s papežskou kurií, působil jako apoštolský protonotář, i jako rádce svatého císařského majestátu, měl tak kontakty na císaře Rudolfa II., přestože nějaké jeho bližší vazby doložit nelze. Tím určitě též napomohl k Rudolfově zásahu při utváření české provincie.

Další osudy Svitavského lze rozdělit na dvě části. Na část profesní a osobní, začal bych tou profesní. Za dobu svého priorátu se Svitavský hodně zasloužil o obnovení majetkové základny konventu sv. Tomáše, získal část zabavených klášterních statků zpět, v řadě případů ještě z dob husitství a pak také stavovského povstání v letech 1618–1620. Aby zlepšil ekonomický stav konventu, prodal roku 1623 Albrechtovi z Valdštejna sedm domů, které konventu patřily. Valdštejn si pak na jejich území postavil palác. Dále Svitavský opravil konventní budovu a nechal roku 1614 postavit nový vstup do chrámu sv. Tomáše, celou akci financoval z odkazu Georga Pontana, kanovníka pražské

metropolitní kapituly, který odkázal konventu sumu ve výši 666 kop grošů českých. Z hlediska dalších stavebních úprav se musí zmínit Španělská krypta, jejíž založení roku 1612 taktéž Svitavský inicioval. Byla určena jako místo posledního odpočinku pro katolické věřící španělské, italské, belgické a burgunské národnosti.

Zdárný vývoj svatotomášského konventu byl přerušen roku 1618, kdy vypuklo české stavovské povstání proti císaři Matyášovi a na čtyři roky byl Svitavský nucen opustit Prahu i České království, objevuje se i zmínka, že tak Svitavský učinil až roku 1620 a pouze na pár měsíců. Nicméně vikářem konventu sv. Tomáše byl v letech 1618–1622 Adeodatus Vischer. Po roce 1622 se opět vrátil Svitavský do Čech a začal obnovovat jak konventní život, tak celou provincii. Během dvacátých let 17. století podporoval, podobně jako celý řád augustiniánů, politiku císaře Ferdinanda II., kterému konvent sv. Tomáše půjčoval nemalé sumy na vedení války. O jeho výši jsme informováni řádovým historikem Pachomiem Kreybichem, který ji vyčíslil v souhrnné částce 190 tisíc zlatých. Protože jsou doloženy účty a obligace královské komory/české dvorské komory, je existence dluhu potvrzena.

K profesnímu životu Svitavského je nutné připojit ještě dvě události, respektive činy, kterými se zasloužil o povznesení konventu. Roku 1625 založil náboženské bratrstvo sv. Šebestiána, dochovala se statuta a dokumenty, které od roku 1643 dokládají dějiny bratrstva, čímž zajistil konventu okruh příznivců, kteří nemuseli vstoupit do řádu a konventu, a tím plnit přísná pravidla řeholního života, ale díky bratrstvu mohli být bratrům augustiniánům na blízku a po smrti počítat s duchovními službami řeholníků od sv. Tomáše, případně být přímo v konventu pohřbeni. Druhá věc bylo přivedení nových kazatelů do chrámu roku 1632, čímž byly povzneseny mše a vůbec duchovní služba konventu.

Nyní se obrátíme k osobním věcem převora Jana Svitavského. Jeho původ a kontakty na řád skrze příbuzného Martina Svitavského z Bochova mu umožnily vstup do prestižního řádu a předního konventu, v českém prostředí zřejmě nejvýznamnějšího. Jako řeholník se proto Svitavský mohl v soukromí věnovat intelektuálním zálibám a spiritualitě, přičemž díky augustiniánskému řádu získal nejvyšší možné vzdělání, doktorát teologie, vyučoval jako lektor v konventu a byl též snad literárně činný. Bohužel jde o záznamy řádových historiků z 18. století, při studiu pramenů jsem na žádné dílo Jana Svitavského nenarazil, v rukopisech se žádné jeho dílo nenachází. Že však Svitavský byl podporovatelem vzdělání, je možné prokázat jeho snahou o konventní knihovnu, jejíž

základy položil generální vikář Felix Milensius, který daroval konventu sv. Tomáše knihovní fond a organizoval práci v knihovně.

Svitavský knihovnu rozšiřoval, přičemž její význam podtrhuje fakt, že roku 1603 vydal papež Kliment VIII. listinu, kterou zakazuje vyměňovat a půjčovat knihy ze svatotomášské knihovny. I přes velkou péči, kterou Svitavský výuce a vzdělávání členů konventu věnoval, a rozvoj knihovny byl tím pádem nutným předpokladem pro zvyšování vzdělanosti bratrů i poskytování učitelských služeb, kterou si konvent získával jméno a příznivce, byl Svitavského výsledek zmenšen pohromou roku 1648, kdy švédští vojáci dobyli levý břeh Prahy a kromě sbírek na Pražském hradě byl vyloupen i konvent sv. Tomáše a z jeho knihovny odvezena řada knihovních skvostů. I tak Jan Svitavský položil základy budování knihovny pro pozdější vědeckou činnost augustiniánů od sv. Tomáše, přičemž jména augustiniánských vzdělavců, např. Cosmase Schmalfuse, Ambrosia Wildeho, Theodora Grubera či Pachomia Kreybicha se stala známými i díky důrazu na vzdělanost, kterou Svitavský během svého pražského priorátu vždy uplatňoval. Veškeré své funkce si podržel až do své smrti 19. července 1637, zemřel v konventu sv. Tomáše, který téměř 33 let vedl a byl pohřben v konventním chrámu u oltáře sv. Kateřiny.

4.2.2. Adeodatus Vischer, provinciální a konventní vikář v letech 1618–1622¹⁸⁹

Následující osobou, která vedla konvent sv. Tomáše, byl vikář konventu Adeodatus Vischer. V řádových pramenech se jeho jméno objevuje poměrně sporadicky, v oddíle o významných členech české odnože řádu augustiniánů je jeho jméno zmíněno celkem dvakrát, poprvé mezi významnými řeholníky řádu augustiniánů, podruhé pak v seznamu převorů konventu sv. Tomáše. Jeho role, ačkoli byla vykonávána v době, která nepřála řeholnímu, natož pak katolickému, životu, byla důležitá nejen pro konvent sv. Tomáše, nýbrž i pro celou českou provincii, protože Vischer působil ve zlomových letech 1618–1620. Lze nalézt i údaje o rocích Svitavského exilu nikoli v době 1618–1620, ale pouze rok 1620, tzn. že by Jan Svitavský byl mimo území Českého království pouze pár měsíců a ne let. Protože však nemáme pro potvrzení Svitavského exilu v rámci roku 1620 žádné další důkazy a řádový historik Pachomius Kreybich, který shromáždil všechny podstatné informace o členech řádu, zmiňuje roky 1618–1620, přikláním se k jeho tvrzení.

¹⁸⁹ *Tamtéž*, str. 55, 364, 387, 399.

Co víme o Adeodatovi Vischerovi? Pocházel původně z bavorského konventu v Seemanshausenu, roku 1608 se stal sakristiánem u sv. Tomáše, zdali přišel též ve stejný rok do svatotomášského konventu nejsem schopen doložit, neboť rok 1608 není datem složení profese, slavných slibů, ale rokem, kdy je daný bratr doložen, respektive je o jeho osobě první zmínka. Vischerův postup v konventu nabral poměrně rychlý spád, již roku 1613 zastával funkci podpřevora, druhého muže konventu hned po Svitavském, avšak rozhodující obrat v jeho kariéře nastává roku 1618. Větší část konventu musela opustit s převorem Svitavským Prahu a uchýlit se do bezpečí ostatních konventů. Vischer zůstává v Praze u sv. Tomáše, jak jsem již zmínil výše, vede konvent jako vikář a obdobnou funkci má i na provinciální úrovni. Z důvodu spojení titulu pražského převora u sv. Tomáše a převora konventu sv. Kateřiny tak Vischer drží ve svých rukou tři vikariáty a na dobu stavovského povstání plně nahradil v řádové správě Jana Svitavského. Vischerovi se za ony čtyři roky podařilo ochránit konvent sv. Tomáše před vypálením či rabováním kalvinistů, katedrála na Pražském hradě takové štěstí neměla, ale zabránění konventu sv. Kateřiny novoměstskými měšťany zamezit nedokázal.

O špatném postavení augustiniánů v Praze vypovídá počet členů v konventu sv. Tomáše, kdy v letech 1618–1620 v něm zůstal pouze Vischer a tři další bratři, nepočítám laické bratry a konventní čeládku, ony tři augustiniány známe dokonce jmény, byli to řeholníci Caspar Springer, Nicolaus Hofmayer a Heinrich Schöller. Po bitvě na Bílé Hoře zůstal Vischer vikářem obou pražských konventů a provincie ještě necelé dva roky, vyjednával a zajistil pomoc pro české konventy od českého královského místodržitele knížete Karla I. z Lichtenštejna, který vymohl zpět důchody pro konventy sv. Tomáše a sv. Kateřiny. Po roce 1622 se Adeodatus Vischer zřekl úřadů obou vikariátů, místo nich se stal definitivním české provincie, taktéž jejím vizitátorem a řídil jako převor vídeňský konvent až do své smrti roku 1629.

4.2.3. Angelicus de Taparellis, převor sv. Tomáše a Kateřiny 1637–1640, provinciální převor 1626–1630, 1637–1640¹⁹⁰

O původu dalšího převora konventu sv. Tomáše a sv. Kateřiny, zastával i řadu jiných funkcí, o nichž se dále zmíním, víme, že byl italské národnosti, jméno je toho ostatně důkazem, přičemž snad bylo jeho rodné město Trident, neboť v řádovém katalogu je

¹⁹⁰ *Tamtéž*, str. 63–64, 364, 387, 399.

uveden jako Angelicus de Taparellis, *Tridentinus*. S Janem Křtitelem Svitavským jej spojovaly dvě věci. Za prvé byl taktéž doktorem teologie, za druhé vedl oba pražské konventy i českou provincii. De Taparellis byl poslán do Čech v polovině dvacátých let 17. století, aby uvedl české a moravské řádové domy do pořádku a v rámci rekatolizace posílil postavení řádu. Také měl nahradit Nicolause Crusenia, provinciála, který rezignoval na svůj úřad. Byl proto jmenován provinciálním převorem na dobu čtyř let, 1626–1630, zároveň působil jako generální vikář pro svěřené oblasti české provincie.

De Taparellis představoval podobně jako Svitavský typ augustiniána, který dokázal využít svých schopností a kromě řádové kariéry významně pomohl svěřeným konventům k dalšímu rozvoji. Zatímco Svitavský pocházel z domácího církevního prostředí a dobře jej znal, zvláště českou společnost před rokem 1618, řada katolických osob jak ze samotné církve, tak ze světského prostředí, nedovedla pochopit, jak mohou čeští katolíci, např. ze šlechtického stavu, tolerovat nekatolická vyznání či dokonce úzce vstupovat v kontakt s nekatolíky, „heretiky“, např. formou sňatku, politiky atd. De Taparellis byl typem katolíka „importovaného“ řádem, respektive generálním převorem Hieronymem de Ghetis z Říma do Čech. Angelicus měl v české provincii řadu úkolů, např. smířit české a rakouské konventy, dále zajistit rozvoj nových fundací v Bělé pod Bezdězem/na hradě Bezdězi a též v České Lípě. O nich ovšem zde mluvit nebudu, protože se jedná o jeho provinciální činnost, kterou popíši jinde, nás bude zajímat, jakým způsobem se zasloužil o konvent sv. Tomáše.

Zde nastoupil roku 1637 na místo převora po zemřelém Janovi Svitavském z Bochova, v úřadu zůstal až do roku 1641. Za dobu čtyř let nechal v konventním kostele sv. Tomáše zbudovat čtyři nové krypty a roku 1637 nový hlavní oltář sv. Tomáše, který vysvětil léta 1638 pražský arcibiskup Arnošt Vojtěch z Harrachu. Obraz oltáře namaloval Petr Paul Rubens. Angelicus de Taparellis, vyjma své zasluzné činnosti pro provincii, rezignoval na funkci převora sv. Tomáše roku 1640, někde se uvádí rok pozdější – 1641, zemřel roku 1651.

4.2.4. Adeodatus Drahodemsky 1640–1647, 1653–1655¹⁹¹

Po skončení úřadu Angelica de Taparellis se ujal řízení konventu opět původem český řeholník, Adeodatus Drahodemsky, který noviciát absolvoval v konventu na hradě Bezděz, ovšem řádné sliby složil 1. dubna 1629 v Praze u sv. Tomáše, proto je označován

¹⁹¹ *Tamtéž*, str. 95–96, 365, 387, 399.

jako *Pragensis*. Jeho intelektuální kvality, které poznal zřejmě ještě převor Jan Svitavský, mu umožnily plně se věnovat studiu filozofie, to ukončil v Praze, následně byl Drahodemsky poslán do Itálie, aby se tam vzdělával v teologických naukách. Opět si nemohu odpustit poznámku, že další převor sv. Tomáše, a taktéž budoucí provinciál, musel získat potřebné vzdělání nejen v oboru filozofie, nýbrž také ve svaté teologii. Ačkoli nedosáhl doktorského gradu jako Svitavský či Angelicus de Taparellis, studoval v Praze a v Itálii. Po návratu z Itálie působil Drahodemsky jako lektor filozofie v pražském konventu a nedlouho poté mu bylo dovoleno přednášet i teologická témata.

U sv. Tomáše začal Drahodemsky vést celou konventní výuku jako *regens studiorum*, roku 1637 dosáhl titulu bakaláře teologie. Roku 1640 byl zvolen bratry u sv. Tomáše převorem konventu, úřad zastával až do roku 1647. Skrze výuku, již o rok později se mu podařilo získat titul magistra teologie, postupoval Drahodemsky postupně v řádové organizaci výše, protože byl pověřen provinciálním převorem Nicolausem Spernazzatem k vizitování ročovského a českolipského konventu. V konventním chrámu sv. Tomáše po sobě zanechal rovněž památku v podobě oltáře sv. Trojice a kryptě Morzinů z roku 1645. Díky svým kontaktům a dobrým vztahům jak s bývalým provinciálem Nicolausem Spernazzatem, tak i tím současným Jeremiasem Heishammerem, s tím roku 1646 společně cestoval do Říma na generální kapitulu, kde se volil nový generál řádu, byl Drahodemsky vcelku vhodným kandidátem na provinciálního převora, kterým byl také roku 1647 zvolen. Drahodemsky musel řešit situaci v pražských konventech při obléhání Prahy švédskými vojsky roku 1648. Poté co vykonával funkci provinciála v letech 1647–1650, zastával úřad převora sv. Tomáše ještě jednou a to mezi roky 1653–1655.

Tím ovšem jeho působení v řádu neskončilo a přestože je to nad časový rámec práce, pro úplnost další osudy Adeodata Drahodemskeho zmínit musím. V roce 1656 byl zvolen opět provinciálem, po uplynutí úřadu roku 1659 se stal dokonce asistentem generála řádu Paula de Luchinis pro Německo, roku 1659 předsedal kapitule konané u sv. Tomáše v Praze, přičemž v pražském konventu žil nadále jako emeritní asistent a generální vikář, ani tím však nekončí jeho působení v řádové struktuře.

Roku 1668 byl vyzván bratry, aby odešel do Brna a zde vedl také konvent sv. Tomáše. Drahodemsky tak činil po více než sedmáct let, zemřel v brněnském konventu 4. ledna 1685. Právě na příkladu Adeodata Drahodemskeho jsem se pokusil ukázat, jak neznámý český bratr bez urozeného původu a bez předchozích kontaktů, než u Jana Svitavského, začínal svůj řádový život v mimopražském konventu, mohl udělat velice úspěšnou

kariéru a obstát v krizových událostech, obléhání Prahy roku 1648, vyrabování konventní knihovny luterány atd.

4.2.5. Simplicianus Hutter 1647–1650¹⁹²

Předposledním převorem konventu sv. Tomáše byl Simplicianus Hutter, který započal svůj život v řádu ve vídeňském konventu, kde složil roku 1617 řádové sliby. Hutter se věnoval rovněž teologii, stejně jako Drahodemsky odjel studovat do ciziny, do Itálie, odkud se vrátil po absolutoriu. Řádovými nadřízenými byl přidělen do pražského konventu sv. Tomáše, kde plnil úkoly, které souvisely s výukou a péčí o řádový dorost. K roku 1638 působil Hutter jako podpřevor, bylo to za priorátu Angelica de Taparellis, dále vedl noviciát a též měl funkci faráře chrámu sv. Tomáše. Krátce po roce 1638 byl Hutter jmenován převorem konventu v Bělé pod Bezdězem, ovšem nestačil na jeho vedení, byly zde majetkové spory mezi konventem a světskými osobami, a tak rezignoval a požádal o návrat zpět ke sv. Tomášovi, čemuž bylo provinciálem vyhověno.

V první polovině čtyřicátých let 17. století znovu vyučoval filozofii a teologii a roku 1644 byl zvolen definitivním českým provinciálem a jejím prokurátorem, čímž se mu pomalu začala otevírat cesta k provinciálním úřadům. Roku 1646 jel do Říma, aby se zúčastnil volby nového generálního převora, zvolen na kapitule byl Fulgentius Penetrellus a Sigillo, a o rok později se sám Simplicianus Hutter stal převorem u sv. Tomáše, úřad vykonával do roku 1650. Z důvodu dobrého spravování konventu dosáhl Hutter i funkce českého provinciála, kterou zastával v letech 1653–1656. Ke sv. Tomáši se znovu vrátil až v roce 1659, kdy opět vedl vzdělávání mladých členů pražského konventu jako *regens studiorum*. Po devíti letech byl Hutter znovu zvolen provinciálem, pro nemoc, která se začala projevovat, zastával úřad pouze jeden rok. 16. září 1669 Simplicianus Hutter zemřel ve „svém“ pražském konventu, jiní badatelé udávají rok úmrtí 16. září 1671.

4.2.6. Jeremias Heishammer 1650–1651¹⁹³

Posledním převorem konventu sv. Tomáše, kterému se budeme věnovat, je Jeremias Heishammer a třebaže sám řídil pražský konvent pouze jeden rok, i jemu náleží pozornost, protože dokázal i on udělat v řádu kariéru. Pokud srovnáme etnický původ,

¹⁹² Tamtéž, str. 58–59, 365, 387, 400.

¹⁹³ Tamtéž, str. 74–75, 365, 387, 400.

jazyk ani jméno nám ještě nemusí v této době plně vyjadřovat národnost, ke které se dotyčný hlásil, popř. sám sebe přiřazoval, Svitavský a Drahodemsky byli Češi, Vischer Bavor, de Taparellis Ital z Tridentu, Hutter Vídeňan a Heishammer taktéž jako Vischer pocházel z Bavorska. Do Čech byl povolán roku 1644 a to jako převor konventu v Pšovce, kterou řídil až do roku 1644. Na stejné kapitule byl prý jednomyslně, tento údaj nelze spolehlivě doložit, zvolen českým provinciálem, kterým zůstal až do roku 1647.

Zatímco vykonával úřad provinciála, spravoval i konvent v Pšovce u Mělníka, kam se musel roku 1648 i se spolubratry schovat před švédskými vojáky, a v obou úřadech zůstal až do roku 1650. Tehdy se stal převorem sv. Tomáše a sv. Kateřiny. Ovšem s bratry pražských konventů si zřejmě příliš nerozuměl, roku 1651 pro údajné tělesné potíže rezignoval, což mu ale nebránilo dalších osm let vést jako staronový převor mělnický konvent v Pšovce, přesto si doplnil u sv. Tomáše vzdělání, neboť o rok později u něj dosáhl titulu magistra teologie.

Jeremias Heishammer se po svém pražském působení vrátil zpět do konventu v Pšovce, o jejíž rozvoj se přestavbami konventních budov a opravou tamního pivovaru zasloužil, o čemž svědčí fakt, že zde působil až do roku 1659. Zbytek svého života, deset let, prožil v Pšovce, před svojí smrtí v roce 1669 pořídil závěť, ve které odkázal svůj osobní majetek augustiniánskému konventu v Domažlicích. O něj se však s bavorskými augustiniány strhnul spor, který museli řešit řádoví představení z Říma a rozhodli o rozdělení sumy na dvě části, takže domažlický konvent obdržel díky Jeremiasovi Heishammerovi částku 1104 zlatých.

Tímto krátkým představením posledního převora sv. Tomáše, který náležel do časového vymezení práce, jsem se pokusil ukázat portréty pražských převorů. Ať už pocházeli z různých částí habsburské monarchie, nebo byli cizinci, vždy se jednalo o nadprůměrně schopné lidi, kteří dosáhli vysokého vzdělání, sami častokrát pedagogicky působili, popř. se projevíli jako schopní organizátoři. Ve většině případů začínali jako mladí řeholníci s čerstvými profesními sliby a díky své pílí a kázni se vypracovali na vrchol provinciální, v případě Drahodemského i celořádové úrovně.

I skutečnost, že většina z nich vedla dva, popř. i tři konventy naráz, a též řídila někdy i provincii, argument souběhu funkcí by zde šel použít, ale převoři na „své“ úřady v drtivé většině případů stačili, což zase dokládá skutečnost, že své funkce vykonávali až do konce, takže nebyl důvod je před lhůtou z jakýchkoli příčin odvolat či donutit k rezignaci. V následující podkapitole se podíváme na ostatní řeholníky konventu sv. Tomáše, na jejich jména, počet a někdy i původ, popř. činnost a povinnosti, jaké jim

v konventu dle jejich postavení a schopností případly. Zvláště počet bratrů ve svatotomášském konventu nám bude moci přibližně demonstrovat postavení řádu v Čechách v letech 1604–1650.

4.3. Konvent sv. Tomáše, jeho osazenstvo, počet členů a personální charakteristika

V předchozí podkapitole jsme věnovali pozornost vedoucím činitelům řádu v pražských augustiniánských konventech, popř. též provinciálům, jestliže zastávali i toto postavení. Nyní se obracíme k vlastnímu konventu sv. Tomáše. Výhodou při zpracovávání dějin řeholních institucí v raném novověku je alespoň částečná existence pramenů pro výzkum v oblasti personálních záležitostí jednotlivých klášterů/konventů. Pro dějiny středověku jsou až na výjimky, např. opati, převoři, kvardiáni čili představení oněch řádových domů a jejich zástupci – převoři, podpřevoři apod. takřka neznámí. A jediným, ve středověku v podstatě vylučným, typem pramene pro bádání o personálních otázkách klášterů jsou listiny, daleko méně pak listy, popř. pomocné úřední knihy, tj. urbáře/*liber traditionum*, formulářové sbírky atd.¹⁹⁴

Pro dobu raného novověku se pramenná základna dále rozšiřuje a to jak z hlediska kvantity, nárůst počtu pramenů, tak též po stránce kvalitativní, tím mám na mysli kromě listinného materiálu také zvětšující se korespondenci (úřední/osobní) a obecně spisový materiál řádových domů ve věcech správních, hospodářských a organizačních (v rámci řádové struktury s nadřízenými i podřízenými institucemi). Nejdůležitějšími dokumenty pro zjištění počtu osob pro daný klášter či provincii představují tzv. vizitační protokoly, které podle současných badatelských poznatků musely existovat i pro středověké období, ovšem jejich dochování je až z počátku 16. století. Vizitační protokoly se zachovaly buď jako zápisy v úředních (správních) knihách konkrétního konventu,¹⁹⁵ již mluvím o jejich dochování v případě českých augustiniánů eremitů, nebo jako samostatné spisy, oddělené a vedené od ostatních úředních písemností.¹⁹⁶

¹⁹⁴ Např. listiny, kde jsou kromě opata či převora uvedeni o další členové konventu.

¹⁹⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 45, sig. IIIa 12. Jedná se o jednotlivé vizitace pro každý konvent všech řádových domů provincie.

¹⁹⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 45^v–46^v.

Pro dobu první poloviny 17. století pak tyto vizitace, v pramenech označované jako *dispositiones*, vznikaly dvěma způsoby. První znamenal skutečnou vizitaci daného konventu provinciálním či dokonce generálním vikářem, který onu vizitaci provedl a zjistil skutečný stav a počet osob u sledovaného konventu. Také provinciál měl povinnost provádět pravidelné vizitace. Proto vizitace z 8. prosince 1604 provedená generálním vikářem a bavorským provinciálem Felixem Milensiem vykazuje nejlepší formální úpravu oproti pozdějším vizitacím.¹⁹⁷ Druhým způsobem, mnohem méně dokonalým, byl příkaz provinciála jednotlivým převorům, aby pořídili soupis členů „svých“ konventů a na provinciální kapitule výsledek nahlásili provinciálovi a dalším představeným provincie. V tomto případě se přísně vzato o skutečnou vizitaci nejednalo, protože nebyla provedena osobně provinciálem, popř. jeho vikářem či generálním vikářem, nebo od provinciála jmenovaným vizitátorem pro daný konvent.

Dalším typem pramene, z jehož obsahu lze získat představu o personálním složení českých řádových domů jsou tzv. katalogy bratrů,¹⁹⁸ jejichž obsah ovšem nemá povahu seznamu veškerého osazenstva daného konventu, nýbrž se jedná o jakýsi pozdější soupis augustiniánů v konkrétním konventu české provincie. Tyto katalogy však mají dvě zásadní nevýhody, které značně zmenšují jejich výpovědní hodnotu. První je čas jejich vzniku a vůbec cíl, pro který byly pořizovány. Pocházejí až z druhé poloviny 18. století, většina z posledních dvaceti let, a tak je časová mezera od obsahu značně vzdálená. Druhým nedostatkem je pak cíl sepsání těchto katalogů. Vytvořili je řádoví vzdělanci, hlavně historikové, tudíž již jejich obsah prošel nutným badatelským výběrem, zatímco u vizitačních protokolů lze předpokládat poměrně nedávné pořízení po uskutečněné vizitaci. A také výběr katalogů je velice široký, shrnuje především pouze významné členy konventů, převory a bratry zastávající funkce v konventu či v provincii, na rozdíl od vizitačních protokolů, které se snaží popsat celé osazenstvo konventu.

Pro stanovení počtu osob v konventu Sv. Tomáše v Praze se dochovalo celkem osm soupisů/záznamů vizitací, ovšem ne všechny zahrnují každý konvent. Pražský konvent se nachází v každé vizitaci díky svému vlivu a faktu, že sloužil jako sídlo provinciála. Dochované vizitace, mohl jich být větší počet než kolik se dochovalo záznamů, jsou pro roky 1604, v době konání zakládající provinciální kapituly, 1614, 1629, 1634, pro tento

¹⁹⁷ *Tamtéž*, fol 7^r–8^v.

¹⁹⁸ Většina jich pochází z poslední čtvrtiny 18. století. Mezi hlavní autory těchto tzv. Katalogů náleží řádoví historikové Pachomius Kreybich, Theobald Gruber a Ambrosius Wilde.

rok ve zkrácené formě pouze s výčtem členů bez dalších informací, 1638, 1641, 1644 a 1647.

Ohledně členů pražského konventu uvedu nejdříve soupis pro každý daný rok, aby si šlo učinit představu, kolik lidí spjatých s řádem žilo v prvním konventu v Čechách a následně výsledky porovnáám. Kromě jmen bratrů jsou uváděny též jejich funkce a úřady, které zastávali buď ve „svém“ konventu, nebo v jiném církevním společenství.

Jediným větším nedostatkem těchto soupisů při vizitacích je rozdělení řeholníků do několika skupin, které nejsou vždy přesně odlišitelné. Tradiční dělení na řádné řeholníky se složenými slavnými sliby, tzv. profesové/*fratres professi*, novice a laické bratry je zde poněkud komplikované, protože sami augustiniáni se odlišovali na tzv. *patres* a *fratres*, přičemž *fratres* bývali zahrnováni většinou pod kolonku *clerici*, čímž se rozumělo, že daný řeholník měl určitý stupeň kněžského svěcení, nejčastěji podjáhenské či jáhenské. Řádné kněžské svěcení pak měli nejčastěji bratři označováni jako *parochus* (farář) nebo *concionator* (kazatel), kteří působili v konventním chrámu, popř. u konkrétní kaple, a sloužili mše a prováděli jiné svátosti pro laiky či spolubratry. Ovšem rozdělení řeholníků u sv. Tomáše pro níže uvedené roky kolísá ve zmíněných kategoriích a nelze provádět přesné dělení mezi nimi, protože ani sami augustiniáni necítili potřebu se detailně škatulkovat do konkrétních kolonek. Začínám se soupisem členů vizitovaných roku 1604, poté budou následovat další seznamy podle výše zmiňovaných let.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1604¹⁹⁹

Otcové/*patres* augustiniáni:

otec a Mistr Jan Baptista, pražský převor a provinciální vikář
otec a Mistr Vincentius Firmanus, strážce bratrstva sv. Moniky
otec Caspar z Mnichova, podpřevor a prokurátor
otec Valentinus ze Seemannshausenu
otec Jan Jakub de Petra Mellana
otec Aurelius Anconitanus
otec Balthasar z Mnichova
otec Ludvík z Mnichova

¹⁹⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 7^r–7^v.

otec Michael z Pivoně, sakristián/kostelník, poté převor v Ročově

otec Hippolitus Scultetus, náležel do konventu sv. Tomáše, vykonával však úřad převora konventu sv. Kateřiny, než byl tento úřad trvale spojen s převorstvím u sv. Tomáše

Klerikové/kněží (označování jako *fratres*):

bratr Albert z Mělníka, podjáhen

bratr Jordanis z Mnichova, jáhen

bratr Sixtus Summanus

bratr Felix z Nového Města

Laičtí bratři/konvršové:

Petr z Řezna

Pavel z Vídně

Bratři působící mimo konvent sv. Tomáše:

otec a Mistr Wolfgang, převor ve Vídni

otec Jan Vincentius, umístěn v brněnském konventu sv. Tomáše

bratr Jan Ganckhoerg

bratr Tomáš, umístěn jako konvrš ve Vídni

bratr Felix z Kolína

Seznam řeholníků konventu sv. Tomáše pro rok 1604 byl pořízen nejspíše 8. prosince 1604 v rámci provinciální kapituly českých řádových domů. Je překvapivé, že celkem do konventu sv. Tomáše patřilo 21 osob, z toho šestnáct žilo v konventu a pět působilo mimo něj. Celkem tak seznam čítá dvanáct otců, šest kněží a tři laiky/konvrše.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1614²⁰⁰

otec a Mistr Jan Baptista Krystellius, pražský převor a generální vikář

Klerikové (označování zde jako *sacerdotes*):

otec Adeodatus ze Seemannshausenu, podpřevor

Caspar z Mnichova

otec Nikolaus ze Seemannshausenu

otec Georgius Amantius, sakristián/kostelník

²⁰⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 19^r–19^v.

otec Vitus Modestus z Polska

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Mathaeus Matsula

Novicové:

Jan: „*qui est induendus*.“

Pro rok 1614 došlo k velkému úbytku řeholníků, protože je v seznamu uvedeno pouze osm osob. Také vlastní soupis jeví známky ledabylého zápisu. V konventu zůstalo jen šest otců, jeden bratr a jeden novic. Soupis řeholníků byl pořízen 8. února 1614 v Praze u sv. Tomáše.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1629²⁰¹

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Jan Baptista Krystellius, pražský převor

otec Hieronymus Riccius z Tridentu, podpřevor a vizitátor

otec Augustinus z Mělníka (?)

otec Karl Gaudeld Hander

otec Angelus

otec Vincensius Fava

otec Chrysonius (?)

Klerikové/kněží (označováni jako *fratres*):

bratr Jan Corncübürger, jáhen

bratr Bonaventura Bischoff Prader, podjáhen

bratr Adeodatus Traodemsky z Prahy, (správně Drahodemsky), budoucí převor sv. Tomáše a český provinciál

bratr Silvester Cocus Novirius

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Fridrich

bratr Ambrož

Bratři působící mimo konvent sv. Tomáše:

otec Nicolaus Kolbius z Vídně, sakristián/kostelník a kazatel v konventu v Badenu

²⁰¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 45^v.

otec Adam Merlesius z Vídně, sakristián/kostelník a kazatel ve vídeňském konventu

otec z Pivoně, kazatel v Pšovce

bratr Antonín, odeslán jako konvrš do Vídně

V roce 1629 se situace konventu po personální stránce zlepšila a to výrazným způsobem. Oproti roku 1614 se počet řeholníků u sv. Tomáše zvýšil na sedmnáct členů, tj. téměř o dvojnásobek. Ze sedmnácti osob jich třináct žilo v konventu a čtyři mimo. Konvent čítal deset otců augustiniánů, čtyři kněží/kleriky a tři laické bratry. Tato provinciální kapitula se na rozdíl od předchozích nekonala v Čechách, nýbrž ve vídeňském konventu a to 19. října 1629. Souviselo to s otázkou rakouských konventů v rámci české provincie, o čemž bude pojednávat pátá kapitola.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1634²⁰²

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Jan Baptista Krystellius, pražský převor, generální vikář

otec Nicolaus Kolbius, podpřevor, farář (místo neuvedeno)

otec Augustinus Mesner z Vídně

otec Hilarius Solonus

otec Jan Evangelista Sedlmayer, sakristián/kostelník

otec Columbanus Weiss

otec Ambrož

Klerikové/kněží (označování jako *fratres*):

bratr Alphonsus Beltramus, podjáhen a student (*studiens*)

bratr Maximus Donatinus, podjáhen a student

bratr Donatus Molitor, podjáhen

bratr Honoratus Brandl

bratr Gottfridus Langenauer

bratr Fridrich

Laičtí bratři/konvršové:

Působili společně s otcem Nicolausem Perchtoldem, administrátorem/vikářem v konventu ve Vídni:

²⁰² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 58^r.

bratr Aurelius Augustinus Gensinger

bratr Caesarius Syrott (?)

V roce 1634 obsahuje soupis podobný počet členů jako u minulého seznamu pořízeného o pět let dříve. Je patrné i u dalších soupisů, že počet augustiniánů u sv. Tomáše se až do roku 1647, kdy je k dispozici poslední soupis členů svatotomášského konventu v časovém rámci této práce, udržoval na úrovni patnáct až šestnáct osob a to platí i pro soupisy v časovém úseku 1629–1647, tedy pro seznamy z let 1629, 1634, 1638, 1641, 1644, 1647. Jestliže se vrátíme k seznamu z roku 1634, máme u sv. Tomáše šestnáct řeholníků, osm otců, šest kněží a dva konvrše. Jednání kapituly se uskutečnilo dne 6. prosince 1634 v Praze u sv. Tomáše.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1638²⁰³

Otcové/patres augustiniáni (zahrnuti i klerikové):

otec a Mistr Angelicus de Taparellis, rektor/správce provincie

otec František Turcatres z Tridentu

otec Alphonsus Beltramus z Mělníka

otec Maximus Sonadinus z Domažlic

otec Adeodatus Drahodemsky

otec Simplicianus Hutter, zvolen převorem v Bělé pod Bezdězem

otec Donatus Molitoris z Bělé pod Bezdězem

otec Jan Bonus z Bavorska

otec Simplicianus Blasius

otec Christián z Badenu, podjáhén

Novicové:

bratr (?)

bratr Alipius

bratr Clemens

bratr Bernard

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Nicolaus z Prahy

²⁰³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 64^v.

bratr Ambrož

Bratři působící mimo konvent sv. Tomáše:

bratr Aurelius, navrátil se zpět do bavorské provincie, není uveden konkrétní konvent

Počet osob u sv. Tomáše zůstal v roce 1638 stejný jako pro rok 1634, tj. celkem šestnáct řeholníků, deset otců, čtyři novicové a dva laičtí bratři. Provinciální kapitula se konala nikoli v Praze u sv. Tomáše, ale v České Lípě v tamním konventu dne 1. května 1638.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1641²⁰⁴

Otcové/patres augustiniáni:

otec Adeodatus Drahodemsky, pražský převor

otec Alphonsus Beltramus, podpřevor

otec Simplicianus Blasius

otec Jan de S. Jacundo (?)

otec Valentinus Parochus

otec Reginald z Brna

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Georgius z Brna, podjáhén

bratr Alphonsus z Brna

bratr Gelasius

bratr Vratislav (?) z Polska

bratr Dionysius

bratr Bernard, podsakristián (zástupce kostelníka)

Laičtí bratři/konvršové:

bratr (?)

bratr Ambrož

V roce 1641 se počet osazenstva konventu sv. Tomáše v Praze snížil na počet čtrnácti členů. Jednalo se tak o nejnižší počet osob u sv. Tomáše od roku 1614. Přesto je v roce 1641 vidět posun ke zlepšení personálního stavu pražského konventu, neboť ze čtrnácti lidí je šest otců a šest profesů, tj. bratrů, kteří buď přijmuli svěcení, nebo vykonávali

²⁰⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 73^r.

řeholní život jako *patres augustiniani*. A také jsou zde opět dva laičtí bratři. Tato kapitula se konala opět v Praze u sv. Tomáše 25. května 1641.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1644²⁰⁵

Otcové/patres augustiniáni:

otec Adeodatus Drahodemsky, pražský převor a bakalář teologie

otec Simplicianus Hutter, definitor a prokurátor provincie

otec Simplicianus Blasius

otec Godefricus Langenauer

otec Aurelius Comes

otec Daniel Sicincus (?)

otec Augustinus Stain

otec Thadaeus Commaeus Vonitius

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Dionysius, podjáhen

bratr Albert, podjáhen

bratr Bonaventura, podjáhen

bratr Augustinus Beer

bratr Gregorius Arietinus

Novicové:

bratr Prosper Werner

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Nicolaus Rosenberger

bratr Ambrož

Pro rok 1644 se počet augustiniánů vrátil na svoji nynější úroveň šestnácti řeholníků. Žilo zde šestnáct osob, z toho osm otců, pět profesů, jeden novic a dva (stejní) laičtí bratři. Kapitula se konala 9. července 1644 v Pivoni.

²⁰⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 81^v.

Seznam členů konventu sv. Tomáše v Praze pro rok 1647²⁰⁶

Otcové/patres augustiniáni:

otec Simplicianus Hutter, pražský převor
otec Fulgensius Kawka, podpřevor
otec Simplicianus Blasius
otec Jan Evangelista Sedlmayer
otec Godefridus Langenauer
otec Jan Bleens
otec Dionysius Lupus (Vlk), definitor provincie, mistr noviciátu
otec Albert Hiller, sakristián/kostelník
otec Bonaventura Güess

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Gregorius Arietinus, jáhen
bratr Augustinus Beer
bratr Prosper Werner

Novicové:

bratr Fulgensius Tyesi (?)
bratr Fridericus Lisner

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Nicolaus Rosenberger

V roce 1647 se množství augustiniánů snížilo oproti roku 1644 o jednu osobu. Z počtu patnácti řeholníků je podíl otců augustiniánů devět, profesů tři, noviců dva a pouze jeden laický bratr. Provinciální kapitula, na které byl vypracován a schválen vizitační protokol, se konala taktéž jako ta minulá v Praze u sv. Tomáše 10. května 1647. Jak jsem uvedl již v pozn. 94, nejsou tyto seznamy/soupisy provedených vizitací dokladem všech provedených vizitačních kontrol a ani nám nemohou doložit celkový počet členů konventu sv. Tomáše, popř. dalších řeholníků v ostatních augustiniánských konventech české provincie. I samotný počet provinciálních kapitul je ve sledovaném období let 1604–1650 vyšší, provinciální kapituly se svolávaly nejen kvůli volbě nového provinciála a dalších představených provincie či kvůli záznamu o provedených vizitacích, ale řešily se zde i celofádové záležitosti a také hospodářské věci včetně těch politických. Pro lepší

²⁰⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 93^r–93^v.

přehled připojuji níže jednoduchou tabulku s počtem řeholníků u sv. Tomáše v Praze na základě oněch soupisů z let 1604–1647.

Počet augustiniánů eremitů v konventu sv. Tomáše v Praze z let 1604–1647²⁰⁷						
Rok/Typ řeholníka	Patres	Clerici	Professi	Novitii	Laici	Celkem
1604	12	6	–	–	3	21
1614	6	–	1	1	–	8
1629	10	4	–	–	3	17
1634	8	6	–	–	2	16
1638	10	–	–	4	2	16
1641	6	–	6	–	2	14
1644	8	–	5	1	2	16
1647	9	–	3	2	1	15

4.4. Stručný nástin hospodářských záležitostí pražského konventu

Popsat a v celku stanovit hospodářské záležitosti konventu sv. Tomáše, tj. jaké bylo hospodářství pražského konventu, jaký majetek konvent měl, z jakých částí se skládal neboli stanovit poměr movitých a nemovitých majetků a popsat příjmy a výdaje pražského řádového domu by tvořilo přinejmenším větší část samostatné práce a ne pouze jednu podkapitolu jedné z pěti kapitol. A díky bohaté pramenné základně k dějinám svatotomášského konventu by šlo napsat práci pouze na jeho dějiny a velké místo by v ní měla část, která by se zabývala ekonomickými věcmi. V této podkapitole jsem si dal za cíl stručně a přehledně popsat povahu hospodářství konventu sv. Tomáše, tedy analyzovat

²⁰⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 7^r–94^r.

hospodářskou základnu a určit zdroje příjmů a výdajů a jaké položky se na nich nejčastěji objevovaly.

Jestliže srovnáme první kapitolu pojednávající o pramenech a literatuře, zjistíme tři hlavní zdroje pro zjištění klášterního hospodářství u sv. Tomáše. Je jím tzv. *Kniha hlavní svatého Tomáše* vedená od roku 1575.²⁰⁸ Ta na přeskáčku obsahuje záznamy, tj. často opisy, důležitých obchodních, kupních, prodejních a dědických smluv mezi konventem a druhou, popř. třetí stranou. Ačkoli původ tohoto pramene je zcela jistě z druhé poloviny 16. století, záznamy jsou řazeny v podstatě libovolně, tzn. že na foliu 50^v je smlouva např. z roku 1705 a na foliu 100^r pak text z roku 1645. To práci značně ztěžuje.

Pro odhalení příjmů a výdajů konventu existují dva objemné prameny, konkrétně knihy příjmů a výdajů, *Introitus pecuniarius* vedený ve dvou svazcích pro léta 1611–1665 (I 1611–1637, II 1637–1665)²⁰⁹ a *Liber expensarum* opět ve dvou knihách pro roky 1611–1653 (I 1611–1637, II 1637–1653).²¹⁰ Na jejich údajích se pokusím stanovit přibližný příjem a výdaje konventu podle jednotlivých let (výběr prvních pěti let obou knih) a výsledné údaje shrnout do tabulky. Předtím však stanovím podobu konventního hospodářství a z něj vyplývající příjmy a výdaje.

4.5. Charakter majetkové základny a příjmy konventu sv. Tomáše

Než budu konkrétně uvádět data účetních knih, stručně nastíním zdroje, tj. majetky, ze kterých konvent sv. Tomáše získával své příjmy a z nichž hradil svoje výdaje (přesné sumy bude obsahovat následující podkapitola). Základem většiny církevních institucí byl pozemkový majetek, tedy nemovitý, jenž se členil na stavby, pozemky a půdu – lesy, rybníky, pole atd. Jak sv. Tomáš získával svůj nemovitý majetek, formou fundací, směn, nákupů, lze zjistit z listinného materiálu.²¹¹ Je vcelku předpokladatelné, že většinu nemovitého majetku konvent získal ve středověkém období, především do roku 1419. Dalším typem příjmů byl majetek movitý, ten se skládal nejdříve z naturálií, od 13. a více 14. století měl podobu monetární, tj. formou platů, dávek, úroků aj. Ty se do konventní

²⁰⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 129, sig. IIb 25.

²⁰⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*. Inv. č. 131, sig. IIb 27: *Introitus pecuniarius 1637–1665*.

²¹⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 139, sig. IIc 4: *Liber expensarum 1611–1637*. Inv. č. 142, sig. IIc 7: *Liber expensarum 1637–1653*.

²¹¹ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*,

pokladny dostávaly jako poddánské dávky, které poddaní platili dvakrát do roka, na den sv. Jiří a sv. Havla, a tento zvyk se skutečně zachovával i v 17. století, jak knihy příjmů dokládají.²¹²

Pražský konvent měl příjmy z několika zdrojů a začnu nejdříve u nemovitého majetku. Jaký majetek sv. Tomáš vlastnil v průběhu svých dějin do roku 1604 není tématem této práce, ačkoli komparace mezi stavem z roku 1419, 1500 a 1604 by jistě nebyla zbytečná. Nás však zajímá stav, jakými statky disponoval konvent na počátku 17. století a jakou měly strukturu. Na prvním místě to byly nemovitosti v okolí konventu. Každý konvent/klášter se snažil, nezávisle na faktu k jaké řeholi, řádu či společenství náležel, o vytvoření vlastní majetko-mocenské domény v okruhu klášterního areálu. Kláštery tzv. venkovské, tj. především benediktinské, cisterciácké, zabíraly pozemky a vesnice, popř. pole, lesy apod. Městské kláštery, tedy konventy žebravých řádů, se pokoušely o podobný cíl, ale v městském prostředí. Nejednalo se tak o vsi či pole a lesy, ačkoli i ty mendikantské konventy před rokem 1419 zpravidla vlastnily, ale o městské domy, zahrady či městské pozemky, tzv. městiště.

Sv. Tomáš jimi taktéž disponoval, je doložena řada listin, která vlastnictví takovýchto nemovitostí dokládá,²¹³ a tak na prvním místě i podle knih příjmů stojí domy Menšího Města pražského. Jejich počet a vlastníky lze z pramenů konventu, z městských písemností by to zajisté šlo i pro dřívější dobu, zjistit od roku 1611, odkdy jsou knihy příjmů vedeny. Sv. Tomáš vlastnil, popř. k nim měl vrchnostenská práva, 26 domů na Malé Straně v roce 1611. Z těchto svých majetků pobíral census/vrchnostenskou dávku dvakrát do roka, na svátek sv. Jiří a sv. Havla a tyto platby jsou důsledně dodržovány po mnohou sledované období let 1611–1615. V dalších letech 1612–1614 se počet domů zmenšil na 24 a k roku 1615 disponoval pražský konvent vlastnickým právem k 25 domům, kde od roku 1510 bylo opět potvrzeno králem Vladislavem II. postranní právo a obnovena konventní jurisdikce.

Protože od roku 1565 byl převor sv. Tomáše taktéž převorem konventu sv. Kateřiny, na žádost pražského arcibiskupa Antonína Bruse z Mohelnice a se souhlasem císaře Maxmiliána II., je možné započítat též domy na Novém Městě, které náležely svatokateřinskému konventu, neboť formálně dle práva se jednalo o jedinou „právníckou“ osobu. Konvent sv. Kateřiny vlastnil k roku 1611 23 domů, nad kterými

²¹² Dokládají to účetní knihy, tv. kniha příjmů a kniha výdajů. Srovnej pozn. 195 a 196.

²¹³ NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*, inv. č. 23, 73.

vykonával svatotomášský převor vrchnostenskou moc. Podobně jako u sv. Tomáše, také u sv. Kateřiny se počet domů v letech 1611–1615 nijak zásadně nezměnil, neboť vyjma let 1613–1614, kdy byl počet domů 24, zůstával na číslovce 23.

Další částí nemovitých majetků byly vsi, z kterých rovněž plynuly oběma konventům příjmy. Nesmíme však podléhat domněnì, že celé vesnice patřily jednomu či druhému konventu, jednalo se ve všech případech pouze o jednotlivé poplatníky (sedláky/osedlé dle pozdější terminologie podle Berní ruly z roku 1654). Byly to vsi Lužce (okres Beroun, Středočeský kraj),²¹⁴ Rochov (okres Litoměřice, Ústecký kraj),²¹⁵ jakási ves Koželuh (?),²¹⁶ kterou jsem nebyl schopen identifikovat, Statenice (okres Praha-západ, Středočeský kraj)²¹⁷ a vsi Všechlapy (okres Benešov, Středočeský kraj)²¹⁸ a Zdiby (okres Praha-východ, Středočeský kraj),²¹⁹ poslední dvě vesnice, respektive část jejich poddaných, podléhaly vrchnostensky konventu sv. Kateřiny. Je rovněž zajímavé, že počet poddaných v oněch vsích nebyl nijak veliký, tj. domnívám se, že konvent sv. Tomáše (sv. Kateřiny) v nich nebyl jedinou vrchností. U vsi Lužce se počet poddaných pohybuje okolo počtu 6–7, Rochova 2–3, Koželuh (?) 4–5, Statenic 2–3, Všechlap 7 a Zdib 1. Celkové a přesné počty uvedu dále v příslušné tabulce. Konvent sv. Tomáše pobíral také příjmy z domů ze zahrady sv. Kateřiny a vlastnil tzv. Pytlíkovskou zahradu, tedy konventní pozemek od roku 1306, kdy byl konventu darován svatojiřskou abatyší Kunhutou.

Kromě nemovitého majetku žil konvent sv. Tomáše z příjmů, které vytvářely movitý majetek. Byly to platby svobodného obyvatelstva, které nadalo konvent fundací, mohlo se jednat i o „stálý“ plat, ze které do konventního rozpočtu plynuly pravidelné dávky. Tyto příjmy byly zapsány v knihách příjmů pod kolonku *census camerarius*,²²⁰ nedomnívám se, že název znamenal, že konvent pobíral peníze z české dvorské komory (dvorská kaple u sv. Tomáše ovšem fungovala). Mezi další položky pak náležely dary, např. roku 1623 od Jáchyma Slavaty z Chlumu v hodnotě 500 tolarů, každoroční census

²¹⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 3.

²¹⁵ *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 2.

²¹⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 3.

²¹⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 3.

²¹⁸ *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 3.

²¹⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 4.

²²⁰ *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 4.

1500 tolarů, avšak nových po finanční reformě, vyplácený českou komorou na podporu konventu či zisky z prodeje konventního majetku různým osobám, např. roku 1623 Albrechtovi z Valdštejna za pozemky tzv. Pytlíkovské zahrady a sedmi domů, na jejichž místě začal být budován Valdštejnský palác.

Tabulka nemovitého majetku konventů sv. Tomáše a sv. Kateřiny za roky 1611–1615²²¹

Roky/typ majetku	Domy (sv. T.)	Domy (sv. K.)	Rochov	Lužce	Koželuh	Statenice	Všechlapy	Zdíby
1611	26	23	3	10	5	2	7	1
1612	24	23	2	7	4	2	7	1
1613	24	24	2	7	4	2	7	–
1614	24	24	2	6	4	3	7	–
1615	25	23	2	6	3	3	7	–

4.6. Výdaje konventu a „platební bilance“ v letech 1611–1615.

Celkové výdaje

Výdaje konventu představovaly nejčastěji platby za jídlo a ošacení řeholníků. Samozřejmě se v *Libri expensarum* objevují o platby za pohostinství významných řádových, církevních i světských osob, popř. poskytnutí péče a prostředků poutníkům a pocestným. Nemalé výdaje se vynakládaly rovněž na vzdělávání nejen členů konventu. Nejvíce peněz pohltil nákup knih potřebných pro řádové studium u sv. Tomáše, dle údajů vynaložil konvent sv. Tomáše za veškeré knihy nakoupené do tamní knihovny za období

²²¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 1–75.

1. 5. 1611–22. 7. 1618 celkem 1676 fl. a 15 k.²²² Jedná se o částku vyšší než např. příjmy konventu za celý rok 1611, 1613 a 1614.²²³

Tolik jen pro ilustraci, jak augustiniánům záleželo na výuce a jaký statut měla konventní knihovna a její správce. Ovšem v absolutních číslech se nejvíce prostředků vynaložilo, jak jsem již uvedl, na potravu bratrů – chléb, maso (!), ryby, zeleninu, olej, ten se používal především při liturgii. Dále velmi významnou položkou na výdajích byly svíce, které umožňovaly dodržovat breviář i mimo denní světlo a jejich úloha taktéž sloužila hlavně k liturgickým účelům. Proplácely se též studijní cesty formou jakýchsi stipendií a byli podporováni i nadaní studenti, z nichž část poté do řádu vstoupila.

Jestliže se podíváme na souhrnný poměr příjmů a výdajů a pokusíme se tak stanovit platební bilanci (termín z makroekonomie, zde používám pouze formou parafráze) na příkladu za roky 1611–1615, zjistíme, že pouze první dva roky, tj. 1611 a 1612, byl konvent v mírném přebytku, následně pro zbývající tři roky byla platební bilance/saldo záporná. Na konkrétních číslech je situace pro jednotlivé roky zachycena takto (na další straně):

²²² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 139, sig. IIc 4: *Liber expensarum* 1611–1637, fol. 96^v.

²²³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 139, sig. IIc 4: *Liber expensarum* 1611–1637, 1611 fol. 2^r–10^v, 1613 fol. 22^r–32^v, 1614 fol. 33^r–45^r.

<u>Poměr platební bilance konventu sv. Tomáše (sv. Kateřiny) za roky 1611–1615²²⁴</u>		
1611	Příjmy/výdaje:	1356 fl. 9 k./1102 fl. 55k.
1612	Příjmy/výdaje:	2387 fl. 34 k./1347 fl. 21 k.
1613	Příjmy/výdaje:	1430 fl. 40 k./1490 fl. 51 k.
1614	Příjmy/výdaje:	1241 fl. 18 k./2051 fl. 41 k.
1615	Příjmy/výdaje:	3337 fl. 16 k./3368 fl. 50 k.

Ačkoli není saldo pro rok 1613 a 1615 nijak vysoké, přesto skončil konvent ve schodku a musel ztráty vyrovnávat z rezerv minulých let, popř. jej řešit prodejem majetků či půjčkami. Před rokem 1618 nebyla finanční situace sv. Tomáše nijak špatná, stav se změnil za vypuknutí stavovského povstání, kdy musel konvent sv. Tomáše, respektive vikář konventu Adeodatus Vischer spolu se dvěma bratry, ti jediní zůstali v konventu, z povinnosti a za špatných podmínek půjčovat stavovskému direktoriu a později české komoře krále Fridricha I. Falckého, než byl celý konvent i se vším majetkem zabrán.

Tento stav se projevil v knihách výdajů prodejem konventních domů a pozemků v okolí kláštera (např. Pytlíkovská zahrada). Také mincovní reforma finančního konsorcia Lichtenštejn-Valdštejn-Baševi znehodnotila platidla, což mělo i pro augustiniány taktéž negativní dopady, protože v této minci dostávali platby z české dvorské komory, přijímali v ní peníze za duchovní služby (nejvíce pohřby – *funeralia*, fundace a zbožné odkazy). I prodej nemovitostí, Albrechtu z Valdštejna aj. byl prováděn v této měně. Navíc byl konvent zatížen půjčkami císaři Ferdinandu II. na vedení třicetileté války. Pro úplnost dodám, že dluh byl korunou částečně vyrovnán až roku 1756, kdy Marie Terezie darovala sv. Tomáši statek Stránka na podporu českých řádových domů.

²²⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 130, sig. IIb 26: *Introitus pecuniarius 1611–1637*, str. 1–75. Inv. č. 139, sig. IIc 4: *Liber expensarum 1611–1637*, fol. 2^r–58^r.

Objemnost pramenů pro hospodářské věci konventu sv. Tomáše (sv. Kateřiny) by si jistě vyžadovala mnohem delší a zevrubnější rozbor než těchto pár stránek a zdůrazněných faktů, ale to by znamenalo věnovat finančním záležitostem alespoň celou kapitolu nebo dokonce celou práci, kterou by si též sv. Tomáš zasloužil. Ukončím proto podkapitolu o hospodářství pražského konventu alespoň tím, že uvedu výdaje obou konventů v celém časovém rozsahu práce:

Seznam výdajů podle ročních účtů konventů sv. Tomáše a sv. Kateřiny
v letech 1611–1650²²⁵

<u>Roky:</u>	<u>Výdaje:</u>
1611.....	1102 fl. 52 k.
1612.....	1347 fl. 21 k.
1613.....	1490 fl. 51 k.
1614.....	2051 fl. 41 k.
1615.....	3368 fl. 50 k.
1616.....	2291 fl. 31 k.
1617.....	3297 fl. 49 k.
1618.....	1236 fl. 1 k.
1619.....	nejsou záznamy
1620.....	nejsou záznamy
1621.....	1929 fl. 10 k.
1622.....	1527 fl. 7 k.
1623.....	část sumy: 122 fl. 34 k.
1624.....	účty vedeny separátně
1625.....	účty vedeny separátně
1626.....	účty vedeny separátně
1627.....	účty vedeny separátně
1628.....	účty vedeny separátně
1629.....	1015 fl. 37 k.
1630.....	2938 fl. 47 k.

²²⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 139, sig. Ilc 4: *Liber expensarum 1611–1637*. Inv. č. 142, sig. Ilc 7, fol. 2^r–203^v. *Liber expensarum 1637–1653*, fol. 2^r–167^r.

1631.....	1920 fl.
1632.....	3645 fl. 58 k.
1633.....	4591 fl. 29 k.
1634.....	1995 fl. 36 k.
1635.....	2561 fl. 6 k.
1636.....	1868 fl. 2 k.
1637.....	3071 fl. 20 k.
1638.....	4798 fl. 26 k.
1639.....	2618 fl. 40 k.
1640.....	195 fl. 56 k.
1641.....	3105 fl. 49 k.
1642.....	3143 fl. 46 k.
1643.....	2487 fl. 34 k.
1644.....	4026 fl. 51 k.
1644–1647.....	9629 fl. 15 k.
1647.....	4111 fl. 56 k.
1648.....	3279 fl. 17 k.
1649.....	3208 fl. 33 k.
1650.....	4214 fl. 13 k.

5. Správní vývoj české provincie v letech 1604–1650

5.1. Správa provincie. Provinciální převoři, vedení provincie a kapituly konané v letech 1604–1650

5.1.1. Typy kapitul a ideální průběh zasedání

Ve čtvrté kapitole, která se věnuje dějinám a správě konventu sv. Tomáše v první polovině 17. století, je uveden seznam kapitul, kde se volil český provinciál. Protože se většina zasedání kapitul odehrála v jeho prostorách, je tím prokazatelně doložen fakt, že pokud to okolnosti dovolovaly, platil sv. Tomáš jako místo konání provinciálních kapitul v rámci svého postavení sídla provinciála. Odhlédněme nyní od nazírání kapituly jako na prostředku volby provinciála a pokusme se stanovit význam kapituly ve správě augustiniánské provincie. Nejdříve načrtnu svolávání, průběh a ukončení kapituly, její význam pro provincii i jednotlivé konventy, jaké věci se nejvíce probíraly na zasedáních, popř. určit poměr mezi konventy provincie, jejím vedením a celořadovými představenými. Teprve poté vyjmenuji jednotlivé kapituly v chronologickém pořadí a nastíním tak skutečnou správu české (česko-rakouské) augustiniánské provincie.

Kapitula byla svolávána, alespoň tento poznatek platí pro zhruba prvních 50 let existence české provincie, dvěma způsoby. Řádné oznámení se dělo pomocí úředního listu provinciála jednotlivým převorům konventů, kde se stanovovalo předběžné datum konání kapituly a záležitosti, které se měly na kapitule probrat. V pramenech je toto pozvání označováno jako „*Intimatio Capituli Provincialis*“.²²⁶ Jestliže se neobjevil důvod, který by znemožnil příchod převorů do Prahy, bylo v určený den dáno pomocí zvonů z chrámu sv. Tomáše znamení, aby se ctihodní otcové sešli v kapli sv. Barbory,²²⁷ kde kapituly u sv. Tomáše probíhaly, a zasedání mohlo začít. Nejdříve byl vybrán tzv. předseda kapituly (*praesidens capituli*),²²⁸ který zasedání řídil a zodpovídal za akta a

²²⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 98^r.

²²⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, např. fol. 98^r.

²²⁸ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, např. fol. 1^r. Uveden Felix Milensius jako předsedající první české provinciální kapituly.

rozhodnutí (volby provinciála, definitorů, vizitátorů a personální změny v priorátech konventů, jejich členů apod.).

Předsedova role byla pro vedení kapituly zásadní, neboť o jejím průběhu podával hlášení generálnímu převorovi a za jeho podobu (myšleno hlášení) též generálovi zodpovídal. Rovněž záznam o průběhu kapituly se zapisoval do tzv. Knihy provincie (obsahuje nejdůležitější informace o řízení provincie v letech 1604–1680 i se jmény provinciálů).²²⁹ Záleželo na dotyčné osobě, která zápis prováděla, nakolik zachytila skutečné zasedání kapituly a pořídila o ní do tzv. Knihy provincie zápis. Předsedou kapituly býval často generální vikář jmenovaný generálním převorem pro konkrétní kapitolu, dále některý z významných a zasloužilých starších převorů jednoho z konventů či bývalý provinciál, avšak ne ten, který právě skládal úřad, tj. byl jím otec, jenž vykonával funkci provinciálního převora minimálně jedno období před současným provinciálem.

Jak probíhalo vlastní zasedání? Zde musím opět rozdělit kapitolu podle úlohy, která jí byla přisouzena. Jiný průběh měla kapitula z roku 1604, kterou se česká provincie zakládala. Kromě této první zakládající kapituly, její průběh a výsledky jsou popsány ve třetí kapitole o vzniku provincie, lze definovat ještě další tři typy kapitul. Lišily se podle místa a času svého konání.

Prvním byla řádná provinciální kapitula, která měla být provinciálem pomocí již uvedeného *Intimatia* svolána a účast pro ostatní převory byla povinná. Ta se měla konat v ideálním případě jednou za tři roky a dosavadní provinciál požádal předsedu a převory o složení svého úřadu. Odstupující provinciál získal pak titul, pouze formální bez jakýchkoli výsad a pravomocí, *Provincialis absolutus*.²³⁰ Podobně složili své úřady definitori a vizitátoři, o jejichž počtu a volbě se zmíním až při popisu jednotlivých kapitul. Poté předseda vyzval bratry převory, aby zvolili nového provinciála. Ačkoli nechci zpochybňovat hlasovací práva jednotlivých převorů a vůbec volbu provinciála, bylo v drtivé většině případů o budoucím provinciálním převorovi rozhodnuto dopředu před samotným hlasováním a tak byla vlastní volba pouze formálním legitimním potvrzením. Tomuto předpokladu, v aktech ze zasedání kapituly pochopitelně informace tohoto typu

²²⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r–220^v.

²³⁰ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, např. fol. 82^r. V případě odstupujícího provinciálního převora Nicolaue Spennazzata a Sancto Angelo.

chybí, by nasvědčovala častá fráze, že nový provinciál byl otci převory jednohlasně zvolen, což je samo o sobě vždy podezřelé.

Dále členové kapituly zvolili zbytek vedení provincie, ony čtyři definitory, kteří rovněž byly hierarchicky seřazeni podle stupňů, tj. největší podíl na řízení provincie měl *diffinitor primus*,²³¹ jakýsi zástupce řádného provinciála (nejedná se o provinciálního vikáře, ten byl jmenován, popř. i volen, jestliže byla pozice řádného provinciála neobsazena). Poté dle pořadí následovali *diffinitor secundus*, *tertius* a poslední *quartus*.²³² Také se volili vizitátoři, většinou dva, kteří také byli označováni dle svého pořadí jako *visitor primus* a *visitor secundus*.²³³ Právo vizitací měl také provinciální převor, jemuž se jak oni dva jmenovaní vizitátoři, tak převoři konventů zodpovídali.

Posledním bodem programu řádné kapituly bylo jmenování, respektive potvrzení, převorů v úřadu pro jednotlivé konventy. Opět zde měl hlavní slovo provinciál, definitoři, předseda kapituly a generální vikář, pokud kapitule sám nepředsedal, poslaný generálem řádu na její zasedání. Také se na kapitule řešily personální změny u konventů, kdy jeden převor byl nahrazen (vyměněn) jiným či posláním člena konventu na studia např. do Prahy, Říma či přearžení řeholníka z jednoho konventu do druhého. Tyto věci také schvalovala kapitula, ačkoli v době mimo zasedání měl každý převor konventu právo povolit dle řádových i provinciálních předpisů, ty si mohla každá provincie z části uzpůsobit, pokud se nepřičily řeholi a tzv. Konstitucím řádu (z konce 13. století), opustit řeholníkovi konvent, pokud to situace vyžadovala. Jestliže se jednalo pouze o jednodenní opuštění konventu, musel se dotyčný navrátit do tzv. *hora salutationis Angelicae* neboli v době před kompletářem.²³⁴ V praxi to znamenalo navrátit se do konventu těsně po západu slunce okolo nešpor. Pokud cesta trvala déle, měl povinnost se dotyčný po svém příchodu okamžitě přihlásit nadřízenému, tedy převorovi konventu, do něhož přišel.

Druhým typem kapituly byla tzv. kapitula intermediální, která se obvykle konala po dvou letech od kapituly řádné. Ta se zpravidla pořádala zhruba rok před řádnou kapitulou a kromě potvrzení provinciála a ostatních představených provincie se na ni též stanovovalo předběžné datum řádné kapituly a připravovala se volba budoucího vedení provincie. Třetím typem kapitul, a bylo jich značné množství, byly kapituly tzv.

²³¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r–8^v.

²³² *Tamtéž*,

²³³ *Tamtéž*,

²³⁴ Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

příležitostné. Samo označení jsem stanovil kvůli podstatě kapituly. Tyto se svolávaly z různých důvodů, nejčastěji při řešení situace, kdy zemřel provinciál, nebo rezignoval na svůj úřad a bylo nutné najít náhradu. Svolávaly se ovšem i pro jiné personální záležitosti konventů.

Z celkového počtu kapitul jich bylo více než těch řádných. U jednotlivých konventů se také pořádaly kapituly, ty se nazývaly tzv. soukromé, *capitulum privatum*. Vedl je převor daného konventu a určovalo se na nich obsazení funkcí, např. podpřevora, novicmistra, prokurátora konventu apod. V případě neshody se kauza řešila odvoláním k provinciálovi či definitorovi a věc se řešila na provinciální kapitule. Z ní se dalo odvolat buď ke generálnímu vikáři či generálovi řádu, záležitost se též dala vyřešit na generální kapitule.

5.1.2. Provinciální kapituly konané v letech 1604–1650

O první kapitule konané od 8. prosince 1604 v Praze u sv. Tomáše jsem už hovořil na mnoha místech. Pouze připomenu, že kromě ustanovení nové provincie, přijetí provinciálních statut, stanovení každoročních poplatků provinciálovi a generálnímu převorovi, popíši na jiném místě, se též zvolil nový provinciál a vedení provincie. Provinciálem (nejdříve vikářem) byl zvolen a potvrzen pražský převor Jan Křtitel (Baptista) Svitavský z Bochova, definitory dle pořadí se stali Gabriel Carybdius, převor Pšovky, Caspar Mallesius z Brna, převor Pivoně, Hippolitus Scultetus, převor konventu v Ročově a Caspar Saltor z Mnichova, podpřevor sv. Tomáše v Praze. Kapitule předsedal již mnohokrát zmiňovaný generální převor Felix Milensius.²³⁵

Následující kapitula se konala u sv. Tomáše mezi lety 1605–1608. Dochoval se o ní zápis, ovšem není datován a taktéž chybí vlastnoruční podpisy představených provincie. Snad se mohlo jednat o tzv. kapitolu intermediární, která proběhla před řádnou kapitulou konanou roku 1608, o které také dokonce chybí v tzv. Knize provincie zápis. Na této „mezidobé“ kapitule byl potvrzen v úřadu provinciál Jan Svitavský, definitory byli zvoleni Albert Körnicher z Pšovky, Adeodatus ze Seemannshausenu, Caspar Saltor z Mnichova, již úřad předtím zastával a Nicolaus ze Seemannshausenu. Vizitátory se stali Gabriel Carybdius a Mistr Vincentius. Dokonce byl ustanoven též třetí vizitátor

²³⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 1^r–8^v.

(*scrutator*) Albert KörnicHER, který již vykonával funkci prvního definitora.²³⁶ Hromadění úřadů nebylo v této době kvůli personální krizi v konventech nic neobvyklého, sekretářem provinciála se stal taktéž druhý definitor Adeodatus ze Seemannshausenu. Kapitula řešila vyslání zástupců na generální kapitulu, způsob proplacení jejich cesty a udělení důtky převorovi v Ročově Michaelovi Malesiovi pro jeho špatné mravy. Celé zasedání trvalo tři dny, než se vše potřebné vyřídilo. Varovným znamením pro následnou dobu byla absence moravských převorů z Brna a Jevíčka, kteří odmítli přijít na zasedání kapituly.

Poté se dle zápisů konala kapitula až 8. února 1614, opět v kapli sv. Barbory v pražském konventu, ačkoli můžeme v době provincialátu Gabriela Carybdia konání kapituly předpokládat. Na kapitule z roku 1614 byl zvolen provinciálem opět Jan Křtitel Svitavský z Bochova, provedl se zápis z vizitací českých a rakouských konventů a také se zvolilo nové vedení provincie.²³⁷ Definitory byli po volbě potvrzeni Albert KörnicHER z Pšovky, Adeodatus, podpřevor u sv. Tomáše, Caspar z Mnichova a Nicolaus ze Seemannshausenu. Úřad vizitátorů vykonávali Silvestr Stigler, vídeňský převor a Ambrosius z Vídně.

Roku 1621 se konala další kapitula, zřejmě v Praze u sv. Tomáše, které předsedal Nicolaus Crusenius a Brabantia, jenž byl jmenován generálním vikářem pro českou provincii. Následně na řádné kapitule u sv. Tomáše v Praze, započaté 1. května 1623, byl generální vikář Nicolaus Crusenius jednohlasně zvolen provinciálním převorem, Albert KörnicHER opět zastával úřad prvního definitora, otec Adeodatus druhého, Caspar Salter třetího a Nicolaus Höfmayer čtvrtého definitora.²³⁸ Vizitátory se stali otec Silvestr Stigler a Silvestr Kuna z Badenu. Další kapituly se konaly taktéž u sv. Tomáše v Praze roku 1624 (9. 5. a 13. 10.).²³⁹

V provinciálních aktech není přesně specifikováno, jaké důvody vedly tehdejšího současného provinciála Nicolause Crusenie k podání rezignace na svůj úřad. Pouze se uvádí, že po zralé úvaze a vlastním rozhodnutí svobodně a bez donucení rezignoval na

²³⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 16^r–18^v.

²³⁷ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 19^r–20^v.

²³⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 21^r–22^r.

²³⁹ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 23^v.

provinciální úřad.²⁴⁰ Učinil tak 28. 4. 1626 a byl prozatimně nahrazen provinciálním vikářem Angelikem de Taparellis, generálním vikářem, který nejpozději od počátku roku 1624 dohlížel na českou provincii jako generální vikář, je ostatně zachovaný jeho list provinciálovi Cruseniovi z 6. února 1624 ohledně tlumočení příkazu generála řádu, jenž byl se situací v české provincii obeznámen. Že Crusenius musel podat rezignaci, je vcelku možné vyvozovat z rozkazu generálního převora Hieronyma de Ghetis z 8. 3. 1626, kterým přikázal jmenovat Angelica de Taparellis vikářem provincie a výslovně zakázal svolávat kapitolu kvůli volbě nového generálního převora.²⁴¹

15. července roku 1627 se konala u sv. Tomáše kapitula, která výše zmiňované události potvrdila. Na ní byl snad ustanoven Angelicus de Taparellis provinciálním převorem, Kreybich takto usuzuje, ačkoli je v zápise podepsán stále jako generální vikář, definity byli jmenováni Jan Křtitel Svitavský, Gabriel Carybdius z Pšovky, Felix Gladich a Silvestr Kuna. Za vizitátory byli vybráni Caspar Premb, budoucí provinciál a Mathaeus Vorster. Kapitulě předsedal Albert Körnicher.²⁴² Nejsem schopen přesně doložit, zdali byl Angelicus de Taparellis již roku 1627 na kapitule v Praze či o rok později na kapitule konané na začátku května taktéž u sv. Tomáše zvolen řádným provinciálním převorem.

V úvahu připadají obě možnosti, neboť roku 1628 byl vystřídán de Taparellis v úřadu generálního převora Felixem Milensiem. Ten květnové kapitule v roce 1628 předsedal, bylo zvoleno nové vedení provincie včetně jednotlivých převorů daných konventů. Vikářem či převorem provincie se nejspíše stal Angelicus de Taparellis, definity pak Jan Křtitel Svitavský, převor sv. Tomáše, potvrzen byl rovněž Felix Gladich, převor v rakouském Badenu, Babtista Mavelonitius, tzv. *diffinitor in defectu* a zároveň vídeňský převor, Silvestr Kuna, převor v Ročově a Albert Körnicher, převor v Pšovce a čtvrtý řádný definitor. Vizitátorem se stal Simplicianus Blasius.²⁴³

²⁴⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 27^r.

²⁴¹ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 27^v–28^r.

²⁴² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 30^r–31^v.

²⁴³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 32^v–33^v.

O čem však již není pochyb, je skutečnost, že Angelicus de Taparellis byl potvrzen v úřadu řádného provinciála 19. 10. 1629 na provinciální kapitule ve Vídni.²⁴⁴ Z té také máme další soupis řeholníků v jednotlivých konventech a nové vedení provincie, které ve větší části případů zůstalo beze změn. Provinciálem je v zápisu Angelicus de Taparellis, definity zůstali Jan Křtitel Svitavský, Albert KörnicHER a Silvestr Kuna, na místo druhého definitora se dostal Nicolaus Perchtold. Funkce vizitátorů obsadili Caspar Premb a Silvestr Stigler. Pro svoji domněnku, že se první volba a potvrzení Angelica de Taparellis udály nejpозději na kapitule u sv. Tomáše v květnu 1628, pokud vyloučíme rok 1627, je konfirmace volby papežem Urbanem VIII. z 7. 5. 1629, tedy před jeho znovuzvolením na vídeňské kapitule 19. 10.

Další změny ve vedení provincie se udály roku 1631, kdy byl Caspar Premb 8. 5. jmenován vikářem české provincie, neboť Angelicus de Taparellis byl nucen roku 1630, kdy se účastnil generální kapituly v Římě, rezignovat na svůj post.²⁴⁵ Opět chybí reálný důvod, pokud se nespokojíme s tvrzením, že tak učinil na prosby otců augustiniánů v české provincii, které se mu do Říma donesly. Další kapitula se asi odehrála v Praze u sv. Tomáše, ale přímý doklad jsem nenašel, a na ní byl zvolen provinciálem Caspar Premb. Jeho zdravotní stav se ovšem po necelých dvou letech rapidně zhoršil, tudíž v druhé polovině roku 1633 odstoupil z úřadu provinciála a 29. 10. 1633 umírá.²⁴⁶ Vedením provincie byl pověřen Jan Křtitel Svitavský a to nařízením generála řádu z 10. 12. 1633 jako její vikář. O rok později se sešla řádná kapitula 6. prosince 1634 u sv. Tomáše, kde byl Jan Svitavský zvolen a potvrzen řádným českým provinciálem.²⁴⁷ Jedná se v případě dějin provincie o zlom, neboť Svitavský byl první provinciál, který zastával úřad ve třech etapách, byť ne po sobě. Byl zapsán počet členů řádu v jednotlivých konventech a zvoleno nové vedení. Definity (dle pořadí) se stali Nicolaus Perchtold, opět Albert KörnicHER, Urbanus ab Hayden a Adam Menzelius. Na místa vizitátorů byli jmenováni Henricus Schöller, který se zasloužil o obnovu domažlického konventu, a Jan a Sancto Facundo.

²⁴⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 42^v–46^v.

²⁴⁵ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 47^r.

²⁴⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 54^v–55^r.

²⁴⁷ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 57^r–60^r.

Jan Křtitel Svitavský byl potvrzen jako provinciál roku 1636 na kapitule u sv. Tomáše,²⁴⁸ kde od roku 1622 vedl nepřetržitě úřad převora, ale podobně jako Premb se jeho zdraví zhoršilo, tudíž roku 1637 rezignoval a byl nahrazen Angelikem de Taparellis, který vykonával od 16. 1. 1637 funkci rektora provincie.²⁴⁹ Titul *rector provinciae* není synonymum pro vikáře provincie, ale spíše pro jakéhosi zástupce. Svitavský byl v druhé polovině třicátých let pro tehdejší současnou generaci augustiniánů zajisté velkou autoritou. Proto se domnívám, že de Taparellis obdržel titul rektora provincie a původní titul byl ponechán pro zásluhy Svitavskému.

Až na provinciální kapitule konané 1. května 1638 v České Lípě byl Angelicus de Taparellis zvolen a potvrzen novým provinciálním převorem.²⁵⁰ Z této kapituly máme také soupis osazenstev konventů a bylo zvoleno nové vedení provincie. De Taparellis vystřídal Svitavského nejen ve funkci provinciála, ale vedl též pražský konvent u sv. Tomáše v letech 1637–1640.²⁵¹ Na místa definatorů byli zvoleni ve větší míře osoby, které již známe a to Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo, převor v Pivoni, Franciscus Tridentinus, Aplhonsus Beltramus a Maximus Donadinus jako čtvrtý definitor. Kapitule předsedal Albert Körnicher, naposledy, neboť roku 1639 umírá, a vizitátory byli ustanoveni Henricus Schöller a Jan a Sancto Facundo. Akta kapituly a volbu provinciála potvrdil i císař Ferdinand III. a o rok později 14. 3. generál řádu Hippolitus Monti de Finale.²⁵²

12. 10. 1640 se konala tzv. příležitostná kapitula u sv. Tomáše, které předsedal brněnský převor, moravské konventy byly již v této době na českých řádových domech nezávislé a další rok byla svolána řádná kapitula rovněž v kapli sv. Barbory pražského konventu. Stalo se tak dne 25. 5. 1641, provinciálem se po volbě stal Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo, definitory pražský převor Adeodatus Drahodemsky, Nicolaus Kolbius, Maximus Donadimus a Alphonsus Beltramus. Vizitátory byli Henricus

²⁴⁸ Doklad o volbě a potvrzení Jana Svitavského na kapitule u sv. Tomáše se nachází na fol. 60^r–60^v.

²⁴⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 61^r–61^v.

²⁵⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 62^v–65^r.

²⁵¹ *kreybich*.

²⁵² *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 67^v.

Schöller a první defínitor Adeodatus Drahodemsky.²⁵³ Také z této kapituly máme zachovaný záznam se soupisy řeholníků v konventech. I zápisy z kapitul z let 1644 a 1647 je obsahují. Obdobně jako u jiných kapitul bylo zvolené vedení provincie potvrzeno generálním převorem v listu z 6. 8. 1641.

Následující kapituly konané do roku 1650, všechny byly až na tři případy řádné, se odehrály v letech 1644, 1645, 1646, 1647, 1649 a 1650. Z nich kapitolu z let 1645 lze označit za tzv. příležitostnou a kapituly 1646 a 1649 za tzv. intermediální. Začnu první z roku 1644, která se konala 9. 7. v pivoňském konventu.²⁵⁴ Na té byl zvolen další provinciál Jeremias Heishammer. Úřad defínitorů po svém zvolení vykonávali Simplicianus Hutter, budoucí pražský převor v letech 1647–1650, Valentinus Lisner, Damianus Finck a Columbanus Weis. Sebaldus Wendelinus a Fulgentius Kawka získali místa vizitátorů. 7. října 1644 přijal oficiálně Jeremias Heishammer úřad provinciála a 15. 10. jej generál řádu včetně kapitulních akt ve funkci potvrdil.²⁵⁵ Na kapitule u sv. Tomáše 6. 3. 1645 došlo k potvrzení stávajících převorů jednotlivých konventů v provincii, což vzhledem k početnosti řeholníků není překvapivé (řadu konventů obývali dva, max. tři bratři) a máme po dlouhé době k dispozici seznam každoročních poplatků odváděných českými konventy generálnímu převorovi do Říma i do pokladny českého provinciála.²⁵⁶ Kapitula intermediální z 3. 9. 1646 pak projednávala téže finanční záležitosti jako kapitula předcházející. Místem jednání byla znovu kaple sv. Barbory u sv. Tomáše v Praze.

Zasedání řádné kapituly z 10. 5. 1647 se uskutečnilo také u sv. Tomáše, zvolen byl provinciálním převorem dosavadní první defínitor a pražský převor Adeodatus Drahodemsky. Kapitule předsedal Simplicianus Hutter, defínitory se stali Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo, Maximus Donadimus, Jan Babtista Barnefeld a Dionysius Lupus. Úřady vizitátorů obsadili znovu Fulgentius Kawka a Thomas Leo z Ročova.²⁵⁷ I z této kapituly pochází záznam o početním stavu konventů v provincii. Díky prohloubení

²⁵³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 70^v–74^r.

²⁵⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 79^v–82^r.

²⁵⁵ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 82^v.

²⁵⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 85^r–87^r.

²⁵⁷ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 92^r–94^r.

správy v celém řádu byla i tato kapitula, a všechny volby a jmenování uskutečněné v jejím průběhu, potvrzena listem generála řádu ze dne 11. 6. 1647.²⁵⁸

Dne 10. března 1649 se konala za vedení dosavadního provinciála Adeodata Drahodemského tzv. intermediární kapitula u sv. Tomáše v Praze.²⁵⁹ Vyjma úmyslu svolat na příští rok řádnou kapitolu se na zasedání řešily hospodářské problémy a otázky českých konventů a jak je vyřešit. Vzhledem ke skončení třicetileté války jsou jednání o těchto věcech předpokladatelné. Poslední kapitula, které se budu věnovat, se odehrála 10. 5. 1650 u sv. Tomáše v Praze.²⁶⁰ Jako u minulé řádné kapituly se zvolilo a jmenovalo nové vedení, jak popisují v třetí podkapitole, díky malému počtu řeholníků v české provincii se na vedoucích pozicích nejen provincie, ale i jednotlivých konventů objevovali identičtí lidé. Provinciálním převorem byl ustanoven podruhé Nicolaus Spernazzatus a Sancto Angelo, místa definitorů obsadili Jeremias Heishammer, bývalý provinciál, Valentinus Lisner, Thomas Leo z Ročova a Sebaldus Wendelinus. Vizitátorem s mnohaletou praxí se stal Fulgentius Kawka a také Simplicianus Hutter, bývalý převor sv. Tomáše.

5.2. Finanční správa provincie

Určit přesné ekonomické vztahy a záležitosti provincie v prvním půlstoletí jejího vývoje je téměř nemožné a to z důvodu absence pramenů, které by mohly tyto vztahy doložit. Větší administrativní dohled nad hospodářskými věcmi celé provincie se objevuje až od počátku 18. století, kdy se vedly tzv. *Computus conventuum* pro všechny konventy celé provincie²⁶¹ či *Liber computuum omnium confraternitatum*, v nichž se zaznamenávaly účetní záležitosti bratrstev jednotlivých konventů.²⁶² I přes tuto překážku jsem našel doklad o finančních transakcích mezi konkrétními konventy a provinciálem.

²⁵⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 94^v.

²⁵⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 97^r–98^r.

²⁶⁰ *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 100^r–103^r.

²⁶¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, např. inv. č. 99, sig. IIa 35, *Computus conventuum 1716–1725*, nejstarší tzv. počet pro finance provincie.

²⁶² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 105, sig. IIb 5, *Liber computuum omnium confraternitatum 1757–1763*.

Také provincie, alespoň ta česká, u jiných jsem se těmito záležitostmi nezabýval, přispívala k finančnímu chodu celého řádu, jak dokládají provinciální účty. Pro dobu 17. století je těžké oddělit a přesně určit správu provincie od jednotlivých konventů.

Čím více jsem se zabýval provinciální správou, docházel jsem k názoru, že v počátcích české provinciální správy právě tato správa české (česko-rakouské) provincie byla vytvářena jednotlivými konventy, z nichž na prvním místě stál nejbohatší, dle počtu osob největší a politicky nejvlivnější konvent sv. Tomáše v Praze, jehož vliv a postavení v české provincii byly znásobeny správou svatokateřinského konventu a jeho blízkostí k českým zemským úřadům a elitám tehdejší české společnosti. Až s postupem doby se vytvářel v druhé polovině 17. století vlastní správní model, který byl založen na skutečné správě provinciála a vedení provincie, jenž měl rozsáhlé pravomoci nad jednotlivými konventy, určoval a kontroloval jejich hospodaření a ve třístupňové řádové správě představoval úřad provinciála i s dalšími úředníky provincie druhý stupeň augustiniánské administrativy. Z tohoto důvodu, a je tato skutečnost dobře patrná na obsazování funkcí ve vedení provincie převory jednotlivých českých konventů, tak provincie byla v prvních 100 letech svého vývoje tvořena řádovými domy, které v ní byly zastoupeny a teprve po roce 1700 se plně dotvořila provinciální správa a byl ukončen vývoj druhého stupně správy řádu augustiniánů eremitů na českém území.

Nyní uvedu dva doklady o finančních vztazích v české provincii, konkrétně z let 1604 a 1645.²⁶³ Nikde jinde jsem celkový soupis účetních operací pro celou provincii v letech 1604–1650 nenašel, ačkoli nemohu úplně s jistotou tvrdit, že neexistuje. Pro vyvrácení námítky, že by šlo sestavit hospodaření provincie z účtů jednotlivých konventů a tak rekonstruovat ekonomickou stránku provincie, mohu argumentovat, že u některých konventů jako např. v České Lípě, Domažlicích či v Bělé pod Bezdězem v podstatě chybí prameny ekonomické povahy pro první polovinu 17. století a u těch, kde je jich dostatek, např. sv. Tomáš v Praze, se písemnosti týkají hospodářských záležitostí konventu a nikoli provincie jako celku.

Níže uvedené příklady hospodaření provincie, jedná se však o příjmy z konventů určené jednak provinciálovi, jednak generálovi řádu z let 1604 a 1645 (soupis z roku 1604 vede platby odděleně, ten z roku 1645 zahrnuje společně dávky provinciálovi i generálovi řádu), kdy byla správa provincie díky vnějším vlivům v lepším stavu než ve třicátých

²⁶³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 6^r–6^v, 86^v.

letech, a mají především ilustrativní charakter a nelze z nich proto činit dalekosáhlejší závěry o hospodářském fungování české provincie. Ty by šly stanovit na základě velkého a tím i náročného výzkumu účtů provincie doložených od druhého desetiletí 18. století.

Seznam každoročních plateb konventů české provincie provinciálnímu
převorovi v roce 1604²⁶⁴

konvent sv. Tomáše v Praze.....	bez plateb (sídlo provinciála), jinak dávka 10 fl.
konvent sv. Kateřiny v Praze.....	1 fl.
konvent Zvěstování Panny Marie v Pivoni.....	4 fl.
konvent sv. Vavřince v Pšovce (Mělník).....	6 fl.
konvent bl. Panny Marie v Ročově.....	4 fl.
konvent sv. Tomáše v Brně.....	12 fl.
konvent Nanebevzetí Panny Marie v Jevíčku.....	1 fl.
konvent ve Vídni.....	12 fl.
konvent v Badenu.....	4 fl.
Celkem.....	54 fl.

Seznam každoročních plateb konventů české provincie generálního
převorovi v roce 1604²⁶⁵

konvent sv. Tomáše v Praze.....	1 fl.
konvent sv. Kateřiny v Praze.....	1 fl.
konvent Zvěstování Panny Marie v Pivoni.....	2 fl.
konvent sv. Vavřince v Pšovce (Mělník).....	3 fl.
konvent bl. Panny Marie v Ročově.....	2 fl.
konvent sv. Tomáše v Brně.....	6 fl.
konvent Nanebevzetí Panny Marie v Jevíčku.....	1 fl.
konvent ve Vídni.....	6 fl.
konvent v Badenu.....	2 fl.
Celkem.....	24 fl.

²⁶⁴ *Tamtéž*, fol. 6^r.

²⁶⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 6^v.

Seznam každoročních plateb konventů české provincie provinciálnímu i
generálnímu převorovi roce 1645²⁶⁶

konvent sv. Tomáše a sv. Kateřiny.....	18 fl.
konvent Zvěstování Panny Marie v Pivoni.....	24 fl.
konvent Všech svatých v České Lípě.....	12 fl.
konvent sv. Václava v Bělé pod Bezdězem.....	12 fl.
konvent bl. Panny Marie v Ročově.....	10 fl.
konvent sv. Vavřince v Pšovce (Mělník).....	6 fl.
konvent Nanebevzetí Panny Marie v Domažlicích.....	8 fl.
Celkem.....	90 fl.

5.3. Personální obsazení konventů v české provincii mezi lety 1604–1647

Podobně jako u konventu sv. Tomáše a řeholníků, kteří v něm žili, tak i u ostatních českých (pro určitou dobu také rakouských) řádových domů lze rekonstruovat osazenstvo každého uvedeného konventu. Vycházím ze stejných pramenů jako pro svatotomášský konvent, jen v tomto případě se zajímám o vizitačním zprávy/hlášení ohledně členů konventu pro každý řádový dům. Při bádání jsem odhalil některé zákonitosti, které se při psaní zápisů objevují. Na příkladu počtu augustiniánů, mám na mysli všechny kategorie nikoli jen otce, popř. bratry/kleriky, lze úspěšně demonstrovat některé obecné aspekty období třicetileté války. Nejdříve pro úplnost znovu uvedu, pro jaké roky jsou data k dispozici a následně, jakých konventů se týkají.

Zpráv je celkem osm a jestliže by se srovnaly s těmi u sv. Tomáše, stanoví se tím i roky pořízení. Ovšem počet členů u sv. Tomáše byl v podstatě konstantní, tj. lze v něm vysledovat nejmenší fluktuaci řeholníků. U zbytku konventů provincie jsou počty daleko zajímavější a mají i větší vypovídací hodnotu ohledně stavu řádu augustiniánů v Čechách a Rakousích, po roce 1637, kdy byla provedena odluka rakouských konventů, srovnej podkapitolu 5.5. již jen těch českých. Údaje jsou z let 1604, 1614, 1629, 1634, 1638,

²⁶⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 86^v.

1641, 1644 a 1647. Mění se nejen počet řeholníků v jednotlivých konventech, nýbrž i množství konventů, u kterých lze sledovat personální stav konventu.

Zprávy o obsazenosti řádových domů v české provincii nám přinášejí další informace o každém konventu a rovněž provinciální kapitule, na jejímž zasedání se dotyčné zprávy přednášely, respektive vizitátor podával hlášení ze své inspekce provinciálovi či tak činil převor konkrétního konventu. Zúčastnit se kapitul bylo pro převora konventu, popř. jeho vikáře, podpřevora, povinné, tudíž zpráva o stavu konventu slouží jako doklad, že konvent v oné době funguje a je činný. Pokud se stalo, že konvent není v zápisu kapituly uveden, jsou pro to možné čtyři důvody. Buď konvent nepatřil k české provincii, případ rakouských konventů po oddělení v roce 1636/1637, nebo se jednání nezúčastnil (konvent v Pšovce) či nebyl funkční, tj. zůstal neobsazen a spravoval se pouze jeho majetek (konvent v Ročově roku 1638, kdy byl převor Thomas Leo vyhnán z konventu). Čtvrtým důvodem pak bylo zabránění vizitátorovi, aby vizitaci vykonal, což byl zase případ roku 1604, kdy moravské konventy, brněnský u sv. Tomáše a v Jevíčku, nedovolily generálnímu vizitátorovi Felixu Milensiovi, aby samotné vizitování provedl, ovšem to znamenalo odpor vůči řádovým nadřízeným, generálnímu vizitátorovi a českému provinciálovi Janovi Svitavskému z Bochova. Vývoj moravských konventů se ubíral svoji vlastní cestou, pohovořím o česko-moravském vztahu taktéž v podkapitole 5.5. Konventy, které jsou v jednotlivých zápisech uvedeny, byly součástí provincie a v rámci svých možností fungovaly, takže si lze pomocí vizitačních zpráv učinit představu o množství konventů v české provincii.

K roku 1604 se ustanovující kapituly v Praze u sv. Tomáše zúčastnilo šest řádových domů. Jednalo se o konventy v Praze u sv. Tomáše, Pšovce, Pivoni, Ročově, Vídní a Badenu, který byl sice podřízen vídeňskému převorovi, ale měl vlastní vedení a osazenstvo na rozdíl od konventu sv. Kateřiny v Praze, jenž existoval pouze jako instituce. Rok 1614 nepřinesl žádné změny, opět je zastoupeno výše citovaných šest konventů. Velké proměny se odehrály ve dvacátých letech 17. století, kdy byly obnoveny původní české konventy v Domažlicích (1620/1621), v Bělé pod Bezdězem (1633, na hradě Bezděz 1627–1633), obnoven konvent v Korneuburgu (1623) a založen nový konvent v České Lípě (privilegium 1624, fakticky provedeno 1627). Dohromady čítala česká (česko-rakouská) provincie v roce 1629 deset řádových domů, konkrétně: Vídeň, sv. Tomáš v Praze, Pivoň, Baden, Ročov, Korneuburg, Domažlice, Česká Lípa, Pšovka u Mělníka, konvent na Bezdězi. K roku 1634 zůstal počet domů stejný.

V roce 1638 se počet konventů omezil na sedm a tento stav se již dále, v časovém horizontu této práce, neměnil. Byly to řádové domy v České Lípě, Praze, Pivoni, Pšovce u Mělníka, Ročově, Domažlicích a Bělé pod Bezdězem (konvent roku 1633 přesunut do bývalého konventního areálu). V roce 1641 není uveden konvent v Pšovce a k roku 1644 chybí mělnický a bělský konvent. Kapituly konané roku 1647 se dle zápisu zúčastnili všichni převoři výše zmíněných sedmi konventů.

Ještě stručný popis k níže přiloženým seznamům členů jednotlivých konventů pro dané roky. Vyjma řádových domů v Praze a ve Vídni byla obsazenost konventů v první polovině 17. století malá. Průměr činí dva až tři otce/bratry augustiniány a jeden laický bratr. Ve dvacátých letech se stavy konventů poněkud zvýšily na průměrný počet šesti až sedmi řeholníků, ve třicátých letech konventy stagnují a v posledních dvou sčítáních (1644, 1647) se již naplno projevují dopady třicetileté války a drastický úbytek populace. Pokud budu konkrétní, tak v roce 1647 obýval konvent v Domažlicích jeden řeholník, v České Lípě a Pšovce dva, v Pivoni a Ročově působili dokonce tři augustiniáni a Bělá pod Bezdězem byla bez řeholníků. Jen u sv. Tomáše se počet vyšplhal na čtrnáct, respektive patnáct bratrů, počítáme-li i jednoho laického bratra. Učinit si přesnou představu o počtu a zařazení řeholníků v konventech české provincie dovolují níže uvedené seznamy v jednotlivých oddílech:

5.3.1. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1604²⁶⁷

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1604

Otcové/patres augustiniáni:

otec Gabriel Carybdius, převor konventu

otec Zikmund

Klerikové/kněži (označováni jako *fratres*):

bratr Guillelmus Caconato

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1604

²⁶⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 7^r–8^v.

Otcové/patres augustiniáni:

otec Georgius Gansmayer, vikář konventu, řádný převor v Ročově

otec Urban

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1604

Otcové/patres augustiniáni:

otec Georgius Gansmayer, převor konventu

Klerikové/kněží (označováni jako fratres):

bratr Zikmund z Brna, podjáhén

Seznam členů konventu ve Vídni pro rok 1604

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Wolfgang, převor konventu

otec Jan Dichlius, podpřevor a zpovědník

otec a bakalář Clerudius, lektor

otec Balthasar z Mnichova

otec Hippolitus z Mnichova, sakristián/kostelník

Klerikové/kněží:

otec Sebastianus Cesenas

bratr Ambrož z Vídně, vysvěcen, prokurátor konventu

bratr Caspar z Würzburgu, podjáhén

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Tomáš

bratr Nicolaus z Vídně

Bratři působící mimo konvent (též odesláni do jiného konventu):

otec převor Jan Bonus Reismüller, odeslán z Vídně do řezenského konventu, kde zastával funkci vikáře

bratr Filip z Nového Města, umístěn v Praze u sv. Tomáše

Seznam členů konventu v Badenu pro rok 1604

Otcové/patres augustiniáni:

otec Silvestr z Vídně, převor konventu

otec Andreas ze Seemannshausenu, kněz

otec Ludovicus, bývalý převor, umístěn do konventu v Mnichově

5.3.2. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1614²⁶⁸

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1614

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Gabriel Carybdius, převor konventu

Klerikové/kněží:

otec Silvestr z Vídně, kazatel

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1614

Otcové/patres augustiniáni:

otec Albert (Körnicher) z Pšovky, převor konventu

Klerikové/kněží:

otec Ambrosius z Vídně

otec Andreas ze Seemannshausenu

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1614

Otcové/patres augustiniáni:

otec Sigismund Bauhofer z Brna, převor konventu

Seznam členů konventu ve Vídni pro rok 1614

Otcové/patres augustiniáni:

otec Silvestr Stigler, převor konventu

Klerikové/kněží:

otec Marek z Mnichova, podpřevor

otec Felix Neümilner

²⁶⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 19^r–20^r.

otec Guillelmus z Brna

otec Jakub Bavor (Jacobus Bavarus)

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Sebastianus

Novicové:

bratr Fulgensius

Seznam členů konventu v Badenu pro rok 1614

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář Augustinus Placentius, převor

Klerikové/kněží:

otec Jan Maceratensis z Ankonské marky

5.3.3. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii
1629²⁶⁹

Seznam členů konventu ve Vídni pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář Jan Baptista Markovitz

otec a bakalář Jakub z Neapole

otec Jan Tresmier, podpřevor a novicmistr

otec Adam Menzelius z Vídně, sakristián/kostelník a kazatel

otec Jan Kepsiens

otec Guillelmus Bertinus z Brna, prokurátor

otec Septimus z Mnichova

Klerikové/kněží:

bratr Jan Baptista z Prahy, jáhen a podsakristián (zástupce kostelníka)

Novicové:

bratr Ambrosius N.

bratr Augustinus N.

²⁶⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 45^r–46^v.

bratr Jan Sapra (?)

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Antonius *ad sacellum Lauretanum*

bratr Paulus, kuchař

bratr Felix, ostiář/dveřník

bratr Martin

bratr Wolfgang

bratr Filip

Bratři působící mimo konvent:

otec Jakub z Mnichova, farářem v Korneuburgu

otec Petr z Brna

otec Jan Chrysostomus, odeslán do Prahy

bratr Ambrož, laik, odeslán do Prahy

bratr Simplicianus, laik, odeslán jako kuchař do bezděžského konventu

otec Augustinus, odeslán kvůli zdraví na pouť do Říma

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec Caspar Premb, převor konventu

otec Jordanus Vieland z Vídně, farář a kazatel

otec Mathias Hermanus

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Adeodatus

Bratři působící mimo konvent:

bratr Aurelius Augustinus, odeslán do konventu v České Lípě vyučovat gramatiku

bratr Fulgentius de Monte Veneca

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec Albert Körnicher z Pšovky, převor konventu

otec Jan *a Sancto Facundo*, farář a kazatel

otec Jan Evangelista Sedlmayer z Mělníka

otec Hieronymus Bessicerius

Bratři působící mimo konvent:

otec Guillelmus Berlinus, odeslán jako vikář konventu na Bezdězi

bratr Jakub z Badenu, odeslán do konventu v Domažlicích

Seznam členů konventu v Badenu pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Felix Gladich, převor konventu

otec Nicolaus Kolbius z Vídně, kazatel

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Cusebius

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Paulinus, sklepník

bratr Andreas, kuchař

Bratři působící mimo konvent:

otec Guillelmus Brigl, odeslán do konventu ve Vídni

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář Henricus Schöller, převor konventu

otec Petr z Brna

otec Thomas Leo z Ročova, roku 1635 zůstal jediným řeholníkem v konventu

Seznam členů konventu v Korneuburgu pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec Silvestr Stigler, převor konventu

otec Jakub Molitor z Mnichova, kazatel

Bratři působící mimo konvent:

otec Mathias Hermanus, odeslán do Pivoně

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec Urbanus ab Hayden z Vídně, vikář konventu

otec Aegidius z Badenu

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Jakub z Badenu

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec Silvestr Kuna, vikář konventu, týž rok zvolen převorem ve Vídni

otec a bakalář Paulus Caspar, vizitátor

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Fulgentius Kawka, *magister in scholis*

bratr Aurelius Augustinus, *magister in scholis*

bratr Guilelmus Bavarus, *magister in scholis*

bratr Fulgentius de Monte

bratr Maximus Donadinus z Bezdězu

bratr Jakub H.

bratr Georgius

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Georgius, zahradník

Bratři působící mimo konvent:

bratr Augustinus Gundendorfer z Badenu, odeslán na Bezděz

bratr Alphonsus de Beltramus

bratr Donatus

bratr Balthasar

Seznam členů konventu v Bělé pod Bezdězem pro rok 1629

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Nicolaus Perchtold z Vídně, vikář konventu

otec Columbanus Weis, prokurátor

otec Simplicianus Blasius z Ročova, kvůli porušení předpisů ponechán v Bělé (na hradě Bezdězi)

otec Procilus (?)

Klerikové/kněží:

bratr Simplicianus Deichart, farář na Bezdězu

Profesové/složili slavné sliby:

bratr Augustinus Gundendorfer z Badenu

Novicové:

bratr Jan N.

bratr Aplhonsus Beltramus

bratr Donatus Molitor

bratr Balthasar N.

bratr Simplicianus

5.3.4. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii
1634²⁷⁰

Seznam členů konventu ve Vídni pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Nicolaus Perchtold, vikář konventu

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Angelicus de Taparellis, vikář konventu

otec Jan a Sancto Facundo

otec Aegidius Hueber

Klerikové/kněží:

bratr Valentinus

bratr Wolfgang, jáhen

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Hieronymus

Bratři působící mimo konvent:

bratr Augustinus Mesner, odeslán do Prahy

otec Augustinus Gundendorfer, odeslán do Pšovky

²⁷⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 58^r–59^r.

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec a lektor teologie Albert Körnicher, převor konventu

otec Augustinus Gundendorfer

Laičtí bratři/konveršové:

bratr Ambrosius

Bratři působící mimo konvent:

otec Thomas Leo, odeslán do Ročova jako vikář konventu

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec Urbanus ab Hayden z Vídně, převor konventu

otec Simplicianus Hutter

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Adeodatus

Bratři působící mimo konvent:

otec Simplicianus Deichart, odeslán jako vikář konventu do Bělé pod Bezdězem

Seznam členů konventu v Badenu pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec Adam Menzelius, převor konventu

otec Mathias Hermanus

otec Jan Bonus

Klerikové/kněží:

bratr Jan Baptista Brändl, podjáhen

bratr Thaddaeus Köttner

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Severinus

Bratři působící mimo konvent:

bratr Christianus, odeslán k výuce do České Lípy

Seznam členů konventu v Korneuburgu pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec a Mistr Nicolaus Perchtold, vikář konventu

otec Jakub Molitor, farář

otec Bonaventura

otec Silvestr Kocus

Klerikové/kněží:

bratr Bonifacius

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Ambrosius z Mělníka

Bratři působící mimo konvent:

bratr Caesarius Sycof, odeslán pro nedostatek řeholníků do konventu ve Vídni

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec Thomas Leo, vikář konventu, jediný augustinián v Ročově

Bratři působící mimo konvent:

otec a bakalář teologie Henricus Schöller, odeslán jako vikář do České Lípy

Seznam členů konventu v Bělé pod Bezdězem pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec Simplicianus Deichart, vikář konventu

otec Jakub Seideti

Bratři působící mimo konvent:

bratr Augustinus Mellius, odeslán kvůli studiu do konventu v České Lípě

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1634

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář teologie Henricus Schöller, vikář konventu

otec Fulgentius Kawka, *praefektus scholarum*

bratr Augustinus Mellius, *praeceptor*

bratr Christianus, *praeceptor*

5.3.5. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1638²⁷¹

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec Nicolaus Kolbius, převor konventu

otec Fulgentius Kawka, vizitátor a *praefectus in scholis*

otec Augustinus Seiner, farář

otec Valentinus Lisner, *magister in scholis*

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář teologie Nicolaus Spennazzatus a Sancto Angelo, vikář, později převor konventu

otec Columbanus Weis, farář v České Lípě

otec Augustinus Gundendorfer, farář

otec Honoratus Brandl, kazatel

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec a lektor teologie Albert Körnicher, převor konventu

otec Jan a Sancto Facundo, farář a kazatel

otec Jan Evangelista Sedlmayer, kazatel

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář Henricus Schöller z Ročova, převor konventu

otec Thomas Leo z Ročova

Bratři působící mimo konvent:

otec Jakub Seideti, odeslán do konventu v Domažlicích

²⁷¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 64^v–65^r.

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec Godefridus Langenauer z České Lípy, převor konventu

otec Jakub Seideti z Badenu

Seznam členů konventu v Bělé pod Bezdězem pro rok 1638

Otcové/patres augustiniáni:

otec Simplicianus Hutter, převor konventu

5.3.6. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1641²⁷²

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1641

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář teologie Nicolaus Spornazzatus a Sancto Angelo, převor konventu

otec Jan Evangelista Sedlmayer

otec Revanus (?)

otec Honoratus Brandl z Pivoně

otec Thomas Leo z Ročova, zvolen následujícím převorem konventu

Bratři působící mimo konvent:

otec Godefricus Langenauer, odeslán do Prahy

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1641

Otcové/patres augustiniáni:

otec Henricus Schöller, převor konventu

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1641

Otcové/patres augustiniáni:

²⁷² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 73^r–74^r.

otec Maximus Donadimus, převor konventu, následně zvolen Honoratus Brandl
z Pivoně, též rok umírá.

otec Fulgentius Kawka

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1641

Otcové/patres augustiniáni:

otec Nicolaus Kolbius, převor konventu

otec Augustinus Mesner

otec Jan Bonus

Seznam členů konventu v Bělé pod Bezdězem pro rok 1641

Otcové/patres augustiniáni:

otec Hugolinus Maria de Bonis, převor konventu, byl nucen opustit konvent před
švédskými vojsky

5.3.7. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1644²⁷³

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1644

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář teologie Nicolaus Spennazzatus a Sancto Angelo, převor konventu

otec Columbanus Weis, farář

otec Sebaldu Wendelinus

otec Jan z Brna, prokurátor

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Liberatus Krieger

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1644

Otcové/patres augustiniáni:

²⁷³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 81^r–81^v.

otec Maximus Donadinus, převor konventu

otec Jan Evangelista Sedlmayer

otec Fulgentius Kawka

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1644

Otcové/patres augustiniáni:

otec Valentinus Lisner, vikář konventu

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1644

Otcové/patres augustiniáni:

otec Damianus Finck, vikář konventu

5.3.8. Personální obsazení augustiniánských konventů v české provincii 1647²⁷⁴

Seznam členů konventu v Pivoni pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec a bakalář teologie Nicolaus Spennazzatus a Sancto Angelo, převor konventu a definitor provincie

otec Sebaldus Wendelinus

otec Damianus Finck

Seznam členů konventu v Pšovce pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec Jeremias Heishammer, převor konventu, bývalý provinciál, zároveň vikář konventu v Bělé pod Bezdězem

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Sebastianus Holtzhauser, *procurator oeconomicus*

²⁷⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, inv. č. 1, sig. Ia 1, *Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae Boemiae 1604–1680*, fol. 93^r–94^r.

Seznam členů konventu v Ročově pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec Valentinus Lisner, převor konventu

otec Thomas Leo z Ročova

Laičtí bratři/konvršové:

bratr Marcus Seidn

Seznam členů konventu v Domažlicích pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec Columbanus Weis, převor konventu

Seznam členů konventu v České Lípě pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec Jan Seraphinus Barnefeldt, převor konventu a definitor provincie

otec Wolfgang Madelfeder

Seznam členů konventu v Bělé pod Bezdězem pro rok 1647

Otcové/patres augustiniáni:

otec Jeremias Heishammer, vikář konventu, spravoval důchody a nemovitosti bělského konventu, který neobývali žádní řeholníci

5.4. Oddělení moravských a rakouských konventů od české provincie

V posledním oddílu této práce se budu věnovat změnám v české provincii, které se udály ve sledovaném časovém horizontu. Bude to oddělení moravských a rakouských řádových domů, které se odehrálo v první polovině 17. století. Jestliže srovnáme vývoj bavorské provincie v 16. století v druhé kapitole, a následně zohledníme úspěšný třetí pokus českých řádových domů, lze poměrně snadno dokázat nechuť a obavy rakouských a moravských konventů pod českým vedením, a tak kladly odpor vůči správě provinciála v Praze. U moravských konventů byla snaha po vlastní správě zcela patrná od samého počátku fungování nové provincie. Již na prvním zasedání zakládající kapituly se jí i přes výzvu konventy v Brně a Jevíčku nezúčastnily. To přineslo následné obtíže, které se

postupem doby stále více zhoršovaly. Popíši nejdříve odtržení moravských konventů a poté česko-rakouské oddělení.

Do roku 1608, kdy zastával místo brněnského převora Basilius de Mezzis a Carpineto, se dařilo formálně udržet jednotu českých a moravských konventů.²⁷⁵ Brněnský převor byl dokonce jmenován generálním vikářem pro Německo, stalo se tak roku 1602 na generální kapitule v Reccanati, kde byl též zvolen generál řádu Hippolitus Fabriani. 10. září 1608 umírá Basilius a Carpineto a novým převorem konventu sv. Tomáše v Brně byl zvolen Jan Vincentius Barnabaeus z Fiume, který odmítl správu českého provinciála Gabriela Carybdia a ten si na počínání brněnského převora stěžoval generálnímu převorovi do Říma.²⁷⁶ Carybdius, jak augustiniánský historik Adalbero Kunzelmann dokládá, zapomněl na mocného Barnabaeova patrona olomouckého biskupa Františka z Ditrichštejna. Ten jako ordinář na Moravě potvrdil veškerá privilegia a práva brněnského převora a vyslal jej jako svého posla na jednání do Říma.

Tam se konala též generální kapitula, na které nově zvolený generál řádu Nicolaus Giovanetti de Sancto Angelo potvrdil Jana Vincentia Barnabaea v úřadu převora a též rozhodl o zachování moravského vikariátu. Bylo výsledkem nedůslednosti českých provinciálů Carybdia a od roku 1614 opět Jana Křtitele Svitavského, že nepostřehli či nechtěli postřehnout dvě základní skutečnosti. První byla ta, že moravské konventy, původně jich bylo pět, poté jen dva v Brně a Jevíčku, měly od roku 1359 částečně vlastní správu v tzv. distriktu, tj. byly spravovány na základě vikariátu skrze generálního vikáře, kterého jmenoval generální převor. Ačkoli stále platil vliv bavorského provinciála v záležitostech moravských konventů, bylo úsilí po nezávislosti moravských řádových domů stále větší. V 16. století, v roce 1547, získal brněnský konvent potvrzení od generála řádu Hieronyma de Seripando vykonávat nezávisle duchovní správu na bavorském provinciálovi.²⁷⁷ V roce 1560 dokonce odmítl brněnský převor dovolit provést bavorskému provinciálovi vizitaci konventu. Stejně v letech 1570–1572 při druhém pokusu českých konventů po získání své provincie si počínal i brněnský převor Bartoloměj a Frigidis a to nezávisle na pražském centru.

Druhou skutečností byl rozdílný vývoj české a moravské církve a silnější postavení olomouckého biskupa a moravské církve, která na rozdíl od té české zasedala před rokem

²⁷⁵ A. KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975, str. 104–105.

²⁷⁶ *Tamtéž*, str. 105.

²⁷⁷ *Tamtéž*, str. 102.

1618 na moravském zemském sněmu. Také podpora Františka z Ditrichštejna a blízkost Brna k Vídni, kde od roku 1611 opět sídlil dvůr a centrální panovnická moc monarchie, hrály svoji roli.²⁷⁸ Nelze se tedy divit, že od roku 1614 byl natrvalo a plně obnoven moravský vikariát. Potvrzením existence vikariátu moravských konventů bylo nařízení generála řádu roku 1621 Nicolausovi Cruseniovi, aby provedl vizitaci rakouských, českých, štyrských a korutanských konventů, moravské však měly být vynechány z důvodu vlastní správy. Roku 1625 nově zvolený generální převor Hieronymus de Ghetis znovu confirmoval privilegia a správu moravských konventů, které definitivně stály mimo oblast českého provinciála. Poslední tečkou bylo připojení moravských konventů z důvodu jejich malého počtu k rakouským řádovým domům dne 19. 4. 1649, kdy byla podepsána dohoda o unii.²⁷⁹ 13. 11. 1649 potvrdil generál řádu Philippo Visconti znění unie a první kapitula nové rakousko-moravské provincie se konala v konventu v Korneuburgu 27. 11. 1649. Novým provinciálem byl zvolen dosavadní převor konventu sv. Tomáše v Brně Georg Gladich.²⁸⁰

V rakouském případě se nejednalo o tak vyhraněný nepřátelský postoj rakouských konventů proti českému vedení provincie. Dokladem je účast dvou rakouských převorů z Vídne a Badenu na provinciálních kapitulách, dále platba ročních poplatků českému provinciálovi (také generálnímu převorovi) a zastoupení rakouských převorů na místech definitorů a vizitátorů provincie. Vídeňský konvent měl navíc po svatotomášském v Praze stabilně druhý největší počet členů mezi konventy české provincie. První pokusy o odtržení se objevily roku 1623, kdy byl znovu obnoven konvent v Korneuburgu. Pokus o samostatnost z roku 1626 skončil pro rakouské domy neúspěšně, avšak o deset let později byl další pokus již úspěšný. Podobně jako v případě vzniku české provincie roku 1604 i zde pomohla nejvyšší světská moc k prosazení zájmů rakouských konventů. Císař Ferdinand II. oficiálně požádal generálního převora Hieronyma Rigoliho de Cornento o zřízení rakouského vikariátu. Generál císařovu přání vyhověl a generální kapitula v Římě roku 1636 požadavek schválila. Následně generál s asistenty 16. 1. a poté 6. 2. 1637 zřízení vikariátu potvrdili.

Postavení rakouských konventů se dále zlepšilo roku 1642, tehdy byl opět uveden v činnost konvent v Mostě nad Litavou a čtyři rakouské řádové domy usilovaly o svoji

²⁷⁸ Petr VOREL, *Velké dějiny zemí Koruny české VII*, Praha-Litomyšl 2005.

²⁷⁹ *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, str. 106,

²⁸⁰ *Tamtéž*, str. 106–107.

vlastní provincii. Po sedmi letech jednání se tak skutečně stalo, ke čtyřem rakouským konventům se připojily dva moravské a vytvořily si vlastní provincii. Počet konventů české provincie dosahoval v roce 1649 sedmi (osmi), jednalo se o konvent sv. Tomáše na Malé Straně (sv. Kateřiny na Novém Městě), v Pivoni, Pšovce, v Ročově, v České Lípě, v Bělé pod Bezdězem a v Domažlicích. Řádových domů v rakousko-moravské provincii bylo k roku 1649 šest. Byly to konventy ve Vídni, Badenu, Korneuburgu, Mostě nad Litavou v rakouské části provincie a sv. Tomáše na Starém Brně a v Jevíčku v moravské části. Poměr počtu konventů v obou provinciích tak byl téměř stejný.

Závěr

Co dodat na úplný závěr? Ideálním by se zdálo znovu zopakovat obsah jednotlivých kapitol a srovnat je s cíli této práce, které jsem si na začátku psaní vytýčil. Ano, tak končí většina prací a tato bude mít částečně týž závěr. Ale na konec se budu především snažit napsat, jaké poznatky práce měla a zdůraznit snad nějaký přínos práce pro budoucí studium a bádání v oblasti českých církevních raně novověkých dějin.

Při bádání se podařilo popsat a stanovit průběh a založení samostatné české augustiniánské provincie v roce 1604. Osoby, které se podílely na celém procesu a cíle, jaké přitom sledovaly, se snad též podařilo popsat. Za důležitý fakt jsem považoval vyličit, byť z větší části z literatury, vývoj bavorské provincie v 16. století a postupné oddělování konventů ze správy bavorského provinciála. Také druhý český pokus z let 1570–1572, který není vyjma moderní řádové historiografie popsán, představuje mezník, jenž nám pomáhá pochopit, že české a moravské konventy nečekaly na svolení a podobně jako štyrské, korutaňské, kraňské a polské řádové domy si vymohly samostatnost, přestože i díky česko-moravským pŭtkám trvala opět pouhé dva roky. Mohou sice zaznít námitky, že popisovat vznik augustiniánského řádu a dějiny bavorské provincie, když např. německý historik Adalbero Kunzelmann zpracoval dějiny bavorské provincie ve svém šesti svazkovém díle, je zbytečné, ovšem nesdílým stejný názor.

Jednak autor této práce načerpal potřebné znalosti o dějinách celého řádu, jednak je důležité zachovat při dějinném výkladu o určitém období jistou kontinuitu s předešlým vývojem, protože dějiny i jejich aktéři, ať už v aktivní či pasivní roli, se odehrávají kontinuálně, tj. souvisle a v provázanosti, čili je velice obtížné pro zachování celkového obrazu a co největší míry objektivity vybrat konkrétní dějinný úsek a bez souvislostí se jej pokusit popsat tedy interpretovat. I zde je výsledek ovlivňován znalostmi autora a poznatky, které při svém výzkumu nashromáždil, objevil atd. Proto považuji první kapitolu o pramenné základně i s jejím podrobným popisem, ačkoli jsem se všemi prameny a fondy nepracoval, a literaturou za nutný základ, aby bylo zřejmé, z jakých zdrojů jsem čerpal a jaké jsou možnosti pro studium dějin augustiniánů eremitů v českých zemích, především v Čechách, nejen v době raného novověku, ale též v celém jejich vývoji od počátku až do moderní doby.

Druhá kapitola shrnuje dějiny konventů v bavorské provincii a přináší základní informace o českých konventech ve středověku. To má za účel doplnit a vysvětlit stav bavorské provincie těsně před definitivním osamostatněním českých, moravský a

rakouských řádových domů. O třetí kapitole jsem se již zmínil a zbývá pohovořit o posledních dvou. Důkladný rozbor dějin konventu sv. Tomáše v časovém rámci práce měl také svůj význam. Věnoval jsem tolik místa svatotomášskému konventu především z toho důvodu, že postavení sv. Tomáše ve správě provincie bylo mimořádné. Také jsem vyslovil názor a přikláním se k němu stále více, že dějiny konventu sv. Tomáše jsou alespoň pro prvních 100 let trvání provincie, a pro první půlstoletí to platí tedy dvojnásobně, z části též dějinami svatotomášského konventu, neboť z řad jeho převorů pocházela většina provinciálů a také většina provinciálních kapitul se konala v jeho prostorách. Přičemž už vůbec nemluvím o skutečnosti, že sídlo provincie se nacházelo ve stejném řádovém domě, tudíž i za situace, kdy se stal provinciálem převor mimopražského konventu, byl průběh provinciálova úřadu ovlivňován svatotomášským převorem a řeholníky v konventu.

Proto nelze pohlížet na čtvrtou kapitolu čistě jen jako na dějiny samotného konventu sv. Tomáše, ale také jako na dějiny provincialátu, což je možné doložit skuteností, že část obsahu této kapitoly se váže nikoli k dějinám konventu, ale k záležitostem celé provincie a její správy. I seznam kapitul, na nichž se český provinciál volil, přispívá k propojení čtvrté kapitoly s pátou, čili se dějiny konventu sv. Tomáše spojují s dějinami celé provincie. Proto mají význam i krátké exkurzy do hospodářských dějin konventu, neboť pro provincii se téměř nedají hospodářské záležitosti pro první polovinu 17. století z důvodu nedostatku pramenů rekonstruovat. Srovnáním příjmů i výdajů jsem se pokusil ukázat, v jakém stavu byl konvent sv. Tomáše a především, jakými způsoby konvent získával prostředky na svůj provoz a poskytování duchovních i ryze praktických společenských služeb.

Pátá kapitola se již celá věnuje provincii a jejímu fungování. Mým cílem bylo jak teoreticky, tj. jak by provincie a její správa měla fungovat, tak i reálně na konkrétních příkladech poukázat, jakým způsobem se kapituly, základní prostředek pro správu provincie, svolávaly, kde se konaly, jaké vedení na nich bylo zvoleno a odsouhlaseno řádovými nadřízenými a rovněž jaké nejdůležitější záležitosti se často řešily na sezení převorů řádových domů české provincie. I počet členů v jednotlivých konventech včetně uvedení konkrétních jmen a zařazení bratrů v konventech dle jejich postavení je dle mého názoru cenným ukázkou sociálního a personálního stavu hlavně českých konventů a tím i celé provincie. I poslední oddíl páté kapitoly o oddělení moravských a rakouských konventů, ačkoli je výklad založen na poznatcích z literatury, je doplněním k celkovému vývoji české provincie v časovém horizontu práce. Jestliže srovnáme postavení

rakouských konventů a jejich podíl na řízení provincie, pomůže nám to vysvětlit důvody, které vedly rakouské konventy ke snaze získat svoji samostatnost. I nefungující komunikace českých a moravských konventů od počátků české provincie, neuskutečněné vizitace a odpor moravských, především brněnských převorů, účastnit se provinciálních kapitul bylo znamením pro budoucí obtížnou správu moravských konventů, i když formálně do provincie náležely.

Po krátké rekapitulaci obsahu jednotlivých kapitol se pokusím definovat, nakolik se podařilo splnit cíle, které jsem si vytýčil na začátku práce. Musím přiznat, že jsem jich v úvodní části práce napočítal okolo devíti a ne všechny se mi podařilo splnit, popř. jsem je v práci jen částečně zohlednil. Díky tomu zůstávají některé otázky ještě stále nezodpovězené. Hlavním cílem bylo stanovit a popsat správu a fungování české provincie v letech 1604–1650. Tento cíl jsem z větší části splnil, poukázal jsem na volení provinciálů, stanovil další důležité úřady ve vedení provincie, i jak byly jednotlivé konventy kontrolovány a jejich zapojení do provinciální administrativy. I „zásahy“ celořádkových představených do života provincie, ačkoli nepřinesly vždy užitek, uzavírají a doplňují naši představu o správě provincie.

Zjistit důvody vzniku provincie roku 1604 a porovnat tento úspěšný pokus od těch předchozích neúspěšných, to byla další velice potřebná otázka, na níž jsem se snažil dát odpověď. Nespokojenost s vedením bavorského provinciála a s někdy příliš velkými zásahy generálního převora do fungování českých konventů, to byl hlavní důvod, proč se čeští převorů snažili získat samostatnost a raději spravovat své konventy sami. Jistou roli zde sehrálo i vědomí zemského patriotismu a sounáležitost českých konventů vůči Českému království. Právě z těchto příčin pomohla nejvyšší světská moc, Rudolf II., prosadit vznik provincie.

I popsání role provinciálního převora a jeho pravomocí v řízení provincie jsem se snažil v práci zmínit, je ovšem pravdou, že záleželo na postavě každého provinciála, jak dokázal zvládnout svůj úřad a jak mu definitoři pomáhali ve správě provincie. I předchozí zkušenosti z vedení konventů či zastávání jiných funkcí měly vliv na celý provincialát daného převora. Dějiny jednotlivých konventů jsem v práci mnoho nezmínil, z tohoto důvodu musím přiznat, že tento cíl nebyl splněn. Důvody pro to byly především dva. První byl ten, že pro dobu první poloviny 17. století není mnoho pramenů, ve fondech jsou hlavně materiály pro středověké dějiny konventů a pak až pro 18. století. Dalším byla snaha soustředit se více na záležitosti provincie a pak až na věci jednotlivých

konventů, tudíž nezbylo tolik času, aby se autor mohl plně věnovat záležitostem konkrétních konventů.

Jedinou výjimkou je konvent sv. Tomáše, jenž sloužil jako sídlo provinciála a centrum české provincie a tím zaujímal mimořádné postavení mezi českými řádovými domy. Určit jeho správu, personální obsazení včetně převorů, kteří konvent sv. Tomáše řídili, a také hospodářské věci konventu, toho jsem dle mého názoru ve čtvrté kapitole dosáhl. Příjmy a výdaje, majetková základna, přebytek či schodek konventního rozpočtu, to snad je názorně v práci ukázáno.

Kultura a vzdělanost členů řádu, tento okruh otázek jsem v práci sice zmínil a okrajově na ní podal některé odpovědi, ale celkově nebyl tento cíl také splněn. Aktivita bratrů na poli vědy a vzdělanosti, popř. výuku svých vlastních spolubratrů nebo laických osob mimo řád jsem částečně v práci uvedl. Ale důkladnější výzkum a bádání o systému výuky a popsání schématu, jak vyučování v augustiniánských konventech či na řádových studiích probíhalo, nebylo v práci provedeno a bude ještě nutné se této problematice věnovat. Že však vzdělání, jak formální dle akademických gradů, tak i neformální podle znalostí každého jedince, hrálo významnou roli pro „budování“ kariéry v řádu, je nejlépe patrné v oddílech o jednotlivých pražských a někdy i provinciálních převorech ve čtvrté kapitole. Avšak další výzkum nejen o augustiniánské vzdělanosti a kultuře, popř. školství, se bude muset ještě provést a tato práce tuto oblast o mnoho dále neposunula.

Partie věnované jednotlivým osobnostem řádu v české provincii snad dostatečně splnily cíl, který jsem uvedl na počátku práce. Pokus ukázat život „úspěšného“ obutého augustiniána v 17. století a jaké byly podobnosti mezi konkrétními jedinci, které jsem se snažil popsat v jednotlivých oddílech, to byl můj příspěvek k personální otázce představených provincie. I osobnost prvního českého provinciála Jana Svitavského z Bochova jsem popsal jako typ cílevědomého a vzdělaného člověka, který na jedné straně prospíval řádu a konventu, který vedl, na druhé pak pomohl též sobě a stal se důležitou osobou řádu v českých zemích v neklidné době stavovského povstání a třicetileté války. I personální otázce jednotlivých konventů jsem věnoval velkou pozornost, čímž jsem doložil, v jakém stavu byly české konventy na konci války a jak těžce postihly boje a životní podmínky té doby fungování konventů české provincie.

Stanovit hierarchii konventů podle konkrétních podmínek se mi sice nepodařilo, je otázkou, nakolik je to vůbec možné, ale během psaní práce jsem objevil některé na první pohled nezřetelné doklady, že přece existovaly konventy důležitější, prestižnější a celkově byla pro člověka větší čest v nich vést kontemplativní život než v těch

„ostatních“. Mezi ty první náležel konvent sv. Tomáše (sv. Kateřiny), konvent v Pivoni a Pšovce u Mělníka. Naopak konventy v Domažlicích, České Lípě a v Bělé pod Bezdězem patřily dle mého soudu do skupiny druhé. Bylo to buď z důvodu stavu konventu či z příčin, že konvent v Bělé pod Bezdězem byl obnoven celkem nedávno (1627) a teprve roku 1633 byl přeložen zpět do městečka Bělé, konvent v České Lípě byl úplně novou fundací, která musela být nejdříve dokončena a tak trvalo jistý čas, než se plně začlenila do provinciální správy a našla své místo mezi ostatními konventy provincie.

Na konec závěru se pokusím určit, jaké nové poznatky tato práce přinesla k dějinám řádů a kongregací v českých zemích v době raného novověku. Prvním přínosem je popsání správy a fungování nejen augustiniánů eremitů, ale vůbec řádů, které jsou řízeny na základě provincií a kapitul, např. kapucíni, dominikáni, v 17. století již i cisterciáci atd. V české historiografii byla a je zatím o více prací tohoto charakteru nouze. Neříkám, že zcela chybí, ale jestliže vezmeme dobu 17. století a zaměříme se na církevní dějiny, stála v popředí hlavně díla, která se zabývala rekatolizací českých zemí, obnovou primátu a hegemonie katolické církve v české společnosti, školstvím a vzdělávacím systémem buď přímo katolické církve či světských škol pod jejím dohledem. Také prolínání církve a státu a vytváření společných či někdy neuralgických bodů též bylo v práci reflektováno.

Pokud se již autoři věnovali řádům a společenstvím katolické církve, převažují práce o jezuitském nebo piaristickém řádu, popř. díla o konkrétních klášterech ostatních řádů (benediktinů, cisterciáků či premonstrátů atd.). I díla o církevní hierarchii, pražském arcibiskupství, olomouckém biskupství či jednotlivých významných arcibiskupech/biskupech, Arnoštu hraběti Harrachovi, Janu Bedřichovi z Valdštejna či Františku Ditrichštejnovi, zaplňují mezery v českých církevních dějinách 17. století. Bude ovšem potřeba více prací na dějiny církevní správy v raném novověku, byť celkově správa a její fungování nepatří mezi badatelsky oblíbené oblasti výzkumu, ať už se jedná o správu zeměpanskou, městskou, církevní či patrimoniální/vrchnostenskou.

Přínosem pro budoucí výzkum jsou i části o konventu sv. Tomáše, o jeho vedení, hospodářství, byť pouze v nástinu, o personálních otázkách. I zaměření se na postavy převorů a provinciálů rozšiřuje naše znalosti o osobnostech augustiniánského řádu v českých zemích, jejichž jména nacházíme v pramenech k dějinám řádu, v knihách a dílech, které napsaly či je vlastnily, a také v jiných dokladech jejich života a působení. Taktéž popsání provinciálních kapitul konaných v české provincii v letech 1604–1650 a stanovení vedené provincie je novou skutečností, která nebyla zatím nikde publikována a

představuje novum v oblasti českých církevních dějin. Za velice přínosnou osobně považují část se seznamy členů jednotlivých konventů v letech 1604–1647, které rovněž znamenají posun v bádání v personálních otázkách řeholníků v 17. století.

Dovolují nám učinit si představu o počtu bratrů v konventech a také o jejich přesunu mezi konkrétními řádovými domy. I to, že jsme schopni je v řadě případů osobně identifikovat, je další postup kupředu v protikladu k anonymním dějinám klášterů ve středověku, kde známe často instituci (klášter, konvent) a v nejlepším případě její vedení – opata/převora. I vylíčení dějin bavorské provincie před rokem 1604, a tím i dějin českých konventů, je obohacením v otázce vývoje augustiniánského řádu v českých zemích, nejvíce v Českém království. A alespoň prozatím, ačkoli se tak děje např. pro 16. století povrchně a ve zkratce, uzavírá tato práce dějiny augustiniánů eremitů v českém státě od poloviny 13. až do půlky 17. století (práce Evy Záhořové detailně a spolehlivě pokrývá období od poloviny 13. až do počátku 16. století, má práce pak dobu přibližně v letech 1520–1650, i když hlavní těžiště práce je doba v rozmezí let 1604–1650).

Z této příčiny je možné do budoucna vidět další možnosti bádání v českých církevních dějinách 17. století právě v oblasti církevní správy, v dějinách „méně“ známých řádů a stanovit vliv a podíl těchto řádů, např. augustiniánů obutých i bosých, kapucínů, premonstrátů, dominikánů, františkánů, minoritů konventuálů, cisterciáků (konventuálů i trapistů), benediktinů aj., na českou společnost 17. a více 18. století. Tím myslím nevěnovat se pouze jednotlivým klášterům či konkrétním obdobím z jejich dějin či rozebírat příslušná příbuzná historická témata, např. z oblasti dějin umění atd, ale odhalit vnitřní život těchto řádů a to jak ve správních a hospodářských/majetkových věcech, tak i v těch personálně-soukromých záležitostech jejich členů. Pramenů a písemností, zvláště pro 18. století, je ve většině případů dostatek.

Proto doufám, že se v bádání o dějinách českých augustiniánů eremitů bude též pokračovat, přičemž pro druhou polovinu 17. století je pramenná základna širší a bohatší než pro dobu předchozí a zvláště pro téměř úplné poznání dějin správy české provincie je nejprůhodnější období 18. století, ze kterého pochází nejvíce pramenů k dějinám provincie i k osudům jednotlivých konventů. 19. století již takovými možnostmi neoplývá, protože prameny typu knih příjmů a výdajů nebo protokoly o členech řádu v české provincii pro 19. století neexistují, tudíž by se musely pracně a zdlouhavě sestavovat pro každý konvent zvlášť a výsledné poznatky spojit dohromady, čímž by teprve vznikl obraz fungování celé provincie v 19. století. I tak má jistě smysl ve výzkumu

pokračovat a učinit naše poznání života společnosti doby 17. a 18. století více komplexnější.

Seznam zkratek

AA – *Analecta augustiniana*

ČČH – Český časopis historický

CDB – *Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae*

CDM – *Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae*

CDS – *Codex diplomaticus Silesiae*

f. – fond

FF JCU – Filozofická fakulta Jihočeské univerzity

FF UK – Filozofická fakulta Univerzity Karlovy

FRB – *Fontes rerum Bohemicarum*

inv. č. – inventární číslo

MVB – *Monumenta Vaticana res gestas Bohemicas illustrantia*

NA – Národní archiv

NK ČR – Národní knihovna České republiky

RBM – *Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae*

ŘA – Řád augustiniánů

SH – Sborník historický

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

Seznam pramenů a literatury

Prameny nevydané

- NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*.
- NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Domažlice (1626–1950)*.
- NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Česká Lípa (1627–1950)*.
- NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent – Augustiniáni obutí Dolní Ročov (1262/1580–1950)*.
- NA, f. *Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839)*.
- SOA Litoměřice, f. *Augustiniáni Česká Lípa (1627–1950)*.
- SOkA Mladá Boleslav, f. *Obutí Augustiniáni Bělá pod Bezdězem (1633–1947)*.

Prameny vydané

- Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, Band VIII (1350–1355)*, ed. Vincenz BRANDL, Brünn 1874.
- Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, Tomus I–VII*, edd. Gustav FRIEDRICH et alii, Praeae 1904–2013.
- Fontes rerum Bohemicarum, Series nova, tomus II, Staré letopisy české*, edd. Alena M. ČERNÁ, Petr ČORNEJ, Markéta KLOSOVÁ, Praha 2003.
- Staré letopisy české z rukopisu Křižovnického*, edd. František ŠIMEK, Miloslav KAŇÁK, Praha 1959.
- Vladislavské zřízení zemské a navazující prameny*, edd. Petr KREUZ, Ivan MARTINOVSKÝ, str. 29, 62, 98, 132, 165, 168, 207, 478, 479, 486.

Seznam literatury

Alphabetum Felicis Milensii De Monachis e Monasteriis Germaniae ac Sarmatiae citerioris, Ordinis Eremitarum Sancti Augustini... Pragae Anno MDCXIII.

Klement BOROŮÝ., *Antonín Brus z Mohelnice*, Praha 1873.

Marie BLÁHOVÁ, *Historická chronologie*, Praha 2001.

Marie BLÁHOVÁ, Jan FROLÍK, *Velké dějiny zemí Koruny české I*. Praha-Litomyšl 1999.

Bernard Maxmilian BRAND, *Kláster Svatodobrotivský*, Praha 1907.

Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů a kongregací v českých zemích*, III. díl, 2. svazek, Praha 2007.

sv. Bernard z CLAIRVAUX, *O stupních pokory a pýchy*, Praha 1999.

Vladimír CINKE, *Organizace českých klášterů ve 13. a 14. stol. na podkladě provinčním*, in: ČČH 16, 1968, č. 3, str. 435–446.

František ČÁDA, *Právnícké a hospodářské rukopisy starobrněnské*, in: Časopis Společnosti přátel starožitností 60, 1952, str. 215–220.

Vladislav DOKOUPIL, *Soupis rukopisů knihovny augustiniánů na Starém Brně*, Praha 1957.

William FAIX, Karel MAREŠ, *Kostel a klášter sv. Tomáše. Augustiniáni na Malé Straně v Praze*, Praha 2003.

William FAIX, *Poutní místo Svatá Dobrotivá*, Praha, Zaječov 1999.

Series episcoporum ecclesiae catholicae quotquot innotuerunt a beato Petro Apostolo a multis adjutus, ed. P. Pius Bonifacius GAMS, Ratisbonae 1873.

Jacques LE GOFF, *Svatý František z Assisi*, Praha 2004.

Max HEIMBUCHER, *Orden und Kongregationen der katholischen Kirche*, Paderborn 1933–1934.

Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Biskup Jan IV. z Dražic (1301–1343)*, Praha 1991.

Josef JANÁČEK, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1987.

Jiří HANÁČEK, Roman KOS, *Augustiniáni v Brně*, Brno 2006.

Václav CHALOUPECKÝ, *Jan IV. z Dražic, poslední biskup Pražský. Studie kulturně historická*, in: Časopis přátel starožitností českých v Praze, 16, 1908, str. 80.

Kateřina CHARVÁTOVÁ, *Dějiny cisterckého řádu v Čechách 1142-1420. Sv. 1. Fundace 12. století. Sv. 2. Kláštery založené ve 13. a 14. století. Sv. 3. Kláštery na hranicích a za hranicemi Čech*, Praha 1998, 2002, 2009.

- Clemens JANETSCHEK, *Das Augustiner-Eremitenstift S. Thomas in Brünn mit steter Bezugnahme auf die Klöster desselben Ordens in Mähren*, sv. 1, Brünn 1898.
- Clemens JANETSCHEK, *Das Augustinerkloster in Gewitsch*, Brünn 1869.
- Jan Nepomuk JIŘIŠTĚ, *Kostel a klášter sv. Václava: augustiniáni v Bělé pod Bezdězem*, Praha 2012.
- Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 1*, Praha 1991.
- Jaroslav KADLEC, *Přehled českých církevních dějin 2*, Praha 1991.
- Milan KAMENÍK, *Burgundsko/kraj mnichů. Citeaux a Bernard z Clairvaux*, Praha 2002.
- Hagen KELLER, Otoni. *Jindřich I. Ptáčník, Ota I., II., III., Jindřich II.* Praha 2004.
- František KRÁSL, *Arnošt hrabě Harrach, kardinál sv. církve římské a kníže arcibiskup pražský*, Praha 1886.
- Adalbero KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Dritter Teil. Die bayerische Provinz bis zum Ende des Mittelalters*, Würzburg 1972.
- Adalbero KUNZELMANN, *Geschichte der deutschen Augustiner-Eremiten. Sechster Teil. Die bayerische Provinz vom Beginn der Neuzeit bis zur Säkularisation*, Würzburg 1975.
- Benignus van LUIJK, *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, Würzburg 1964.
- Benigno van LUIJK, *Le monde augustinien du XIIIe au XIXe siècle*, Assen 1971.
- Karel MAREŠ, *Der Katalog der Mitglieder der böhmischen Provinz des Ordens der Augustiner-Eremiten (OSA) seit der Hälfte 13. Jahrhunderts*, in: *Analecta Augustiniana* 63–64, 2000–2001, str. 249–341, 367–430.
- Karel MAREŠ, *Augustiniánský historiograf Valentin Weidner a jeho dvě klášterní kroniky*, in: *Folia Historica Bohemica* 30, 2015, č. 2, str. 387–409.
- Henri Irénée MARROU, *Svatý Augustin a augustiniáni v českých zemích*, Řím 1979.
- Heinrich Otto MEISNER, *Urkunden und Aktenlehre der Neuzeit*, Leipzig 1952.
- Jiří MIKULEC a kol., *Církev a společnost raného novověku v Čechách a na Moravě*, str. 72–83.
- Jiří MIKULEC, *Náboženský život a barokní zbožnost v českých zemích*, Praha 2013, str. 154–179.
- Rostislav NOVÝ, *Studie o předhusitských urbářích I*, SH 13, 1965, str. 5–64.
- Carl PIERER, *Die Urkunde über Wallensteins Kloster-Gründung in Böhmisches Leipa*, Varnsdorf 1927.
- Balbino RANO, *The Order of Saint Augustine*, Rome 1975.

- Floridus RÖHRIG, *Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn*, Klosterneuburg-Wien 1994.
- Veronika SLADKÁ, *Historie a současnost klášterní knihovny u sv. Tomáše v Praze*, Praha 2015 (rigorózní práce FF UK).
- Pavel SPUNAR, *Kultura českého středověku*, Praha 1985, str. 520.
- Jiří SPĚVÁČEK, *Karel IV. Život a dílo 1316–1318*, Praha 1979.
- František ŠIMÁČEK, *Klášter řádu sv. Augustina na Bezdězi*, Bezděz 3, 1992.
- Jiří ŠMERAL, *Řád augustiniánů eremitů na Moravě v předhusitské době*, Olomouc 2008.
- František ŠTĚDRÝ, *Ročov. Klášter augustiniánův obutých čili poustevníků*, in: Sborník Historického kroužku 24, 1923, str. 12–31.
- Josef TUMPACH, Antonín PODLAHA, *Český slovník bohovědný, Díl první: A – Bascape*, Praha 1912, str. 780–782.
- Petr VOREL, *Velké dějiny země Koruny české VII*, Praha-Litomyšl 2005, str.
- Pavel VLČEK, Petr SOMMER, Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie českých klášterů*, Praha 1997.
- Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století. Svazek první*, Praha 1895.
- Zikmund WINTER, *Život církevní v Čechách. Kulturně-historický obraz z XV. a XVI. století. Svazek druhý*, Praha 1896, str. 716–771, zvláště 742–743.
- Franz WÜNSCH, *Die Errichtung des Augustinerklosters in pflege in Böhmisch Leipa*, roč. 60.
- Eva ZÁHOŘOVÁ, *Dějiny řádu augustiniánů poustevníků (13.–16. století)*, Praha 2010 (dipl. práce FF UK).
- Adolar ZUMKELLER, *Das Mönchtum des heiligen Augustinus*, Würzburg 1968.

Přílohy

I. Text buly „*Licet Ecclesiae catholicae*“ Alexandra IV. potvrzující tzv. Velkou unii augustiniánů²⁸¹

„*Dilectis filiis fratri Lanfranco Generali, Provincialibus et conventualibus prioribus ac universis fratribus Ordinis Eremitarum Sancti Augustini tam praesentibus quam futuris, Salutem etc.*

Licet Ecclesiae Catholicae integritatem corporis sui sincera membrorum diversitas subministret et circumamictus species multiplicibus in ea varietatibus decoretur, nihil tamen in ipsa exprimit contrarietas inconcinnum, in qua consensum nutrit inaestimabilis concordia caritatis et individuum foret universitatis conformitas fideique simplicitas unitatem. Verum circa aedificationis fabricam quae in templum sanctum in Domino operariorum eius studio moliente succrescit, credimus assidue providendum, ut in varietatibus partium quae ad decorem structurae dominicae adhibentur, sic appareat distincta diversitas, ut non in confusio indiscreta nec alterius forma importuna consimilitudine speciem praetendat alterius, sed singula quaeque certum proprii modi ordinem sortiantur. Hac sane consideratione commoniti, cum consona in vobis Eremitarum appellatio et parum diversa professio disparibus titulis et in aliquibus dissimili habituum schemate discreparet, cogitavimus Sponsae Christi, in cuius veste pia sacrae religionis depinxit institutio coetus vestros, convenire decori, si communi capite indifferenti concorporationis foedere iungeretur et ex pluribus cuneis acies una consurgeret fortior ad hostiles spiritualis nequitiae impetus conterendos.

Propterea dudum a Nobis mandatum Apostolicum emanavit ut de singulis domibus vestris, quarum quedam Sancti Guillelmi, quaedam Sancti Augustini Ordinum nonnullae autem fratris Johannis Boni, aliquae vero de Fabali, aliae vero de Bricinis censebatur, et apud homines ambiguis interdum nuncupationibus vacillabant, duo fratres cum pleno mandato ad nostram mitterentur praesentiam, quod nostra circa vos salubriter ordinaret dispositio recepturi. Cumque fratres huiusmodi ad Sedem Apostolicam accessissent coram dilecto filio nostro Riccardo Sancti Angeli diacono cardinali, quem negotio unionis vestrae perficiendo deputavimus vice nostra, sufficientia ad id exhibere mandata, et in Generali Capitulo vestro in Urbe celebriter congregato, nomine omnium a quibus fuerant destinati et de communi Capituli eiusdem assensu, vos et domos vestras in unam Ordinis observantiam et vivendi formulam uniformem redigi, unumque ex eis ovile fieri Generalis Prioris praesidentia gubernandum unanimiter consenserunt, petentes ut, per gratiam unionis et conformitatis huiusmodi, eis iuxta conceptum votum paupertatis spontanee perpetuae possessionum terrestrium abdicatio remaneret et ipsis baculos vel ferulas deferendi imposita necessitas tolleretur, collata in cardinalem eundem providendi vobis ea vice de Generali Priori totius Ordinis nihilominus potestate. Porro idem cardinalis, nostri auctoritate mandati vivo ad eum sermone directi necnon et concordie eorundem fratrum ac predicti Capituli consensione suffultus, universas domos et congregationes vestras in unam Ordinis Eremitarum Sancti Augustini professionem et regularem observantiam perpetuo coniunxit sub Generalis cura Prioris, canonice instituendi pro tempore prae aliis Provincialibus necnon et conventualibus singularum domorum prioribus, regulariter gubernandas, et, ut novam ovilem Dominici unionem universalis capitis unitas consummaret, te, dilecte fili frater Lanfrancem in Generalem

²⁸¹ Benignus van LUIJK, *Bullarium ordinis eremitarum s. Augustini. Periodus formationis 1187–1256*, Würzburg 1964, str. 83–84.

Ordinis eiusdem Priorem et patrem, Spiritus Sancti gratia invocata, praefecit ac etiam, prouta Nobis specialiter in mandatis acceperat, confirmavit; vos universos et successores vestros a baculis vel ferulis deportandi et quod non cogamini ad recipiendas possessiones aliquas vel habendas, decernens perpetuo liberos et exemptos.

Nos igitur praefati Cardinalis processum, convenientem cum voluntatis nostrae proposito approbantes, praemissa omnia grata habemus et rata ipsaque auctoritate Apostolica confirmamus et praesentis scripti patrocinio communimus. Insuper autem personas et domos vestras sub beatorum Petri et Pauli protectione suscipientes et nostra, praesentium auctoritate statuimus, ut vos, filii priores et fratres, in professione praedicti Ordinis in praefato Generali Capitulo ordinata, quo quidem Ordine vos perpetuo censi volumus, vobiscum super diversarum professionum aut observationum debito, quas antea feceratis in praedictis vel aliis ordinibus, dispensantes, sub devota Genralis Prioris quem nunc vobis divina ordinatio praetulit eiusque successorum oboedientia perpetuo virtutum Domino servientes, nigris dumtaxat et nullis aliis alterius coloris cucullis, ut uniformis amictus normam eiusdem in vobis professionis ostendat, utanimum de caetero universi. Et ut haec sancta unio, quam perpetuae pacis tranquillitate gaudere volumus, omnibus integritatis suae perfecta partibus stabilis perseveret, decernimus ut omnes domus Ordinum suprascriptorum, quarum fratres iuxta mandati nostri formam ad nostram praesentiam non venerunt, ipsi uninoi tamquam corpori membra absque diffugio ullius exceptionis inhaereant et ad observationem praedictorum omnium teneantur. Alioquin sententiam, quam tu, dilecte fili Prior Generalis, et successores tui rite tuleritis in rebelles, ratam habebimus et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam, appellatione remota, inviolabiliter observari. Nulli ergo omnino liceat hanc nostrae confirmationis, protectionis, dispensationis et constitutionis paginam infringere omnipotenti Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverint incursum.

Datum Laterani V Idus Aprilis, Pontificatus nostri anno secundo.“

II. Text zakládací listiny konventu sv. Tomáše v Praze z 1. 7. 1285

(pozdější sídlo českého provinciála)²⁸²

Wencezlaus dei gratia rex boemie et marchio moravie, Re- || gio proficisci tramite credimus cum in civitatibus nostris personas locamus honestas, que subditum nobis populum saluti || feris monitis ad mores invitant egregios. Et pro anima quondam domini patris nostri nostroque felici statu, ante dei faciem || devotas iugiter preces fundant; Noverint igitur universi tam presentis etatis homines quam future, quod nos ecclesiam beati tho- || me iuxta muros civitatis nove sub castro pragensi sitam, cum areis sua, et quondam chunradi de satz et hominibus || iuribus eiusdem viris honestis fratribus ordinis sancti augustini tam presentibus quam futuris, et ipsi ordini confirmamus possiden- || dam, tenendam, et habendam libere, pacifice et quiete obieccione iuris cuiuslibet in posterum quiescente, et contradictio- || ne qualibet non obstante; In cuius rei testimonium et robore perpetuo valiturum presens privilegium sit et sigillis no- || ris fecimus communiri; Datum

²⁸² NA, f. Archiv České provincie augustiniánského řádu, Díl I. Listiny (1285–1839), inv. č. 1.

prage per manus magistri welizlai, pragensis, olomucensis et wissegradensis || canonici, prothonotari regni nostri. anno domini millesimo || ducentesimo octagesimo quinto kalende Julii || tercie decime Indictionis.

III. Seznam generálních převorů řádu augustiniánů eremitů do roku 1733 (uvedeni jsou i převoři před sjednocením řádu roku 1256, potvrzení pak ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸³

–1250 *Matthaeus*

1252–1256 *Adiutus de Grafano (de Garfagnana)*

1256 Philippus de Parma, převor již v době sjednocení

1256–1264 Lanfrancus de Settala (de Milano)

1265–1271 Antonianus de Stagio (Guido de Staggia)

1271–1274 beatus Clemens de S. Elpidio, ab Auximo (Clemens de Osimo)

1274–1284 Frantiscus de Regio (de Reggio)

1284–1291 beatus Clemens de S. Elpidio, ab Auximo podruhé, † 8. 4. 1291

1291–1292 Paulus Perusinus (de Perugia)

1292–1295 Aegidius Romanus (Aegidius de Roma, Jiljí Římský)

1295–1298 Simon de Pistorio (de Pistoia)

1298–1300 beatus Augustinus Novellus de Teramo (de Tarano), rezignoval, † 19. 5.

1309

1300–1307 Franciscus de Monte Rubiano (de Monterubbiano)

1308–1311 Jacobus de Orte, † ve Vienne, Francie

1312–1326 Alexander a S. Elpidio (de Sant'Elpidio)

1326–1342 Guilelmus de Cremona

1343–1344 Dionysius de Mutina (de Modena)

1345–1357 Thomas de Argentina (von Strassburg)

1357–1358 Gregorius de Arimino (de Rimini)

1359–1367 Matthaeus de Asculo (de Ascoli)

1368–1371 Hugolinus Malabranca (de Orvieto)

1371–1377 Guido Belregvardo (de Belregardo seu de Toulouse)

1377–1378 beatus Bonaventura de Peraga (de Padova)

1378–1381 Philippus de Mantova, generální vikář

1381–1383 Nicolaus de Amatrice, generální vikář

1383–1385 Bartholomaeus de Venetiis (Bartholomaeus de Venezia), generální vikář

1385–1400 Bartholomaeus de Venetiis

1400–1409 Nicolaus Saracenus de Cassia (de Cascia)

(1412–1419 Petrus de Vena, Tolosanus dle Kreybicha)

1409–1410 Paulus de Venezia, generální vikář

1410 Simon de Ancona, generální vikář

1410–1419 Hieronymus de Pistoia

1419–1431 Augustinus de Favoronibus, Romanus (de Roma)

1431–1434 Gerardus Ariminensis (de Rimini), generální vikář

1434–1443 Gerardus de Rimini podruhé

1443–1459 Julianus de Salem

²⁸³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 331–349.

1459–1460 Alexander Oliva, Saxo-Ferratensis (de Sassoferato)
 1460–1470 Guilelmus Becchius, Florentinus (Becchi de Firenze)
 1470–1476 Jacobus de Aquila (de L'Aquila)
 1476–1485 Ambrosius de Massaris, Coranus (Massari de Cori)
 1485 Silvester de Bagnoregio, generální vikář
 1485–1486 Anselmus de Monte Falcone (de Montefalco), generální vikář
 1486–1496 Anselmus de Monte Falcone podruhé
 1496–1497 Marianus de Genazzano, generální vikář
 1497–1498 Marianus de Genazzano podruhé
 1498–1501 Gratianus de Fulginio (Ventura de Foligno), generální vikář
 1501–1504 Gratianus de Fulginio (Ventura de Foligno) podruhé
 1504–1505 Augustinus Facieni (de Terni), generální vikář
 1505–1506 Augustinus Facieni (de Terni) podruhé
 1506–1507 Aegidius Canisius (de Viterbo), generální vikář
 1507–1518 Aegidius Canisius (de Viterbo) podruhé
 1518–1519 Gabriel de la Volta, Venetus (de Venezia), generální vikář
 1519–1537 Gabriel de la Volta (de Venezia) podruhé
 1537 Johannes Jacobus de Napoli, generální vikář
 1537–1538 Johannes Antonius de Chieti, generální vikář
 1538 Johannes Antonius de Chieti podruhé
 1538–1539 Hieronymus Seripandus (de Seripando), generální vikář
 1539–1551 Hieronymus Seripandus (de Seripando), podruhé
 1551–1559 Christophorus Patavinus, Italus (de Padova)
 1569–1570 Thaddaeus Guidellus, Perusinus (de Perugia), generální vikář
 1570–1581 Thaddaeus Guidellus, Perusinus (de Perugia)
 1581 Franciscus Dantinus, Recanatensis (de Recanati)
 1581–1582 Augustinus de Fivizzano, generální vikář
 1582–1586 Spiritus Angolciolus, Vicentinus (de Vicenza)
 1586–1587 Thaddaeus Guidellus, Perusinus (de Perugia)
 1587–1591 Gregorius Petrochinus de Montel paro, Picenus (de Montelparo)
 1591–1592 Augustinus de Tarquinia, generální vikář
 1592 Augustinus de Fivizzano, generální vikář
 1592–1598 Andreas Fesulanus, Fivizanus (Securani de Fivizzano)
 1598–1600 Alexander Mantinus, Senensis (Mancini de Siena)
 1600–1602 Fulvius de Ascoli, generální vikář
 1602–1607 Hippolitus Fabrianus, Ravennas (Fabriani de Ravenna)
 1607–1608 Joannes Baptista D'Asti (de Aste), generální vikář
 1608–1614 Joannes Baptista D'Asti (de Aste) podruhé
 1614–1620 Nicolaus Giovannetus a S. Angelo (Giovannetti de S. Angelo)
 1620–1624 Fulgentius Gallucius de Monte Georgio (Gallucci de Montegiorgio),
 generální vikář
 1624–1625 Hieronymus de Ghattis, Romanus (de Roma), generální vikář
 1625–1630 Hieronymus de Ghattis, Romanus (de Roma) podruhé
 1630–1636 Hieronymus de Rigoliis, Cornetanus (Rigoli de Tarquinia)
 1636–1645 Hippolitus Montis Finalensis (Monti de Finale)
 1645–1648 Fulgentius Penetrellus a Sigillo (Petrelli de Sigillo)
 1648–1649 Salvator Severinus Fabrianensis (Simoncelli de Fabriano), generální
 vikář
 1649–1655 Philippus de Vice comitibus (Visconti de Milano)
 1655–1661 Paulus de Luchinis, Pisauensis (Luchini de Pesaro)

1661–1667 Petrus Lanfranconius, Anconitanus (Lanfranconi de Ancona)
 1667–1673 Hieronymus Valvasorius (Valvassori de Milano)
 1673–1677 Nicolaus Oliva, Senensis (de Siena)
 1677–1679 Dominicus Valvasorius (Valvassori de Milano), generální vikář
 1679–1685 Dominicus Valvasorius (Valvassori de Milano)
 1685–1693 Fulgensius Travalloni a Monte Elparo (Travalloni de Montelparo)
 1693–1699 Antonius Pacinus, Ravennas (Pacini de Ravenna)
 1699–1705 Nicolaus Seranus Aguilanus
 1705–1711 Adeodatus Nuzzi ab Altamura
 1711–1717 Adeodatus Summaticus a Foggia
 1717–1720 Franciscus Maria Querni, Pratensis, generální vikář
 1720 Adeodatus Nuzzi ab Altamura podruhé
 1720–1727 Thomas Cervioni ab Ilcino
 1727–1733 Fulgentius Bellelli a Pulcino, Buccinensis

IV. Seznam provinciálů německé, později bavorské provincie do roku 1604²⁸⁴

Německá provincie:

1256–1264 Guido Salanus, Italus
 1264–1272 Engelbertus, Germanus
 1272–1289 Waltherus Raemacker (Walther Raemacker)
 1289–1299 Henricus a Wrimaris (de Weimaria)

Bavorská provincie:

1300–1315 Ulricus Strubinger (Ulrich von Straubing)
 1315–1325 Conradus, Germanus
 1325–1335 Andreas von Prag
 1340–1343 Nicolaus de Luna (z Loun), †1371
 1343–1344 Ulricus Ratisbonensis (Ulrich von Regensburg)
 1344–1354 Nicolaus Teschl
 1354–1358 Ulricus Ratisbonensis (Ulrich von Regensburg) podruhé
 1358–1361 Wenceslaus de Tusta (Václav z Domažlic)
 1361–1362 Joannes Denkok
 1362–1364 Nicolaus Teschl podruhé
 1364–1370 Hermanus de Lapide, Norimbergensis
 1370–1376 Leonardus de Villaco, Carinthius
 1376–1382 Nicolaus de Tusta (Mikuláš z Domažlic)
 1382–1385 Leonardus de Villaco podruhé
 1385–1389 Albertus de Ratisbona (von Regensburg)
 1389–1395 Leonardus de Villaco potřetí
 1395–1402/4 Johannes von Retz, Austriacus
 1404–1406 Georg von Theck
 1406–1410 Phillipus de Bruna (Filip z Brna)
 1410–1418 Petrus de Monaco (Peter von München)
 1410–1414 Albertus Humprecht, vikář provincie
 1414–1418 Joannes de Piwonia (z Pivoně), vikář provincie
 1418–1431 Berthold Puchhauser von Regensburg, zastával úřad 12 let

²⁸⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 356–363.

1418–1431 Joannes de Dobrowitz, vikář provincie
 1431–1442 Georgius de Valle speciosa (Georg von Schönthal)
 1442–1446 Peter von München
 1446–1451 Erasmus Günther de Monaco (von München)
 1452–1468 Joannes Ludovici de Herbipoli
 1468–1472 Paulus Weigl de Monaco (von München)
 1472–1476 Henricus Steiner
 1476–1483 Andreas Bysmann de Bruna (Ondřej Byzman z Brna)
 1483–1490 Georgius Plank de Valle speciosa (von Schöthal)
 1490–1495 Augustinus Molitor, Ingolstadiensis
 1495–1509 Joannes de Oberndorfer, nobilis Bavarus
 1509–1513 Nicolaus Schänderle, Brunensis (Brněnský)
 1509 Martinus de Insula (Martin z Ostrova), vikář provincie
 1513–1519 Joannes de Oberndorfer podruhé
 1519–1522 Ambrosius Stocker
 1522–1525 Nicolaus Schänderle podruhé
 1525–1528 Ambrosius Stocker podruhé
 1528–1534 Georgius Peratinus
 1534–1543 Petrus Stigler de Valle speciosa (von Schönthal)
 1543–1559 Jacobus Scotus
 1559–1562 Joannes Primosch, Pruckensis
 1559–1562 Thomas N., vikář provincie
 1562–1563 Aegidius Elparensis
 1563–1570 Joannes Paulus Mazzaferri, Recanatensis Italus
 1570–1576 Antonius Venetus
 1576–1577 Petrus Ximenes
 1577–1581 Augustinus a Jesu, Lusitanus
 1581–1586 Antonius Kerckius, Belga Lowaniensis
 1581–1586 Martinus Switavsky de Bochowa, Bohemus, vikář provincie
 1586–1589 Augustinus Vincentinus, Italus
 1589–1592 Martinus de Guzmán, nobilis Salmantinus
 1592–1594 Mauritius de Tertiis, Parmensis
 1594–1599 Hippolitus Fabrianus, Ravennas
 1599–1601 Joannes Maria Brugnolius, Corcondiensis
 1601–1604 Joannes Jacobus Collateralis a Murovallia, Italus
 1604 Felix Milensius de Laurino, Italus

V. Seznam provinciálů samostatné české provincie v letech 1604–1716 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸⁵

Česká provincie:

1604–1608 Joannes Babbista Switavsky a Bochowa (Jan Křtitel Svitavský z Bochova)

1608–1614 Gabriel Carybdius ex Monte ulmi (z Ulmu), † 26. 8. 1627 v Pšovce

1614–1623 Joannes Babbista Switavsky a Bochowa (Jan Křtitel Svitavský z Bochova)

podruhé

1623–1626 Nicolaus Crusenius de Brabantia, rada a historiograf císaře Ferdinanda II.,
† 10. 11. 1629 ve Vídni

²⁸⁵ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 363–367.

1626–1630 Angelicus de Taparellis, Tridentinus
1628–1629 Felix Gladich, podle M. Bubna na základě jeho pramenného výzkumu není jisté jeho působení
1630–1633 Casparus Premb, Pragensis (Pražský), † 29. 10. 1633
1633–1637 Joannes Babbista Switavsky a Bochowa (Jan Křtitel Svitavský z Bochova) potřetí, † 19. 7. 1637
1637–1641 Angelicus de Taparellis podruhé, v letech 1637–1638 měl titul *rector provinciae*, 1638–1641 řádný titul *prior provincialis*, † 21. 9. 1651
1637 Cornelius Curtius z konventu ve Vídni se stal provinciálním převorem rakouských konventů, česká provincie tak od léta 1637 zahrnovala pouze české konventy
1641–1644 Nicolaus Spornazzatus a S. Angelo, nobilis Italus
1644–1647 Jeremias Heishammer, Bavarus, † 28. 4. 1666 v Pivoni
1647–1650 Adeodatus Drahodemsky, Pragensis
1650–1653 Nicolaus Spornazzatus a S. Angelo, nobilis Italus podruhé, † 14. 8. 1654 v Itálii
 1653–1656 Simplicianus Hutter, Austriacus
 1656–1659 Adeodatus Drahodemsky podruhé, † 4. 1. 1685 v Brně
 1656–1659 Jeremias Heishammer, rektor provincie
 1659–1662 Godefricus Langenauer podruhé, Suevus, rezignoval pro stáří, † 6. 11. 1670 v Praze
 1665–1668 Augustinus de Burgo, Hybernus, † 23. 2. 1668 v České Lípě
 1668–1669 Simplicianus Hutter podruhé, † 16. 9. 1671 v Praze
 1668–1669 Augustinus Georgius Beer de Beeren, Norimbergensis, rektor provincie, † 3. 9. 1669 v Praze
 1670–1674 Alipius Gottelt, Fridlandensis (z Frýdlantu), rektor provincie
 1671–1674 Aurelius Puchner de Nova Civitate (z Nového Města pražského)
 1674–1677 Leo Schade, Arloniensis, † 5. 8. 1678 v Přerově
 1677–1680 Gregorius Arietinus, Tustanus (z Domažlic), † 8. 11. 1686 v Pšovce
 1680–1683 Hieronymus Ebenauer, Pragensis (z Menšího Města pražského)
 1683 Hieronymus Ebenauer, zvolen podruhé, neschválen generálním převorem, † 21. 1. 1694 ve Svaté Dobrotivé
 1683–1686 Alphonsus Hantsche, rektor provincie
 1686–1689 Alphonsus Hantsche podruhé, † 6. 7. 1689 v Praze
 1689–1692 Alipius Gottelt podruhé, Friedlandensis (z Frýdlantu), † 11. 8. 1692 v Praze
 1692–1693 Leopoldus Schinko (z Menšího Města pražského)
 1693–1695 Christianus Mitis, † 24. 1. 1729 v Praze
 1695–1698 Godefridus Fritsch, Lischianensis, † 31. 1. 1723 v České Lípě
 1698–1701 Michael Schmidt Pragensis (z Menšího Města pražského), † 11. 1. 1713 v Praze
 1701–1704 Aurelius Puchner podruhé
 1704–1707 Leopoldus Schinko podruhé
 1707–1710 Wenceslaus Pelikan
 1710–1713 Leopoldus Schinko potřetí
 1713–1716 Benignus Sichrovsky, Schopkensensis (z Pšovky)
 1716–1716 Leopoldus Pokorny, Lukavicensis (z Lukavice), † 22. 4. 1735 u sv. Kateřiny v Praze

VI. Seznam převorů známých u konventu v Pivoni, Štochově v letech 1528–1787 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸⁶

- 1528–1531(?) Joannes N, vyhnán z konventu kvůli příklonu k reformaci
1570–1572 Andreas Gansperger
1572–1573 Augustinus Pelzmayer
1573–1575 Casparus Malesius, Oppoliensis
1604–1605 Georgius Gansmayer, vikář pivoňského konventu
1605–1612 Ambrosius Stritzl, Viennensis, vikář konventu, povolán zpět do Vídně
1612–1614 Nicolaus Hofmayer, vikář konventu
1614–1620 Albertus Körnicer, Melnicensis
1620–1627 Nicolaus Hofmayer podruhé, definitor provincie
1627–1630 Casparus Premb
1630–1634 Mathias Herrman
1630–1634 Simplicianus Deichart, Moguntinus
1635–1637 Angelicus de Taparellis, generální vikář, bývalý provinciál
1637–1640 Nicolaus Spornazzatus a S. Angelo, Italus, roku 1640 zvolen provinciálem,
zároveň zůstal převorem pivoňského konventu
1641–1644 Joannes Evangelista Sedlmayer, vikář konventu
1644–1650 Nicolaus Spornazzatus a S. Angelo podruhé
1650–1653 Sebaldu Wendelinus
1653–1654 Nicolaus Spornazzatus potřetí, † 1654
1654–1656 Peregrinus Curtius, Bavarus, vikář konventu
1656–1659 Simplicianus Hutter, Austriacus
1659–1666 Jeremias Heishammer
1666–1686 Hyacinthus Langauf, Silesita (Slezan)
1686–1692 Alipius Ernst, roku 1692 odeslán do konventu v Domažlicích
1692–1695 Vincentius Schobert
1695–1698 Gregorius Schmidt, Lippensis
1698–1701 Hyacinthus Langauf, † 1707 tamtéž
1701–1703 Evodius Grünseis
1703–1704 Innocentius Hübner, vikář konventu
1704–1707 Aplhonsus Kaschka, vikář konventu
1707–1710 Michael Schmidt
1710–1712 Mauritius Spachmann, † 1712
1712–1722 Gregorius Schmidt, vikář konventu, později převor
1722–1727 Navigius Settler
1727–1731 Thaddaeus Bäuml, Tynhorsoviensis, vikář konventu
1731–1734 Cyriacus Wottawa
1734–1737 Gabriel Flixius, Lippensis
1737–1744 Cyriacus Wottawa podruhé, roku 1744 zvolen provinciálním převorem
1744–1746 Gabriel Flixius podruhé
1746–1750 Matthaeus Neander, vikář konventu, roku 1747 již převorem
1750–1754 Cyriacus Wottawa potřetí
1754–1757 Hyacinthus Schissl, později provinciální převor
1757–1760 Emmanuel Leübner, později provinciální převor
1760–1763 Amandus Roffeldt

²⁸⁶ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 373–377.

1763–1766 Adeodatus Mundt, později správce statku Stránka
 1766–1769 Antonius Gezdinsky, později vizitátor Polska
 1769–1770 Franciscus Pontz, později rektor provincie
 1770–1773 Gaudiosus Kottik, vikář konventu
 1773–1775 Fulgentius Michl, roku 1775 odešel do českolipského konventu
 1775–1777 Casimirus Raudniczky (Kazimír Roudnický), vikář konventu
 1777–1781 Godefricus Melzer, bývalý provinciální převor
 1781–1787 Rudolphus Elbl, Lippensis
 1787 Pachomius Kreybich, poslední vikář konventu, stejného roku za dohledu komisařů z gubernia konvent v Praze uzavřen a zrušen

VII. Seznam převorů známých u konventu ve sv. Dobrotivé/Ostrova (bl. Benigny) v letech 1343–1792 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸⁷

1343–1344 Stephanus N., definitor provincie
 1344–1348 Hermannus Lepus de Hazmburg
 1383–1390 Wenceslaus Lepus de Hazmburg et de Zbiroh, syn zakladatele konventu v Bělé pod Bezdězem
 1390–1393 Joannes Lepus de Hazmburg et de Zbiroh podruhé
 1393–? Gymiamus z Řičan, roku 1396 zvolen převorem v Pšovce
 1469–1502 Mauritius de Insula, vedl obnovu konventu po 33 let
 1503–? Maximus N., před útoky kališníků musel opustit konvent a skrývat se
 1548–? Joannes N., předtím varhanista u sv. Tomáše v Praze, kvůli útokům luteránů nucen opustit konvent
 1676–1677 Chrysostomus Otto, vikář konventu
 1677–1680 Phillipus Rosenthaler
 1680–1686 Thomas Scharf
 1686–1689 Alexius Schiml
 1689–1692 Raphael Pelikan
 1692–1693 Valentinus Weidner, autor dějin konventu sv. Dobrotivé
 1693–1694 Hieronymus Ebenauer, bývalý provinciál
 1694–1701 Thomas Scharf podruhé, vikář konventu, později převor, sekretář generálního sekretáře
 1701–1704 Conradus Stephanus, vizitátor provincie
 1704–1706 Bernardus Schindler
 1706–1707 Alexius Rosenthaler, vikář konventu
 1707–1712 Thomas Scharf potřetí
 1712–1727 Antoninus Czackert, vikář konventu, později jeho převor
 1727–1728 Raphael Sichrovsky, vikář konventu
 1728–1731 Fortunatus Kettner
 1731–1744 Andreas Keyler
 1744–1750 Raphael Sichrovsky podruhé
 1750–1752 Cajetanus Fux
 1752–1757 Titus Czeyczatka, vikář konventu, později převor
 1757–1760 Eustachius Hawlata
 1760–1769 Tobias Barolar

²⁸⁷ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 377–380.

1769–1773 Casimirus Raudniczky, přeložen z konventu v Pivoni
1775–1777 Nebridius Tauchmann, vikář konventu
1777–1779 Matthaeus Chotieborsky
1779–1790 Bernardus Mitis, vikář konventu, později jeho převor
1790–1792 Maximilianus Korren
1792–1814 Joannes Rauch

VIII. Seznam převorů známých u konventu v Pšovce, Šopce u Mělníka v letech 1291–1788 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸⁸

1291–? Budislaus Lepus de Hazmburg
1354–? Henricus Selnitz
1392–1397 Ludovicus N.
1397–1400 Cyriamus? z Říčan
1406–1410 Andreas N.
1410–? Zbynko Lepus de Hazmburg
1484–? Augustinus N.
1502–? Thomas N.
1542–? Martinus N.
1560–1594 Fridericus de Michaelis, vikář konventu, později převor
1594–1627 Gabriel Carybdus ex Monte Ulmi, zemřel roku 1627
1628–1639 Albertus Körnicher, Melnicensis
1639–1640 Joannes Evangelista Sedlmayer, vikář konventu
1640–1644 Thomas Leo
1644–1650 Jeremias Heishammer, zároveň provinciálním převorem
1650–1651 Maximus Donadinus, přeložen jako převor u sv. Tomáše
1651–1659 Jeremias Heishammer podruhé, kvůli nemoci přeložen zpět do Pšovky
1659–1662 Sebalus Wendelinus
1662–1665 Ambrosius Huber
1665–1668 Sebalus Wendelinus podruhé
1668–1677 Gregorius Arietinus
1677–1680 Nicolaus Puchner
1680–1683 Alphonsus Hantsche
1683–1686 Alexius Schimml
1686–1689 Hyacinthus Langauf
1689–1692 Henricus Hetzendorfer
1692–1695 Aurelius Puchner
1695–1697 Valentinus Weidner
1697–1700 Conradus Stephanus, vikář konventu, roku 1698 jeho převor
1700–1701 Gelasius de Hillebrand, vikář konventu
1701–1704 Hippolitus Perny
1704–1707 Conradus Stephanus podruhé
1707–1710 Alphonsus Kaschka
1710–1713 Benignus Sichrovsky, roku 1713 zvolen provinciálním převorem
1713–1716 Bruno Rauch
1716–1718 Benignus Sichrovsky, bývalý provinciál

²⁸⁸ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 381–383.

1718–1719 Basilius Steyskal, vikář konventu
 1719–1725 Petrus Hantsche
 1725–1728 Andreas Keyser
 1728–1729 Gelasius Woves
 1729–1740 Cosmas Wendl, vikář konventu, v letech 1731–1740 provinciální převor
 1740–1744 Prosper Weirich
 1744–1754 Augustinus Maffay
 1754–1757 Stephanus Liens
 1757–1760 Christianus Pauli
 1760–1766 Franciscus Pontz, roku 1766 zvolen provinciálním převorem
 1766–1772 Isidorus Weirich, † 1772
 1772–1775 Valentinus Haberle, vikář konventu, v letech 1773–1775 převor
 1775–1777 Amadeus Dinzenhofer, vikář konventu
 1777–1779 Romanus Czech
 1779–1783 Marianus Conradi, vikář konventu, roku 1781 převorem
 1783–1784 Angelus Falge, vikář konventu
 1784–1788 Blasius Marek, předal konvent komisaři z pražského gubernia, který jej uzavřel a zrušil

IX. Seznam převorů známých u konventu sv. Tomáše na Malé Straně v letech 1285–1799 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁸⁹

1285–? Diepoldus/Theobaldus de Swihow
 1325–1334 Mathias de Hazmburg
 1334–1338 Joannes Suchenfreund, iniciátor založení konventu augustiniánek u sv. Kateřiny v Novém Městě pražském
 1338–1342 Martinus Galeator, Pragensis
 1342–1355 Joannes Suchenfreund podruhé
 1355–1358 Bartholomeus N.
 1358–1359 Blasiborius N., zakladatel pivovaru
 1359–1363 Nicolaus Pulther, vikář konventu
 1363–1366 Johlinus N.
 1366–1369 Vincentius Windex, Pragensis, nejdříve převor, později převorem jeptišek u sv. Kateřiny
 1369–1374 Zbynko Lepus de Hazmburg et de Rozmital
 1374–1377 Leo Bowogius de Hazmburg et de Rozmital
 1377–1378 Johlinus N. podruhé
 1378–1384 Wenceslaus de Tusta
 1384–1386 Nicolaus Pulther, † 1386
 1386 Nicolaus de Tusta, zároveň provinciálním vikářem
 1386–1389 Joannes de Dobrowitz
 1389–1390 Joannes de Deblin
 1390–1392 Petrus de Alba
 1392–1395 Joannes de Dobrowitz podruhé
 1395–1398 Joannes de Monaco (z Mnichova)
 1398–1399 Filip z Brna, roku 1406 zvolen provinciálním převorem

²⁸⁹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 384–389.

1399–1400 Petrus de Alba podruhé
 1400–1401 Gymramus z Říčan, † 1401
 1401–1403 Petrus de Husk
 1403–1405 Mathias Kartus
 1405–1407 Wenceslaus de Muta
 1407–1408 Petrus de Alta Civitate (ze Starého Města pražského)
 1408–1410 Wenceslaus Chochol
 1410–1411 Albertus Humprecht, provinciální vikář
 1411–1412 Mathias Tutzen
 1412–1413 Augustinus Czachowetz
 1413–1415 Albertus Humprecht podruhé
 1415–1417 Joannes de Piwonia (Pivoň)
 1417–1418 Joannes de Dobrowitz potřetí
 1418–1419 Nicolaus Thassener, vikář konventu
 1419–1420 Joannes de Dobrowitz počtvrté
 1497–1500 Augustinus z Domažlic
 1500–1504 Martinus de Insula (Ostrova)
 1504–1509 Hermannus Kolderus
 1509–? Martinus de Insula podruhé, konvent vyrabován kališníky
 1539–1552 Martinus Knirz, úřad zastával 13 let
 1552–1560 Thomas N., vikář konventu
 1560–1565 Nicolaus N., vikář konventu
 1565–1568 Michael Plachar, od roku 1565 býval převorem sv. Tomáše, zároveň představeným konventu sv. Kateřiny po úmrtí poslední abatyše
 1568–1601 Martinus Switavsky de Bochowa, zastával úřad 33 let
1601–1618 Joannes Babtista/Crystellius Switavsky de Bochowa, roku 1604 zvolen prvním českým provinciálním převorem (nejdříve vikář provincie)
1618–1622 Adeodatus Vischer, vikář konventu
1622–1637 Joannes Babtista/Crystellius Switavsky de Bochowa podruhé, rovněž v letech 1614–1623 provinciálním převorem, † 1637 u sv. Tomáše
1637–1640 Angelicus de Taparellis, rektor provincie
1640–1647 Adeodatus Drahodemsky, roku 1647 zvolen provinciálním převorem
1647–1650 Simplicianus Hutter
1650–1651 Jeremias Heishammer, bývalý provinciál, přeložen roku 1651 do Pšovky
 1651–1653 Maximus Donadinus
 1653–1655 Adeodatus Drahodemsky podruhé, bývalý provinciál, roku 1656 opět zvolen provinciálním převorem, poté jako asistent pro Německo
 1655–1656 Fulgentius Kavka, vikář konventu
 1656–1657 Fulgentius Tichy, † 1657
 1657–1662 Augustinus Beer, vikář konventu, později zvolen provinciálním převorem
 1662–1663 Alipius Gottelt
 1663–1668 Augustinus Beer podruhé, bývalý provinciál
 1668–1670 Alipius Gottelt podruhé, roku 1670 ustanoven rektorem provincie
 1670–1680 Aplhonsus Hantsche, vikář konventu, poté převorem
 1680–1682 Alipius Gottelt potřetí, vikář konventu
 1682–1686 Michael Schmidt, vikář konventu, později převorem
 1686–1689 Alipius Gottelt počtvrté
 1689–1692 Leopoldus Schinko, později provinciálním převorem
 1692–1694 Hyacinthus Bredschneider, rezignoval
 1694–1695 Henricus Hetzendorfer, vikář konventu, nahrazen

1695–1698 Michael Schmidt podruhé, později provinciálním převorem
 1698–1699 Gregorius Schmidt, rezignoval
 1699–1704 Alipius Ernst, vikář konventu, později převorem
 1704–1707 Michael Schmidt potřetí, bývalý provinciál
 1707–1710 Hyacinthus Bredschneider podruhé
 1710–1713 Carolus Traglauer
 1713 Nebridius Kraus, † 19. 8. 1713 na mor
 1713–1719 Petrus Hantsche, vikář konventu, roku 1716 převorem
 1719–1722 Thaddaeus Bäuml
 1722–1734 Seraphinus Melzer, úřad zastával 12 let, přestavěl konventní chrám
 1734–1737 Clemens Zuckmantl, později zvolen provinciálním převorem
 1737–1740 Guilelmus Elbl, Lippensis
 1740–1743 Honoratus Sichrovsky, † 1743
 1743–1744 Matthaeus Neander, vikář konventu
 1744–1747 Cherubinus Liehre
 1747–1750 Wenceslaus Applelt, později zvolen provinciálním převorem
 1750–1754 Amandus Reffeld
 1754–1757 Theobaldus Gruber
 1757–1760 Bonifacius Baudisch
 1760–1763 Antonius Gezdinsky
 1763–1767 Josephus Barolar, opravil konventní pivovar, † 1767
 1767–1769 Bartholomaeus Jackisch, vikář konventu
 1769–1773 Severus Pilser
 1773–1775 Antonius Gezdinsky podruhé
 1775–1777 Florentius Barth, vikář konventu
 1777–1790 Michael Enobricht, úřad zastával 13 let
 1790–1796 Aloysius Ficker
 1796–1799 Guilelmus Dinzenhofer

X. Seznam převorů známých u konventu v Domažlicích v letech 1343–
1794 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu
práce)²⁹⁰

1343–? Nicolaus Gestil, Bavarus
 1530–1534 Joannes Tynhorsoviensis
1620–1621 Henricus Scholler
1621–1628 Albertus Körnicher
1628–1631 Urbanus ab Hayden
1631–1635 Simplicianus Deichart, Moguntinus
1635–1638 Urbanus ab Hayden podruhé
1638–1639 Godefridus Langenauer
1639–1641 Maximus Donadinus, vikář konventu, roku 1640 převorem
1641 Honoratus Brandl, † 7. 8. 1641
1641–1643 Joannes Melnicensis, vikář konventu
1643–1647 Damianus Fink, vikář konventu, roku 1644 převorem
1647–1652 Columbanus Weis, roku 1652 zproštěn úřadu pro nemoc
 1652–1655 Wolfgangus Medlseder, vikář konventu, roku 1654 převorem

²⁹⁰ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 390–393.

1655–1656 Gregorius Fluer, vikář konventu
 1657–1659 Bonaventura Süss, vikář konventu
 1659–1661 Guilelms (Wilhelm) Haibner
 1661–1662 Peregrinus Curtius, Bavarus, vikář konventu
 1662–1665 Albertus Judex, vikář konventu, později převor
 1665–1668 Phillipus Rosenthaler
 1668–1671 Gerardus Menschik
 1671 Maximus Tischnovsky, 19. 9. 1671 rezignoval
 1671–1672 Nicolaus Puchner, vikář konventu
 1672–1677 Aegidius Engel, vikář konventu, † 4. 2. 1677
 1677 Paulus Agerle, vikář konventu, 1671 rezignoval
 1677–1680 Pius Stiepanek
 1680–1683 Alexius Schimml
 1683–1686 Henricus Hetzendorfer
 1686–1689 Simplicianus Hübner
 1689–1692 Hyacithus Langauf
 1692–1695 Alipius Ernst
 1695–1697 Fulgentius Kniezowesky, † 1697
 1697–1699 Aegidius Nodinus, vikář konventu, roku 1698 převorem, rezignoval 1699
 1699–1701 Evodius Grünseis, vikář konventu
 1701 Valentinus Weidner, rezignoval 1701
 1701–1703 Thomas Scharf, vikář konventu
 1703–1707 Amandus Buntzmann, vikář konventu, roku 1704 převorem
 1707–1710 Alipius Ernst podruhé
 1710–1712 Constantinus Flixius
 1712–1713 Casimirus Wenzl
 1713–1717 Thomas Scharf podruhé, † 1717
 1717–1722 Augustinus Jeschke, roku 1719 převorem, † 1722
 1722 Carolus Traglauer, vikář konventu
 1722–1725 Columbanus Weiniek
 1722–1728 Jacobus Neümayer
 1728–1731 Raphael Sichrovsky
 1731–1734 Gabriel Flixius
 1734–1737 Navigius Settler
 1737–1740 Amadeus Tippolt
 1740–1747 Gelasius Woves
 1747–1766 Hippolitus Beranek
 1766–1769 Onocaltureus? Palladius Küttl
 1769–1775 Leonardus Weiser
 1775–1777 Romanus Czech
 1777–1781 Adeodatus Mundt
 1781–1787 Ernestus Papstmann
 1787–1794 Leo Sichrowsky, † 1794
 1794 Ernestus Papstmann podruhé

XI. Seznam převorů známých u konventu v Bělé pod Bezdězem v letech 1355–1539 a u druhé fundace konventu 1633–1781 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁹¹

1355–? Jacobus de Alba
1539–? Stephanus N.
1633–1635 Urbanus ab Hayden, Viennensis
1635–1638 Simplicianus Deichart
1638–1639 Simplicianus Hutter
1639–1647 Hugolinus Maria de Bonis, Italus
1647–1650 Jeremias Heishammer
1650–1653 Hugolinus Wolleclerus, Francier
1653–1654 Maximus Donadinus
1654–1659 Valentinus Lisner, vikář konventu, roku 1655 převorem
1659–1662 Bonaventura Süss
1662–1665 Godefridus Langenauer, bývalý provinciální převor
1665–1668 Alipius Gottelt
1668–1671 Constantinus Teiml
1671–1672 Gerardus Menschick, rezignoval 1672
1672–1675 Nicolaus Puchner, roku 1674 převorem, 1675 rezignoval
1675–1680 Alipius Ernst, vikář konventu, roku 1677 převorem
1680–1683 Pius Stiepanek
1683–1686 Sebastianus Scholtz
1686–1692 Joannes Zeisky
1692–1695 Chrysostomus Otto
1695–1700 Raphael Pelikan
1700–1701 Conradus Stephanus, vikář konventu
1701–1704 Antoninus Czackert
1704–1721 Seraphinus Melzer, zastával úřad 17 let
1721–1722 Damianus Pokorný, vikář konventu
1722–1725 Bruno Rauch
1725–1727 Thaddaeus Bäuml
1727–1728 Navigius Settler, vikář konventu
1728–1730 Adeodatus Mentzl, roku 1730 rezignoval
1730–1731 Evodius Wodiczka, vikář konventu, † 1731
1731 Henricus Czepan, vikář konventu
1731–1734 Thaddaeus Bäuml
1734–1737 Cyriacus Wottawa, později provinciální převor
1737–1740 Gabriel Flixius
1740–1744 Raphael Sichrovsky
1744–1747 Matthaeus Neancler
1747–1750 Aegidius Gronner
1750 Thaddaeus Bäuml podruhé, † 1750
1750–1757 Christianus Pauli, vikář konventu, roku 1754 převorem
1757–1760 Blasius Walter
1760–1763 Achatius Jakubetz
1763–1766 Isidorus Weirich
1766–1769 Gaudiosus Kottik

²⁹¹ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 394–397.

1769–1774 Romanus Czech
1774–1777 Colmannus Richmer, vikář konventu
1777–1781 Ernestus Papstmann
1781–1809 Prosper Kozlick, zastával úřad 28 let

XII. Seznam převorů známých u konventu na hradě Bezděz v letech 1624–1633 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁹²

1624–1625 Leonardus Rumlspurger, vikář konventu, † 1625
1625–1628 Matthaeus de Voerster, Bruxellensis, vikář konventu, roku 1628 se vrátil zpět do Brugg
1628–1629 Guilelmus Berlinus, vikář konventu, vrátil se jako prokurátor do vídeňského konventu
1629–1631 Nicolaus Bechtoldus, Austriacus, vikář konventu
1631–1633 Adam Menzelius, Viennensis, poslední vikář, po přesídlení a obnovení konventu v Bělé pod Bezdězem roku 1633 odešel do Vídně, kde se stal převorem
Konvent roku 1633 přesunut zpět do města Bělé. Někteří badatelé považují konvent na hradě Bezděz za samostatný, jiní jen za intermezzum trvání konventu v Bělé.

XIII. Seznam převorů známých u konventu v Ročově, Dolním Ročově v letech 1604–1701 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁹³

1374–? Ubaldus Binold
1389–1390 Nicolaus, Pragensis
1390–1391 Simeon Poczepiczkyca de Poczepicz
1391–1410 Mathias Tutzen, roku 1411 zvolen převorem u sv. Tomáše v Praze
1410–? Mathias Kartus
1518–1520 Sigismundus N.
1520? Albertus Cornigerus
1600–1604 Hippolitus Scultetus
1604–1605 Georgius Gansmayer
1605–1607 Michael Winkler, Piwoniensis, vikář konventu
1607–1614 Michael Malesius
1614–1615 Sigismundus Bauhofer
1615–1621 Marcus Schindenhölder, Seefeldensis, vikář konventu
1621–1625 Augustinus Tollmayer, † 1625
1625 Hieronymus Harscher, † 1625
1625–1627 Blasius Burcknecht, Friburgensibus, vikář konventu
1627–1629 Silvester Kuna, Viennensis
1629–1635 Henricus Schöller
1635–1638 Thomas Leo
1638–1641 Henricus Schöller podruhé, vyhnán luterány
1641–1653 Valentinus Lisner

²⁹² NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 394–395.

²⁹³ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 402–405.

1653–1656 Thomas Leo
 1656–1659 Chrysostomus Klobuczinsky
 1659–1660 Alipius Gottelt
 1660–1661 Valentinus Lisner, vikář konventu, † 1661
 1661–1664 Adeodatus Knolinius, vikář konventu, roku 1664 se vrátil do své vlasti v Polsku
 1664–1668 Norbertus Möller, Westphalus
 1668–1674 Leo Schade, roku 1674 zvolen provinciálním převorem
 1674–1677 Nebridius Capricius
 1677–1678 Leo Schade podruhé, bývalý provinciál, † 1678
 1678–1681 Leo Wodiczka, vikář konventu, později převor, † 1681
 1681–1683 Raphael Pelikan
 1683–1686 Aurelius Puchner
 1686–1691 Columbanus Möller, † 1692
 1691–1692 Gelasius de Hillebrand, vikář konventu, roku 1692 převorem
 1692–1707 Wenceslaus Pelikan, roku 1707 provinciálním převorem
 1707–1709 Hippolitus Perny, rezignoval
 1709–1710 Bonifacius Reütter, vikář konventu
 1710–1717 Wenceslaus Pelikan podruhé, bývalý provinciál, † 1717
 1717–1719 Benignus Sichrovsky, vikář konventu
 1719–1722 Adeodatus Mentzl
 1722–1725 Michael Mareschl, roku 1725 zvolen provinciálním převorem
 1725–1728 Bruno Rauch
 1728–1731 Michael Mareschl, bývalý provinciál
 1731–1741 Basilius Steyskal, † 1741
 1741–1744 Leonardus Pitsch, vikář konventu, roku 1744 převorem, † 1744
 1744–1754 Laurentius Draždiansky, vikář konventu, poté převorem
 1754–1757 Eustachius Hawlata
 1757–1774 Alexius Towarek, úřad zastával 17 let
 1774–1777 Adeodatus Mundt, vikář konventu
 1777– 1781 Casimirus Raudniczky, roku 1781 zvolen provinciálním převorem, v úřadu až do své smrti roku 1795
 1781–1784 Hugolinus Bursik
 1784–1787 Eustachius Dworzak
 1787–1790 Hugolinus Bursik podruhé
 1790–1791 Columbanus Peyskar, † 1791
 1791–? Peregrinus Hruza

XIV. Seznam převorů známých u konventu v České Lípě v letech 1604–1701 (podtržení rovněž ti, kteří zastávali úřad v časovém horizontu práce)²⁹⁴

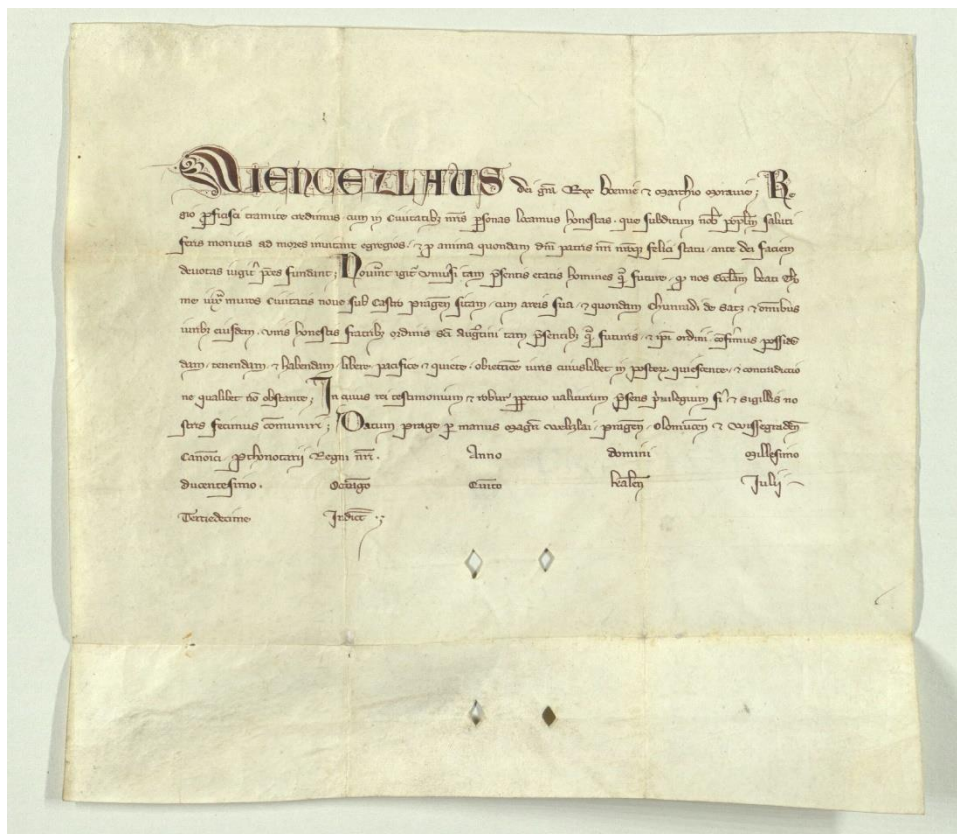
1627–1628 Felix Gladich, Fluminensis, první vikář konventu
1628 Urbanus ab Hayden, vikář konventu
1628–1630 Silvestr Kuna, vikář konventu
1630–1631 Paulus Conopaeus, Flander
1631–1633 Nicolaus Bechtoldus, Austriacus

²⁹⁴ NA, f. *Augustiniáni obutí – provincialát a konvent, Praha (1262/1285–1999)*, část rukopisy, *Catalogus Patrum ac Fratrum a Pachomio Kreybich*, inv. č. 14, sig. III 4, str. 406–409.

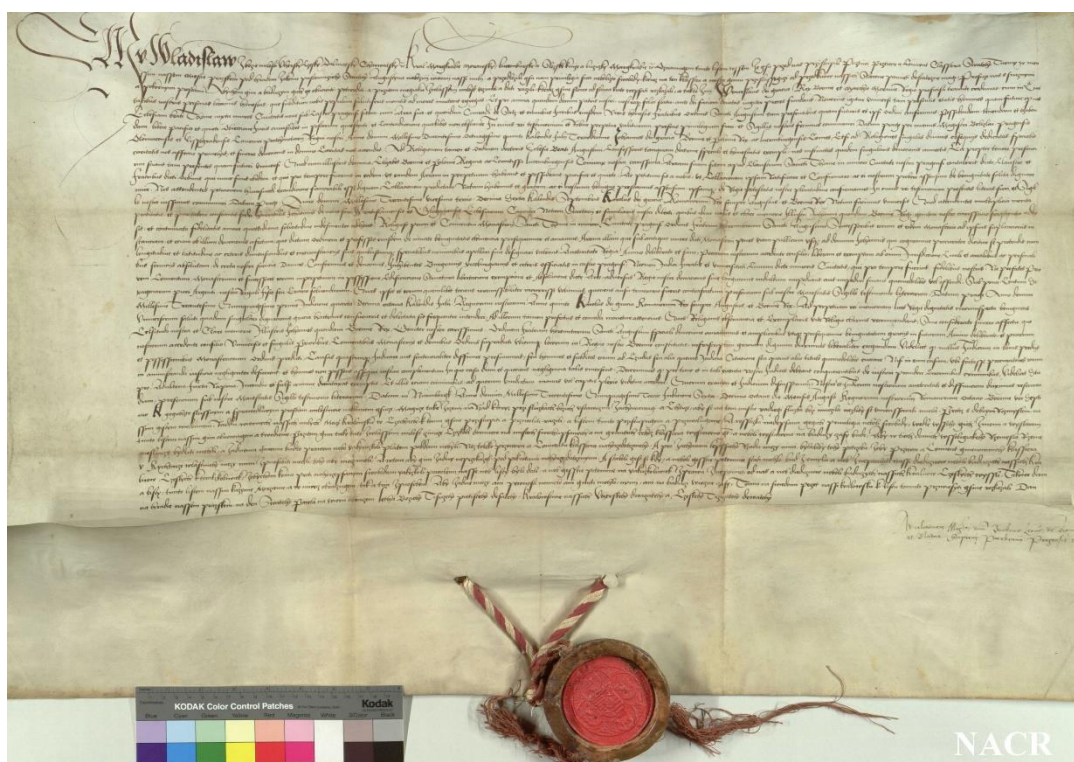
1633–1635 Paulus Conopaeus podruhé, vikář konventu, † 1635
1635–1638 Henricus Schöller
1638–1641 Nilolaus Kolbius, vikář konventu, později převorem
1641–1647 Maximus Donadinus, vikář konventu
1647–1649 Joannes Seraphinus Barnefeldt
1649–1650 Valentinus Lisner, Zwickariensis, vikář konventu
1650–1656 Joannes Seraphinus Barnefeldt podruhé, roku 1653 převorem
 1656–1659 Alphonsus Beltramus
 1659–1662 Gregorius Arietinus
 1662–1667 Martinus Link, Hybernus
 1667–1668 Laurentius Dourbois, vikář konventu
 1668–1669 Phillipus Rosenthaler
 1669–1671 Aurelius Puchner, vikář konventu, později provinciálním převorem
 1671–1673 Constantinus Teiml
 1673–1674 Alphonsus de Jamagne, Austriacus, vikář konventu
 1674–1677 Leo Wodiczka, vikář konventu
 1677–1680 Lucas Hansperger
 1680–1686 Jonnes Zeisky, zastával úřad dvakrát po sobě
 1686–1692 Michael Schmidt, Pragensis
 1692–1695 Hieronymus Ebenauer, bývalý provinciál
 1695–1698 Alphonsus Kaschka
 1698–1701 Joannes Zeisky potřetí
 1701–1704 Alphonsus Kaschka podruhé
 1704–1707 Gelasius de Hildebrand (rytíř)
 1707–1710 Gregorius Schmidt
 1710–1711 Hyacinthus Bredschneider
 1711–1712 Michael Schmidt podruhé, přeložen do Pivoně
 1712–1713 Bruno Rauch, vikář konventu
 1713–1716 Leopoldus Pokorny, později provinciálním převorem
 1716–1718 Fulgentius Schroll
 1718–1719 Carolus Traglauer, vikář konventu
 1719–1722 Vincentius Schovert
 1722–1725 Leo Beerenfelder
 1725–1728 Evodius Wodiczka
 1728–1729 Matthias Putz
 1729–1731 Gelasius Woves, vikář konventu, rezignoval 1731
 1731 Amadeus Tippolt, vikář konventu
 1731–1732 Bruno Rauch podruhé, † 1732
 1732–1737 Cyrillus Rinkert, vikář konventu, později převorem
 1737–1740 Florianus Rott
 1740–1748 Guilelmus Elbl, Lippensis
 1748–1750 Casimirus Xilander, vikář konventu
 1750–1754 Antonius Gezdinsky
 1754–1757 Augustinus Maffay
 1757–1760 Wencezlaus Appelt, bývalý provinciál
 1760–1763 Adeodatus Mundt
 1763–1769 Wenceslaus Applet podruhé
 1769–1777 Bartholomaeus Jackisch
 1777–1781 Rudolphus Elbl, Lippensis
 1781–1784 Coelestinus Ullmann

1784–1790 Godefridus Melzer, zastával úřad dvakrát po sobě
1790–1793 Athanasius Stöhr, † 1793
1793–1806 Andreas Perle

XV. Náhled listiny Václava II. z 1. 7. 1285

XVI. Náhled listiny Vladislava II. z 25. 1. 1510

XVII. List Rudolfa II. z 20. 11. 1604

Rudolphus secundus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus Hungariae Bohemiaeque rex.

Religiose Nobis dilecte. Animaducimus hacenus Ordinis tui Conuentus non exiguum damnum in conducendis extraneis Provincialibus, ac quae isdem dimittendis accepisse, et frequentes eorundem mutationes. Nonab his nolumus nullam, verum incommode plurimum, ne penitus excidimus et euerionem dicamus attulisse. Ea propter de istis de mentissimè requirimus, ut de his, quae de quidem fructum in Provincialibus conditionem, aliquid Provincialibus et triotarum numero eliguntur, de quibus esse non pueris tua, promissionem, licet in negotiis Provincialibus suis in Provincia, eligere non modo quod hac in re nobis rem gratiam facies, verum etiam eidem Ordini tuo perquam oppositum commodabis, dum ea ratione et paupertate eorum consules et multorum errorum, ne aliter dicamus, qui per Extraneos obignationem legum.

1604 Nov. 20

Consuetudinum huiusmodi huius Patriae saepe auideri solent, malo obuiabis. Idcirco etiam Voluntati huius nostrae Caesariae et tanto facilius assensurum speramus, quanto amplius te et nobis gratificari uelle, et saluti tuorum proprii, et desiderare omnino non dubitamus. Data Praagae in Regali nostra Vigesima. Mensis. Nouembrii. Anno Christi millesimo. Sexcentesimo quarto. Regnum nostrorum Romani trigesimo. Hungariae trigesimo tertio. Bohemiae undecimo.

Rudolphus

Henrico de Dolebois
S. R. Bohemiae Cancellarius

Henricus de Rimer
Vice Cancellarius

Joan. Moravici

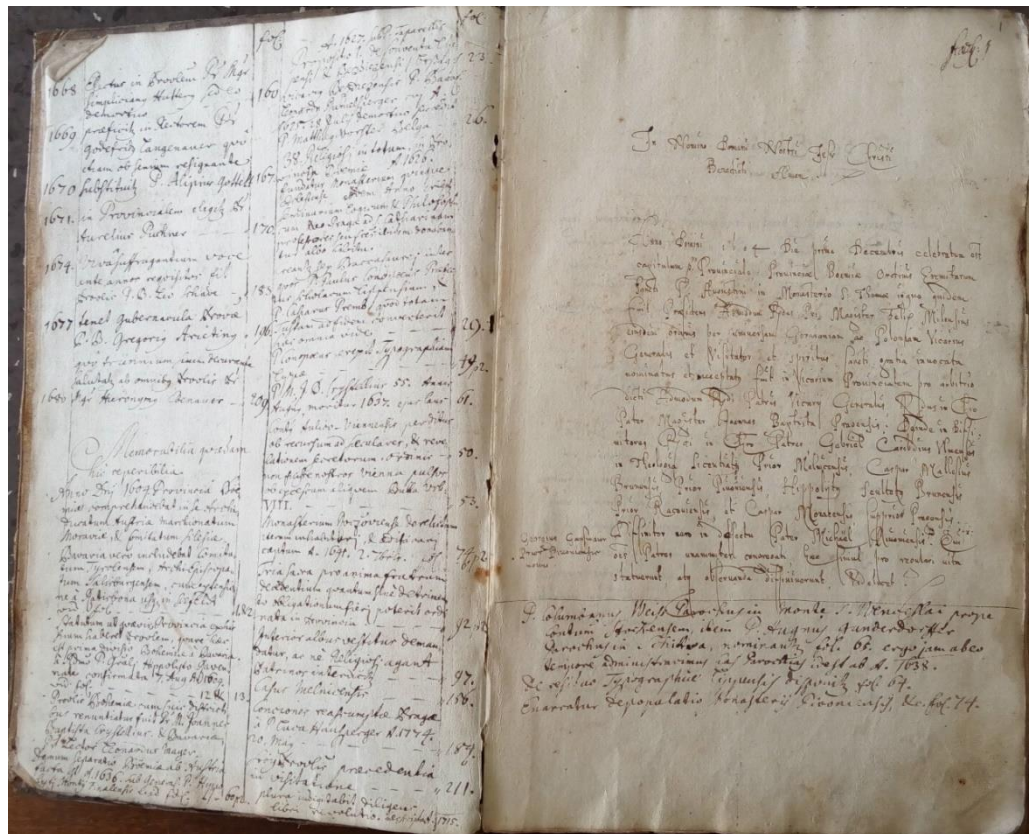
14

**XVIII. Series Vicariorum Generalium et Provincialium Provinciae
Bohemiae v letech 1604–1680 (ukázky)**

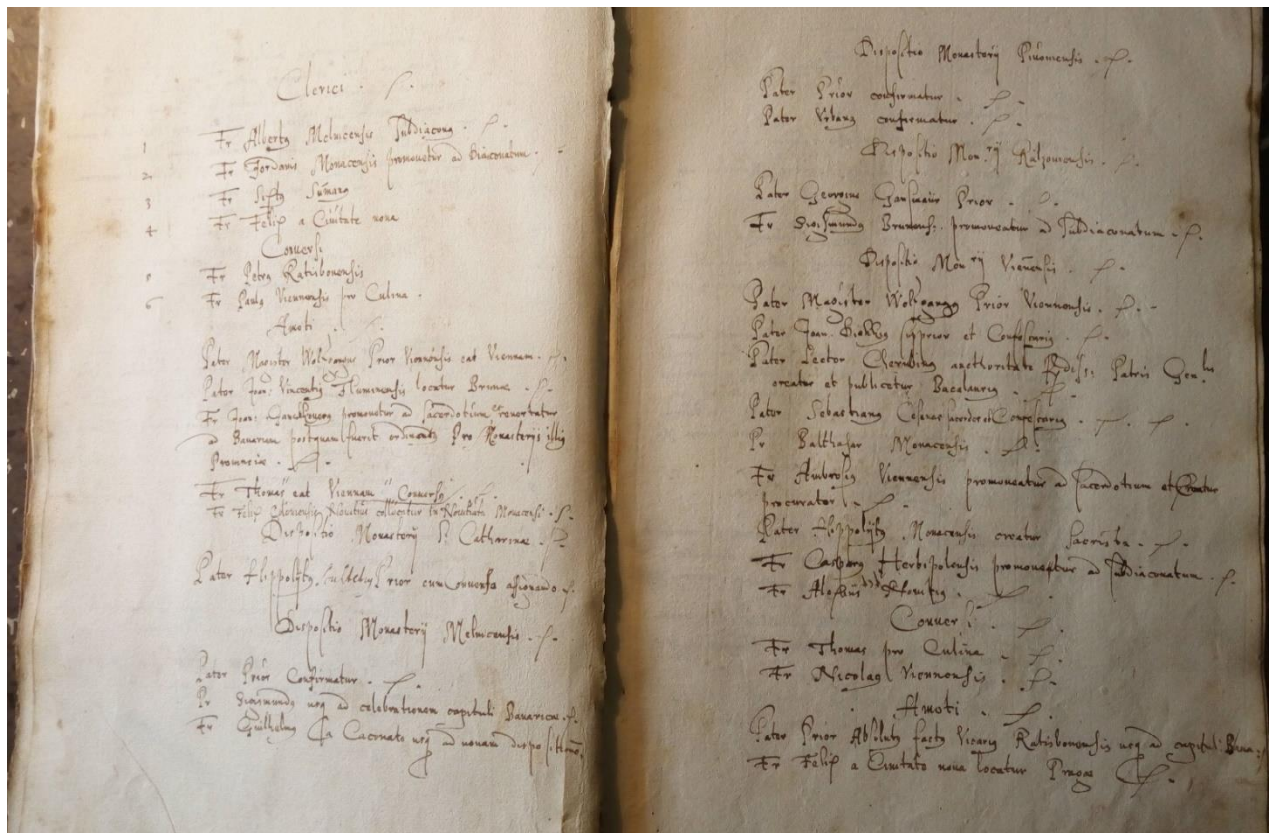
Series Vicariorum Generalium, & Provincialium Provinciae Bohemiae ab Anno Dni 1604 a quo hic liber incipit. 1604 usque ad A. 1680	
Annus 1604. Mgr. fr. Felix Milensius per germ. & Poloniam Vicarij & Visitator, generalis f. 71.	1604. Visitatoris generalis murus obit fr. Mgr. Nicolay Samellany, alias Austria Vi- carij Galis - - - 78
1611. Dem. P. Joer. Jector Provinc. 1614. P. Mgr. gabriel Carolinus Almensis pontif. abbat. Dravici	1647. x. Maj elect. fr. Mgr. Decodatus, Decodatus anro- rum 35. fol. 91. & 92.
1621. Visitator Provinciae consti- tuitur P. Mgr. Nicolaus Crusen- ny A. T. D. & huc Majestatis Consultarius Doctor Provolis munere fungitur fr. Mgr. loc. Baptista Crystellij Deidem huc rogatur.	1650. decessit regit Provin- ciam P. Nicolay Sternappay 100.
1623. P. Mgr. Crusenius - - -	1653. Consiliarius generalis fr. Alphonsus Stamos sub- reg. Praesidentia elect. fr. Simplicianus Hulle - - 109.
1626. fil. vicarij generalis P. Mgr. Angelius de Taparellis Tridentinus	1656. decessit dignitas Dravici fr. Mgr. Decodatus Drac- denus, sed quia in Austria Germaniae declaratus, fil. 119
1628. Vicariatum gener. accipit fr. Mgr. Felix Milensius, sede s. ob Car. indidem renuntians succedit fr. Mgr. Angelius in Conventual. Capitulum & salubrit.	1659. 4. Maj fil. Dravici fr. Godefridus Langenau - - 128 pr.
1629. Dravici - - -	1662. elect. Dravici fr. Mgr. Augustinus Beer - - 139.
1631. Vicarij Gener. publicat. fr. Cassianus Tremb - - -	1665. fr. Mgr. Augustus de Burp Regni Viaticensis fact. Dravici - 146 pr.
1633. idem confirmat. quo anno mortuus ex alioq. do- ribz 29. Dravici	1668. fr. Simplicianus Hulle Dravici, Dravici Dravici fr. Mgr. Augustinus Beer 156.
1636. in eodem officio confirmat. 1637. Rector Provinciae fil. fr. Mgr. Angelius 16 Jan. - - -	
1640. Consiliarius generalis declaratur	

Seznam provinciálních převorů v letech 1604–1669

Začátek zápisu
kapituly z 8. 12. 1604

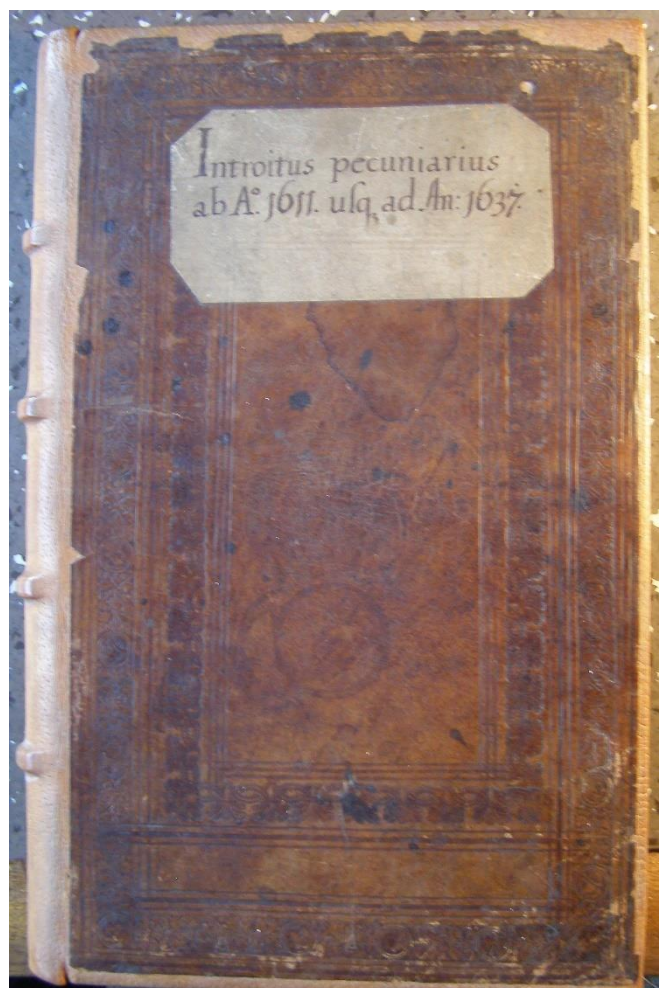

Dole: Soupis členů
jednotlivých konventů
pro rok 1604

XIX. Introitus pecuniarius z let 1611–1637 (ukázky)

Přední strana vazby tzv. knihy příjmů sv.
Tomáše pro léta 1611–1637

	fl	cro	pr
Cony J. Gall. Hm. 1571			
Dns König ex dono dca Veng. Thal schuit	3	44	
Dns Liberal schuit	1	45	
Dns Caroly scriba schuit	1	27	1
Ex dono Hurifabris Vidua schuit	1	45	
Ex dono Kraus schuonnt	1	45	
Jacoby Gladiator schuit		46	2
Petrus Braun schuit		35	
Bda Brhāpālmī schuit	2		
D. Erhardy schuit	2	2	1
D. Jacoby Peron schuit	2	50	
D. Christophery schober schuit	1	10	
Bna Habenstraits schuit		23	1
B. Brambil schuit		11	2
D. Sebatianng schuit 21. Albr. v. s. m. p. l. g. k. m. s. <small>Solamari, to k. d. schuikal d. Anna</small>		49	
D. Paulus camil schuit		14	
Dns Verma schuit		35	
Dns Bentmaister ex panno schuit		23	1
Bna Pukerni schuit		35	
Stamslant fides schuit		23	1
D. Martinn Priegl schuit	1	10	
D. Barta schuit		42	+
D. TerZeka schuit		37	1
D. Lufftenäcker schuit	1	10	
D. Bentmaister ex magno schuit		35	
Ex dono apud S. Martinn schuit semel in a. s.	2	20	
Sigismundus Hurifabris camil in a. s.		40	2

Příjmy z domů sv. Tomáše na Malé Straně
splatné na den sv. Havla 1611

Funeralia mensis septembris 1613.		
	Fuit sepulta quedā mulier gratis.	
	Fuit sepultus qdā funerus gratis.	
	Fuit sepultus filius Egl. solutatoris. tenet.	
	Fuit sepultus filius unigda Her. paucor. tenet.	
	Fuit sepulta qdā ancilla in cimiterio soluerunt.	35.
	Fuerunt sepulti 2. infantes gratis.	
17.	Pro sepultura unigda ancille in cimiterio soluerunt.	1 10
18.	Fuit sepultus qdā funerus in cimiterio soluerunt.	1
	Pro sepultura infantis unigda soci.	42.
	Fuit sepultus filius nri. Arculari gratis.	
	Fuit sepultus muratbeslerm in ambitu tenet. 12 fl.	
	Idem die fuerunt sepulti duo infantes gratis.	
19.	Fuit sepulta filia Dne. nauwiltwefferm in ambitu tenet.	
	Fuit sepultus filius unigda Harth in cimiterio.	
	Eade die fuit sepultus filius unigda Harth q. legavit monast.	
	50 fl. sed nulla e. spes d. illis.	
	Obijt qdā coq fuit sepultus gratis.	
20.	Fuit sepultus qdā sobvestfagor una cum uxore et duobus fi.	
	lis in capella. S. Barbare soluerunt.	14
	Obijt filius unigda fabri terrarij soluerunt pro sepultura.	1 10.
	Fuit sepulta filiola unigda Arcularij soluerunt.	30.
	Fuit sepultus qdā coq Parly gratis.	
21.	Pro sepultura unigda pueri soluerunt.	1
	Obijt qdā sartor apud nrm Martinu. sartorem soluit.	1
	Fuit sepultus infans unigda Victoris sub portu gratis.	
22.	Fuit sepulta qdā mulier gratis.	
23.	Fuit sepultus infans illius q. sepeht mortuus gratis.	
	Fuit sepultus qdā sartor gratis.	
24.	Fuit sepultus nepos mureoni in capella. S. Barbare.	7.
	Fuit sepulta uxor unigda fabri terrarij in ambitu soluerunt.	3 30.
	Fuit sepulta filia unigda pitonij soluit.	2
	Fuit sepultus qdā ex Hospitale gratis.	
	Item abicunij scribte filia etiam gratis.	
	Fuit sepultus famulus D. Othervadij soluerunt.	2

Příjem za pohřby a zádušní mše konané u sv. Tomáše za část měsíce září 1613

XX. Liber expensarum 1611–1653 (ukázky)

Přední strana vazby tzv. knihy výdajů
sv. Tomáše pro léta 1611–1653

Výdaje konventu sv. Tomáše za období
1.–10. 5. 1611

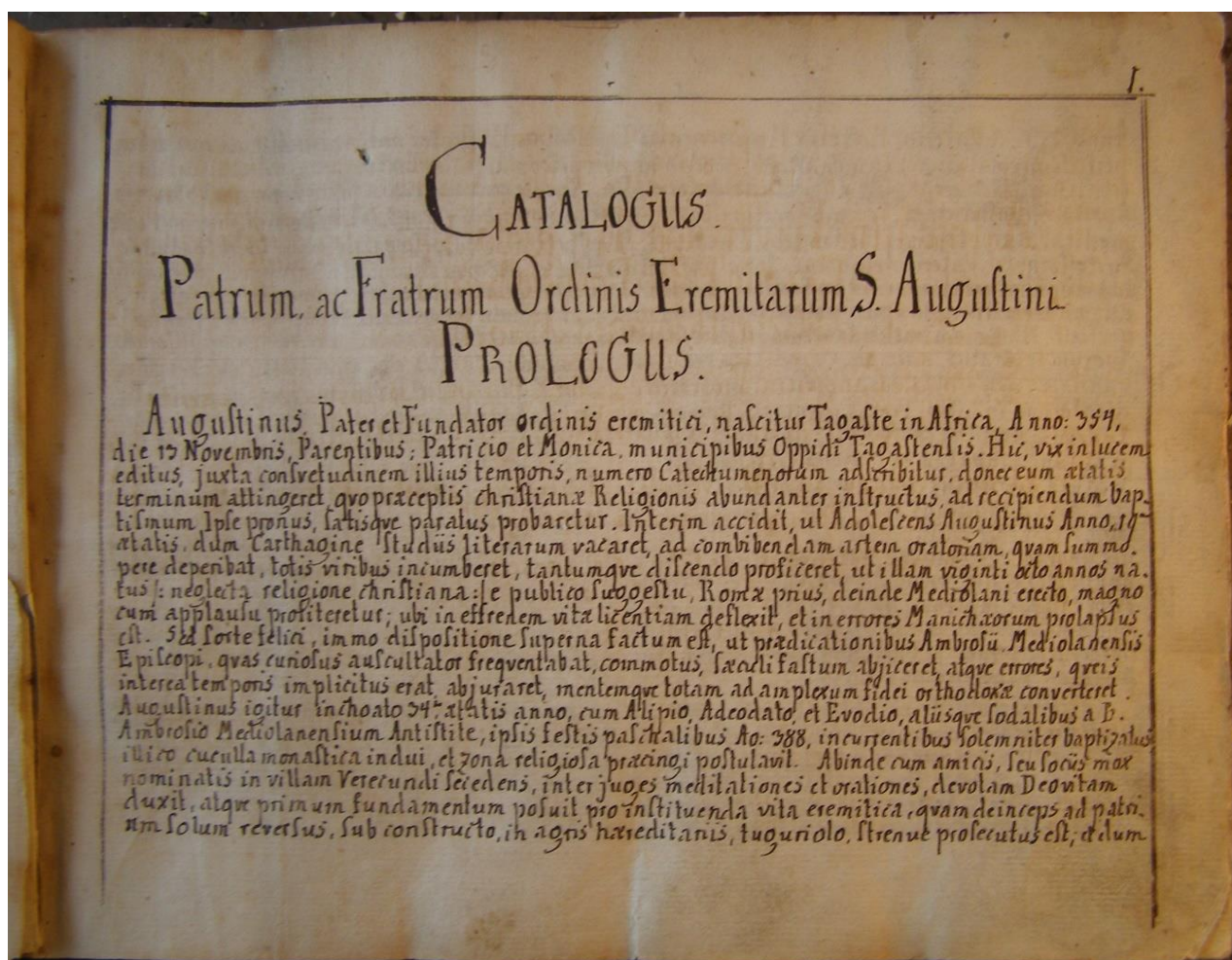
		fl.	cr.	s.
<p>Sequitur Expense Ordinarie Monasterij s. Thome Ord. s. Prioris s. Prioris s. Prioris s. Dur. a Prima Maij Anno 1611</p>				
1 ^a	Dei & salata & pane dulci	-	-	4
4	Dei & carmibz flouenit & Prior Bruneri -	-	-	44
	Dei & pcedibz Utulimz pennis petraulmo pul	-	-	29
	mento pcedibz & pane dulci	-	-	59
	Dei & caribz Galimz & duabz pullis galinaz	-	-	14
	Dei & spargibz spminta salata & limapina	-	-	18
	Dei & Candele	-	-	38
5	Dei pro carmibz Bruneri & Utulimz	-	-	17
	Dei & limapina Bruneri	-	-	30
	Dei & miedis pcedibz	-	-	34
	Dei & pro pullis galinaz	-	-	24
	Dei pro spargibz & butiro recenti	-	-	9
	Dei pro salina Bruneri & petraulmo	-	-	28
	Dei pro limapina Bruneri	-	-	20
6	Dei pro carmibz Bruneri	-	-	56
	Dei pro duabz spargibz Bruneri	-	-	16
	Dei pro candele	-	-	14
	Dei pro spminta pulis & butiro recenti	-	-	40
7	Dei pro carmibz	-	-	54
	Dei pro miedimz & oribz Bruneri	-	-	21
	Dei pro limapina	-	-	15
	Dei & pet	-	-	9
	Dei & salata spargibz & petraulmo	-	-	18
	Dei pro Bruneri & pane dulci	-	-	44
	Dei pro sal & lacte	-	-	42
10	Dei & lactis sri flouenit Bruneri	-	-	19
	Dei pro Petro Bruneri Aromata Bruneri Bruneri	-	-	55
	Dei & lactis sri Petro	-	-	24
	Dei & pro pullis & spargibz	-	-	34

XXI. Catalogus Patrum ac Fratrum Ordinis Eremitarum S. Augustini
(ukázky)

Vazba díla Pachomia
Kreybicha o členech řádu
augustiniánů eremitů

Dole: Titulní list
tzv. Katalogu

Anno, 1614, Exim. P. Joannes Switavsky de Bochow, altera vice Provincialis Bohemiae electus fuit, qui cum dispensatione Reverendissimi Patris Generalis, simul Prioratum Thomae administravit usque ad An. 1622. Interim An. 1618, Ven. P. Adeodatus Vischer, Vicarium Provinciale substituit, dum haereticorum rebellantium furores declinaturus, ad terras alienas se contulisset.

Anno, 1623, Exim. P. Nicolaus Crusenius, Vicarius Generalis ad Bohemiam ordinatus, in Capitulo ad S. Thomam coacto, Provincialis Bohemiae renunciatus, qui fundationem monasteriorum nostrorum, in Monte Bezdiez, et Civitate Lippensi, ab Alberto Duce Fridlandiae propositam acceptavit.

Anno, 1626, Exim. P. Angelicus de Taparellis, Tridentinus, a Reverendissimo P. Hieronymo Romano, Ordinis Generali designatus, et ab Urbano VIII. Papa confirmatus fuit Vicarius Generalis, simulque Provincialis Bohemiae; quem fratres Bohemi reverentes susceperunt, et in altero Capitulo, An. 1629, Vienna celebrato, denuo Provincialem elegerunt. Hic fratribus, album habitum portare indulgit, sed dum Romam perrexisset ad electionem novi Generalis, enixis precibus impetravit absolutum ab Officio Provincialatus; ejusque loco,

Anno, 1630, Ven. P. Casparus Premb, Pragensis, S. Theologiae Baccalaureus, auctoritate Reverendissimi P. Hieronymi Rigoli Generalis, noviter electi, Vicarius Provincialis, et Visitator Generalis Bohemia designatus fuit, qui cum Austriam visitaturus, Badam venisset, dolore calculi oppressus, pie obiit An. 1632.

Anno, 1633, Exim. P. Joannes Crystellius de Bochow, tertia vice Provincialis Bohemiae, a memorato Reverendissimo P. Hieronymo Rigolio Generali, denominatus fuit reluctans. Is, cum ob debilitatem virum, senectutis, visitationem conventuum peragere non posset, substituit vicarios Visitatores, et quidem, P. Constantinum Crusenium pro Austria, et pro Bohemia P. Angelicum de Taparellis. An. 1636, P. Joannes Crystellius, in actuali officio Provincialatus confirmatus, An. 1637, obiit ad S. Thomam.

Anno, 1637, Exim. P. Angelicus de Taparellis, qui actu Prior erat in monasterio Stockensi, Rector provinciae constitutus fuit, consentientibus Patribus capitularibus, in synodo Lippensi An. 1638, confirmatus.

Notandum: Anno, 1637, Ven. P. Cornelius Curtius, Flander, in novo monasterio Viennensi Prior, obtinuit a Reverendissimo P. Hieronymo Montisfinalensi separationem monasteriorum Austriacorum, a provincia bohemica, et simul proprium Provinciale. Ab hoc tempore provincia bohemica solitaria extitit.

Ukázka strany 364, kde Kreybich stručně popisuje jednotlivé provinciální převory za roky 1614–1637